

C. CONACHI
portret

C. CONACHI

SCRIERI ALESE

Ediție, prefață, glosar și bibliografie de
ECATERINA și ALEXANDRU TEODORESCU

București
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
1963

1 3283/63

PREFAȚĂ

Alexandru din botez, iar din gura oamenilor Costachi — cum însuși o spune — este singurul fecior al vornicului Manolachi Conachi și al Elenei, născută Cantacuzino.

Mai toți cei care s-au ocupat în vreun fel de Conachi dau ca dată a nașterii sale 14 octombrie 1777. Considerăm însă, pe baza argumentelor invocate de G. T. Kirileanu în articolul *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, că este necesară o rectificare și acceptată data de 14 septembrie 1778. În manuscrisul nr. 3.079 din Biblioteca Academiei R.P.R. se află un pomelnic al lui Conachi, scris de o altă mână, dar corectat și cu adaosuri făcute de poet, în care, printre altele, scrie: „*Alicsandru, poreclit Costachi, înscritorul. Născut din vornic Manolachi Conachi și din maică-me Elena Cantacuzin la 1778 săptv. 14 [s.n.]. Logofăt mare, cavaleri crucii «Sfintului Vladimir» la grumazi, mădulari la comitetul Reglementului din București la 1828 și 1829, dar păcătos cât vrei.*”¹ La acest prim argument se alătură însemnarea din testamentul său, autograf, predat de fosta curte de apel din Galați, prin Ministerul Justiției, Arhivelor Statului din București, în 1904. În document, unde se înșiră uriașa-i avere, citim: „*Sat întreg Țigănești despre răsărit de apa Birladului, ținutul Tecuciului, cu lăcuitori pe dinsul. Țigăneștii are și Țigăneștii noi și Țigăneștii vechi. Aici sînt născut pe malurile aceștii ape la anul 1778 septmv. 14*”² [s.n.]. Cifra 8 din 1778 este corectată cu aceeași cerneală cu care este scris și restul testamentului, fapt care întărește pre-

¹ G. T. Kirileanu, *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XLII, nr. 12 (1903), p. 614.

² *Idem*, p. 617.

supunerea că data reală este 1778, și nu 1777, cum fusese scris anterior, căci altfel nu s-ar fi ivit nevoia corecturii. Aceste două dovezi se întăresc printr-o pecete a poetului cu inscripția „*Costachi Conachi, logof. 1778, sept. 14*“ [s.n.]. Un alt argument se desprinde dintr-o scrisoare, adresată la 17 sept. 1825, mitropolitului Veniamin Costachi, în care poetul, referindu-se la unele bănuieli care planau asupra lui, comentează cu ironie amară: „*Cu aceste de laude tiiluri, negreșit nu au putut cugeta sărmanii părinții mei că, după 47 de ani [s.n.], vor auzi-o din țărână cinstindu-să și proslăvindu-să, căci negreșit s-ar fi căut că mi-au dăruit-o*“². Dacă scădem 47 din 1825 obținem 1778.

Curînd după naștere îi moare mama, iar în 1803, și tatăl, care îi lasă o moștenire încurcată și grevată de mari datorii. În această situație se retrage la țară, la Țigănești, pentru mai mulți ani, unde își organizează în mod riguros gospodăria și face economii. Fiu de mare boier, ocupă pe rînd rangurile și funcțiile de comis, agă, ispravnic de Tecuci, vornic de aprozi și vornic de politie la Iași, logofăt. Este apoi unul dintre cei trei boieri care conduceau vistieria Moldovei sub Ioniță Sandu Sturza, membru în comitetul de redactare a Regulamentului Organic, „*țitor al locului*“ de mare-logofăt al dreptății, episcop la așezămintele „Sf. Spiridon“, ba, într-o vreme, chiar candidat la domnie.³

Anii între care trăiește Conachi corespund pe plan istoric etapei destrămării feudalismului în Țările Române, cînd dezvoltarea forțelor de producție, creșterea populației din centrele urbane, slăbirea monopolului turcesc și extinderea relațiilor comerciale cu țările vecine duc la dezvoltarea pieței interne și externe, implicit la nevoia de cît mai multe produse și în primul rînd de cereale-marfă. În vederea obținerii acestor produse, boierimea duce o luptă aprigă, pe de o parte pentru mărirea proprietăților și exploatarea lor intensivă, iar pe de altă parte pentru mărirea boierescului. Asistăm astfel la un proces de creare și extindere a latifundiilor feudale în dauna proprietăților razeșești și de accentuare a exploatarei țăranilor

¹ G. T. Kirileanu, *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi, în Convorbiri literare*, anul XLII, nr. 12 (1908), p. 617.

² Arh. St., Iași, doc., p. 343/1. Scrisoarea mi-a fost semnalată de cercetătorul Iuliu Ciubotaru.

³ Vezi Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria romînilor*, Buc., 1942, vol. XXI, p. 164.

prin înmulțirea zîlelor de clacă și mărirea nartului¹. Această stare de lucruri se oglindește fidel în toate așezămintele domnești de la hrisovul pentru boieresc al lui Grigore Ghica din 1776, pînă la așezămîntul lui Ioniță Sandu Sturza și Regulamentul Organic. Dacă la toate acestea adăugăm instabilitatea domniilor, haosul financiar, abuzurile slujbașilor, desele ciocniri dintre puterile vecine, care aduceau după sine staționarea de trupe pe teritoriul țării, dar, mai presus de toate, apăsătorul jug otoman, ne dăm seama că Alecsandri avea toate motivele să ne prezinte situația din această perioadă în culori așa de întunecate:

„*Așadar, în vîrfurile scării sociale, un domn cu topuzul în mînă și cu legea sub picioare; pe treptele acelei scări, o boierime ghiftuită de privilegiuri, bucurîndu-se de toate drepturile, pînă și de ilegalități, și scutită de orice îndatoriri către țară; alături cu acea boierime, un cler ai cărui șefi veniți de la Fanar sau din bizuniile muntelui Aihos se desfătau într-o viață de lux trîndavă și scandalosă; iar jos, în pulbere, o gloată cu cerbicea plecată sub toate sarcinile! Sus — puterea egoistă, jos — șerbirea și mizeria fără protecție, și totul mișcîndu-se într-o atmosferă neguroasă de ignoranță, de superstiții, de pretenții, de lăcomie și de frică.*“²

Integrîndu-se acestui peisaj economic și social-politic al vremii și jucînd unul din rolurile principale în acest angrenaj, nu putem trece peste faptul pe care, dimpotrivă, trebuie să-l menționăm, că poetul Conachi a fost unul din cei mai mari latifundiași din Moldova. Se știe că tatăl său, vornicul Manolachi Conachi, boier petrecăreț și risipitor, mare amator de șaluri și arme scumpe, vînatör pasionat, căruia îi plăcea să țină în preajmă un întreg alai de slujitori, împrăștiase averea și făcuse datorii enorme pentru acea vreme. Pe lîngă acestea, după moartea sa, au intervenit și o serie de neînțelegeri între moștenitorii, mai cu seamă între fiul Costachi și sora vitregă Mărioara. Și totuși, într-un timp relativ scurt, poetul devine unul dintre cei mai bogați boieri, din ale cărui proprietăți numai moșia Nămoloasa se întindea în hotarele a trei ținuturi și cuprindea peste 40.000 de hectare. Este neîndoielnic faptul că această rapidă înmulțire a averii nu s-a datorat numai, cum s-a încercat

¹ Cantitatea de muncă pe care trebuia să o realizeze țăranul într-o zi pe moșia boierului.

² Introducere la *Scrisorile lui C. Negruzzi*, vol. I, Buc., 1872, pp. XI—XII.

a se explica, deosebitei lui priceperi în organizarea și exploatarea rațională a proprietăților moștenite. Autorul prefeței la ediția de poezii apărută în 1887, Emanoil Vogoridi Conachi, un nepot al poetului, citează, după D. Burduja, o scrisoare adresată de logofăt unui prieten, în care-i scria printre altele: „*Adă-ți aminte, cucoane Constantine, de cuvintele mele când m-ai scos hotarnic la B... ești, că ți-am zis să nu intri în păcat de a dezrădăcina pe bieții răzeși din dreptatea ce aveau, și ți-o arătam; și nu m-ai ascultat, nici să te tragi din guzăria pretenției, nici să te împaci; ce ai luat alți hotarnici, ai răpit pământul răzeșilor, și ei, blestemându-te în gura mare, s-au rădicat și au fugit, lăsându-și casele și livezele lor. Vezi Dumnezeu cum răsplătește, și pe lângă ceea ce ai răpit, ai pierdut tot ce ai mai avut. Grăbește-te a răscumpăra păcatul întorcînd dreptul oamenilor, ca să nu-ți pierzi și sufletul.*”¹ Dezaprobarea samavolnicului act săvîrșit de boierul pe care Conachi îl muștră ar putea să ne facă să credem, cum a fost și în intenția celui care a citat scrisoarea, că în rotunjirea nesfîrșitelor sale domenii autorul *Amoriului din prieteșug* n-a folosit atare procedee. Documentele însă și mărturiile contemporanilor ni-l prezintă ca pe unul dintre cei mai hrăpăreți acaparatori ai proprietăților răzeșești. Astfel, pentru mărirea moșiei Nămolosa, procedeul deposedării răzeșilor de ocinile lor este frecvent utilizat. G. T. Kirileanu, în articolul *Răzeșii din Gîrlești în luptă cu logofătul Costachi Conachi*, dovedește, sprijinindu-se pe documente, cum logofătul i-a „impresurat” și dezmoștenit pe gîrleșteni, a căror moșie fusese confirmată încă din vremea lui Petru Rareș. În plingerea către Divanul domnesc răzeșii arătau că sub domnia lui Mihai Grigore Suțu, Conachi fiind „*vel vornic de divan și puternic a faci ci voie, atunci prin chipul iubirii de omenire fățarnicindu-se s-au arătat c-a faci schimb cu noi în părțile ce ne mai rămăsese în trupul Gîrleștilor, în locul cărora ne-au lăsat un ostrov ca de o sută de fălci de pământ, care tot de la noi au fost răpit*”². Terrorizîndu-i și maltratîndu-i, a obținut de la ei zăpisi, pentru ca mai tîrziu să le dărîme casele și să-i pună la boieresc, „*ca pe niște robi*”. Un caz similar s-a petrecut cu răzeșul Alexandru

¹ Logofătul Costachi Conachi, *Poesii. Alcătuirii și tălmăcirii*, Iași, 1887, pp. 85—86.

² Citat după D. Ciurea, *Moldova sub domnia lui M. Sturza*, Iași, 1947, p. 112.

Geană din Nicorești, străbunicul după mamă al savantului filolog Alexandru Philippide, căruia Conachi i-a răpit moșia de 300 de fălci. Deși mai tîrziu tatăl filologului a fost ajutat de poet, faptul nu poate fi trecut cu vederea.¹

Asemeni multor fii de boieri, își începe studiile în familie, cu un învățat arhimandrit grec și cu Fleury, „regicidul”, cum i se spunea, refugiat francez de convingeri radicale și care a avut o oarecare influență în formația sa, pentru ca apoi sau paralel să urmeze cursurile de la Școala domnească. Cu toate că era unul dintre cei mai luminați cărturari din Moldova, nu avem date asupra altor dascăli cu care să fi învățat, cum avem spre exemplu despre cei pe care i-au avut verii săi, fiii vornicului Gavril Conachi, care „...*făcuse pentru copiii lui o adevărată academie la Lărgășeni...*” și „...*ar fi greu să se găsească în orice țară din acest timp o mai bogată colecție de învățători într-o casă particulară*”.² Pe lângă greacă și franceză, acasă sau la Școala domnească, învață limbile slavonă și turcă, toate indispensabile viitoarelor dregătorii ale statului, cărora, ca fiu de mare boier, le era hărăzit. O mențiune din revista *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*³ pare să deschidă noi posibilități de explicare a solidei culturi a poetului. Este vorba de o scrisoare în grecește, adresată tatălui său, datată 5 septembrie 1802, expedită din Pesta, redactată de altcineva, dar iscălită cu numele... Costachi Conachi, și în care cel care o expediază spune că de aici (adică din Pesta) urmează să plece la Jenna, unde să-și continue studiile de filozofie. Această scrisoare a fost atribuită inițial poetului Costachi-Conachi.⁴ De nicăieri din opera sa sau din documentele vremii nu reiese că ar fi făcut studii în străinătate, ba, în scrisoarea către mitropolitul Veniamin, afirmă că nu a pășit dincolo de hotarele moșiei. Cu o zi mai devreme, însă, la 4 septembrie 1802, tot din Pesta, Costachi Conachi, vărul poetului, fiul lui Gavril Conachi, adresează o scrisoare fratelui său Ioniță. În scrisoarea din 5 septembrie 1802 se vor-

¹ Acad. I. Iordan, *Comemorarea lui Al. Philippide*, Buc., 1934.

² C. Solomon, *Biserica și moșia Conăcheștilor de la Lărgășeni-Tecucl, în Analele Moldovei*, vol. II, fasc. 1—2, 1942, p. 29.

³ *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul III, Buc., 1954, material documentar, p. 129.

⁴ În numărul următor al revistei *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (an. IV/1955) pe ultima pagină a volumului, între alte rectificări, apare și mențiunea: „După o cercetare mai atentă a documentului de la p. 129, pe care l-am atribuit lui C. Conachi, am ajuns la încheierea că acesta nu aparține poetului, ci vărului său C. Conachi.”

bește de părintele Daniil, care este cunoscut ca fiind unul dintre preceptorii fiilor lui Gavril Conachi, om de încredere al acestuia și cel care i-a însoțit la studii peste hotare. Această referire, faptul că nici scrisoarea, nici semnătura nu sînt autografe, ca și inexistența vreunei alte indicații, în acest sens, pentru poetul Conachi ne obligă să conchidem că scrisoarea aparține vărului poetului, Costachi Conachi, care era cam de aceeași vîrstă cu el și despre care știm că a stat în străinătate mai mulți ani.

Se pare, totuși, așa cum reiese dintr-o altă scrisoare, că mai tîrziu, prin 1830, Conachi ar fi fost peste hotare, mînat mai mult de interesele exploatării moșii sale cu mijloace moderne.¹

Se știe, de asemenea, că în acest timp atît Conachi cît și mitropolitul Veniamin întrețineau legături cu un anume Zenobie Hagi Constantin Pop, fiul unui cunoscut negustor din Sibiu, originar din Țara Romînească, și care ajunsese în vremea aceea director al Băncii imperiale din Viena. Conachi, pe lîngă unele legături de afaceri, între care subvenționarea și supravegherea fiului său adoptiv, Costachi Negri, se pare că stabilise cu acesta și unele legături mai intime, așa cum reiese din scrisoarea adresată de bancher poetului în ianuarie 1833. Aici, ca răspuns la unele întrebări puse într-o scrisoare precedentă, cu privire la originea sa etnică, Zenobie Hagi Constantin Pop îi scrie că părinții îi sînt originari din Oltenia și continuă : „*Aceasta spre mulțămirea perierghiei dumitale... Cetînd cu bună luare de seamă cele ce cu preînsemnată rîvnă îmi arăți dumneata despre luminarea și bunul obștesc patriei dumitale, fericesc acel pămînt în care să află suflete înălțate cu astfel de simțiri și așezate cu mijloace a pune buna chibzuire în lucrare. Mă aflu cinstit a cunoaște un haractir podobit cu simțiri patrioticești și luminat de idei care arată o deosebită cercetare legăturilor soțietății omenești și stării neamurilor luminate din Evropa [s.n.]. Deci, cu bucurie sînt gata a priimi propozițiile ce mi se face de a fi de acum înainte corespondent și comisioner al dumitale și socotesc a putea fi de orice puțintică ajutorință la scopul cel mare al dumitale [s.n.], spre luminarea patriei, de vreme ce am petrecut opt ani în oștile împărătești, am făcut cunoștință cu oameni deosebiți prin ranguri, învățatură și vrednicie, încît socotesc că, după cele ce însuși am cetit, am văzut*

¹ Studii și cercetări de istorie literară și folclor, anul III, Buc., 1954, material documentar, p. 127.

și de oameni înțelepți am auzit, după putere voi putea să fiu la ceva folositor.“¹

În manuscrisul miscelaneu nr. 423, aflat la Biblioteca Academiei R.P.R., se găsește de la foaia 168 pînă la foaia 198 o lucrare nesemnată, cu titlul *Privire politicească a Evropii din anul 1825*.

Coroborînd spusele bancherului vienez cu manuscrisul de mai sus și cu o lucrare anunțată în planul de apariții al Editurii Academiei și intitulată *Costachi Conachi, Privire politicească a Evropii toate din anul 1825*, ne-am adresat acad. Perpessicius, care pregătește această ediție. Cu amabilitatea-i cunoscută, ne-a indicat manuscrisul autograf Conachi, înregistrat la numărul 5.887, provenit din biblioteca savantului Aristide Caragea, donat Academiei în 1947. Acest manuscris cuprinde, cum arată titlul, un compendiu pentru orientarea politică a celor care au trăit în Franța secolului luminilor și este, după opinia acad. Perpessicius, o traducere din limba franceză. Ceea ce trebuie să accentuăm este faptul că manuscrisul este foarte bine caligrafiat, semănînd mult cu manuscrisul autograf IV—26 aflat în Biblioteca centrală „M. Eminescu“ din Iași și care cuprinde *Cercare de voroavă*, de care ne vom ocupa în continuare. Acest fapt, precum și prezența unor copii manuscrise după aceste traduceri întăresc afirmația lui Pastiescu, făcută în paginile *Curierului*, de unde reiese că numai aceste opere, traducerii din domeniul politic și filozofic, erau considerate ca preocupări demne de funcțiile serioase pe care le avusese poetul logofăt, și nu poeziile de dragoste. Traducerea respectivă, operă a unui adept al filozofiei luminilor, este o pledoarie pentru emanciparea popoarelor, pentru un sistem constituțional, pentru ridicarea politică a cetățenilor, pentru un monarh luminat, pentru drepturi consfințite prin legi. Sînt unele pasaje în care este vehement criticată aristocrația : „*Sistima aristocratească sînt vrăjmașii cinstii noroadelor*“ (o notă la foaia 17 r.).

Traducerea dovedește conștiința autorului, poate și a traducătorului (pentru că este vorba de o notă), asupra diferențierilor de clasă și o atitudine de simpatie pentru clasa de jos : „*În două să împart stările oamenilor obștești : o parte care dobindește folosuri, carele este parte căutată, adică parte aristocratească, și o parte care nu dobindește nici unul din folosu-*

¹ N. Iorga, *Contribuții la istoria mai nouă a literaturii romînești. Ceva despre Costachi Conachi*, în *Revista istorică*, nr. 4—6 (1921), p. 102.

rile adunării, adică proștii lăcuitori, care hojma dau, dar nu ieu“ (f. 14 v.). Atît notele din josul paginii de la traducerea *Cercare de voroavă*, cît și aceste idei avansate pentru acea vreme constituie un aspect luminos din activitatea lui Conachi și ni-l prezintă ca pe un boier orientat spre progres, spre cultură, spre emanciparea popoarelor.

Așa cum se știe, poetul a ocupat diferite funcții și ranguri de boierie, a jucat, cu alte cuvinte, în special între 1815 și 1836, un rol de seamă în administrația Moldovei, pe lângă faptul că posedă nenumărate proprietăți, care erau în același timp cele mai bine organizate și exploatate moșii din Moldova. Cele mai însemnate funcții pe care le-a deținut au fost aceea de membru al comisiei de vistierie și „prezident“ al Departamentului Afacerilor Străine, între anii 1823 și 1827, unul din cei patru boieri moldoveni care au lucrat la alcătuirea Regulamentului Organic, „știitor al locului“ de mare-logofăt al dreptății, între 1831 și 1833, și episcop al așezămintelor „Sf. Spiridon“.

Regulamentul Organic, alcătuit de reprezentanții marii boierimi, „dictat de înșiși boierii“, cum spune K. Marx, și care, drept consecință, îi favoriza pe aceștia, reducea simțitor suprafețele de pămînt arabil și imasă convenite țăranilor, marea considerabil cantitatea de muncă pentru o zi de boieresc, depășind, în acest sens, nu numai vechile „așezăminte“, ci chiar puterea de muncă a unui uriaș.¹ Cu toate că, sub presiunea mișcărilor țărănești din anul 1831, Kiselef recomanda Sfatului ocîrmuitor extraordinar îmbunătățirea textului inițial al capitolului III, secția VII, referitor la relațiile dintre țărani și proprietari, aproape nu s-au efectuat modificări în această direcție.

Ca unul dintre cei care au alcătuit Regulamentul, în fixarea acestor condiții de muncă împovărătoare pentru țărani, un rol negativ l-a avut și Conachi. Semnificativă pentru poziția sa de mare latifundiar este o scrisoare către mitropolitul Veniamin, în care deplînge pierderea scutelnicilor și a breslașilor, privilegiu feudal desființat prin Regulamentul Organic. Totuși, această legiuire pune bazele instituțiilor moderne ale statului, creează serviciile publice cu componența și competența bine precizate, instituie miliția națională, simplifică și reglementează sistemul fiscal, inițiază separarea puterilor în stat și, în sfîrșit, fixează unele măsuri cu caracter administrativ, legislativ, eco-

¹ Vezi K. Marx, *Capitalul*, vol. I, ed. a IV-a, Buc., 1960, p. 251.

nomie și cultural, atît pentru Moldova, cît și pentru Țara Romînească, pune premisele viitoarei uniri a Principatelor. Prin toate acestea, Regulamentul constituie o legiuire cu elemente de real progres. Astfel, în articolul 371 din Regulamentul Organic al Țării Romînești și articolele 425 și 426 din cel al Moldovei se pune problema unificării sistemului legislativ și a încheierii unei convenții vamale între Principate. Nobositul cercetător G. T. Kirileanu semnaleză o foaie autografa a lui Conachi, cu multe ștersături și adaosuri, referitoare la această convenție care urma să se încheie între cele două provincii, și în care scrie: „*Deosăbirea între neamurile lumii după cel dintîi cuvînt fiind legea închinării, limba voroavei și depărtarea lăcuinții, iar după al doilea, portul, obiceiurile și stăpînirea, nici una din acestea nu să văd mijlocînd între valahi și între moldoveni; stăpînirile care după vremi s-au ispitit întru adevăr a sămăna gilceviri și nînvoieli curînd au înțeles că elementurile începătoare fiind tot unele, neamurile aceste nu pot veni în dezbinare*“¹. Cele scrise în această ciornă ne fac să presupunem că formulările din articolul 425 al Regulamentului Organic al Moldovei și mai ales cele din articolul 426, în care se pun bazele unirii din 1859, se datoresc, în cea mai mare parte, lui Conachi, ceea ce constituie, evident, un element înaintat în activitatea sa.

Între anii 1831 și 1833 a ocupat funcția de „știitor al locului“, de mare-logofăt al dreptății. În această calitate, potrivit prevederilor regulamentare, a jucat de asemenea un rol pozitiv. Înainte de 1832, orice litigiu mai de seamă în materie civilă era judecat de Divanul domnesc, iar pe linie penală, de către Departamentul criminalicesc, pentru ca în chestiunile mai puțin importante judecata să fie încredințată ispravnicilor de ținuturi. Este lesne de înțeles că în cadrul acestei organizări juridice, pentru împričinații din ținuturile îndepărtate de capitală, deplasarea la Iași necesita mari cheltuieli, iar în ceea ce privește judecarea de către ispravnici, abuzul și arbitrarul erau ridicate la rangul de principiu.

Așa cum prevedea Regulamentul, dar și prin munca susținută și deosebita pricepere a logofătului poet, sînt înființate judecătoria în fiecare ținut, iar pe lângă acestea, acele *județe sătești*, complete de judecată, compuse dintr-un preot și trei bătrîni,

¹ G. T. Kirileanu, *Ideea unirii la marele logofăt C. Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XLII, nr. 1 (1909), p. 56.

un fruntaș, un mijlocăș și un codaș, „însă dintre oamenii cu socoteală și mai cu minte“. După cum reiese din instrucțiunile date de Conachi, aceste județe sătești, care aveau mai mult rolul de a-i împăca pe împăcinați, au fost create „...luîndu-se în băgare de seamă cheltuielile zădarnice și asuprile ce se făceau lăcuitorilor țărani de pe la sate, care erau obligați să alerge pe la ispravnici, ocolași sau zapcii pentru oricât de mică neînțelegere“¹.

Dar o dată create instanțele de judecată, era nevoie de legi și instrucțiuni după care să se judece. Pînă atunci pricinile civile se judecau după *Condica politicească* a lui Calimah din 1817, iar cele penale, după *Condica criminalicească* din 1820. Codul Calimah, însă, era scris în grecește și trebuia tradus în romînește. Printre cei care l-au alcătuit, în 1817, este și Costachi Conachi, iar în traducerea și publicarea lui, în vremea cît era ministru de justiție, poetul își are rolul hotărîtor.

După 1833 ocupă funcția de episcop Spiridonie. Era în același timp membru al Societății de medici și naturaliști din Iași, prieten al doctorului Cihac, inginer hotarnic și preocupat de probleme de știință, de astronomie. Poseda în acea vreme un telescop în valoare de 1.000 de galbeni, cumpărat din Viena, și promisese o sumă de bani pentru construirea unui observator pe clădirea societății. Cu toate că prin 1844, într-o scrisoare către Sfatul administrativ al Moldovei, își retrace promisiunea de a lăsa moștenire telescopul și o sumă de bani pentru unele construcții în folosul instituției amintite, în urma unor certuri intervenite între Cihac și unii membri ai societății, se pare că, trecînd peste cele declarate, el lasă totuși, prin testament, Eforiei școalelor „instrumentele trebuincioasă pentru un turn de observație de astronomie“. Este de presupus aceasta, deoarece beizadea Vogoridi, ginerele poetului, încă nu predase „instrumentele“ în 1852 și, interogat, probabil în baza dispozițiilor testamentare, de judecătoria ținutului Iași, motivează întîrzierea prin faptul că unele dintre obiecte, fiind stricate de slugi, au fost trimise pentru a fi reparate la Viena.²

Din experiența de episcop, prin 1837, atunci cînd s-a pus pro-

¹ Gh. Ungureanu, *Inițierea și organizarea judecătorilor în Moldova. Anul 1832*, extras din *Anuarul liceului și școlii comerciale „M. Kogălniceanu“*, 1922—1932, Iași, 1932, p. 6.

² Vezi *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul III (1954), București, p. 129.

blema mutării spitalului „Sf. Spiridon“ undeva în afara orașului, Conachi propune să se clădească un așezămînt spitalicesc în dealul Copoului, se pare pe locul unde se află astăzi spitalul regional „Dr. C. I. Parhon“, și pentru a-și sprijini mai substanțial propunerea, donează o suprafață de teren în acest scop. Pentru atitudinea lui față de o instituție publică de o asemenea importanță, cităm scrisoarea pe care o adresează, în 1841, episcopului de atunci, Alecu Sturza Eleșteanu: „*Gust cu mare bucurie rodul îndeminării ce ți-am făcut, nene Alece, de a primi însărcinarea aceasta, și totodată laud silința ce ai pus de a-ți cîștiga așa tovarăși, căci era de jele lucru a vedea cineva micșurîndu-se și împușîndu-se pînă și această casă a statului cînd toate cele particulare din an în an le vedem sporînd urieșește*“¹. După ce Conachi donează locul, șeful instalațiilor de apă și canal arată că nu se poate instala o conductă pînă acolo, dată fiind, probabil, altitudinea.

Moștenirea lăsată Eforiei școalelor și apartenența sa la Societatea de medici și naturaliști denotă un deosebit interes acordat științei, preocuparea pentru propășirea unor instituții ale statului și constituie, cel puțin pentru vremea la care ne referim, elemente de spirit înaintat, care aruncă o lumină favorabilă asupra marelui latifundiar și asupra senzualului poet.

Cu toate că mare moșier, Conachi s-a preocupat și de crearea industriei naționale, așa cum putea fi înțeles pe atunci, și chiar dacă mobilul acestor încercări de a crea întreprinderi era realizarea de beneficii, în ansamblul relațiilor feudale, al înapoierii tehnice din acel timp, această tentativă merită să fie relevantă. Așa cum fusese semnalat mai demult și cum s-a demonstrat recent, Conachi a încercat să facă la Negrișoara, pe moșia cumpărată de la cavalerul Iancu Rusu, tatăl lui Alecu Russo, cuptoare și mașini pentru „sleire de fier“. În legătură cu această inițiativă de a pune bazele unei industrii extractive, își atrage aprecierile elogioase ale lui M. Sturza, care într-un hrisov scrie despre „înființarea industriei naționale“, care dă imbold locuitorilor „...de a preface producturile cele crude și de pușin valor în manufacturi folositoare și împușinează exportăția somelor însămnătoare din țară“².

¹ Citat după V. Rîșcanu, Gh. Năstase, St. Bîrsan și Gh. Băileanu, *Istoricul spitalului orășenesc clinic de adulți din Iași*, Buc., 1956, p. 147.

² C. Turcu, *Vechi încercări de exploatare minieră în Moldova*, în *Studii și cercetări științifice*, Filiala Iași a Academiei R.P.R., Seria istorie, anul VIII (1957), fascicula 2, p. 313.

Așa cum s-a mai arătat, Conachi era în același timp un eminent cunoscător al obiceiurilor juridice și un foarte priceput inginer hotarnic; dovadă pentru prima calitate este faptul că a fost unul dintre alcătuitoarii Codului Calimah și cel cărui se datorește traducerea în românește a acestei culegeri de legi, iar pentru cea de a doua, acea „înșănămare“ a cuvintelor privitoare la hotărnicii.

Nu este lipsită de interes, pentru întregirea personalității poetului, relatarea unor opinii ale consulilor străini care l-au cunoscut.

Astfel, consulul francez Bois-le-Comte scrie că „*sub forme blinde, iubitoare și rezervate (timide), el ascunde o solidă învățătură și un spirit destul de fin*“¹.

Portretul lui Bois-le-Comte este întregit în relatarea lui Cochelet, care ni-l prezintă ca „*...un om simplu în comportări, la început foarte rezervat și care mi-a arătat după aceea o mare încredere. El mi-a prezentat tabloul țării sale în culorile cele mai întunecate.*“

Referindu-se la toți boierii care făceau opoziție lui M. Sturza, încheie:

„*Cuvintele acestor bătrâni, cărora vechiul costum pe care ei îl păstrează le dă o gravitate care impune, au făcut asupra mea o adâncă impresie.*“

Am crezut că văd în ei descurajarea și tristețea. Ei par în adevăr preocupați de soarta țării lor și de tristul viitor care părea că-i este rezervat.“²

În Memoriile prințului Nicolae Suțu întâlnim aceeași considerație deosebită pentru calitățile poetului. „*Șeful Departamentului Justiției, logofătul Costachi Conachi, este dotat cu un caracter ferm și loial, cu o judecată solidă, cu o cultură puțin obișnuită printre conștrași și cu o bogată experiență în afacerile statului.*“

„*Foarte bogat, dar de o zgîrcenie de nesuferit în sinea sa, el își datora nu mai puțin considerația de care se bucura, pe bună dreptate, reputației lui de cinste, meritului său și patriotismului.*“³

Fără a forța nota, credem totuși că relatările sus-menționate sînt o oglindă destul de fidelă a stării de spirit care cu-

prinsese Moldova în fața abuzurilor lui Mihalache Sturza, a temerii adînci față de mișcările revoluționare pe care arbitrariul domnului și al camarilei sale nu făcea decît să le apropie.

După 1835—1836, dată pînă la care a ocupat funcția de episcop la Spiridonie, și mai ales după 1844, prezența lui Conachi în viața publică și în cea literară se face tot mai puțin simțită. Explicația stă în faptul că o dată cu cel de al treilea deceniu al secolului trecut, ca reflex al pătrunderii unor noi elemente de viață economică și socială, structura spirituală a societății se schimbă. Pe primul plan al preocupărilor trec problemele sociale și naționale, iar cultura și literatura oglindesc aceste stări de lucruri. În noul peisaj cultural și literar, lirica erotică de factură senzuală a poetului, fără nici o legătură cu viața societății, limitată la iatăc și la numeroasele, mai mult sau mai puțin milostivele lui iubite, pare desuetă, anacronică. Poetul moare la 4 februarie 1849, și asupra atitudinii pe care a avut-o față de mișcarea revoluționară din Moldova nu avem documente care să ateste, în vreun fel, care i-au fost opiniile. Bătrîn, supraviețuind amintirii Zulfiei și îndelungilor sale „servicii“ în slujba lui Amor, probabil va fi dezaprobat mișcarea pașoptistă. Această supoziție ar putea fi sprijinită doar prin unele formulări anterioare din scrisoarea către mitropolitul Veniamin, unde se ridică împotriva formelor noi de viață socială, și, pe această bază, credem că Ibrăileanu avea dreptate să afirme că era „*...contra introducerii formelor politico-sociale nouă și contra obiceiurilor noi*“ și „*...destul de inteligent pentru a nu-și da pe față interesele sale de clasă și de aceea face considerații filozofice*“¹.

Astfel s-a manifestat pe plan social logofătul poet. În viața particulară, în afară de faptul că era un bun organizator, un energetic cultivator, un om frugal și modest la îmbrăcăminte, un enoriaș credincios, a fost și un mare admirator al sexului frumos. Dintre numeroasele, dar efemerele, sale iubiri se degajă însă o puternică și statornică pasiune pentru Smaranda Negri, născută Donici, pe care o cunoscuse mult înainte de 1820 și cu care se căsătorește la aproximativ 20 de ani după ce a cunoscut-o.

În poezia lui Conachi nu răzbate aproape nimic din preocupările sale sociale și politice, și, în general, poezia lui este

¹ Hurmuzachi, Documente privitoare la istoria romînilor, vol. XVII, Buc., 1913, p. 400.

² Idem, pp. 532—533.

³ Mémoires du prince Nicolas Soutzo, Vienne, 1899, p. 99.

expresia directă, uneori prea nemijlocită, a sentimentelor și pasiunilor lui trecătoare sau durabile, a senzualismului său, care, uneori, este greu de citat. Între preocupările serioase ale vieții sale publice și sentimentele sau ideile oglindite în poezie există deci o evidentă inadverență.

Arătăm la început care era starea economică și social-politică a vremii, iar în paginile care au urmat ne-am oprit asupra unor evenimente petrecute în Moldova primei jumătăți a secolului trecut, la care poetul logofăt a participat direct. Pe acest fundament se grefează o mișcare culturală și literară care pune bazele evoluției de mai târziu în aceste domenii și al cărei profil vom încerca să-l schițăm, întrucît numai astfel activitatea lui Conachi poate fi mai ușor și mai just înțeleasă.

După pleiada strălucită a cronicarilor Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, a învățatului domnitor Dimitrie Cantemir, am parcurs aproape un secol de declin pe plan cultural, de înăsprire a stăpînirii otomane, de accentuare a exploatarei țărănimii. Secolul al XVIII-lea, în Moldova, după gloriosul început în care trăiau încă voievodul cărturar și hatmanul cronicar, n-a mai înregistrat apariția unor figuri de seamă. Doar spre sfîrșitul secolului asistăm la o eferescență pe plan spiritual, manifestată mai ales pe linia cultivării și popularizării cunoștințelor de istorie, filologie și de științe pozitive, ca reflex al trezirii conștiinței naționale. Nu se poate nega, desigur, influența exercitată de mișcarea generală de eliberare a popoarelor din restul Europei, iar în ceea ce ne privește, de către popoarele care suportau asupritorul jug otoman. Astfel, mișcarea culturală din Țările Romîne este evident înfrîurită de mișcarea culturală a grecilor, care-și aveau în Principate puternice cetele ale culturii elenistice și un număr mare de școli, profesori, oameni de cultură și poeți greci. Faptul că limba greacă era atît de familiară cărturarilor noștri a favorizat această înfrîurire. În perioada respectivă predomină, după cum se știe, preocuparea pentru difuziunea cunoștințelor în pături cît mai largi prin manuale de istorie, de gramatică, pedagogie, medicină, economie agrară, dicționare. Pe plan artistic întîlnim transpuneri din alte limbi, traduceri de lungi romane sentimentale, de eroide, pe placul publicului din acea vreme, alături de cîntecele de lume și de doinele, horele și strigăturile populare.

Originile poeziei culte din literatura noastră, în afara acelor prime stihuri din *Cazania* lui Varlaam de la 1643, a *Psaltirii* în

versuri a lui Dosoftei, scoasă în 1673 la Unieș, în Podolia, și a poemului filozofic *Viața lumii* de Miron Costin sau a altor cîteva modeste încercări, sînt date ca începînd cu Matei Millo, bunicul vestitului interpret al comediilor lui Alecsandri, cu Ioan Cantacuzino, autorul volumului *Poezii noo*, tipărit la Mănăstirea Neamțului sau la Dubăsari, între 1792 și 1796¹, cu poezii Văcărești, Momuleanu și Pann în Muntenia sau alții mai mărunți, mai puțin cunoscuți, precursori, contemporani sau urmași și imitatori ai Văcăreștilor și ai lui Conachi, cum sînt Dimachi, Alecu și Dimitrachi Beldiman, Pogor, Hrisoverghi, Pruncu, Botescu, Tacu, Razu, Cănanău, Carp, Rămădan, Tăutu, Bălșucă, Bucșinescu și alții. Tot în aceeași perioadă se manifestă, în Ardeal, Barac și Aaron, dar mai presus de ei, Budai-Deleanu.

Totuși, înainte de a apărea acești primi poeți în literatura noastră și paralel cu ei, colecția de manuscrise a Academiei consemnează, alături de numeroase caiete cu versuri, scrise la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, provenind de la copiiști și imitatori ai Văcăreștilor și ai lui Conachi sau Pann, o seamă de stihuri cu caracter erotic, distribuite prin texte poporane, codice administrative, ba chiar și unde ne-am aștepta mai puțin, printre textele religioase. Cu toate că sub raportul valorii artistice sînt aproape neglijabile, acestea „*...fac dovada* — cum spune N. Cartoian — *unui gen destul de cultivat, ale cărui origini se urcă dincolo de pragurile epocii moderne a literaturii noastre*”². Uneori în aceste manuscrise se întîlnesc și cîntece de factură erotică, senzuală, lăutărească, în limbile greacă, turcă, rusă sau chiar bilingve. Aceste modeste încercări au influențat totuși, într-o oarecare măsură, lirica noastră de început. Dintre manuscrisele care au precedat în timp atît pe Millo, cît și pe Conachi semnalăm cel cu nr. 1.629, copiat de Ioniță Popa prin 1778, care, pe lângă unele texte cu caracter poporan, cuprinde și poezii lirice, cu titluri ca: *O, preaslăvită Afrodită*; *Norocul m-au îndemnat*; *Purcesei din Eși voios*; *Eu cunosc că sînt dator*; *Mult amor mare*; *Oh, cucoană, cuconiță, / ieși mă rog pin' la portiță*; *Păuniță albă-n*

¹ Este vorba de acel I. C. descoperit de Gh. Ivănescu, vezi *Iașul nou*, nr. 3—4, 1953, și care de curînd a fost identificat de Gh. Ivănescu și N. A. Ursu ca fiind cneazul Ioan Cantacuzino, vezi *Studii și cercetări științifice*, seria filologie, anul X, fasc. 1—2/1959, pp. 135—140.

² N. Cartoian, *Contribuții privitoare la originile liricii culte în Principate*, extras din *Revista filologică*, anul I, 1927, p. 190.

pena ș.a. Aceste cîntece circulau cu mult înainte de a fi fost copiate și erau opera unor „...versificatori din rîndurile cărturarilor mărunți ai neamului, dieci, calemgii, seminaristi, care se împărtășiseră și ei din cultura claselor orășenești. Unii din ei aveau desigur legături cu pătura adîncă a poporului de la țară; sorbiseră din izvoarele limpezi ale poeziei populare, din care împrumutau versuri și imagini pentru a le întrefese în lirica lor de cărturari.“¹

Exemplu de interferență între lirica populară și cîntecul de lume al păturilor orășenești sînt versurile de la începutul manuscrisului lui Ioniță Popa :

„Frunză verde sălcioară,
Oh, leliță Mărioară,
De cînd, puică, te iubesc,
Eu tare mă prăpădesc.“

Evident că între valoarea creației populare orale și aceste stihuri, care fac într-un fel trecerea de la lirica populară la cea cultă, diferența este mai mult decît sensibilă, dar genul a existat ca atare, a circulat și a precedat cîntecele de lume (la rîndul lor simbioză dintre lirica cultă și cîntecul lăutăresc), reînviata mai tîrziu prin publicarea lor de către A. Pann, în 1830, și apoi în 1851—1852.

Am menționat mai înainte pleiada de poeți care pun bazele poeziei lirice culte și în scrisul cărora domina cîntecul de lume, epistola elegiacă, meditațiile cvasi filozofice și satira, iar înrîurirea exercitată de unii asupra altora, în speță influența lui Millo și Dimachi asupra lui Conachi, a constituit subiectul unor studii anterioare², axate în special pe latura lirismului anacreontic, lăutăresc, sentimental, clasic decadent.

Latura satirică, asupra căreia s-a insistat mai puțin, se va manifesta și în scrisul lui Conachi, în unele poezii și în încercările sale dramatice, inedite pînă la ediția prezentă. Această vînă satirică, specifică și literaturii populare, este comună epo-

¹ N. Cartoian, *Contribuții privitoare la originile liricii culte în Principate*, extras din *Revista filologică*, anul I, 1927, p. 199.

² Vezi I. Tanoviceanu, *Un poet moldovean din veacul al XVIII-lea. Matei Millo*, *Analele Acad. Rom.*, *Memoriile secției literare*, seria II, tomul XX, 1897—1898, Buc., 1899.

cii și se manifestă în scrisul multora dintre predecesorii sau contemporanii poetului. Astfel, Barbu Paris Momuleanu, în volumul *Caracteruri*, apărut în 1825, atacă direct și vehement pe *Cei mari*, cum își intitulează poezia :

„O, ce ciudă cît mă mir
De-al celor mari caracter!
Ce schimbate la ei firi,
Ce gusturi, ce diferiri!
Precum cerul de pămînt,
Așa ei de cei mici sînt.
Toți trîndavi, toți lenevoși,
Nestatornici, furtunoși,
N-au ei fapte bărbătești,
Toți au minți copilărești.“

Elementul satiric este prezent și la Iancu Văcărescu, care dă titlul unei poezii, adresate unui mare boier, *La mincinosul* :

„Tu, ce pui cucul în colivie
Și-l faci și iarna de cîntă ție,
Tu îmblînzești lei și orice feară,
O-njugi la caru-ți, și ea nu zbeară;
Vel mincinoase boier preamare!
Preț adevărul te juri că n-are ?!“

Pe lîngă acestea, la luminatul boier muntean se întrevede și simpatia pentru săraci, elogiul înțelepciunii, dezaprobarea tiraniei :

„Cu dreptii și-înțelepții
Cu drag m-oi înțelege,
Sărac să nu se afle
Și rob a nu fi nimeni!
Tu, Doamne, mă ferește
De orice tiranie!
Dă-mi întru cuget viața,
În el dă-mi nemurirea !“

Mai aspru cu marea boierime, aici ar putea să fie cuprinsă și o oarecare doză de invidie a micului boier, lipsit de anumite privilegii, se arată V. Pogor, tatăl junimistului de mai tîrziu, autor al unei satire în versuri, în maniera lui Alexandru Beldiman, la adresa Eteriei, satiră pe care a cunoscut-o și utilizat-o Eminescu în articolele politice.¹ În *Convorbiri literare*

¹ E. Virtosu, *O satiră în versuri în Moldova anului 1821*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, Buc., 1957.

din 1871, probabil prin intermediul fiului său, sînt publicate unele versuri ale lui Pogor, tatăl, vizînd „evghenismul“, mîndria neîntemeiată a marilor boieri. Reproducem cîteva versuri notabile prin virulența lor :

„Căci boierii dimpreună, toți de-ar fierbe în cazan,
Mă-ndoiesc să cred c-ar scoate un Scipion African.“¹

sau :

„Divanul îi o dugheană, unde cumpără dreptate
Cine dă la bani mai bine, măcar fie strîmbătate.“²

Acestor manifestări de protest împotriva abuzurilor săvîrșite de marea boierime, mai ales în postura de deținătoare a funcțiilor în stat, li se alătură o seamă de foi volante în care erau criticate nedreptățile și jafurile săvîrșite de boieri. Ele constituie o formă directă și eficientă a luptei împotriva privilegiilor, abuzurilor și exploatării feudale.

Această succintă prefațare a activității pe plan literar a lui Conachi, chiar dacă nu este o imagine fidelă a epocii sub acest aspect, ne face totuși să ne dăm seama că liniile generale ale preocupărilor lui sînt caracteristice epocii, iar el nu numai că nu este o apariție singulară, ci se încadrează, desigur cu elemente ce-i sînt specifice, în acest tablou cultural și literar.

Mai toate cercetările făcute asupra lui Conachi au avut în vedere lirica sa erotică, iar opiniile, adesea contradictorii, formulate asupra lui nu le vom reedita în paginile de față, ele fiind la îndemîna oricui ar dori să le cunoască. Mulți dintre cei care l-au judecat aspru pe poet negîndu-i orice valoare, fie ca mesaj liric, fie ca realizare artistică, au făcut-o raportîndu-se la vremea în care i-au apărut poeziile în ediții, și nu la perioada în care au fost produse, au circulat și au fost gustate. Este știut că prima ediție apare postum, la 1856, iar cea de a doua, și ultima, în 1887. Cea dintîi a fost foarte puțin răspîndită și cunoscută, încît chiar un erudit de talia lui Eliade, în ediția din 1870, la *Curs întreg de poezie generală*, dă unele versuri ale poetului drept populare. În ciuda acestei tardive apariții, Conachi a început să scrie la 1800, iar partea cea mai de seamă a poeziei lui a fost produsă pînă la 1830, deci epoca în funcție de care trebuie judecat și la care trebuie raportat este primul

¹ E. Virtosu, *O salță în versuri în Moldova anului 1821*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, Buc., 1957, p. 478.

² *Idem*, p. 475.

sfert al secolului trecut. A-l opune pe Conachi lui Alecsandri, Negruzzi, Russo, Kogălniceanu sau Bălcescu înseamnă a-i nega orice valoare, și, în ultimă instanță, a preceda neștiințific.

În afara cîtorva cercetători, între care Duică, Ibrăileanu, Bianu, Călinescu, mai toți ceilalți se referă, atunci cînd vorbesc de el, la opera publicată, și, în speță, la lirica erotică. Se pare totuși că, întrucît opera i-a apărut postum, ceea ce intenționa el însuși să dea la lumină nu erau poeziile închinatelor amorului, nurilor, „frumușelelor“, ci traducerea, opere serioase, și chiar acel compendiu asupra stării politice a Europei în anul 1825, cum ar reieși dintr-o notă de pe manuscrisul nr. 432. Ipoteza se poate sprijini pe notița scrisă de căminarul Dimitrie Pastiescu, primul care s-a ocupat de Conachi.

„D. vornicul Costachi Conachi, bărbat luminat și cu suflet mare, bun patriot, plin de rîvnă în tot prilejul, mîlostiv din ale sale, sîrguitor în lucrările pămîntului, cu care în toate timpurile ne pîlduiește spre a se întinde lucrarea cîmpului, din care izvorăște îmbelșugarea patriei; pe lîngă acestea, mai adaugă neîncetat și osteneli de a tîlmăci cărți și pentru îndestularea și îmbelșugarea sufletului și a duhului, din care s-au păstrat numai Istoria lui Belizarie, romanțul Matilda, Alchibiad, tragedia lui Arcas în versuri, cîteva din Ovidie, în versuri, cu adăogirea de gramatica versificației romînești și alte iscusite versuri de însuși dumnealui izvodite, precum și o mică prescriere la ispita prieteșugului între d-lui și iubitul său prieten D. spătarul Iordache Bălșucă; cele mai multe din tîlmăciri prăpădindu-se la întîmplările vremilor, acestea au rămas spre a se da la lumină.“¹

Incontestabil, însă, că în judecarea operei lui Conachi nu trebuie să ținem seama și să-l apreciem după aceste producții.

De aici se impune constatarea că o imagine adevărată a ceea ce a însemnat Conachi pentru vremea lui și a ceea ce putem noi prelua din moștenirea lăsată ne-o putem face numai dacă în studierea activității sale adoptăm punctul de vedere istoric, apreciem adică opera lui în ansamblu și mai ales în raport cu epoca în care a fost produsă și față cu stadiul de atunci al literaturii, al limbii literare și artistice.

Prin structura lui temperamentală, prin educația literară pe care a primit-o și în concordanță cu gustul epocii, Conachi a fost

¹ *Curierul românesc*, nr. 78/1830, p. 329.

atras în special de poezia neoanacreontică, de mica poezie franceză, de cîntecul de lume, de lirica lăutărească, dar el a cunoscut în același timp pe Voltaire și pe Pope. Este deci un asiduu cititor al lui Voltaire și stau mărturie fragmentele pe care le traduce din opera acestuia, cu toate că, ortodox fervent, ar fi trebuit să țină seama de faptul că patriarhul din Constantinopole interzisese citirea cărților ateului de la Chateau. Tot Conachi este cel care-l îndeamnă și-l determină pe V. Pogor, tatăl, să continue și apoi să publice *Henriada*, pe care traducătorul i-o închină.

„Cînd logofătul Conachi, luminat cu-nvățătură
Și rîvnitor foarte mare de-a limbii poleitură,
Scriitor înalt la proză și vestit la vîersuire,
Inzestrat cu bunătate pe cît este cu simțire,
Aflînd de a mea sfială, îmi dădu îmbărbătare,
Ca să m-apuc cu diadinsul spre-a sfîrși a mea lucrare.“

Va fi cunoscut de asemenea literatura lui Rousseau și va fi fost atras mai cu seamă de sentimentalismul care se degajă din unele opere ale acestuia. Pe linia cultivării unei sentimentalități excesive se înscrie și preferința lui pentru romanele sentimentale care invadaseră în secolul al XVIII-lea Europa, iar traducerea romanului *Matilda*, după d-na Cottin, apărut la Iași în 1844, confirmă această preferință. Aceleiași predispoziții datorăm traducerea eroidelor *Eloiza către Abeliard și Abeliard către Eloiza*, după Collardeau, care, la rîndu-i, tradusesse pe Pope, *Cătră Leandru, că nu venia și Iulia cătră Ovidie* după Dorat, *Cruzii elini cu jărtfă*, o adaptare a lui Saint-Auge după Ovidiu, în care Conachi contaminează două bucăți, *Polyxène immolée au tombeau d'Achille și Plaintes d'Hécube sur la mort de Polyxène*, și altele.

Atmosfera care se degajă din eroide, conjugată cu înrîurirea avută de acestea asupra operei sale originale îl fac pe Ch. Drouhet să conchidă: „Tălmăcirile lui Conachi, prin felul întîmplărilor ce le povestesc, prin pasiunea de care sînt cuprinse personagiile, sînt capitole de roman în versuri. Ele au satisfăcut acea sete de românesc de care e cuprinsă societatea romînă în prima treime a veacului trecut și care se învederează prin atît de numeroase traduceri din romanele franceze contemporane. Ajutînd la răspîndirea gustului pentru românesc, cum și la prețuirea analizei stărilor sufletești pasionale, Tălmăcirile prepară publicul romînesc la revărsarea valului de sentimentalism și ro-

manesc de care se va umple poezia lui Grigore Alexandrescu, a lui Heliade Rădulescu și a primilor imitatori romîni ai lui Lamartine. Ca și Léonard, Delille și cîțiva din micii poeți francezi de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, Conachi, mai ales prin Tălmăcirile sale, poate 'fi privit ca un preromantic.“¹

O preferință deosebită manifestă poetul moldovean pentru iluministul englez Al. Pope, pe care l-a cunoscut din traducerea franceză făcută de Resnël, publicată în 1758 la Amsterdam, care cuprindea, pe lîngă traducerea în proză, și una în versuri, făcută de Silhouette. Preferința lui Conachi² pentru Pope trebuie pusă în legătură cu prețuirea excepțională de care se bucura acesta la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Voltaire, de pildă, îl considera „...cel mai mare poet al Angliei și, în acest moment, al întregii lumi“, iar Byron scria că „vor trece mii de ani pînă ce literatura noastră ar putea spera să-i apară un egal“². Din poetul și filozoful englez traduce trei cînturi din cunoscutul *An Essay on Man*, cu titlul *Prețipiile moralului sau cercare de voroavă asupra omului*, rămasă în cel puțin două manuscrise autografe, fapt semnificativ pentru poetul care nu-și scria singur poeziile, ci lăsa această sarcină pe seama copiştilor. Primul dintre manuscrise, avînd cota IV—26, este cu o grafie foarte îngrijită, lucru de asemenea foarte puțin obișnuit în scrisul „hieroglic“ al poetului, și se găsește în Biblioteca centrală „M. Eminescu“ a Universității din Iași, iar cel de al doilea, cu nr. 877, în Biblioteca Academiei R.P.R. din București.

An Essay on Man, publicat în 1733—1734 în Anglia, cuprinde patru scrisori adresate lui H. St. John, lord Bolingbroke, fragmente dintr-un poem care n-a fost terminat niciodată și în care autorul își propune să arate că principiul binelui guvernează universul, în ciuda răului, care se manifestă sensibil. Prima scrisoare analizează raporturile dintre om și natură, a doua ni-l prezintă pe om față de el însuși, a treia pe om față de societate, iar a patra (pe care n-a tradus-o Conachi) tratează despre fericire.

În ultimă analiză, Pope proclamă bunătatea și demnitatea naturală a omului, idee comună și lui Rousseau.

Ultima scrisoare este un lung îndemn la umilință, la resemnare, în genul operei *Pensées* a lui Pascal.

¹ După *Dictionnaire-biographique des auteurs*, Paris, ed. I, 1958, p. 377. romînească, anul XXII (1930), nr. 1—3, p. 32.

² După *Dictionnaire biographique des auteurs*, Paris, ed. I, 1958, p. 377.

Poemul lui Pope trezise și interesul cneazului Ioan Cantacuzino, care a tradus și el un fragment selectînd, însă, numai elementul satiric.

Între traduceri făcute de Conachi mai sînt de menționat *Alchibiad sau iubire de sinăș fără măsură* (ms. nr. 1.603 din Biblioteca Academiei R.P.R.), *Istoria lui Velisarie* de Marmontel, *Narchez amoretatul de sinăș, adică iubirea de sine peste măsură*, dată ca fiind din *Metamorfozurile lui Ovidie asupra mitologiei*, mai probabil, însă, după o adaptare franceză a lui Ovidiu, unele fragmente din tragedia *Alzire*, Arzili, la poetul moldovean, între care și versurile pe care Guzman, ucis de Zamore, i le adresează înainte de a muri :

„Des Dieux que nous serons connais la différence
Les tiens t'ont commandé le meurtre et la vengeance ;
Et le mien, quand ton bras vient de m'assassiner,
M'ordonne de te plaindre et de te pardonner.“

devenite în traducerea lui Conachi :

„Între dumnezăii noștri cunoaștem deosăbire,
Căci ai tăi îți dau poroncă să omori spre răsplătire,
Iar al meu cînd tu cu mîna m-ai lovit, m-ai sîngerat
Îmi zice să-mi fie milă și să te iert de păcat.“

Mai traduce din tragedia *Zaire*, inspirată după *Oihello* al lui Shakespeare, și din poemul epic *Henriade*. Sînt de semnalat de asemenea traducerea tragediei *Oreste*, după Voltaire, alta decît cea cunoscută ca aparținînd lui Beldiman, și care, după stil, pare a fi făcută tot de Conachi (ms. nr. 3.696), precum și a tragediei *Lentor*.¹

Traducerile îndeplineau un rol important în acea vreme, în care producția originală era destul de săracă, și constituiau un exercițiu mai mult decît util pentru cultivarea limbii, pentru frămîntarea ei în tiparele versului, pregătind terenul viitoareii evoluții. Tălmăcirile, însă, chiar dacă nu putem pune problema paternității ideilor, temelor și subiectelor lor, merită să fie cercetate și din acest punct de vedere, deoarece faptul că traducătorul s-a oprit asupra lor, și nu asupra altora, demonstrează că el adera, își însușea și populariza ideile și teme respective.

¹ Vezi N. A. Ursu, *Tragedia lui Oreste a lui Voltaire...*, *Iașul literar*, nr. 9/1960, pp. 84—87.

În tălmăcirea *Iulia către Ovidie*, eroidă brodată pe tema iubirii dintre poetul roman și fiica împăratului Augustus, aceasta din urmă, sfîdînd diferențele sociale, continuă să-l iubească pe fiul unei slave și după surghiunul care l-a adus pe meleagurile noastre. Dăm exemplul de mai jos și pentru faptul că traducătorul este, la rîndul său, un mare boier, iar în opera lui originală vom mai întîlni aceeași temă :

„Tremur, crudule tată, tremur de-a mea urgie.
La neamul unui ibovnic nu mai arăta cîrtire,
Căci între oameni nici este, nici să-ncape osăbire !
Îl iubăsc, s-au sfîrșit toate, am hotărît soț să-mi fie,
Căci nu socotesc drept vină că ți-i urît numai ție.
De n-au vrut ceriul să-l tragă din neamuri strălucitoare,
Dar îi întocma cu tine di pi cîte daruri are.
Ori în ce puteri te afli, să știi că pre om cinstește
Duhul cel cu vrednicie, iar nu schiptrul ce lucește.“

Iată și un exemplu dintr-o poezie originală :

„Cine are gust, să-mi creadă că amoriul l-am slăvit
Nu în ranguri, nu în neamuri, ce în omul iscusit.
Adevăr, ce au a face titlurile omenești
Pe lîngă o rază numai a podoabelor firești ?“

Cercare de voroavă, cu toate că, în ultimă analiză, pledează pentru supunerea omului la „soarta“ ce i-a fost hărăzită, conține și unele elemente de gîndire științifică, o atitudine manifestă împotriva războiului și a cîtropirii, a tiraniei, o apologetică a relațiilor de colaborare din comuna primitivă. Chiar începutul vine cu îndemnul pe care-l adresează autorul filozofilor, ca darurile minții să nu le irosească în tîmnierea tiranilor, ci să urmărească un scop mai demn, acela de a studia pe om cu posibilitățile și limitele lui.

„Fugi de-a curților pohfală, cinstea lor și desfătare
Nu-s vrednice să țintească a poftelor tale stare.
Au doar ții să cuvine a-nmulți măgulatorii
Ce aleargă cu cătuia tîmniind stăpînitorii ?
Vino, căci un lucru mare, niște griji mult mai cu cale
Să cuvine să cuprindă menutele vieții tale.
Acest lucru este omul, noian necuprins de minte,
În care să vede gîndul unei minți nemărginite,
Cîmp roditor, dar sălbatec, în care pe-o lege dată
Și scaiul și trandafirul răsar și cresc totodată.“

Multe din versuri sînt însoțite de note, care explică și comentează cele expuse în original. Astfel, la legea atracției uni-

versale, descoperită de Newton, una din valorile științifice recunoscute de secolul luminilor și despre care Pope pomenește în cuprins, Conachi notează în josul paginii: „*Aceasta este atracția, în minte venită marelui Nefton, adică o atîrnare ce au trupurile cerești unul cătră altul*“.

Atunci cînd poemul se referă la cotropirea Americii de către spanioli, iar în visul luminos al băștinașului indian nu mai sînt

„Nici espaniolii cei lacomi prin arme pline de sîngiuri
Să-l dezbrace de avere și să-l omoare în schingiuri“.

Conachi completează în notă: „*Crunte, nespūsă și cumplite sînt poznele făcute de espanioli în aflarea Americii și toate făcute cu cruce în mină, dar cu spurcăciune în suflet*“.

Pe deasupra pledoariei pentru supunere în fața destinului se degajă elogiul minții, al rațiunii umane și năzuința de a cuceri, de a supune forțele naturii, nemulțumirea cu soarta ce i s-a „hărăzit“ omului, tendința spre progres.

„Ochean îi viața noastră în care tot valuri grele
Ne clatină și ne mișcă la fapte bune sau rele.
Mînte, ce drept zăstre ceriul mi-au dat-o cu miluire,
Să face pusulă, cîrmă în furtuni de ispitire,
Și a ei sfîntă făclie grabnică spre luminare
Într-a stîncilor lovire sîngură ne dă răbdare...“

Comentînd în alt loc critica pe care raționalistul Pope o face filozofilor metafizici, scrie: „*Pop aice hulește pe filozofii aceia cîți nu fac decît a învăța prin cuvînt, fără a da dovezi făptelnice, și așa, în loc să lumineze pe oameni, îi întunecă mai rău*“.

Alteori, ironizînd pe cei care ridică în slăvi pe cuceritori, pe cei cărora li se conferă atributul de geniu, pentru că au devastat orașe și au robît și au ucis pe locuitori, își manifestă atitudinea pacifistă, antirăzboinică:

„*Mîntile iroilor, care hojma calcă țări și pradă orașă prin vîrsare de sînge și alte ticăloșii, trudindu-să întru aceste fapte răutăcioasă, nume cîștigă de niște ghenii, și acei viteji să slăvesc de faptele lor cele lăudate, pentru că știu a prăda și robi țări și noroade, apoi iată minte!*“

Rod al raționalismului, poemul difuzează principii ca cel al transformării și conservării materiei, al interdependenței feno-

menelor, enunțate în limbaj figurat și pe care le menționăm, pentru că ele vor influența pe Conachi în creația sa originală:

„Nimică vecinic nu este, om și plantă și jăvină
Iesă din noian și întră și iar iesă la lumină.
Nimic nu-i făr' de-atîrnare, ce părțile lumii toate
Să împărtășească den totul cu totul fiind legate.
A lumii întregi ființă, putere și legătură,
Să sprijinesc între ele cu aceea ce-i zîc natură.“

Finalul capitolului al treilea este o schiță poetică a apariției societății și a diferitelor ocupații și meșteșuguri, crearea uneltelelor, trecerea de la comuna primitivă la sclavagism și, în ultimă instanță, elogiul relațiilor de colaborare caracteristice acestei prime forme de organizare socială:

„Într-acea vreme de ticnă unita prietenia
Era pentru a lor inimi mulțămirea cea mai via.
Sate, orașă și statură acest fel să începură,
Omul, ca un stăpîn luiși și slobod peste măsură,
N-avea nici o cunoștință de acea giuguluire
Care dădea unui singur puterea de stăpînire.“

Afirmam că aceste traduceri, pe lângă meritul de a fi făcut cunoscute unele idei avansate ale filozofiei și literaturii secolului luminilor, sau de a fi satisfăcut acea sete de românesc (traducînd romanele și poemele cu iubiri curate și nefericite), prin calitatea deosebită a transunerii, au contribuit și la promovarea limbii literare și artistice. La aceasta s-ar putea obiecta că, din moment ce poezia originală a logofătului și tălmăcirile sale au văzut lumina tiparului de-abia în 1856, și într-o ediție așa de puțin răspîndită, cînd apăruseră deja condeie ca cel al lui Eliade, Alecsandri, Negruzzi, Russo, Bălcescu, Kogălniceanu ș.a., contribuția sa în acest domeniu este neglijabilă, dacă nu inexistentă. Dar cu toate că opera i-a fost tipărită așa de tîrziu, atît tălmăcirile, cît și poeziile originale scrise de Conachi au circulat intens prin intermediul manuscriselor originale și al copiilor sau prin intermediul lăutarilor (cîntecele de lume). Am citat deja notița lui Pastiescu de la 1830, publicată în *Curierul romînesc*, care menționează aproape tot ce a scris poetul moldovean, cu toate că pînă atunci, purtînd sau nu numele său, nu-i fusese tipărit nici un rînd. Și tot înainte de 1856, Alecsandri, ocupîndu-se de scriitorii de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, singurele traduceri pe care le menționează în nota din *Zimbrul*, 1851, sînt poemul lui Pope, *Cercare de voroavă* și *Eloiza cătră*

Abeliard, ambele de Conachi. În același ziar, și tot datorită lui Alecsandri, apare un număr de vreo 14 poezii scrise de logofăt, dar publicate sub titlul general de cîntece de lume, întrucît bardul de la Mircești nu-l cunoștea pe autor. Chiar înainte de 1851, ceea ce demonstrează circulația lor vie, poeziile ale lui Conachi, uneori modificate, trunchiate, cu adaosuri sau contaminate, au văzut lumina tiparului. Așa este cazul cu *Noroace*, *noroace*, publicată fără autor în *Noul Erotocrit*, scos la Sibiu în 1837 de A. Pann, aflată în ms. nr. 137, la f. 120, cu poezia *Mă sfîrșesc, amar mă doare* de la pp. 135 și 149 din ediția a doua și care apare cu titlul *Dorul deplin* în *Colecție din poeziile d-lui logofăt I. Văcărescu*, Buc., 1848. Cele mai multe însă vor apărea tot anonim în culegerea lui Pann, *Spitalul amoriului*, broșurile I—V, Buc., 1850—1852. Astfel, cîntecul al doilea din broșura a IV-a se găsește în ms. 137, f. 166; cîntecul 12 din aceeași broșură, la p. 131 în ediția din 1887; cîntecul 15 în ms. Pastiescu, la f. 24; cîntecul 18 este rezultat din contaminarea poeziilor *Dacă ai venit pe lume* (ed. a II-a, p. 138), *Ah, zilelor fericite* (aceeași ediție, pp. 142—143) și *Cu prietena-mpreună* (ed. a II-a, p. 140), la care s-au adăugat unele strofe străine; cîntecul 26, din contaminarea poeziilor *Intr-un rădău de dimineață* (ed. a II-a, p. 8) și *Zori de ziuă se revarsă* (aceeași ediție, p. 106), plus unele adaosuri; cîntecul 36 din broșura a V-a provine dintr-o modificare a poeziei *Am lăsat lumea și slava* (ed. a II-a, p. 67), iar cîntecul 6, aceeași broșură, din prefacerea poeziei *De-acum nădejtile toate* (ediția a II-a, p. 161).¹

Toate aceste contaminări, adaosuri și prefaceri operate asupra poeziilor lui Conachi l-au făcut pe Duică să afirme: „...cu Anton Pann, Conachi a pătruns firește în toate provinciile locuite de români și în toate păturile poporului; el a fost de bună seamă cîntat și după modurile ce se găsesc la sfîrșitul fiecărei broșuri. Pann a contribuit astfel să apropie de sufletul nației poezia cultă erotică de la începutul veacului, pentru că oricît de mutilată ar fi ieșit din atelierul lui, o parte din ideile ei tot au scăpat întregi și s-au citit fără îndoială mai mult decît în edițiile de la 1856 și 1887.”²

¹ Indicațiile pentru aceste corespondențe sînt date după G. Bogdan-Duică, *Logofătul Costachi Conachi*, în *Convorbiri literare*, nr. 2 (1903), pp. 162—175.

² *Idem*, p. 175.

Poziția lui Duică față de A. Pann, pe care-l consideră „...cîr-paci poetic, care a fost împodobit de unii critici cu însușiri ce-i lipsesc cu desăvîrșire”¹, este greșită. Faptul că unele poezii au suferit modificări în culegerea lui Pann nu se datorește probabil numai psaltului popular, ci și tuturor celor pe la care au circulat poeziile înainte de a fi culese. Singurele opere care apar cu numele autorului pînă la prima ediție sînt romanul *Matilda*, în 1844, poezia *Părul*, în *Zimbrul*, nr. 92, iunie 1851, și *Demisia amorului*, în nr. 97, aceeași lună, același an, în același ziar, ambele publicate de Teodor Codrescu.

În afara traducerilor de care ne-am ocupat, a poeziei erotice, dominantă în scrisul său și la care ne vom referi mai pe larg, relevăm unele încercări dramatice de mici dimensiuni, vrednice de a fi menționate nu numai fiindcă sînt primele comedii culte păpușărești cunoscute pînă acum în literatura noastră, ci și pentru că se caracterizează printr-un fond de critică socială și de moravuri. În manuscrisul nr. 2.189 de la Biblioteca Academiei R.P.R. se găsesc două din aceste „comedii”, una intitulată *Comedia banului Costandin Canta, ce-i zic Căbujan și cavaler Cucoș*, alcătuită de Costachi Conachi, Neculai Dimachi și Dimitrachi Beldiman, și care, „nefiind teatrul, s-au jucat la păpușării”, și cealaltă, *Giudecata femeilor*, cu aceeași indicație, că s-a jucat la păpușării, și cu mențiunea: „*Această comedie făcută de aga Costachi Conachi la leat 1806, decm. I*”.

Comedia banului Canta este o satiră îndreptată împotriva unui zgîrcit și arghirofil. În cele cîteva pagini se înfruntă zgîrcitul boier Căbujan și vizitiul său Jompa, pe care stăpînul, pentru a nu plăti mai mult de un leu perechea de ciubote, îl lasă desculț în timpul iernii.

Cea de a doua, *Giudecata femeilor*, este o critică aspră, poate cam liberă ca limbaj, a moravurilor boierimii moldovenești a vremii. Este interesant faptul că printre cei condamnați în piesă este și autorul, care, între „*obrase*”, joacă rolul „*Curvariului viclean*”. Amorul, pe care-l caută Hermes, conăcarul zeilor, ca să-l aducă la judecata intentată de către femei, este greu de găsit:

„Și pre cu greu îi să afli, căci el nu obicinuieste
Să umble cu pombi mari pe acolo unde trăiește.
Fuge de mîndrie lumii, în curți nu să odihnește,
Nici între boieri să vîră, nici cu bogații trăiește.”

¹ Indicațiile pentru aceste corespondențe sînt date după G. Bogdan-Duică, *Logofătul Costachi Conachi*, în *Convorbiri literare*, nr. 2 (1903), p. 167.

Acuzat de femei că ar fi pricina tuturor necazurilor lor, răspunde :

„Dar de mine ce să leagă fără cuvînt de dreptate,
Cît de puțin cunoștință ele n-au făcut cu mine,
Căci tu știi că eu pre oameni îi povățuiesc spre bine.
Fugii de ceata boierească și de haine împodobite
De cînd m-am sfădit odată cu maică-me, Afrodite.
Nu mă-ncing nici cu beldare, nici port șlice gogonate,
Nici lăcuiesc în palaturi, nici prin țîrguri desfrîinate.
Viața me este pre proastă, tot la țară cu păstorii
Și tu vezi că astă dată sînt boieri jăluitorii...”

La încercarea bărbaților de a se disculpa, aruncînd vina pe Amor, acesta replică :

„Bărbați, duhuri de diavoli și nelegiuți ibovnici,
De sînteți făr' de năravuri și la hotărîri statornici
Și iubiți în toată vreme chiar din inimă curată,
Vro femeie din prostime ce n-alegiți vreodată,
Fără numai la podoabă vă-nchinați cu mișălie ?”

Pe lingă aceste două comedii jucate la „păpușării”, care fac parte dintre primele scrieri ale poetului, întîlnim în manuscrisul nr. 137, iar cu unele modificări și în manuscrisul nr. 3.592 din Biblioteca Academiei R.P.R., o altă încercare dramatică, mai dezvoltată, în același spirit cu *Giudecata femeilor*, și pe care am numit-o [*Amoriul și toate harurile*], o țintuire a depravării, o frescă a dezmățului care caracteriza societatea înaltă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Neînțelegerile se petrec tot între Amor și femei, de data aceasta vinovate însă sînt femeile. Chemat, ca și în precedentă, în fața lui Zeus, Amor acuză :

„Femeile, într-una, nu cunosc altă chemare,
Decît acea de monedă, care le face plecare.
Nu-i nicicum statornicie, nu-i dragostea cea curată,
Toate sînt acum schimbate în interes și în plată...”

sau :

„Nu-i Chipidon, nu-i Amoriul, nu-i mai mult stăpîn în lume,
Aurul împărățește puterea supt a lui nume...”

iar

„Darurile, frumuseța, istețime, vrednicie
N-au putere să robască inimile cu cruzie,
Numai însuși interesul, numai moneda o leagă,
Numai ea o încălzăște, o robește și o pleacă.”

Deși ca realizare sînt mai slabe decît celelalte scrieri, piesele în discuție interesează — ele fiind primele încercări dramatice cunoscute pînă astăzi în literatura noastră cultă — și consemnează o stare de lucruri contemporană poetului, sînt tablouri ale descompunerii morale a boierimii, creionate chiar de un reprezentant al clasei. Din ele se desprinde, în același timp, elogiu iubirii curate, cinstite.

În numărul pomenit al revistei Institutului de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R. se citează „o altă comedie într-o perdea, ce pare să fie după stil tot de Conachi, ridiculizînd pe nătărăul Aferta, care s-a procopsit devenind ginerele lui Balș și serdar la ținutul Orheiului”. Din această comedie într-o „perdea”, o pagină conținînd numai „obrazele” se găsește în ms. 3.592, f. 158 r. Personajul principal, însă, nu-i nătărăul Aferta, ci tot un nătărău, dar Arifte, „ce se numește bostan”, iar celelalte două personaje sînt tot grămăticul Terbie sau Stavarache și logofătul Costache. Și aceasta, împreună cu celelalte, ar veni să confirme faptul că poetul „...se desfăta gras scriind mici comedii cu aluzii la contemporani, în care biciuia vîștile clasei de sus, într-un amestec de folclor de curte și clasicitate neogreacă”¹.

Un loc comun în aprecierea liricii logofătului Conachi este că poeziile erotice sînt mai mult un exercițiu al răgazurilor dintre preocupările serioase ale cultivării moșiei și funcțiile ocupate în stat, o distracție a boierului iubăreț, izvorită spontan și în gustul clasei sale, ceea ce, în parte, s-ar confirma prin frecvența circulației manuscrise sau colportarea prin intermediul lăutarilor. Totuși, preocuparea pentru problemele de tehnică a poeziei, de metrică, versificație, interesul acordat alcătuirii cît mai riguroase a stihurilor sînt atestate de existența aceluia *Meșteșug al stihurilor românești*, cu care încep atît manuscrisul 137, cît și manuscrisul 30, cele două principale manuscrise care cuprind opera poetului. Această primă încercare mai amplă de a studia tehnica versificației, după cele cîteva sumare indicații din *Gramatica* lui Ienăchită Văcărescu, este inspirată de încercările similare din literatura greacă, în speță Hristopulos, supoziție pentru care pledează în primul rînd terminologia utilizată, care nu e altceva decît transpunerea, uneori transcrierea, noțiunilor respective din limba greacă, cum ar fi : *silavis* pentru silabă, *oxia* sau *tonos*

¹ Studii și cercetări de istorie literară și folclor, anul III, Buc., 1954, p. 125.

pentru accent, *stihurgos* și *stihurghică* pentru poet și poetică, *ifen* pentru trăsătură de unire, *macroschilie*, *ptosis eti atichi*, *ptosis onomastichi* ș.a. Un fapt care atestă influența directă a neoanacreonticului Hristopulos este că și Conachi, ca și acesta, se servește pentru a sprijini regulile fixate cu exemple din propria-i operă. Prima definiție care se dă este aceea a stihului: „*Aceea ce noi numim stih nu este altceva decât șiruri de cuvinte, tot cu o somă de silave, tot cu un fel de ocșii și tot într-un fel potrivite la sfârșit*“, și ea fixează cele trei „canoane“ fundamentale: cantitatea de silabe, rima și accentul. Cu toate regulile stabilite, „...*dascăl și povățuitor adevărat trebuie să fie auzul și obiceiul după care se vorbește*“. Este de reținut și definiția dată metaforei: „*Metafora să numește la stihuri a potrivi lucrare străină, bunăoară zicând amoriul arde, cuvântul arde este metafora către amori, pentru că numai focului îi dat ca să arză*“. Amănunte asupra acestui prim *Meșteșug al stihurilor românești* se pot găsi în ediția de față, în care este publicat pentru prima dată.

Cu toate că poetul Conachi a cunoscut poezia neoanacreontică greacă și poezia clasicismului decadent, mica poezie clasică franceză, cum este denumită în general, și a tradus eroide și romane sentimentale, poezia lui, fără a putea fi caracterizată cu desăvârșire originală, este destul de puțin influențată de aceste izvoare. Este o poezie în spiritul epocii, pe gustul contemporanilor, o notă specifică totuși în ansamblul liricii primelor decade ale secolului al XIX-lea, când de altfel conștiința originalității, a necesității de a spune altfel decât ceilalți era un sentiment de care poeții nu prea sufereau.

Stihurile lui Conachi sînt expresia nemijlocită a trăirilor lui, un fel de supapă pentru pătimașul poet, particularitate pe care și-o ascundea cu grijă în exercitarea funcțiilor publice.

Am acordat o atenție mai mare vieții, momentului social și cultural care l-a produs și pe care l-a oglindit, educației și culturii lui, bogatei activități de traducător și de pionier al teatrului românesc. Ne rămîne să încercăm a contura contribuția pe care a adus-o prin poezia originală la dezvoltarea liricii românești și, în încheiere, să relevăm cîteva din valoroasele contribuții aduse ca îndrumător cultural.

Elev al lui Millo sau Dimachi, dar superior învățătorilor, cunoscînd poezia națională cultă, credem că și pe cea populară,

cititor neobosit al literaturii grecești clasice și moderne, dar mai ales al poeziei franceze din secolul al XVIII-lea (Dorat, Parny, Delille, Piron ș.a.), dotat cu un real talent de stihuior, Conachi a început să scrie în jurul anului 1800. Poetul cel mai reprezentativ el epocii, „*Conachi — spune Bogdan-Duică — a fost un ecou al întregii acestei încrucișeri de literaturi și teme. El este exponentul culminant al poeziei amoroase dinainte de Vasile Alecsandri. Nimeni din curentul său și al vremii nu l-a întrecut. Grație acestei influențe, el a fost și rămîne introducătorul în poezia noastră a tipului feminin grațios, al grației, care la el are numele nur.*“¹

Referindu-se la pleiada de scriitori de la începutul secolului trecut, din care făcea parte Conachi, Alecsandri scria într-o notiță publicată în foiletonul literar al numărului 63 al ziarului *Zimbrul*, și care apoi, cu unele modificări, apare și în prefața scrierilor lui C. Negruzzi, din 1872, următoarele: „*Pe la începutul secolului s-a ivit în Moldova o pleiadă de poeți care au lăsat urme adînci în memoria contemporanilor. Acea pleiadă compusă de Tăutu, Conachi, Beldiman, Bălșucă, Pogor, Bucșănescu etc., toți boieri și feciori de boieri, erau înzestrați cu învățăturile clasice a limbelor elină, latină și franceză. Ei se îngînaseră cu imaginile poetice ale mitologiei antice și priimiseră totodată reflectul depărtat al ideilor volteriene pe care revoluția cea mare din 1793 le răspîndise în Europa; însă distanța nestrăbătută ce exista între patria lor și izvorul acelor idei, precum și, mai cu samă, poziția lor socială îi opriră de a se pătrunde de principiile radicale ale Franței [s.n.] Spiritul lor lua deci o altă direcție; el se îndrepta cu tot focul tinereții pe cîmpul înflorit al poeziei, cîmp ce îi ducea în templul Amurului.*

În curînd Moldova fu invadată de satire, cîntece amoroase și de elegii, în care dumnezeii mitologici și mai cu samă Afrodita ocupau locul cel mai important, precum în poeziile franceze de la aceeași epocă. Acele stihuri descriau în cadențe lungi jalnica stare a inimilor, și chiar sub formă de acrostișe indiscrete publicau numele zînelor adorate.

Satirile erau foarte mult gustate, căci ele corespundeau cu natura spiritului rîzitor al romînilor, dar, mai presus de toate,

¹ G. Brașoveanu, *Conferințele d-lui G. Bogdan-Duică*, în *Făt-Frumos*, anul V (1930), nr. 2, p. 55.

cîntecele de lume erau bine primite, fiind cîntate de lăutari la mese, la nunți, la petreceri, prin grădini și prin vii...

Lăutarii serveau de tainici curieri ai inimilor, căci declarațiile de amor se făceau prin gurile lor...

Astfel era obiceiul! Să-l respectăm, ca unul ce a contribuit la fericirea părinților noștri, și a păstrat, în lipsă de tipar, produsele poetice a generații trecute.¹

Așa cum a sesizat foarte just Alecsandri, Conachi a suferit influența livrescă a literaturii secolului luminilor și, în speță, a ideilor voltairiene, dar poziția lui de mare moșier și faptul că era exponent al unei clase legate de cea mai înapoiată formă de producție l-au făcut refractar, într-un fel, principiilor radicale, esenței sociale a acestui curent de idei și receptiv doar pentru unele aspecte minore. Am spus refractar într-un fel, pentru că educația primită de la Fleury și cunoașterea acestei mișcări progresiste n-au rămas fără efect asupra marelui boier. O cercetare aprofundată a întregii sale activități ne face să surprindem lupta care se dă între poziția sa de clasă și unele concepții și manifestări înaintate pentru timpul acela, cum este bogata activitate literară desfășurată prin traduceri, mici piese de teatru, poezii, teoretizările juste din scrisoarea către mitropolitul Veniamin cu privire la învățămînt, rolul de promotor și sprijinitor al viitoarei uniri a celor două principate, activitatea pozitivă în organizarea judecătorească și primele încercări de a crea o industrie națională. Personalitatea lui Conachi trebuie, de aceea, privită ca un exemplu de luptă continuă între orizontul său cultural larg, între tentativele și realizările sale progresiste și poziția sa socială, care era aceea a unui feudal.

În aprecierea rolului jucat de Conachi în istoria literaturii române, pozițiile au fost din cele mai diferite. Am citat pe Dimitrie Pastiescu și pe Vasile Alecsandri. Opiniile celui din urmă pot fi întregite dintr-o scrisoare pe care o adresează lui Al. Papadopol-Calimah (care ținuse o conferință despre Conachi și o publicase apoi în *Convorbiri literare*) în care vorbește de „...comorile limbii lui Conachi și de talentul său în arta poeziei. Scrisoarea către Zulnia este un cap d-operă de simțire, de idei în-

¹ Scrierile lui Costache Negruzzi, vol. I, Buc., 1872, pp. XXIX—XXXI.

duioșitoare, de armonie, de frumuseți poetice și poate servi de model.“¹

A fost, pentru vremea în care a trăit și a scris, un om luminat, pe lângă un hotarnic și un jurist dintre cei mai cunoscuți, dar, mai presus de toate, unul dintre cei mai buni cunosători și mînuitori ai limbii romine, în promovarea căreia, prin scrisul său, își are merite deosebite, mai ales dacă, judecînd istoricește, apreciem faptul că înainte și după 1800 majoritatea zdrobitoare a păturii culte, în speță boierimea, vorbea și scria grecește sau franțuzește. Mare boier și om de cultură, poet talentat, care cunoștea foarte bine greaca și franceza, Conachi scria totuși versuri originale, mici piese de teatru, lungi și notabile traduceri numai în limba națională. Acest merit în impunerea limbii romine ca limbă aptă de cultură și în măsură să se mlădieze în vers, să exprime viața în imagini artistice este unul dintre argumentele cele mai puternice care ne-au îndemnat să ne ocupăm de opera sa.

Poezia originală a lui Conachi, dominant lirică, erotică, senzuală, rod al hedonismului caracteristic clasei sale, a fost consumată nu numai de clasa din care făcea parte autorul, ci de pături mult mai largi ale cititorilor, și intrarea ei în circuitul cîntecelor de lume ne-o dovedește.

Evident, diferența dintre poezia clasicismului decadent, mica poezie franceză, cum i se spune, și cea a grecilor din aceeași perioadă sau cea imediat următoare, a căror influență a suferit-o, este doar de nuanță, iar la Conachi se accentuează elementul senzual de tip oriental și cel lăutăresc, oftător în orice caz.

Gustată la începutul veacului, își va pierde cu vremea priza pe care o avea asupra publicului, datorită schimbării structurii spirituale care se petrece în sinul societății românești contemporane, ca o consecință a frămîntărilor din acel timp (de la 1821 la 1848 și 1859), care pun la ordinea zilei și agită ideile eliberării naționale, a unirii, a dreptății sociale, și, paralel cu acestea, necesitatea ca literatura și cultura să participe la difuzarea și rezolvarea acestor deziderate, cu un cuvînt, ancorarea puternică a artei și literaturii în viața socială. Lungilor și, adeseori, ridicolelor lamentări ale poetului, stăruitoarelor lui „servicii“ în slujba lui Amor, leșinurilor și morților lui simulate, șirului de Marghioale, Casandre, Marii, în fața cărora se prosternează ortodox, le va lua locul o poezie care va cînta necesitatea eliberării de sub jug

¹ V. Alecsandri, *Scrisori*, I, Buc., 1904, pp. 186—187.

străin, abolirea iobăgiei și a privilegiilor feudale, munca și arta masei de iobagi, sau vitejia trecută, înfiernd mișelia prezentă, va ataca huzurul unora și va cere dreptate pentru cei asupriți.

La începuturile liricii culte din țara noastră, înainte de a se fi manifestat romantismul, fără virtualitățile unui poet de amplă respirație lirică, transpoziția din realitatea imediată în universul poetic se face adeseori prin intermediul unor termeni care azi ne fac să zîmbim, ținând de domeniul prosternării bisericești sau al relațiilor feudale. Poetul nu reușește să transfigureze trăirea lui diurnă în imagine poetică, și sublimul unei împrejurări se manifestă prin leșinuri, oftări sau moarte. Este, însă, foarte adevărat că manifestarea zgomotoasă, plînsul abundent, etalarea tuturor accidentelor este o manieră a epocii, este un stil al vremii, și nu-i aparține numai lui Conachi. Dar în această lipsă de discreție, în văicăreli, leșinuri și bocete, pe lângă simulare, este și o doză apreciabilă din autentică esență spirituală a poetului, iar poezia lui atestă o permanentă pendulare între senzualitate și spiritualizare, între amorul sacru și amorul profan, o continuă tentativă de a îmbina în portretul unei iubite calitățile fizice, simțirea și înțelepciunea. Când într-o femeie s-a realizat un echilibru între aceste calități, s-a obținut acel *nur*. I s-a atestat lipsa imaginației și, în consecință, a imaginilor, dar s-a accentuat prezența spiritului său analitic. În adevăr, logofătului poet, îndrăgostit de atâtea ori, dar cuprins de marea pasiune pentru Zulnia la o vîrstă destul de înaintată, îi lipseau aripile imaginației, avîntul liric, care să-l facă să dea expresie artistică unor elemente cotidiene, vizibile, evidente, adeseori palpabile, să perceapă unele raporturi și corespondențe greu sesizabile.

Petrarchist, fără a-și cunoaște modelul îndepărtat, cum spune acad. G. Călinescu, Conachi se va folosi pentru a reda farmecul ochilor, grația feminină de elemente care azi nu mai aparțin domeniului poeziei, și-și va aplica analiza nu asupra indefinibilului, ci asupra evidentului. Am putea spune că poezia lui nu sugerează prin expresia dată conținutului liric, ci demonstrează, analizează, este prozaică adeseori, analitică, discursivă, demonstrativă, urmărește amănunțit desfășurarea unui eveniment, unui sentiment. Așa este cazul cu *Moartea părintelui meu*, unde, cu toate că sentimentul durerii și uneori al deznădejdiei este profund, iar unele notații sînt pitorești, insistența asupra tuturor

episoadelor și amănuntelor diluează fondul uman valabil al sentimentului.

Cu toate acestea nu înseamnă că în poezia lui Conachi nu vom întîlni, și acest fapt interesează în primul rînd, poezii sau versuri care pot fi citite și citate și azi, și care, într-o oarecare măsură, anunță pe creatorii de mai tîrziu, pe Eminescu chiar. Despre *Cercare de voroavă*, spre exemplu, acad. G. Călinescu presupune că o cunoșcuse și Eminescu și fusese în vederile lui la crearea unora dintre poezii.

Dintre multele iubiri trecătoare din viața poetului se degajă o pasiune durabilă pentru Smaranda Negri, care a inspirat paginile cele mai durabile din lirica lui Conachi. Astfel, în *Scrisoarea către Zulnia*, durerea, regretul despărțirii, amintirea luminoasă a clipelor petrecute împreună îl fac să dea expresie notabilă lirismului sincer și profund.

„Din toți muritorii lumii cel mai în nenorocire
Și dintre toți pătimașii cel mai mult în osîndire
Este omul care-ți scrie, mai pomenești-l tu oare ?
Ah, de nu l-ai mai cunoaște după slovă și scrisoare,
Cunoaște-l di pi durere cu care plîngînd îți scrie,
Cunoaște-l di pi-a lui lacrimi ce le-i găsi pe hîrtie.“

Se simte aici, spre deosebire de multe alte versuri în care oftează, leșină sau moare, sfîșierea provocată de depărtarea iubitei, de incertitudinea dacă-l mai iubește sau nu. Se simte, de asemenea, efortul pe care-l face poetul de a modela limba, truda de a îmbrăca în forme poetice, artistice un sentiment profund.

Dacă nu facem abstracție de stadiul de atunci al limbii, de faptul că pînă la el aproape nu se scrisese poezie lirică, vom accepta și versuri ca acestea :

„Ș-ai primit, ah, norocire, supt copaciul acel mare,
Ce pare că-l văz cu ochii și acum în depărtare,
Ai priimit drept cheazășie ceriul, stelele și luna,
Viața mea și a ta însuși, că te-oi iubi totdeauna.
Că te-oi iubi pîn' la moarte, că nimic n-a fi în lume,
Nici pe pămînt, nici în ceruri, nici la Dumnezeu anume,
Carele să mă strămute de nespusa fericire
De a mă-nchina la tine ca la o dumnezăire.“

Nu-i este străină stratagema contradicției aparente :

„Petreceam zilele noastre în pustiul acel mare !
Vai mia, zîsăi pustiul și în inimă mă doare,
Mă doare, că acolo numai am trăit în fericire...“

Un nestăpînit strigăt izbucnit după rememorarea clipelor fericite petrecute împreună :

„Ah, ibovnică slăvită, unde mai ești acum oare ?“

și apoi un accent inedit, cel puțin pentru vremea aceea :

„Aș vrea să mor, dar și moartea ce poate fi pentru mine,
Cînd, pierzînd a mea viață, pierd mai mult, te perd pe tine.“

Conachi, la care natura nu apare decît rar, în deznădejdea lui, departe de Zulnia, simte nevoia izolării, a confidenței, a participării naturii la propria-i durere :

„Călători pe văi, pe dealuri, pe cîmpii nemărginite,
Umblu de urît cu ziua pe colnice părăsite,
Udate de-a mele lacrimi, cărările acelea toate
Or ținea spre pomenire urmele mele-nsămunate,
Pînă cînd vrodimioară pe-acolo, din întîmplare,
Vei trece și vei cunoaște, ah, cît te-am dorit de tare !
Înnoptez pîntre prăpăstii, pîntre rîpi, pîntre ponoară,
Ca doar oi uita de groază dorul care mă omoară,
Dar în zădar, că durerea merge și vine cu mine...“

.....
Aleg, mă duc și vin iarăși, cufundat într-o tăcere,
În durere cunosc viața și în viață tot durere.“

Oricît ar părea de neverosimil, și cu toate că mulți termeni dominanți în poezia lui au devenit astăzi monedă calpă, unele elemente prevestesc lirica eminesciană. Tot Zulniei îi închină și *Amoriul din prieteșug* :

„Zulnia cea mai frumoasă decît zorile la față,
Între flori naltă ca crinul, cu ochii muri de negreață.“

După aproape douăzeci de ani s-au căsătorit, dar moartea a survenit la puțin timp după aceasta. Poezia *Pe năsdălie*, scrisă la cîteva zile după moartea Zulniei, i-a smuls unele accente durabile, iar versurile :

„Ah, te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei,
Unde-i viața, unde-i mila ce izvora dintr-a tăi ?“

ne aduc în amintire eminesciana :

„Și te-ai dus, dulce lumină,
Și-a murit iubirea noastră.“

Nu intenționăm să comparăm versurile lui Conachi cu sensul adînc, filozofic al tristeții eminesciene din *Floare albastră*, dar

asocierea celor doi termeni *dulce lumină*, chiar dacă azi nu o mai simțim inedită, este sugestivă prin transpoziție.

Unul din cei mai fervenți adoratori ai „nurilor“ femeilor, poate singurul poet al literaturii noastre dedicat aproape exclusiv iubirii, mai ales profane, își exersează pana în zugrăvirea grației feminine, și uneori izbuteste :

„Fața ei era prea albă, ochii săgeți sloboza,
Sprîncenele lungi și desă drept în inimă rănea.
Sînul ei cu frăgezime omoră pre om de viu,
Părul despletit pe spate, ca aurul de gălbui.
Statul înalt și subțire cu dulci îndoituri,
Gurița chiar ca mărgeanul și obrazul numai nuri.
Ah, cine poate să scrie cîte ochii au văzut ?“

Confirmînd ceea ce spuneam mai înainte, că pe el l-au impresionat mai ales evidențele, va cînta, într-o suită de poezii, ochii, după culoare, genele, sprîncenele. Avem astfel *Ochi frumoși*, *Pentru ochii verzi*, *Ochișorii ce slăvesc*, *Ah, ochișorii vii*, și în două variante *Alegerea ochilor*. Cităm cîteva din versuri :

„Poruncit-au Afrodite ochilor de-atîtea ori
Să s-adune, să-și aleagă dintre dinși stăpînitori.
Să lipsască toată sfada de frumuseță și nuri
Între verzi, între albaștri, între negri, între muri.“

Poetul nostru, cu toate oftările și leșinurile, a intuit „mecanica“ iubirii, care se ivește uneori din nimic :

„De multe ori nu-ndrăgește
Lucrul înadins făcut,
Dar să pleacă și robește
La un nu știu ce plăcut.
O clipală, o zîmbire,
Un dar mic nesocotit
Săvîrșește o robire
Unde însuși n-au gîndit.“

Așa cum reiese din scrisoarea către Ioniță Sandu Sturza, era un dușman al domniilor fanariote, fapt care l-a determinat să nu simpatizeze Eteria, iar din poezia *Răspuns unei scrisori* răzbate antipatia pămînteanului față de camarila din jurul scaunului domnesc și înțelegerea exploatarei naționale de către străini. Evident, aici este implicată și nemulțumirea boierului autohton față de concurența pe care i-o făceau cei din anturajul domnitorului la ocuparea funcțiilor în stat și care, de cele mai multe ori, erau

greci aduși din Fanar. În acest sens el dă sfaturi unui dezgustat de pompa curții :

„Să te faci plugar de țară, simbrăluit cu prostimea,
Și să guști viața cea dulce ce nu are istețimea.
Vei vedea, dragă tovarăș, că pe brazda ce rănește
Ferul plugului cu huet, prostul care cornărește
Sudori varsă și să luptă fără de nici o cruțare,
Ca să ducă fruct de sînge crocodililor din mare.“

Pe linia criticii sociale, manifestată în încercările dramatice, merită menționată poezia *Călugărul milostiv*, în care un olog sărac cere unui călugăr „ministru de altare“, cum îi spune Conachi, ca din pomenile cu care era împovărat să-i dea și lui ceva să-și astîmpere foamea :

„Un ministru de altare, împovorat de colaci,
Ce milele creștinești fac și dau pentru săraci,
Cîrbovit de-așa ciștig, cătinel călătorea,
Cîntărind în gîtul său mișina care ducea.
„Părințale, milă aibi de-un sărac și ticălos“,
Au strigat un biet calic ce să tîrîia pe gios.

„Dă-mi și mie, că sînt mort, și te-i și mai ușura.“
„Lipsăște, să nu te văz, au răspuns sfinția-sa,
Cum ai îndrăznit să cei din daruri bisăricești...“

„Dar încai nu mă lipsi de-o molitfă măcar,
După ce la foamea mea n-ai aruncat nici dinar.“
„Ai dreptate, fătul meu, și ți-o dau de mii de ori...“

„Ba, părinte, nu te-ascult, bietul calic au răspuns,
Mila nu-ți mai răvârșa, inima nu-ți mai clăti,
Căci flămînd și în genunchi niciodată nu voi fi.“

Ibrăileanu remarcase că boierul Conachi n-a avut sentimentul naturii, că în opera lui cadrul natural aproape nu apare. Este adevărat numai dacă-l comparăm cu romanticii, care aveau un cult pentru natură. Am văzut totuși că în *Scrisoarea către Zulfia* natura este prezentă. Faptul că n-a fost insensibil la frumosul natural se confirmă cu o altă poezie, *Dintr-a dulcii patriei sinuri*, expresie a dorului de țară, care-l cuprinsese în timp ce se afla în pribegia prilejuită de evenimentele petrecute la 1821.

„Unde sînt acele locuri ce mi-au dat viață mie,
Inima mea le jălește cu durerea cea mai vie.
O, Moldavie iubită,

O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna așteptată.

Zefiri vesăli și voi nouri, nu vă oprește nimic
Și în patrie vă-ntoarceți fără de nici o frică.
Spuneți că numai eu sîngur, lingă aceste maluri,
Trist, mîhnit și obosit, plîng privind acele valuri. !“

Capacitatea de a sesiza peisajul natural ne este confirmată de un fragment de scrisoare, în care ne întîmpină următoarea descriere :

„Eu mă aflu la Cîmpuri. Ce loc, ce zugrăveală a făcut firea
lăcașului sălbătăciei, unde amorul lăcuiește ! O vale nu lată,
întru care în mii de încuibături să poartă ca un șarpe Șușița, pe
un petriș încvîrstat și așternut cu niște năsip în floarea aurului.
Mii de gîrlite cu apă se rătăcesc din matcă și iarăși trag la ea,
printre ele ostrovașe cu copăcei ce petrișul nu lasă să crească
nalt.“¹

Aceeași înțelegere a frumosului din natură ni se relevă și într-o însemnare de pe coperta anterioară a manuscrisului 137, în care scrie despre iarna timpurie a anului 1835, care surprinsese copacii cu frunza încă verde :

„Eu aflîndu-mă aici la Tîgănești și frunza tufărișului din pădure
fiînd nepicată și verde, m-am plimbat cu sanie și era o
minune de frumusețe a vedea copacii așa de verzi pe tot lungul
omătului.“

Spicuim încă unele versuri care ne demonstrează că logofătul a avut talent, și ceea ce l-a împiedicat să devină un poet mare au fost stadiul de atunci al limbii și tradiția lirică aproape inexistentă. În poezia *Jaloba mea*, amintindu-și de timpul care s-a scurs de cînd o cunoscuse pe iubită, notează :

„De nouă ori pînă astăzi pămîntul colindător
Au călătorit pe crugul soarelui nemîșcător.
De nouă ori primăvara cu veșmîntul înflorit
Și iarna cu cărunteța pe pămînt s-au învărtit.“

Invocarea elementelor cosmice și a anotimpurilor potentează sentimentul individual. Sentimentul este puternic, iar expresia, vrednică de reținut :

¹ Gh. Chibănescu, *Două scrisori ale lui Conachi*, Arhiva, anul XIII (1902), nr. 1—2, p. 93.

„Am iubit-o pîn' la suflet și în nebunia mea,
Dumnezău, noroc și lume pentru mine era ea“,

sau :

„Este ceas, este minună în care s-o pot uita“...

Admirator al grației feminine, cîntăreț al iubirii, Conachi a încercat să definească și acel indefinisabil farmec, *nur*, cum l-a numit el.

„Frumusăta fără tine este un chip zugrăvit,
Ce nu-nghimpă la simțire, nici pornește la-ndrăgit.
Ea podoabelor supusă, tu podoabe covârșești,
Ea oglinzii să închină, tu oglinda o sfințaiști.“

Și în noianul de versuri pe care nu le mai citim cu aceeași plăcere cu care le vor fi citit și gustat contemporanii, se strecoară acel dor sfîșietor după ființa iubită :

„Precum floarea zăcătoare
Făr' de rouă pre pămînt
Se vestejește supt soare
Și să usucă de vînt,
Așa întru despărțire
Să plînge inima mea,
Ah, în lume fericire
Poate-să fără de ea ?“

Mai cităm două versuri din tălmăcirea *Cătră Leandru, că nu venea*, de care nu s-ar rușina, credem, nici un poet modern :

„Sună ceva de departe, apa mișcă-să de pești,
Clatină-să trestioara, mi să pare că tu ești.“

Cea mai potrivită încheiere care credem că se poate face acestei prezentări este relevarea ideilor expuse în cunoscuta scrisoare către mitropolitul Veniamin Costachi. Scrisoarea, un răspuns la întrebările puse de mitropolitul cărturar cu privire la organizarea învățămîntului în Moldova, ne face cunoscute părerile lui Conachi în probleme de limbă și cultură în general. Inițial se declară împotriva introducerii unei limbi străine ca limbă de predare a științelor, și aceasta în ciuda faptului că era un bun cunoscător al limbilor, culturilor și civilizațiilor greacă și franceză. „*Incepînd dar de la propunerea : de se cuvîne a îmbrățișa altă limbă prin școli, pentru învățătura științelor, și carea anume, pentru că în a noastră, moldovenească, lipsind autorii și înscrisurile lor, lipsesc mijloacele pășirii înainte, zic că și elinii*

carii de la eghipteni, și romani carii de la elini au luat științele nu și-au schimbat limbile ; ci au socotit, totodată cu agonisita științelor străine, să îmbogățească graiul lor.“ Declarîndu-se împotriva introducerii unor limbi de predare deosebite în Muntenia și Moldova, Conachi pledează pentru unificarea limbii romînești : „...*ar fi o mare greșeală politicească de a se lua altă marșă spre luminare aice în Moldova și alta în soșia ei Valachia, cînd tot cuvîntul cere a ne strînge și a ne apropie în grai și în pravile...“*

De pe aceleași poziții patriotice și înaintate, recomandă menținerea cuvintelor împămîntenite, introducerea elementelor neologice necesare : „*Trebuie să le primim și ideile și cuvintele de cîte vom avea nevoie și care la noi nu sînt, sau nu s-ar pute alcătui“*, precum și îmbogățirea limbii prin crearea de cuvinte noi, care să fie conforme cu „...*tilcul și ideea ce închihuiesc“*.

În vederea reglementării împrumuturilor, a stabilirii normelor și a unificării limbii, Conachi sugerează, ca altă dată Văcărescu, înființarea unei comisii care „...*să steie să socotească și să hotărească despre îndreptarea limbii, atît întru priimirea, cît și schimosirea cuvintelor“*. Tributar însă poziției sale de clasă, Conachi admite o instrucție deosebită pentru norod și o alta pentru „*starea cea deasupra norodului“*.

Efortul poetului de a contribui la dezvoltarea limbii romînești se vedește mai cu seamă în traducerile și scrisorile sale în proză. Opera poetică poartă din punctul de vedere al limbii o pronunțată pecete regională, creînd pe alocuri impresia de învechit. Astfel, dominantă fonetică o constituie prezența lui *i* final neaccentuat, ca în vorbirea moldovenească : *mini, minti, mulțimi, lumi, ari, esti, laudi* etc., etc., forme care apar cu o frecvență supărătoare în text. În schimb, fonetisme ca : *sară, jăli, lacrămi*, specifice aceleiași rostiri regionale, precum și unele forme vechi și regionale de plurale neutre în *ă*, ca : *hotară, brață*, atît de apreciate în incomparabila poezie eminesciană, își au uneori și la Conachi farmecul lor. De anumite rezonanțe poetice se bucură și fonetismele *fin, nopții, gîndem*, specifice Moldovei, precum și cele arhaice, ca : *den, lăcuitor, pre, preste, poroncă*. Vocabularul, sărac în general, trădează, prin transferul termenilor din sfera socială în cea psihologică, efortul, neîndeajuns de susținut însă, pe care-l face Conachi, de a îmbogăți limba poetică.

Au trecut de la publicarea primei ediții mai bine de o sută de ani, iar de la a doua, și cea din urmă, peste șaptezeci. Am-

bele ediții au devenit rarități bibliografice, și ceea ce a mai apărut din opera sa în antologii este insuficient pentru cunoașterea acestui pionier al poeziei lirice românești, care, cu toate imperfecțiunile inerente momentului istoric în care s-a manifestat ca scriitor și ca om de cultură, a adus o contribuție însemnată în evoluția poeziei românești și una tot așa de importantă în cultivarea limbii. Dacă ținem seama de stadiul de atunci al limbii, de tradiția, de mediul literar și artistic în care s-a manifestat, putem subscrie, măcar în parte, la versurile poetului muntean:

„Sînt mult mai vrednici de cinste acei care au făcut
În științe și în arte fericitul început
Decît cei ce după dînșii și de dînșii îndreptați
Au ajuns desăvîrșirea de exemplu-i ajutați.“

ALEXANDRU TEODORESCU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Opera lui Costachi Conachi, așa cum s-a arătat în prefață, a apărut pînă acum în două ediții postume: prima în 1856, scoasă la Iași de către fiica poetului, Caterina Conachi-Vogoridi, și sub îngrijirea lui Neculai Ionescu, iar cea de a doua și ultima, tot la Iași, în 1886, sub îngrijirea lui Miron Pompiliu și cu o schiță genealogică a familiei, scrisă de un nepot al poetului, Emanoil Vogoridi-Conachi. Au trecut, deci, de la publicarea celei de a doua și ultima din edițiile care cuprind opera lui Conachi (nu mai pomenim ceea ce a apărut în antologii sau în ediția de opere alese scoasă de I. Pillat) mai bine de 70 de ani.

Ediția de față, deși a eliminat cîteva texte din edițiile precedente, cuprinde în plus mai multe poezii inedite (originale și tălmăciri), trei încercări dramatice: *Comedie banului Canta*, *Giudecata femeilor* și [*Amoriul și toate harurile*], precum și primul manual de versificație românească, *Mesteșugul stihurilor românești*.

Scrierile sale, exceptînd edițiile, ne-au parvenit prin mai multe manuscrise. Cele mai cuprinzătoare sînt manuscrisul nr. 137, scris de altă mînă, dar corectat, și cu unele poezii autografe ale poetului, și manuscrisul nr. 30, scris de Mihalache Pastiescu, o copie după precedentul, efectuată înainte ca autorul să-și fi făcut corecturile. Alte manuscrise în care se întîlnesc opere ale lui Conachi sînt: ms. nr. 2.189, cuprinzînd încercările dramatice: *Comedie banului Canta* și *Giudecata femeilor*, pe care Bogdan-Duică îl atribuie unui văr al poetului; ms. nr. 3.592, conținînd și piesa [*Amoriul și toate harurile*], cu unele modificări față de varianta din ms. nr. 137; apoi ma-

nuscritele 945, 1.603, 1.744, 1.753, 2.095, 2.235 și 3.452. Cele sus menționate se află în Biblioteca Academiei R.P.R. din București. În afara acestora, Biblioteca „M. Eminescu“ a Universității „Al. I. Cuza“ din Iași posedă manuscrisul autograf IV—26, cuprinzând trei capitole din opera lui Al. Pope, *An Essay on Man*, în traducere: *Prețipiile moralului sau cercare de voroavă asupra omului*, și manuscrisul III—36, găsit de C. Botez și comentat în primul număr al revistei *Viața românească* din anul 1906.

În alcătuirea prezentei ediții s-a plecat, exceptând scrisoarea către mitropolitul Veniamin Costachi, reprodusă după revista *România literară* din 1855, de la manuscrise. Astfel, pentru textul celor două piese *Comedie banului Canta* și *Giudecata femeilor* am folosit ms. nr. 2.189, pentru tălmăcirea *Cercare de voroavă*, ms. nr. IV—26, iar pentru cealaltă din comedii, [*Amoriul și toate harurile*], ms. nr. 137, și doar pentru unele lipsuri din acest manuscris, am recurs la cel cu nr. 30 sau III—36. Așa a fost cazul cu lipsa din ms. nr. 137 a paragrafelor 24—36 din *Meșteșugul stihurilor românești*, reproduse după ms. nr. 30, și cu traducerea *Abeliard către Eloiza*, unde lipsurile de la f. 78 v. au fost completate cu f. 11 din ms. nr. III—36.

Motivul care ne-a determinat să restabilim textul tuturor scrierilor pe care le publicăm direct după manuscrise au fost, în primul rând, faptul că opera a apărut postum, deci fără a fi verificată de autor, iar în al doilea rând, convingerea inițială că edițiile precedente au folosit, în reproducerea textelor, manuscrisul 30, și nu manuscrisul 137, singurul corectat de autor. Cu toată însemnarea „9 *dechemv. 1854. Să încuviințază tipărirea acestii cărți. Director A. Sihleanu*“, care figurează pe prima foaie a manuscrisului 30, și care ne-ar face să presupunem că după acest manuscris s-au condus editorii, dacă facem comparație între edițiile apărute și acest manuscris, iar apoi cu cel cu nr. 137, ajungem la convingerea că totuși manuscrisul folosit de aceste ediții este 137, și nu 30. Această certitudine ne este dată de faptul că edițiile respectă întocmai corecturile făcute pe manuscrisul 137, corecturi inexistente pe manuscrisul 30, copiat anterior efectuării acestora. Este probabil că de la data când cenzura își dă aprobarea, în 1854, și pînă la apariția ediției, în 1856, a fost găsit celălalt manuscris, 137, și s-a renunțat la cel care poartă menționata însemnare.

Aceeași însemnare, scrisă de aceeași mînă, cu aceeași dată, figurează și pe ms. nr. IV—26, pe care l-am folosit pentru reproducerea celor trei capitole din *Cercare de voroavă*. Restabilirea textelor după manuscrise a dus la înlăturarea unor omisiuni și lecțiuni greșite, a scos pentru prima dată la lumină alte scrieri.

Unele din titlurile poeziilor din ediția noastră nu corespund cu cele din edițiile precedente, deoarece, chiar dacă uneori nu acoperă conținutul, am considerat normal să reproducem titlul dat sau, cel puțin, verificat de autor. Titlurile după primul vers (puse între paranteze drepte) s-au dat poeziilor care în manuscris apar fără titlu.

Nu am acordat atenție prea mare ms. III—36, discutat de C. Botez, întrucît majoritatea, dacă nu totalitatea poeziilor din acest manuscris, inedite față de cele două ediții, figurează în ms. nr. 137.

Între scrierile inedite, afară de cele trei comedii și de *Meșteșugul stihurilor românești*, în prezenta ediție mai figurează eroidele *Abeliard către Eloiza*, *Eloiza către Abeliard* și poeziile originale *Dintr-a dulcii patriei sinuri*, *Călugărul milostiv* ș.a.

Relevăm cîteva din omisiunile și greșelile de lectură strecurate în edițiile anterioare, remediate în cea de față. Astfel, poezia *Deznădăjduirea*, la versul 18, edițiile anterioare au *privești*, iar în manuscris este *primești*; poezia *Robirea*, versul 9, *Ca o oglindă* pentru *Ca oglinda*, și versul 29, *De ce dar cunoști drept vină* pentru *Ce dar de cunoști drept vină*; poezia *Petrea*, versul 7, are un *ah* înainte inexistent în manuscris, iar versul 9, *minut* pentru *minunt*; poezia *Catinca*, versul 12, *jărtvire* pentru *jărtfire* din ms., versul 41, *clipeală* pentru *clipală*, versul 47, *ceriul* pentru *cerul*, versul 69, *deschizi* pentru *deschizi*; poezia *Nume (C a s a n d r a)*, versul 3, *atuncea* pentru *atunci*, versul 4, *asfințitul de seară*, pentru *sfințitul de vară*, iar ultimele două versuri ale poeziei au fost omise din ediții, deși figurează în manuscris; poezia *Moartea părintelui dumisale vornicului Costachi Conachi*, versul 8, *șirloae* pentru *șirlioare*, versul 89, *Priimește-ne, priimește* pentru *priimește-ne cu voi*, versul 85, *apucat* pentru *pucot*, versul 104, *trupurile* pentru *trupule*, versul 152, *trecerea* pentru *petrecerea*; poezia *Moruz-voievod*, ver-

sul 15 de la sfârșit, *noastre* pentru *lumii*, versul 13, *dupe* pentru *di pi*; poezia *Unirea de la 806*, versul 11, și *să răbd* pentru și *c-oi răbda*; poezia *Nume (Marioara)*, versul 11, *trăiesc* pentru *primesc*; poezia *Visul Amoriului*, versul 161, *desfătatu-m-am în voie* pentru *mă tăvăleam în voie*; poezia *Nume (Marioara)*, versul 8, *mormint* pentru *pământ*; tălmăcirea *Iulia către Ovidie*, versul 33, *lună* pentru *lume*, versul 62, *nici cum* pentru *nici c-un* (schimbînd astfel înțelesul); poezia *Afro-dite și Amoriul*, versul 95, *cade* pentru *pate*; poezia *Moartea lui Vasilică Balș*, versul 15, *cela* pentru *tinărul*, versul 19 de la sfârșit, *desfătare* pentru *eglinghili*; tălmăcirea *Cercare de vroavă*, cap. I, versul 79, *boul trîndav* pentru *trîndav boul*, versul 259, *dinainte* pentru *dănuite*, nota de la rîndul 5 de la sfârșitul cap. I, *ar trebui să nu fie moarte* pentru *ar trebui să cei moarte*, versul 161 de la sfârșitul cap. II, lipsește din ediția anterioară, versul 180 de la sfârșit, *dimpotrivă* pentru *deopotrivă*, în nota de la versul 187, *supt alte* pentru *cite alte* ș.a.

Considerăm că exemplele de mai sus justifică necesitatea restabilirii textelor după manuscris.

Transcrierea textelor s-a realizat interpretativ, cu scopul de a respecta, cît mai fidel, pronunțarea, fără a ne fi ferit, însă, atunci cînd am considerat absolut necesar, de modificări în sensul pronunției actuale.

S-a renunțat astfel la *i* final neaccentuat în exemple ca : *ari*, *hunătăti*, *cuvinti*, *dumitali*, *esti*, *firi*, *lumi*, *minti*, *plăzmuiri* etc., etc. în favoarea lui *e* : *are*, *bunătate*, *cuvinte*, *dumitale*, *este*, *fire*, *lume*, *minte*, *plăzmuire*, deși pronunția este specifică graiului moldovenesc în care și-a scris Conachi opera. Cum însă frecvența fenomenului este extrem de mare, ar însemna să realizăm un text strict dialectal, greu de urmărit de către publicul larg căruia îi este destinată în primul rînd această ediție. Modificarea ni s-a impus cu atît mai mult cu cît întîlnim și rime ca : *lumi-spume*, *răutati-bunătate*. S-a păstrat în schimb *di pi*, pentru că echivalează cu *de pe* și *după* și pentru că, transformîndu-l în *de pe*, conform corespondenței existente, n-am fi respectat adevăratele lui sensuri.

I neaccentuat a fost redat prin *e* și în interiorul cuvîntului, astfel : *diparte*, *vide*, *discurcîndu-să*, *trii*, *unii* devin *departe*, *vede*, *descurcîndu-să*, *trei*, *unei*.

În directă legătură și depinzînd automat de prima modificare a fost necesară și înlocuirea formelor de genitiv-dativ în *ii-iii*, la feminine, prin *ei*, respectiv *iei*; *slovii-slovei*, *stihurghii-stihurghiei*.

În cîteva cazuri, puține de altfel, s-a înlocuit și *i* accentuat final prin *ie* : *femei-femeie*, spre a înlătura confuzia, lesne de făcut, cu pluralul.

Formele *az*, *îm*, *morș*, *plîngeș*, *porș*, *pravil*, *stavil*, deși corespund realității lingvistice, au fost transcrise *azi*, *îmi*, *morși*, *plîngeși*, *porși*, *pravili*, *stavili* din motivul deja invocat — destinația ediției — fiind sprijiniți în modificare și de prezența în ms. a unor forme paralele cu *i*, ca : *aprindeși*, *plîngeși* etc.

S-au suprimat, conform normelor ortografice în vigoare, *u* și *ă* final, după consoane la substantive și adjective, după vocale la verbe ; s-a înlocuit prin *ie*, *e* de la începutul silabei în : *biruește*, *eși*, *voe*, care devin *biruiește*, *ieși*, *voie* ; *ia* a fost înlocuit cu *ea* cînd corespunde acestei pronunții : *însămniază*, *înțâliagă*, *lumiua* se transcriu *însămnează*, *înțâleagă*, *lumea*.

Păstrînd, în schimb, alte particularități specifice graiului moldovenesc, cititorul modern recunoaște în Conachi pe scriitorul moldovean de la începutul secolului al XIX-lea și-și poate îngădui, chiar dacă ediția de față nu are un caracter riguros filologic, unele caracterizări lingvistice. S-a păstrat astfel *a* corespunzînd lui *ea* din pronunția literară în *asară*, *iubască*, *însuflează*, *vorbuscă* ; *ă* corespunzînd lui *e* în pluralul substantivelor și adjectivelor feminine, ca : *amară*, *brață*, *adesă*.

A fost menținut, conform pronunției moldovenești, *e* după labiale în *dezmerd*, *fer*, *pept*, alături de *fier*, *piept*, variante pe care le întîlnim și în cazul : *asămînea-asemînea*, *delicateță-delicetețe*, *înțelegere-înțelegerere*, *vesăl-vesel*, *dosîre-dosire*, *lipsit-lipsit*, *pușin-pușin*, *șîr-șîr*, deoarece, în ciuda unei aparente inconsecvențe, toate acestea reflectă lupta dintre formele vechi și dialectale, pe de o parte, și cele care se vor impune, pe de alta, mai ales că unele apar chiar în corecturile și poeziile autografe ale poetului.

La fel s-a procedat și în cazul *e* final — *ea* : *gîndem-gîndeam* ; *corbem-vorbeam* ; *ă—e—a* : *jăle-jele-jăle*, *șapte-șapte-șapte* ; *ceri-cer* ; *feli-fel* ; *amurezat-amorezat* ; *prîimi-primi* ; *frumusăță-frumusețe*.

S-au păstrat de asemenea, conform pronunției vremii și cu nesupărătoare frecvență în text : *întăi, până, intra, albastri, ministri, paci* ; câteva forme palatalizate : *înherbintat, giurămînt, giudecată*.

Fonetismele arhaice și populare : *den, lăcuitor, poronca, pre, preste, răsîpi, țeară* au fost și ele menținute, de altfel ca și fonetismul neologismelor : *comit, ecsepție (excepție), irou, planit, simbatie*.

ECAT. și AL. TEODORESCU

MEȘTEȘUGUL STIHURILOR ROMÎNEȘTI

PRECINSTITĂ [CUCOANĂ]¹

Laudele cu care mă împorocești prin luminată scrisoarea dumitale sînt mai presus de starea minții mele, și nici unul din darurile ce numeri asupra mea nu este vrednic de rangul ce au cîștigat în inima dumitale.

Aceasta mă face să mă cutremur cu totul gîndind la pușin meritul ce poate ave orișicine pentru ca să te iubască di pi vrednicie.

Nu mă bucură stihurile ce am făcut, cît, pentru că au dobîndit plăcere și iscălitura dumitale, cu care pot să fie plăcute la ochii tuturor.

Dumita mă cinstești a zice că dau suflet unor rînduri ce potrivăsc în versuri și că zugrăvăsc patimile cu învioșare ce gîdilă sîmțirea sufletească. Dar vei ști, strălucito, că darul acesta l-am priimit de la dumita în ceasul acela cînd mi-ai arătat că poate muri cineva încă trăind și să trăiască murind.

Îmi scrii că ai dori să afli meșteșugul cu care să însuflețază stihurile ; te sfătuiesc să-l iai de la ochii dumitale, pentru că de la dînșii l-am furat.

De ar ave ele o zare din puterea lor, cu lesnire s-ar supune toate împotrivrile inimilor. Dator fiind însă a nu mă abate din porunca-ți, voi îndrăzni a arăta în scris niște pușine însămnături ce am putut descoperi în călătoria aceasta, numai și numai dorind

¹ În ms. este tăiat cuvîntul *cucoană*.

a sluji aceea cătră care mă cinstesc a fi în viața me
plecată slugă

Mă știi.

Gîndem c-am iubit un înger din ceri supt chip
femeiesc,
Dar n-au fost decît femeie din iad supt chip îngeresc.¹

¹ Versurile au fost adăugate ulterior de poet.

ÎNSĂMNARE A UNORA DIN CUVINTE

Silave : va să zică un mănunchi de slove ce să slobod într-un glas, din carele sînt urzite cuvintele toate, bunăoară cuvîntul *mărg* are o silavă, iar *alerg* are două silavis.

Ocsia sau *tonos* este un sămn ce să pune deasupra silavei aceie unde are să să facă lovitura cu glasul, bunăoară la cuvîntul *amoretată* ocsia este asupra silavei *-za-*, iar la cuvîntul *iubăsc* ocsia este asupra silavei *-băsc*.

Stihurghică este urzala stihurilor, și *stihurgos* este urzătorul lor.

Slove glăsuitoare sînt acele carele de la sine pot slobozî glas și sînt 12 la număr, adică : a, ω, é, η, s, iε, ια, ιο, ικ, ιο, ι, ι,

Slove neglăsuitoare sînt, dimpotrivă, cele ce nu au putere de sine să sloboadă glas, bunăoară d, b, p, κ, λ, η, β, și celelalte.

Noimă, tălmăcirea unei pricini, adică tîlcul.

Macroschilie să tălmăcește lungimea de picioare, dar la stihuri să zice atuncea cînd să prelungește încheierea noimei.

Ptois oti atichi este bunăoară cînd zic *inima*, *omul*, *calul*, *fata*, *amoriul*, și *ptosis onomastichi* este cînd zic *amori*, *inimă*, *om*, *cal*, *fată*. Dar ca să arăt ce va să zică fieștecare dintr-acestea două însămnări, nu este treaba stihurghiriei, ce a gramaticii.

MEȘTEȘUGUL STIHURILOR ROMÎNEȘTI

Capul întâi

1. Acea ce noi numim stih nu este altăceva decît șiruri de cuvinte, tot cu o somă de silave, tot cu un fel de ocsii și tot într-un fel potrivite la sfîrșit.

2. Șirurile din carele este făcut stihul trebuie să aibă tot un număr de silavis.

3. La șirurile stihului cuvintele din sfîrșit ce au să să potrivască trebuie să aibă tot la un loc ocsia.

4. La șirurile din care este făcut stihul, silavele din urmă a cuvîntului de la sfîrșit trebuie să fie potrivite ca să răsune tot într-un fel la auz.

Aceste trei canoane sînt temelia meșteșugului stihurilor pe care este așăzată toată stihurghichi și pentru mai multă înțelegere voi da această pildă :

De ce te mîinii pre mine,
Căci mă perd cînd cat la tine
Și-mi ies cu totul din sîne,
Pentru că duh nu-mi rămîne.

Pre larg poate cititorul înțalege că întru aceste două stihuri sînt păzite trustrele canoanele, adică : numărul silavelor (carele sînt opt la fiiștecare șir), ocsia cuvîntului de la sfîrșit (carele este asupra a doile silave) și potrivirea silavelor di pi urmă (carele este *-ine-ine* și *-îne-îne*).

5. Numărarea stihurilor nu este altăceva decît a număra silavele din carele sînt încheiete șirurile stihurilor, pentru aceea unele din stihuri sînt făcute din trei silavis :

Doi ochi porți
Ce fac morți.

Altele sînt făcute din cinci silave :

Înalți dumnezăi,
Ce văd ochii mei...

Altele sînt făcute din șapte silave :

Cînd să simți cît te iubăsc,
Te-ai mira cum mai trăiesc.

Altele sînt făcute din opt silave :

Nu este nici o lumină
Decît a lunii mai lină.

Altele sînt făcute din zăce silave :

La mezul nopții oftînd mă trezesc,
Nenorocirile să-mi tînguiesc.

Altele sînt făcute din șasăsprezăce silave :

Cîtă slavă m-ar cuprinde, ingerule luminate,
Cînd să știu că pentru mine inimioara ți să bate.

6. Rămîne dar la voia fiiștecăruia stihurigos a face stihurile sale dintr-atîta număr de silave din cît i-ar fi voia, atîta numai este dator a păzi legile de la cap. 2, 3 și 4.

PENTRU OCSIA CUVINTELOR DE PE URMA

7. În două să despart stihurile asupra acestui canon, adică : în stihuri cu ocsia asupra silavei cei mai di pi urmă a cuvîntului de la sfîrșit și în stihuri cu ocsia asupra silavei de al doilea a unui asămenea cuvînt, bunăoară :

Suflețale, pînă cînd } Ocsia asupra silavei din
Nu-i să încetezi oftînd ? } urmă.

A răbda nimenea nu poate } Ocsia asupra silavei
Ale lumii răle toate. } al doilea.

8. Rămîne dar cunoscut că a păzi ocsia la stihuri nu este altăceva decît a potrivi cuvinte carele să aibă lovitura glasului tot asupra unei silave.

9. Pentru potrivirea silavelor de la sfîrșit, în două să despart stihurile și asupra canonului acestuia, adică :

a) În stihuri la care nu este voia cuvîntul de la sfîrșit a unui șir să să potrivască mai în puțin decît două slove cu cuvîntul de la sfîrșit a celuiilalt șir, și aceasta urmează la toate stihurile cîte au ocsia asupra slovei cei mai din urmă, bunăoară :

Niciodată n-am gîndit
C-oi fi din brață-ți gonit.

b) Și în stihuri la care nu este voia cuvîntul de la sfîrșit a unui șir să să potrivască mai în puțin de trei slove cu cuvîntul de la sfîrșit a celuiilalt șir, și aceasta urmează la toate stihurile cîte au ocsia la al doilea silavă, bunăoară :

N-am socotit niciodată
Cum că te-oi vede schimbată.

10. Pentru aceasta dar rămîne drept canon :

a) Că stihurile cîte au ocsia asupra silavei din urmă pot să să potrivască și în 4 slove și în 3 și în 2 și în 1, deci cuvîntul *cerînd* să potrivește cu *apărînd*,

și cuvîntul *iubînd* să potrivește cu *lesnînd*, și cuvîntul *dorê* să potrivește cu *iubê* și *gîndê*.

b) Că stihurile cîte au ocsia asupra silavei de al doilea nu pot fi potrivite mai în puțin de trei slove, deci cuvîntul *răspunde* să potrivește cu *pătrunde*, și cuvîntul *plăcere* să potrivește cu *durere*, dar nu să potrivăsc nici cu *aude*, nici cu *jăle*.

11. Aceste fiind cele dintru-ntăi așazămînturi a stihurilor, știut rămîne :

a) Că la un stih dacă șirul dintăi va ave mai puține sau mai multe silavis decît șirul de al doilea, stihul acela rămîne greșit.

b) Că dacă șirul dintăi va ave ocsia asupra uneia din silavele cuvîntului de la sfîrșit, și șirul al doilea va ave-o asupra altei silave, stihul acela rămîne greșit.

c) Că dacă șirul dintăi va fi din cele ce nu să pot potrivi mai în puțin de trei silave (9 b), și șirul al doilea va fi din cele ce nu să pot potrivi mai în puțin de o slovă (9 a), stihul acela este greșit.

d) Că dacă amîndouă șirurile stihului vor ave tot un cuvînt la sfîrșit (stihul acela este greșit)¹.

12. Cît pentru cuvintele cîte au ocsia asupra silavei de al treilea, hotărăsc că nu să pot pune la sfîrșitul șirurilor aflîndu-să în ce chip să potrivăsc două șiruri de cuvinte, ca să să încheie un stih. Vreme este să-i arăte și deosăbitele strămūtături ce obiceiesc a face stihurilor.

Cap. al III-le

PENTRU DEOSĂBITELE FELIURIMI A STIHURILOR

13. Feliul stihului nu este altăceva decît rînduiala cu care să așază șirurile și carele să face după voința fiiștecăruia stihurghos.

¹ Paranteza a fost introdusă după ms. 30, întrucît, altfel, textul este incomplet.

14. În trei să despart stihurile, adică în stihuri drepte, în stihuri încurcate și în stihuri slobode.

15. Stihuri drepte sînt acelea a căroră șiruri să potrivăsc unul di pi altul, fie cu orice număr de slove, bunăoară :

Înalți dumnezăi,	De ce te minii pe mine,
Ce văd ochii mei,	Căci mă perd cînd cat la tine
De apun clipind	Și-mi ies cu totul din sine,
Cînd petrec prăvind	Pentru că duh nu-mi rămîne.
Un chip îngeresc	Au nu știi, dulce lumină,
Pe care slăvesc.	Ochii mei că ți să-nchină ?

Legea firii îi plăcută inimilor simțitoare
Și ori vrăjmaș, ori prieteni, toți au a lor îndurare.

16. Deci dar rămîne drept lege :

a) Că amîndouă șirurile nu pot să aibă tot un șir de cuvinte.

b) Că la stihurile drepte, șirul dintăi să potrivește cu al doilea și al treilea cu al patrălea și al cincilea cu al șasălea și mai departe.

17. Stihuri încurcate sînt acelea carele nu urmează șir di pi șir la potrivirea cea di pi multe chipuri.

a) La unele șirul dintăi să potrivește cu al treilea și șirul al doilea să potrivește cu al patrălea.

Doamna simțirilor mele,	} Cel dintăi să potrivește		
Surioară preaiubită,		} cu al treilea și cel de al	
Scrisu-ți-i de nevoi grele			} doilea cu al patrălea.
În veci să fii chinuită.			

Și în lumea astă vicleană,	} Cel dintăi cu al treilea.		
Unde omul pătîmește,		} Cel de al doilea cu al	
Suspînul să-ți fie hrană			} patrălea.
Și plînsul ce te topește...			

b) La altele, două șiruri dintăi să potrivăsc unul cu altul, iar al treilea să potrivește cu al șasălea, și acestea să numesc stihuri în șasă :

Pînă într-acest cumplit ceas	} Stih drept.
Durerile cîte am tras	

Tot nu mai putem răbda	} Al 3-le cu al 6-le.
Mîngîindu-mă gîndind	
Că la liman năzuind	
Din necare voi scăpa.	

c) La altele șirul dintăi să potrivește cu al treile, șirul de al doilea să potrivește cu al patrule și șirul de al cincilea să potrivește cu al zăcelea, și acestea să numesc stihuri în zăce, bunăoară :

De porți fire omenească	} Al 5-le cu al 10-le.
Supt a tale frumuseță	
Și simțire sufletească	
Înstemată cu blîndeță,	
Nu te îndura de mine,	
La oltarul feței tale,	
Unde ceriul să prefăce,	
Priimește jărtfa cu jele	
Ce inima me îți face	
Vinzîndu-mă pentru tine.	

18. Deci, dar, rămîne știut că la stihuri încurcate numărul silavelor și strămutarea șirurilor să face după voia stihurgosului, atîta numai rămîne drept lege :

a) Că cu chipul ce va începe a rîndui șirurile cu acela să urmeze pînă în sfîrșit.

b) Că șirurile ce au să să potrivăscă nu pot să aibă la sfîrșit tot un cuvînt.

19. Stihuri slobode sînt acelea la care cele dintăi sînt ori drepte, ori încurcate, ori și unele și altele.

Iar un stih este :

a) Ori tot unul pînă la sfîrșitul stihului, bunăoară :

De porți fire omenească	} Al 5-le.
Supt a tale frumuseță	
Și simțire sufletească	
Înstemată cu blîndeță,	
Ascultă glasul cu jele	
Perdutăi inimii mele	
Ce sloboadă din durere	
Strigînd fără mîngîiere,	
Catinco, fii milostivă !	

Și supt a ta strălucire,
Unde soarele răsare,
Priimește de jărtfire
Plecata mea închinare
C-un sănin de mîngiere
Dînd nădejde de-nviere
Unui suflet ce-a să piară
Strigînd cu ahturi amară,
Catinco, fii milostivă ! } Cu al 10-le.

b) Ori schimbînd și șirul acela să face cîte un răspuns la fiiștecare ca din partea altui obraz, dar răspunsurile să să potrivească cu șirurile pe lîngă care sînt lipite și să fie făcute cu acest feli de chibzuire, încît citindu-să deosăbit să aibă noimă potrivită la noima celorlalte stihuri, bunăoară :

Doamne, poate-să minune
La Anica să s-adune
Podoabele firii toate ?
La ea să poate.
Și în lume să fie aleasă
Nurilor împărăteasă
Și amoriului icoană,
Căci îi coroană
Cu un duh ce legiuiește,
Inimilor ce robește
A dragostilor canoane
Între cucoane.

Aici să cuprînde și feliul acel de stihuri ce să numește *ihon*, adică răsunătoare, la care o parte din silavele cuvintelor di pi urmă să închipuiască cuvîntu, bunăoară :

cuvine, vine ; cămilă, milă ; amori, mori.

20. Aceste cîte am zis pentru stihurile slobode sînt învățături asupra pildelor ce am arătat de față, iar pentru alte feliuri, cîte mai sînt, alte canoane nu pot să hotărască decît că rămîne la voia fiiștecăruia să schimosască șirurile di pi placul său, atîta numai să nu facă stihuri greșite.

21. Acela care va lua sama să va încredința că nici un feli de stihuri nu este carele să să abată din trei canoane ce s-au pus la început (1, 2, 3, 4)¹.

Cap. III-le

PENTRU ALCĂTUIREA STIHURILOR

22. Di pi ce am arătat cum trebuie să să numere stihurile, cum trebuie să să potrivească și ce rînduială are fiiștecare feli, acum este vreme a le și alcătui.

23. Dar pînă a nu intra în calea aceasta, fiindcă la stihuri cere trebuința ca să fie toate șirurile tot cu un număr de silavis (6), și șirurile să întimplă să să încheie un stih, fără să nu să facă scădere ori adăogire la silavele cuvintelor, cu cale este a arăta chipul acela cu care să face această scădere.

PENTRU APOSTROF ȘI PENTRU IFEN²

24. Să să știe că afară de cuvintele acelea ce au rămas obicei dintru-nceput a să grăi în două feliuri, bunăoară *asupra me* și *asupra-mi, este și îi*, mai sînt și alte două sămne care din două slove fac una, adică :

a) Sămnul acesta ' (căruia îi zic apostrof).

b) Sămnul acesta - (căruia îi zic ifen).

25. Dar trebuie să să facă arătare :

¹ Canoanele sînt într-adevăr, numai trei, pentru că punctul 1 definește stihul (vezi p. 6).

² De la paragraful 24 pînă la 36 inclusiv a fost folosit ms. 30, întrucît paragrafele respective lipsesc în ms. de bază (ms. nr. 137).

a) Că aceste două cuvinte în sămne pot face lucrări numai între două slove glăsuitoare, iar altfel rămîne fără putere.

b) Că apostroful are putere să rădice o slovă glăsuitoare de la sfîrșitul unui cuvînt și să puie în locul altei slove glăsuitoare de la începutul cuvîntului următor, bunăoară, în loc de *dacă ai face* pot să zică *dac'ai face*, în loc de *lingă amîndoi* pot să zică *ling'amîndoi*, înșămînd cu un apostrof locul de unde s-au luat o slovă.

c) Că ifen, puindu-să între slova din urmă a unui cuvînt și între slova dinainte a cuvîntului viitor, le leagă la un loc, dar le schimbă glasul, bunăoară în loc de *oi face* poci zice *de-oi face*, prefăcînd cuvintele de *oi* într-un cuvînt, *de-oi*.

d) Că ifen intră și în trupul cuvintelor și zgîrcindu-le pricinuieste scădere, bunăoară în loc de *viiată* poci zice *viață*, în loc de *amiiază* poci zice *amiază* și, dimpotrivă, rădicînd pe ifen din mijloc, să lungește cuvîntul pricinuind adăugire de o slovă.

26. Dar să fie știut că lipsirea slovelor prin apostrof nu să poate face la două întîmplări, adică :

a) Atunci cînd cuvîntul cel din urmă va avea mai puține decît două slove, deci în loc de *lingă ea* nu să poate zice *ling'ea*, iar în loc de *înainte* să poate zice *denainte*, pentru că aicea cuvîntul din urmă are trei slove, măcar că cuvîntul *denainte* are numai una.

b) Asemenea putere nu are nici între cuvintele acelea de la care rădicîndu-se o slovă să prefacă tilcul vorbei asupra altui obraz, bunăoară în loc de *șade omul*, nu să poate zice *șad'omul*, pentru că cuvîntul *șade* este al treilea obraz, iar cuvîntul *șad* (întru care s-au prefăcut cu lipsirea slovei *i*)¹ este obrazul meu, și noima să schimbă cu totul.

27. Dar, pentru ca să să lumineze aceste cîte am arătat pentru apostrof și pentru ifen, cu cale este să

¹ I, pentru că poetul are în vedere forma *șadi*, modificată de noi în *șade* (vezi *Nota asupra ediției*).

aduc vro pildă, deci, dar, vrînd ca să fac un stih asupra somnului, carele să fie pe opt silave, zică :

La a trupului durere
Somnul este o mîngiere.

Însă fiindcă șirul de al doilea cuprinde mai multe silave decît șirul dintăi, stihul rămîne greșit (11 a) și, în credință că îndată să înțelege după supărător sunetul ce face, pentru aceea prefac șirul al doilea și în loc de cuvîntul *este* pui cuvîntul *îi*, zicînd :

La a trupului durere
Somnul îi o mîngiere.

Ori lăsînd tot pe cuvîntul *este*, îi rădică numai slova din urmă *e* și pui apostrof, pentru că slova care vine după dînsa este iarăși glăsuitoare, ori lăsînd întreg cuvîntul *este*, scoț de istov slova *o* și zică *somnul este mîngiere*.

28. Dar la niște întîmplări ca aceste, întru care să poate face prefacere în multe feluri, *dascal și povățuitor adevărat trebuie să fie auzul și obiceiul după care să vorbește* [s.n.].

29. Asemenea urmînd și cu sămnul ifen asupra stihului

De ai vrea să-mi faci acest bine,
Aș robi în veci la tine...

leg cu un ifen cuvintele *de ai* într-un singur glas *de-ai* și fiindcă cu chipul acesta să scade o slovă, șirul dintăi rămîne în 8 silave, ca și șirul de al doilea, și stihul să îndreptează prefăcîndu-să :

De-ai vrea să-mi faci acest bine,
Aș robi în veci la tine.

(*) Aici trebuie să înșămînm că apostroful asupra cuvintelor ce sînt la *pto ptosis eti atichi* nu rădică slova din urmă a cuvîntului dinainte, și în locul ei să pui slova dinainte a cuvîntului următor, după cum s-au arătat pînă acum, ci, dimpotrivă, lasă pe aceea și rădică pe astălaltă. Adică, după învățăturile dintăi, zică *inima arde* și *inim'arde*, dar cînd voi zice *inima îmi arde*, atunci nu pot zice *inim'imi arde*, ci trebuie să zică *inima-mi arde*.

PENTRU TOATE STIHURILE DREPTE

30. Fiindcă canoanele dau voie a scurta și a lungi stihurile (6), lege hotărîtă pentru mărimea lor nu sã poate face, fãrã de cit rãmîne sã vorbim asupra celor mai obicinuite.

31. Stihurile drepte, atît în șapte, cit și în opt silave, între ele sînt deopotrivã sã puie la apostrof și la ifen, deci poci zice :

Pin' într-acest ceas	} în loc de <i>pînã</i> am pus <i>pîn'</i> și
Amarnice durer' am tras	

(**) Cautã la început la însãmnarea unor cuvinte avînd tot o fire.

Asemenea poci zice :

Ah, cin' au cãtat la tine	} în loc de <i>cine</i> am pus	
Și n-o inlemnit ca mine ?		} <i>cin'</i> și în loc de <i>nu</i>
		} <i>au</i> am pus <i>n-o</i> .

32. Nici la unele, nici la altele nu sã silește pe stihurgos a-și cuprinde noima într-un stih sau în douã, mai virtos este de mare podoabã a fi trãgãnatã noima în multe șiruri, bunãoar :

Mã supui poruncii tale
Și îți ingenunchi la poale
Ș'îți arãt cã de la tine
Moarte aștept pentru mine.

Cu stihul acesta nu pricinuiesc atîta pãtrundere în sufletul cititorului ca dupã cum cînd aș zice :

Ca un supus voiei tale,
Îngenunchindu-ți la poale,
Îți arãt cã pentru mine
Aștept moarte de la tine.

33. Iar pricina deosãbirii aceștea de la un stih pînã la altul este cã în vreme ce zic :

Mã supun poruncii tale
Și îți ingenunchi la poale

noima stihului îi deplin încheietã într-aceste douã șiruri, iar în vreme ce zic :

Ca un supus voiei tale
Îngenunchindu-ți la poale

noima nu este încheietã într-aceste douã șiruri și gustul cititorului sã gîdilã așteptînd încheierea noimei ce sã trãgãneazã.

34. Aceastã rîndualã urmîndu-sã cu îndelungare sã numește macroscheliu și este o frumusețe din cele mai înființate a stihurilor, bunãoar :

Precum o apã cu valuri
Supt o stea ce strãlucește
Mii de ori pe lîngã maluri
Întunecã și lucește,
Mii de ori cu o clipealã
De milã și de mînie
Mã cufund în amețalã
Și mã deșteaptã, mã-nvie.

La stihul acesta încheierea noimei sã face tocmai într-a nouãlea și a zecilea șir, pentru aceea cititorul sã farmãcã de bucuria ce gustã cu întîrzierea sfîrșitului.

35. Stihurile drepte, care sînt cite de 16 și 15 silave, mai au pe lîngã canoanele acestea și altele deosãbite.

a) Cã pretutindena un stih de 16 silave este încheiet de douã stihuri cite de 8 silave, din care unul este potrivit numai dupã ocsii (8), iar unul este potrivit și dupã ocsii și dupã silave (9 b), bunãoar stihul acesta :

Iartã lui Lentor o viață ce-o cei cu lacrãmi ferbinte,
Puind legea unui consul supt legea unui pãrinte...

este încheiat de două stihuri, adică unul ce să potrivește numai după ocsie :

Iartă lui Lentor o viață...
Puind legea unui consul...

și altul carele să potrivește atît după ocsii, cît și după slove :

. ce-o cei cu lacrimi ferbinte
. supt legea unui părinte.

b) Că la stihurile de 16 silave atît la șirul dintăi, cît și la șirul de al doilea, 8 silave dintăi trebuie să fie deosăbite de celelalte 8 viitoare, care, va să zică că, trebuie să fie sfîrșit cuvîntul la a 8-le silave.

c) Că acele 8 silave a șirului dintăi cu alte 8 a șirului al doilea trebuie să să potrivască nu numai după ocsie, căci, de să vor potrivi și la silave, după cum să potrivăsc la ocsie, atuncea stihul acel ce era făcut de 16 silave să prefacă într-un stih de cele în 4 (7), bunăoară la stihul acesta :

Rămii dar încredințată că orișiunde voi merge,
Din mintea mea, niciodată, chipul tău nu să va șterge.

Fiind întîmplarea aceasta, care, am arătat, poate fi prefăcut stihul într-acestași chip :

Rămii dar încredințată
Că orișiunde voi merge,
Din mintea mea, niciodată,
Chipul tău nu să va șterge.

36. Acest canon prinde loc și în vreme ce stihul a fi din 15 silave, tăind numai șirurile amîndouă în cîte 7 și cîte 8 silave, dar atuncea acele 8 silave, atît a șirului deasupra, cît și a șirului dedesubt, trebuie să aibă ocsia asupra silavei din urmă, bunăoară acest stih :

Niciodată n-am gîndit că te-oi vedea tulburată,
Căci mai bin' aș fi murit într-o muncă necurmată...

poate fi prefăcut în stih în 4, a căruia șir dintăi cu șirul al treilea să aibă cîte două silave și șirul al doilea cu șirul al 4-le să aibă cîte opt silave :

Niciodată n-am gîndit
Că te-oi vedea tulburată,
Căci mai bine-aș fi murit
Într-o muncă necurmată.

37. De vreme dar că un stih de 16 sau de 15 silave este încheiet de două stihuri cîte de opt silave sau de unul cîte de șapte și de altul cîte de opt sau de amîndouă cîte de șapte să înțālege :

a) Că toate cîte am zis pentru stihurile de șapte și de opt silave ating pricina *apostrofului*, a lui *ifen* și a *macroschiliei*, întocma să potrivăsc și asupra stihurilor de 16.

b) Că nici apostroful, nici ifen putere nu au să să puie tocmai în locul acela unde să încheie opt silave cu alte opt a stihurilor de 16 silave, nici acolo unde să întîlnesc 7 silave cu alte opt a stihurilor de 15 silave, nici acolo unde să întîlnesc 7 silave cu alte șapte a stihurilor de 14 silave, deci nu să poate zice :

Rămii, rămii sănătoas', Arzili, inger de minune,
Ori m-oi sili a pătrund' inima ce ți să supune.

Măcar că stihul acesta este de 16 silave, dar fiindcă apostroful stă tocmai înghinarea slovelor, stihul este stricat, asămenea urmează și la stih de 15 și de 14 silave.

38. Di pi acestea cîte am zis îmi ~~mai~~ rămîne să mai arăt că avînd cineva să facă în stihuri drepte o pricină întregă, urmează două oarișcare canoane :

a) Ori trebuie să facă toate stihurile într-un feli, adică ori în chip de trei silave, ori în cîte de patru silave, ori de cinci, ori de șapte, ori de opt, ori de zăce, ori de 15, ori de 16 și ori prin ifenuri și apostrofuri, ori fără de dînsăle.

b) Ori de a voi să le facă amestecate și cu unele și cu de altele, să îndatorește să păzască, pînă în sfîrșitul stihurilor, rinduiala cu care a face început a le amesteca, căci altfeli stihurile sînt stricate.

Cap. al V-le

PENTRU TOATE STIHURILE INCURCATE

39. De vreme ce stihuri încurcate sînt acele care nu să potrivăsc șir după șir, toate stihurile cîte nu sînt drepte sînt încurcate, dar înaintea tuturor fiind cele în patru, să cade de acolo să facem început.

40. Fiiștecare stih în patru este încheiet de două stihuri drepte, dar trecute unul pînă altul, bunăoară stihul acesta :

Precum o apă cu valuri
Supt o stea ce strălucește
Mii de ori pe lîngă maluri
Întunecă și lucește...

este încheiet de două stihuri, care, descurcîndu-să, să prefac într-acestași chip :

Precum o apă cu valuri
Mii de ori pe lîngă maluri
Întunecă și lucește
Supt o stea ce strălucește...

41. Deci, dar, toate cîte am zis atingînd pricina apostrofului și a lui *ifen* și a *macroschiliei*, întocmai să potrivăsc și asupra stihurilor în patru, rămîne numai a arăta :

a) Că după cum să pot face toate șirurile lor cîte de opt silave, asemenea să pot face toate și cîte de șapte silave, ori două cîte de opt și două cîte de șapte, bunăoară :

M-am rugat de mii de ori
La poale-ți să fiu priimit,
Cu acest mînunchi de flori
Ce pentru tine-am gătit. } Pilda 1-i.

Niciodată nu gîndeam
Că te-i schimba așa îndată,
Căci însuși mă îngiunghiam,
Ca să-mi iau căzuta plată. } Pilda al 2-le.

b) Că cere trebuința la stihurile în patru noima să fie potrivită a nu să încheia în două sau în trei șiruri, ci în patru, ori în opt, ori în douăsprezace, și mai departe sau să aibă legătură șirurile dintăi cu cele al doilea, căci altfeli rămîne stihul fără nici un gust, bunăoară :

Eu mă giur că te iubăsc, } cu greu
Dar la tine n-am crezare. } a crede.
Ahtul cu care trăiesc
Înțăleg că sfîrșit n-are. } sfîrșit are.

Noima șirurilor dintăi cu noima șirurilor al doilea fiind deosăbită și neavînd legătura cuviincioasă, zmîntește frumuseța stihului.

42. Cu cuvînt că orice stih în patru este încheiet din două stihuri drepte (40), nu trebuie să socotim că descurcîndu-să pot rămînea stihuri cu înțălegere, căci la cele mai multe nu urmează aceasta.

43. Stihurile în șasă au cîte un stih drept la început și al treilea care să potrivește cu al șasălea (17 b), deci, dar, sînt încheiete de un stih întreg și de giumătate, bunăoară :

Supt ce stea-s născut în lume
De mă năpădesc anume
Durerile neîncetat
Și minunt de liniștire,
Să-l petrec cu mulțămire,
În viața mea nu mi-i dat ?

44. Pentru aceea, dar, orișice am zis asupra celorlalte stihuri atingînd pricina apostrofului și a lui ifen (afară de macroschilia) întocma să potrivește și aici, rămîne numai să înșămăm.

a) Încheierea noimei să nu să facă în stihul dintăi, nici în șirul al treilea desăvîrșit.

b) Că acele trei șiruri dintăi trebuie să aibă rudenie la noimă cu celelalte trei șiruri următoare și la al șasălea șir să să încheie noima deplin, bunăoară :

Ochii ce ți să închină
Di-nceput fără pricină
Și să roagă lăcrămați
Gîndind c-or clipi vrodată
Fără să nu plîng-îndată
Pentru că nu le mai cați.

c) Că trei șiruri dintăi și trei următoare trebuie să să tragă unul di pi altul fără împiedecare și să aibă cuviincioasă legătură, căci dacă în locul stihului ce s-au arătat sus aș zice :

Supt ce stea-s născut în lume
De mă năpădesc anume
Durerile cu năcaz ?
Căci am agiuns la o stare
De nu gășăsc alinare
Nici cînd dorm, nici cînd sînt treaz...

cuvîntul *căci* pricinuieste împedecare, pentru că desparte șirurile de sus de șirurile de gios și pricinuieste de istov stricăciune la noima stihului, iar dacă în locul cuvîntului *căci* să va pune cuvîntul *încît* (ridicînd o slovă, ca să rămîie opt [*sic*] numai, atunci să face cuviincioasa legătură și rămîie stihul fără greșală zicînd :

Încît am agiuns la o stare,
De nu gășăsc alinare
Nici cînd dorm, nici cînd sînt treaz.

45. Ce dar este știut că un cuvînt de greșală, ori de nimerire poate să strice, ori să îndrepteze curgearea stihurilor.

46. Căci pentru stihurile slobode, una că neavînd tot o fire cu celelalte asupra chipului alcătuirii, alta că nefiind vrednice de stihurghiie îndelungată, sînt puțin uneltit. Nu mai adaug a zice nimică, ci trec, pășind cu grabă, cătră ființa cea adevărată care dă suflet stihurilor tuturor.

Cap. al VI-le

PENTRU FRUMUSĂȚA STIHURILOR

47. Abătîndu-mă puțin din calea aceasta, voi arăta, în trecut, că stihurile acelea prin care poate stihur-gosul grăi mai viu, mai înalt și mai împodobit sînt dintre stihurile drepte, acele în opt și în 16 silave, iar dintre stihurile încurcate sînt acele în 4 și în 6.

Pentru aceea, dar, lăsînd pre celelalte toate asupra acestora, ne vom zăbovi a da învățături.

48. Podoaba stihurilor este rînduiala, metafora și asamăluirea, pentru fiiștecarea dintr-acestea voi vorovi îndeosăbi.

PENTRU RINDUIALA

49. Un stih să numește cu rînduială atuncea cînd nu are nimică cu care să pricinuiască ciocnire auzului.

50. Deci, dar, di pi canoanele cîte am rînduit să să păzască mai urmează la stihuri și acestea :

a) Să nu să abată stihurgosul de obiceiul voroavei curgătoare, bunăoară zicînd :

N-am socotit niciodată
Cum că te-oi vedea schimbată...

cuvîntul *cum*, fiind neobicinuit a să pune la un loc ca acesta, supără și strică sunetul stihului, pentru aceea trebuie să să prefacă acest feli :

N-am socotit niciodată
Că te-oi vedea schimbată...

căci orișicine ar fi avut a grăi noima aceasta, trebuia, negreșit, să o vorovască cu chipul acesta.

b) Un cuvînt să nu fie adesea pomenit, pentru că slușăște stihul, bunăoară zicînd :

N-am socotit niciodată
Că mi-i socoti schimbată...

cuvîntul *socotit*, pomenindu-să de două ori, este supărător la auz, pentru că orișicine ar fi avut a arăta în voroavă noima aceasta, trebuia să zică :

N-am socotit niciodată
C-oi gîndi că sînt schimbată.

c) Noima să fie în multe feliuri zugrăvită, pentru că înfrumusățază stihul, bunăoară zicînd :

De ce te mîinii pre mine,
Căci mă pierd cînd cat la tine
Și-mi ies cu totul din sine,
Pentru că duh nu-mi rămîne.

Șirul al doilea, al treilea și al patrulea are tot o noimă și tot o pricină, căci pierderea simțirilor, cu ieșirea din sine și cu lipsa duhului au tot o tălmăcire, dar fiindcă cu chipul zugrăvirii este deosăbit, nu numai că nu să smintește stihul, ce încă să și mai împodobeste.

51. Acestea cîte arătai asupra rînduiei să întind peste tot felii de stihuri.

PENTRU METAFORA

52. Metafora să numește la stihuri a potrivi lucrare străină, bunăoară zicînd *amoriul arde*, cuvîntul *arde* este metafora cătră *amori*, pentru că numai focului îi dat ca să arză.

53. Deci dar pe lîngă canoanele știute urmează la stihurile cu metafora :

a) Atît o parte, cît și ceialtă parte între lucrurile ce rudește metaforaua să nu aibă împotrivire la firea lor, căci să strică stihul, bunăoară :

Fulgerînd cu doi ochi verzi
Și sufletul îmi dezmerzi.

Cuvîntul *fulgerînd*, cu toate că este lucru strein la puterea ochilor și ar putea face o metafora minunată, dar fiindcă nu să potrivește cu firea cuvîntului *dezmerzi*, metaforaua rămîne greșită, pentru că firea fulgerului este de a omori, ori de a înfricoșa, iar firea cuvîntului *dezmerzi* nici una, nici alta nu cuprinde, pentru aceea mă îndatoresc a preface stihul zicînd :

Tu fulgeri cu doi ochi verzi,
Dar nu omori, ce dezmerzi...

căci dau a înțelege că, de vreme ce fulgeri cu ochii, trebuie să omori, dar că nu omori este iar un sămnaș al milostivirii tale, asămenea urmează zicînd :

Cu ochii săgeți răpezi,
Dar nu omori, ci vînezi.

b) Cuvîntul ce va mijloci într-acele două lucruri străine ce încheie metaforaua trebuie să fie o urmare firească ori a unuia, ori a altuia din lucruri, căci altfeli rămîne ra metaforaua, bunăoară :

Ochii tăi inima-mi arșă
Cu oftările ce varsă...

pentru că cuvîntul *oftări*, carele mijlocește între cuvîntul *ochii* și între cuvîntul *arsă*, nici este o

urmare firească, nici a ochilor, nici a arderii, deci prefăcîndu-să stihul acest fel:

Ochii tăi inima-mi arsă
Cu văpaia care varsă...

rămîne metaforaua întregă și negreșită, pentru că cuvîntul *văpaie* să potrivește cu cuvîntul *arsă*, fiind o urmare firească a arderii.

Asămenea urmează zicînd:

Ochii tăi inima-mi arsă
Cu lacrămile ce varsă...

pentru că cuvîntul *lacrămi* este o urmare firească a ochilor.

PENTRU ASĂMĂLUIRE

54. Asămăluirea este o pricină ce să pune drept pildă pricinii cei adevărate a stihului, bunăoară la stihul acesta:

Fața ta chiar ca un soare
Înviie toată suflare.

Soarele este asămăluirea feții, și fața este pricina cea adevărată.

55. Deci, dar, pe lîngă alte canoane a stihurilor la asămăluire urmează și aceasta.

a) Că asămăluirea trebuie să aibă îndestulă potrivire cu pricina cea adevărată, bunăoară zicînd:

Precum o apă cu valuri
Supt o stea ce strălucește
Mii de ori pe lîngă maluri
Întunecă și lucește,
Mii de ori cu o clipală
De milă și de mînie
Mă cufund în ametală
Și mă deștept, mă înviie...

dau a înțalege că clipiturile ochilor să asămăluiesc cu luciturile ce face o apă cu valuri în vreme ce strălucește luna, adăogînd a arăta că, după cum apa purtîndu-să cu valuri uneori lucește, și alte dăți întunecă, asămenea și ochii clipind cu milă să închipuiesc că învie, iar clipind cu mînie să închipuiesc că cufundă în ametală. Așijderea urmează în stihul acesta:

Steaua ziuăi cînd răsare
În văpaia cea mai lină
Cîmpii cerului o mare
Îi mîlește de lumină.
Înaurit răsăritul
Să vede în zori de vară
Înainte de ivitul
Razălor celor cu pară.
Asămenea licafghia
Cu fața cea îngerească
Care poate morți să-nviie,
Frumusăța să-i privască,
Răvarsă o strălucire
Ce imblînzăște văzduhul,
Încît omul cu răpire
Să privască ș-ar da duhul.

Într-aceste stihuri 8 șiruri dintăi sînt cuprinzătoare numai asămăluiri și celelalte sînt arătătoare pricinii cei adevărate, carili este frumusăța leacavghiei.

b) Că asămăluire este nedespărțită, unită cu metaforaua, cunoscîndu-să din pildele cîte am arătat mai sus cum că asămăluirea este o adunătură de metaforale, carele adunătură are potrivire cu pricina cea adevărată.

56. Rămîne, dar, să zicem că asămăluirile și metaforalele nu pot să fie împrotivite cu pricina cea adevărată, adică di pi cum este lumina cu întunericul, albeața cu negreața, căldura cu răceala și așa mai departe.

57. Aceste ce am vorovit asupra unora din stihuri, atît pentru rînduială, pentru metafora, cît și pentru asămăluire, urmează de obștie la toate stihurile și de laudă și de defăimare (ce le zic rimade și satire), cu deosăbire numai că la stihurile de laudă cu cît vra cineva să laude pricina mai mult, cu atîta metaforalele și asămăluirile trebuie să fie mai strălucite și mai presus decît pricinile (di pi cum ne-am încredințat din pildele arătate), iar la stihurile de defăimare cu cît vra cineva să defăime pricina mai mult, cu atîta metaforalele și asămăluirile trebuie să fie mai proaste și mai de gios decît pricina.

Cap. VII-le

PENTRU LESNIREA STIHURILOR

58. După ce am vorovit pentru toate cele cite înfrumusețază stihurile, vreme este să arăt și că nimic nu folosăsc nici canoanele păzîte, nici metaforalele nimerite, nici asămăluirile potrivite, dacă stihurile vor fi silite la alcătuirea lor și nădușite tot cu un chip de grăire.

59. Pătîmăsc stihurile a fi silite în trei chipuri din strîmtoreala numărării (5).

a) Ori că lipsăște un cuvînt ce face legătura între șiruri, bunăoar :

Ochii tăi nu săgetează,
Inima me cum vînează ?

în stihul acesta lipsăște legătura șirului dintăi cu șirul al doilea, deci prefăcînd stihul, zic :

Ochii tăi nu săgetează,
Apoi inimi cum vînează ?

și acest cuvînt *apoi*, făcînd legătura cuviincioasă, lesnește stihul și îl face curgător.

b) Ori că este un cuvînt ce nu prinde loc acolo unde să află și strică stihul cu totul, bunăoar zicînd :

Ochii ce nu să privăsc,
Înfiorați să urăsc.

Cuvîntul *înfiorați* nu prinde cît de puțin loc, măcar că este un cuvînt ce să dă asupra ochilor. Deci puind alt cuvînt în loc, carele să prindă loc, zic :

Ochii ce nu să privăsc,
Să uită și să urăsc.

c) Ori că este încurcătura între cuvintele șirurilor și să strică stihul, bunăoar :

Și ca să fac biruință neamurilor lumii toate,
Să nu iei sama urmării feciorului tău să poate ?

În șirul acest de pe urmă încurcătura cuvîntului *să poate* (carele trebuie să fie la început, iar nu la sfîrșitul șirului) face tot stihul urit, deci, dar, pentru ca să să îndrepteze trebuie să să prefacă într-acestași chip :

Silindu-te prin războaie, ca să biruiești mereu,
Să poate să nu iei sama faptelor fiului tău ?

60. Nu mai puțină stricăciune aduce la stihuri și neschimbarea chipului graiului, bunăoar :

Perzînd pe cel ce iubăsc,
Îl cînstesc și-l prea doresc,
Nădejde nu-mi mai rămîne.

Șirul de al doilea, avînd tot un fel de grăire cu șirul dintăi și îndesît fiind cu cuvîntul *și*, samănă a fi o prisosire și întărire zădarnică a noimii cuvîntului *iubăsc*, deci pentru ca să să îndrepteze

stihul acesta trebuie să să curăţască de meteahna
ce are şi să să prefacă într-acestaşi chip :

Perzînd pe cel ce iubăsc,
Căci nădejde nu-mi rămîne...

61. Toate cîte am zis pînă acum, atît asupra po-
doabei stihurilor, cît şi asupra chipului de a scăpa
de greşelile ce le slujăsc, să întind nu numai asupra
feliurilor de stihuri cîte am pus drept pildă, ci încă
şi peste toate celelalte cîte s-au înşămnat.

VERSURI ORIGINALE

ROBIREA

De ce te minii pre mine,
Căci mă perd cînd cat la tine
Și-mi ies cu totul din sîne,
Pentru că duh nu-mi rămîne.
Au nu știi, dulce lumină,
Ochii mei că ți să-nchină
Și că la a ta ivire,
Tulburați de-a lor răpire,
Ca oglinda drept soare
Clipind plină de-nfocare,
Cu gene înlăcrămate
Spui că inima să bate ?
Au simțirea nu te-nvață,
Îngerul meu cel de viață,
La durere simțitoare
A fi mai cu îndurare
Ș-a te-nchipui pre tine
Pătimașă ca și mine,
Ca să vezi din ce pricină
Ochii mei ți să închină ?
Căci cînd cat într-a ta față
Cu răpirea ce-mi dă viață
Și tu îmi faci chip cu blîndeță
Spre sinul cel de albețe,
Atunci patima mă-nghie
La ochii ce mă învie

Să caut fără clipire
Și să cei milostivire.
Ce, dar, de cunoști drept vină
Ochii mei că ți să închină,
În oglindă întâi te cată
Ș-apoi îmi fă giudecată.

TÎNGUIRILE

La mezul nopții oftînd mă trezăsc,
Nenorocirile să-mi tînguiesc
Și ceriului, ce revarsă senin,
Să mă plîng cu lacrimi și cu suspin
Că-n lumea aceasta dintru-nceput
Priveliște durerii m-am născut
Și pentru mine a fi fericit
Cu totul nădejdiile m-au părăsît.
În vremea aceea cînd ceriul lin
Cu jăl' ascultă a omului suspin
Și luna duiosă la a lui plîns
Vede durerile ce l-au cuprins,
În ceasul nopții cel mai liniștit,
Ah, pentru un suflet nenorocit,
Ce sătul de lume și de a trăi,
Va năcazurile a-și tîngui,
Atunci mă deștept, di pi obicei
Cu lacrimi la cer milă să cei
Și pînă ce zori de ziuă răsar
Eu mă lupt cu gîndurile amar.
Dar nici Dumnezeu nu s-au îndurat
De lacrimile cîte am vărsat.

PEIREA

Acum să sfârșiră toate
Cîte bietul suflet poate
A mai suferi oftînd,
Căci ceasul cel de peire
Au sosit fără de știre.
Cînd nici îmi trecea prin gînd,
Vicleana bucurie,
Carii în ticăloșie
Un minunt m-au amăgit,
Ca umbra să răsîpiră
Și inima-mi răniră
Ca un fulger otrăvit.
Ah, și norocul mă lasă
Într-o stare ticăloasă
Și cuprinsă de durere
Numai că să îplinească
Pofta sa cea tirănească
Să petrec tot cu oftări.
Ceriurilor incumplite,
Acestea doar mi-s menite
De la voi să mai aștept :
Să faceți oltar de jele
Pedepsălor celor grele
Pe ticălosul meu piept.

CATINCA

De porți fire omenească
Supt a tale frumuseță
Și simțire sufletească
Înstemată cu blindeță,
Ascultă glasul cu jele
Perdutei inimii mele
Ce sloboade din durere
Strigînd fără mîngîiere,
Catinco, fii milostivă !
Și supt a ta strălucire,
Ce toți comiții apune,
Priimește drept jărtfire
Vecinica mea plecăciune
Dînd nădejde de-nviere
C-un sânin de mîngîiere
Unui suflet ce-ți dă slavă
Strigînd cu ah de otravă,
Catinco, fii milostivă !
Întreabă a ta simțire,
Ca un Hristos, de-a mea parte
Și vezi a sa hotărîre
Priimește a mea moarte ?
Ori numai de împetrire
O vrei ca o răsplătire
Unei inimi ca să piară
Ce strigă cu ah de pară,
Catinco, fii milostivă !

Vezi ochii tăi ce rănire
Pot a-mi pricinui mie
Cînd să răpesc cu răpire
Și-mi arată a lor urgie,
Atunci a mei cu-nfocare
Căutînd la a lor soare
Și aprinși cu ah de pară
Zic cu lacrimi amară,
Catinco, fii milostivă !
Iar, de ești din cer zidire
Cu fire dumnezăiască
Și porți a ta strălucire
Supt simțirea îngerească,
C-o clipală de zîmbire
Arată milostivire
Unei inimi fără parte
Ce strigă cu glas de moarte,
Catinco, fii milostivă !
La oltarul feței tale,
Unde ceriul să preface,
Priimește jărtfă de jele
Ce inima mea îți face
Și fără posomorîre
Arată-te cu simțire
La a unui suflet pară
Ce strigă gata să piară,
Catinco, fii milostivă !
Glas de deznădăjduire
Unde moartea să vestește
Auzi cu ce tînguire
Patima îți zugrăvește,
Și tu, o, dumnezăire,
Arăți nemilostivire
La a inimii durere
Strigînd fără mîngîiere,
Catinco, fii milostivă !
Sfîrșește, nemilostivă,
Duhul tău cel de-mpetrire
Și nu mai stă împotivă
La raiul de fericire

Ce sufletul meu îți cere
Să-i deșchizi după plăcere
Pentru focul care varsă,
Strigînd din simțirea arsă,
Catinco, fii milostivă !
Ce, dar, ce, vrei a me moarte ?
Să cade dumnezăirea
Pentru suflet fără parte
Să-și uite milostivirea
Și să vadă muritorul
Ce-l chinuiește amoriul
În văpaia cea mai mare
Strigînd cu ah de-nfocare,
Catinco, fii milostivă !
Fără a da mîngîiere
Cu vrun chip de mulțămire
La a inimii durere,
Ce arde a sa simțire,
Firea, dar, cea omenească
Tot muritorul să slăvească
Ce în năcaz și în chinuri
Strigă cu ah de suspinuri,
Catinco, fii milostivă !
Stăpîna mea, încetează
A unui rob chinuire
Și supt scaunul de rază
Dă-i umbră de liniștire,
Unde simțînd alinare
La durerea lui cea mare
Strigă, o, dumnezăire,
Nu cei altă fericire
Cînd Catinca-i milostivă.
Și la a tale picioare,
Închizîndu-să mormîntul
De-un amor fără uitare,
Să-ți arate giurămîntul
Puteri cerești, îngeri, soare.
Atunci nu schimb a mea stare
Cu a voastră fericire
Ce-arătați cu strălucire
Cînd Catinca-i milostivă.

LUMEA

Pre marea lumii această lată,
În care omul cu ah înoată,
S-au cunoscut că nu poate să fie
Nici un lucru cu statornicie,
Căci atunci cînd s-arată mai lină
Și veselește cu vro pricină,
Îndată furtună să scornește
Și, după ce văzduhul negrește,
Întregi munți de valuri înpumate
Umflă din prăpastii adîncate,
Și, vărsînd, soarbe în adîncime
Orice putere, orice mărime.
Nenorocit omul să uimește
Întălegînd că să prăpădește,
Fără a nădăjdui mîntuire
În virtejul acel de peire.
Stîncile i să par a fi moarte,
De maluri văzîndu-să departe,
Și holburile neînfundate,
Mormăituri de ape tulburate.
Cine gîndește într-acea dată
La ticăloasa amurezată
Ce plînge pe maluri despletită,
Cu inima de ahturi rănită ?
Sau cine gîndește la soție
Ce, hotărînd să moară de vie,
Fără nici o cruțare de viață
Să cufundă cu pruncii în brață ?
O, lume, lume amăgitoare,

Ce te-nvirtești din stare în stare
Și undești pre om ca o vicleană,
Spune-mi de ce ești așa tirană ?
Pruncii, născîndu-să, lacrimi varsă,
Tinerii per cu inima arsă,
Virsnicii viețuiesc cu suspinuri
Și bătrînii să topăsc în chinuri.
Arată-mi și spune-mi în ce stare
Poate găsi liman de-alinare
Ticălosul om ce, cît trăiește,
Pe uscat înoată și în stînci lovește ?
Înalte, Doamne, ce faci dreptate,
Pentru ce omul să rabde toate
Și să nu poată să se omoare
Cînd nu este alt chip de scăpare ?
Slab fiind, cu lesnire s-înșală,
Și oftînd gustă a lumii fală,
Fără a mai gîndi că orice slavă
Pre pămînt este numai otravă.
Căci nu poate a fi bucurie,
Nici cinste, nici amori, nici bogăție,
Nici stăpînire, nici înălțare,
Nici mărime cu îndelungare,
Că toate să trec într-o clipală,
Lăsînd pe om în starea cea goală.
Numai prietenul cu unire
Este o zare de fericire
Ce are omul drept alinare
La orișice fel de întîmplare.
O, prieteșug, rai de plăcere,
Ce te începi numai din vedere
Și ești păstrat și după orbire
Și ispitit în nenorocire,
Spune-mi unde lăcuiești anume,
Ca să te caut în toată lume,
Să dau prin foc, prin apă, prin pară,
Ca să mă lipăsc de-a ta aripioară.
Și petrecînd într-a tale brață,
Voi răbda și scurtare de viață
Și mă voi lipsi de orice bine
Numai ca să te aib lîngă mine.

NUME

Acest foc ce dinadins
În suflet tu mi-ai aprins
Nu să va mai potoli
De-acum pînă ce-oi muri.
Inima mea s-au priimit,
Din ceasul ce te-au iubit,
Ca să rabde orice rău
I-a fi scris pe pieptul tău
Avînd lucru hotărît
A-ți robi pînă-n sfîrșit.

NUME

Cu a feței tale rază
Soarele s-asămenează,
Atunci cînd să pogoară
La sfințitul de vară
Seninînd cu mîngiere
La a tuturor vedere.
A ochilor tăi ivală,
Cu blindeta ce ne-nșală,
Năvălind cuprinși de gene
Săgetează din sprîncene.
Duhul tău ce legiuește
Pravili ce lumea primește
Robește cu biruință
A simțirilor ființă
Adunînd într-o unire
A tuturor proslăvire.

DARUL

Un trandafir ți-am ales
Din florile ce am cules
Cu mâna mea azi în zori.
Și ți-l trimăt, îndrăznesc,
Ca un sămn că te doresc
Într-un ceas de mii de ori.

OCHI FRUMOȘI

Doi ochi porți
Ce fac morți
Ca niște gelați.
Și arunci
Tot în munci
Pre amurezați.
Nu-i oprești,
Ci-i pornești
La săgetături.
Să pornesc
Și robesc
Pre toți cu-a lor nuri.
Dar măcar
Că au dar
De pot chinui,
Mă primesc
Să robesc
Lor pîn' ce-oi muri.

NUME

Cătați de vedeți minune,
Răsăritul cum apune
 Și apusul luminează
Arătîndu-să în fire
Un comit cu strălucire
 Ce-i încungiurat de rază.
Soarele să umilește
Văzînd pe cît strălucește
 Cu lumină infocată
Adunînd într-o unire
Pentru a ta proslăvire
 Pînă la margini lumea toată.
Nu-i dat la om să-l privască
Fără să nu dobîndească
 Un năstav de-nchinăciune.
Dorit fiind la oricine
Cît a trăi să să-nchine
 Cu vecinica plecăciune.

RĂSPUNSUL

Nu știu floare este asta, ori amori în strai schimbat,
Căci cu mirosul o dată în simțiri foc mi-au băgat.

MOARTEA PĂRINTELUI DUMISALE
VORNICULUI COSTACHI CONACHI
LA 1803, MART ÎN 7

Cum Ț-oi spune, surioară, toate cîte pătimesc,
Ca să înțalegi pre larg că n-aș vre să mai trăiesc.
Toate rălele unite asupra mea să pornesc
Și-a găsi vro izbăvire nu pot să nădăjduiesc.
A tale lacrimi cu-a mele s-au adunat la un loc
Și cu ele să adapă cumplitul nostru noroc.
După ce-am perdut o maică pre care n-am cunoscut,
Răpind-o cumplita moarte îndată ce m-au născut,
Zic, cum că în brațele sale, în care eram lipit,
La sînul acel de viață, unde ședeam adormit,
Și răsufлам în odihnă răsufლul ei cu suspin,
În vreme ce, ca-ntr-un leagăn, mă ținea ascuns în sîn,
Văzîndu-să că-i aproape de cumplitul ei sfîrșit,
Zicea cu un glas de jele, de suspinuri nădușit :
„Ah, fiiule preaiubite, cît ești de nenorocit,
Că n-am viață-ndelungată, ca să fii nedezipit
Din brațele maicii tale în care ești adormit,
Căci ceasul nașterii tale cu moartea mea s-a unit.
Cine știe cine-ar crește rodul pîntecelui meu ?
Ah, ceri, dăruiește-i viața care acum perd eu !
Dar de vreme ce să naște în ceasul acest cumplit,
Și el ca mine a să fie, în lume nenorocit.“
Acestea zicînd, la urmă, la sînul ei m-au cuprins
Și strîngîndu-mă în brață, cu plîns ochii au închis.
O, ceas de nenorocire, o, ceas cumplit și amar,
Moarte, ce nu mi-ai dat mie acel otrăvit pahar !

M-aș fi îngropat cu mama, alătura-ntr-un mormînt,
Și oasăle-amîndurora s-ar fi făcut un pămînt !
Într-acel loc de scăpare, putrezi acum amîndoi,
N-aș mai suferi în lume nici ah, nici chin, nici nevoi.
Nu s-au supărat norocul a mă goni păn-aici,
Ce, văzînd că la răbdare toate să par a fi mici,
S-au silit, nelegiuitul, a mă deznădăjdui
Și mi-au răpit de iznoavă o maică ce-oi pomeni
Pînă la sfîrșitul vieții, ce-l aștept din ceas în ceas,
Căci la pedepsile mele, liman altul n-au rămas.
Dar ce văd ? Ah, vai de mine, sfinte stele, sfinte cer,
Cum pot fii să trăiască cînd părinții lor toți pier !
Și tatăl nostru ne lasă ? O, înalte Dumnezeu,
Pentru ce atîtea răle asupra capului meu !
Doamna simțirilor mele, îmbunătățită sor'
Întinde-mi spre mîngîiere mîna ta să mă omor
Și dimpreună cu mine, unindu-te într-un dor,
Tot un mormînt să închidă un tată, un fiu și-o sor'.
Adu-ți aminte, leliță, de ceasul acel cumplit
În carele tatăl nostru de moarte era gonit
Și, ca cînd vedea sfîrșitul, striga la toți agiutor,
Zicînd : „Fiicilor iubite, nu mă lăsați, c-oi să mor,
Și rămîneți făr' de tată, veți petrece cu amar,
Căci vai de fiii aceia care gustă acest pahar !
Încă cît erați în fașă, săraci de maica ați rămas
Și eu v-am purtat de grijă pîn-într-acest cumplit ceas.
Știți că din copilărie părintește v-am iubit
Și-n brațele aceste slabe cu toții v-ați odihnit
Și că, cît am fost în viață, pentru voi m-am ostenit,
Căci vram să vă văd în stare încă cît aș fi trăit.
Preiubite fiu Costachi, făr' de mine-i să rămii
Și greutățile casei tu ești dator să le ții.
Toate sfaturile mele să le păzești neclintit,
De vrei să cîștigi în lume nume cum că ești cinstit.
Pildă mai vederată că-n lume cît am trăit
M-am luptat ca într-o cursă în care eram oprit
Numai pentru mîntuirea celor neagiutorați,
Numărînd drept datorie a-i socoti că-mi sînt frați.
N-am feștelit niciodată mînule mele-n argint,
Ca să calc ori peste pravili, ori țara, ori giurămînt.
Nu mi s-au spurcat auzul cu zădarnici măguliri,

Ca să dobîndesc iubirea jăcaşelor stăpîniri.
Iar acum s-au sfîrşit toate, poronca lui Dumnezeu
Mă cheamă să mărg acolo unde-i gătit locul meu.
O, cinste, o, slavă a lumii, umbrită zădărnice,
Depărtaţi-vă de mine şi rămîneţi cu cei vii.
Acum s-au rădicat ceaţa ce întunecă pre om
A nu cunoaşte că moartea este cel mai dulce somn.
O privăsc fără de frică, cu ferul cel singerat.
Acestea zicînd, cu jele, lingă dinsul ne-au chemat
Şi, luîndu-ne în braţă cu un dulce sărutat,
Lăcrăma pe faţa voastră, pre care sta răzămat
Ş-a lacrimilor şirlioare scurgîndu-să pe obraz
În uimirea ta cea mare făcuse peptul tău iaz.
Atunci i s-au cernit faţa şi ochii s-au tulburat,
Cu mîinile gălbenite şi cu tot trupu-ngheţat,
Cu glas de moarte la urmă căutînd cu ochi miloşi
Abia au pucat a zice: „Ah, rămîneţi sănătoşi!“
Şi cu greu, clipind de jale, părinteşti ochi au închis.
Plîngeţi, plîngeţi, surioare, căci mormîntul s-au
deschis !

Preiubitule părinte, unde mergi şi cui ne laşi,
Priimeşti-ne cu voie ca să-ţi fim ţia urmaşi !
Moarte tuturor urîtă, iar nouă liman dorit,
Adapă-ne cu paharul cu care ne-ai sărăcit !
Nu ne mai lungi viaţa, ce-o socotim de prisos,
Dacă ne-ai răpit, cumplito, părintele cel milos !
Dar ce văd, înalte cer, surorile-au leşinat,
Una o văd înlemnită, ceilaltă-i o-ngheţat !
Amîndouă nu răsufală lingă părintele lor,
Ah, prietenilor, daţi-mi un cuţit să mă omor !
De care întăi să caut, la cine să năzuiesc,
Surorilor să dau viaţă, ori pe tata să bocesc ?
Nu să încape răbdare unde toate s-au sfîrşit
Şi pară să nu sloboadă focul cel înăduşit.
Vezi-le cum stau căzute preste iubit tatăl lor,
Unde înecate în lacrimi mor, învie şi iar mor.
Cu trupule-ngheţate, cu ochii încremenţi,
Cu feţale-ngălbenite şi cu obrazii cerniţi,
Cu mîinile răstignite, cu zulufii răschiraţi,
Cu buzăle înnegrite şi cu dinţii încleşaţi,

Amîndouă, înlemnite, ochisorii le-au apus,
Ah, Dumnezeule sfinte, la cite azi m-ai adus !
Un tată stă în năsălie, două surori mor,
Şi eu să le duc la groapă sfinte trupurile lor ?
Doamne, Doamne, nu mă duce la acel amarnic ceas,
Ce scurtează-mi cu grăbire zilele ce mi-au rămas.
Dar, vai mie, fraţi prieteni, pe tata-l duc la mormînt,
Şi surorile amîndouă stau căzute pre pămînt !
Să le las în leşinare şi la-ngropare s-alerg,
Ori rămîind lingă ele sudori de moarte să şterg ?
Nu-i chip cineva s-aleagă cînd simţiril' amorţesc,
Trezîţi-vă, surioare, căci pe tata îl pornesc.
Dacă ajutorul lumii nu v-a putut mîngîia
Şi vaietul tuturor nu v-a putut învia,
Încăi glasul unui frate la sfîrşitul ce aştept
Străbată cu lenevire lăcrămatul vostru pept
Şi spuie inimei voastre că ceasul acest amar
Între fii şi între părinte rămîne pe veci hotar.
Atîta am putut zice şi îndată răsărind
Ca din nişte visuri rale în care zăceaţi dormind,
Aţi întreat unde-i tata şi văzînd cum îl ducea
Spre mormîntul îngropării cu norodul ce-l bocea,
Ca dintr-un trăsnet cu pară inimile s-au aprins
Şi alergînd cu grăbire năsălia aţi cuprins.
Amîndouă dezbrăcate şi cu zulufii răscol,
Cu părăile de lacrimi, ce curgea pe peptul gol,
Cu feţile ovilite şi cu părul despletit,
Cu buzele vineţite şi cu capul dezvălit,
Cu sprîncenile căzute, cu ochii de plîns răniţi,
Cu genele răsîpitate şi cu obrazii cerniţi,
Cu palmele preste faţă lovindu-vă nencetat,
Strigaţi cu suspin de jele : „Ah, tată, cui ne-ai lăsat !
Înstrăinaţi de la tine, într-a cui mină ne laşi,
Două ticăloase fiice şi un ticălos urmaş !
Aceasta îi pompa lumii, pînză în loc de caftan,
Năsălia drept caretă şi săcriul drept rădvan ?
Preoţii cîntînd şi psalţii în loc de miterhanea,
Ştofa ce te învăleşte în locul de feregea ?
Făcliile dinainte în loc de alai gătit
Şi tămîia vestitoare tuturoră c-ai murit ?

Mormîntul în locul curții, țărână în loc de divan,
Năfrămile spînzurate și veșmîntul drept erchian ?
Tată, nu te îndura, ah, tată, primește-ne să venim
În mormîntul tău odată să ne întovărășim,
Decît cu petrecerea vremii îndelungat năcăjiți,
Să plîngem unul pre altul, pînă ce-om fi mistuiți.
Acolo de împreună să petrecem mulțămîți,
Căci alt loc de fericire nu-i pentru nenorociți !“

DEZNĂDĂJDUIREA

Moarte, moarte, ce nu vîi,
Să mă iei dintre cei vîi
Și în mormînt să m-arunci,
Ca să scap de-atîtea munci ?
Vino, vino, de mă ia,
Căci tu ești scăparea mea.
Nu gîndi doar că doresc
În lume să mai trăiesc
Și că mi-au fost de plăcut
Viața cît am petrecut.
Toate celea m-au gonit,
Toate m-au împotrivit
Și vrun bine, de-am gustat,
Cu ah l-am răscumpărat.

NUME

Cum mai pot face răbdare,
Inimă, mi-i de mirare
Așteptînd cu prelungire
Să găsești milostivire.
S-au sfîrșit și nu să poate
Să mai găsești tu dreptate
Avînd toți drept bucurie
Să fii pururea urgie.
Năcăjăște-te, suspină
Și te arde fără vină,
Dînd tuturor a-nțelege
Că la tine este lege
Răbdare s-arăți la moarte
După ce ai iubit foarte,
Avînd numai bucurie
Că pei în statornicie.

NUME

Cînd să să fi adunat
Lacrimile ce-am vărsat,
Din ceasul ce te-am iubit,
Ai vedea curgînd părău
Pe ticălos peptul meu
Ce pătîmește cumplit.
Suspînuri de-aș număra
De cîte ori ai ofta
Numai la tine gîndind
Ai vedea un foc aprins
Ce să hrănește cu plîns
Și să întarătă oftînd.
Numai inimioara ta
Nu să poate-ndupleca
Să mă mîngîie măcar
După atîta oftat
Cu care te-am supărat,
Fără să cunosc vrun har.
Răsplătire vei lua
La neîndurarea ta
Într-un ceas de mii de ori,
Atunci cînd te-oi giudeca
Chiar di pi inima ta,
Căci ai vrut să mă omori.

IATACUL

Intr-acest sfint loc
Am avut noroc
Să mă odihnesc.
Dar nu mi-a fost scris
Ca să fiu cuprins
La sînul frăţasc.
Vai de tine, om,
Că şi treaz, şi-n somn
Rău te chinuieşti.
De nu dormi, oftezi,
Iar de dormi, visăzi
Cîte pătimeşti.

NUME

La obrazul ce fireşte
Cer cu stele-nchipuieşte
Urmează să să robască
Orice fire omenească,
Căci ochii ce săgetează
Ca luceferii cu rază
Supt două arce-nghinate
Inimile ţin legate.
Aerul ce abureşte
Dintr-un sîn ce izvorăşte
Nuri, blîndeţă şi dulceaţă,
Morţilor încă dă viaţă.
Dar evghenia ce are
Ca un ifos de-ndurare
Robind placul şi simţirea
Pleacă toată omenirea
A priimi cu bucurie
Jertfă în veci la ea să fie.

NUME

Eram hotărît să mor
Și să nu mai fac amor,
Lunecîndu-mă a gîndi
C-oi trăi fără a iubi.
Ear acum dac-am zărit
Ochii tăi ce m-au răpit,
Nu pot a tăgădui
Că mori de nu te-oi iubi.
Căci numai la ochii tăi
Au fost scris ochilor mei
A să închina curînd
De vreme ce foc aprind.

MORUZ-VOIEVOD ¹

Slava ce-ntovărășăște
Lucrurile minunate
Acum iarăși îți gătește
Cununi de flori nestricate
Și pomenirea ce scrie
Cu slove nevindecate
Faptele cu vrednicie
Ce-n lume ai răvărsate,
Astăzi inimile adună
Și într-un gînd le unește,
Ca să-ți aduc-o cunună
Ce-n veci nu să vestejește,
Fiindcă are-mpletită

¹ Alexandru Moruzi a fost un domnitor tipic feudal, pe care chiar istoriografia burgheză l-a caracterizat drept „fire lacomă și prădalnică”. El a domnit între anii 1792—1807, de trei ori în Moldova și de două ori în Muntenia.

În această odă, Conachi, pe atunci tînăr boier, face portretul domniei luminate, sprijinită pe legi, cu spirit de ordine, de milă și de dreptate, idealizînd pe domnitor nu numai pentru unele calități de bun gospodar, ci, mai cu seamă, pentru avantajele pe care sconta să le dobîndească de la noul domn. Poezia este scrisă în vremea celei de a doua domnii a lui Moruzi în Moldova (1802—1806) și face aluzie la unele îmbunătățiri efectuate în acest timp în domeniul aprovizionării cu apă a orașelor Iași și Focșani, la unele măsuri cu caracter juridic, precum și la așezămîntul fiscal din 1804, prin care se introduce mai multă stabilitate în perceperea dărilor, fixînd plata birului în patru rate anuale (ciferturi) și reducînd unele dări suplimentare (agiutorințele) (n. ed.).

Toată starea boierească
Din dragostea ce-i sădită
În inima omenească.
Norodul ce lăcuiește
Supt a ta oblăduire
Adevărat te numește
Limanul de mîntuire,
Căci orișice feli de bine
Și orișice ușurare
Le-au dobîndit de la tine
Cu multă îndestulare.
În vremile răzvrătite,
Cînd ardea foc de peire,
Toate era vînzolite
În cumplita răsăpire.
Ah, atunci cînd deopotrivă
Tatăl căta iubiți fii,
Și pre maica milostivă
N-o găsa săraci copii
Moartea cu torsă¹ aprinsă
Ardea, frigea toate celea
C-o lăcomie nestinsă,
Aducătoare de jele.
Te-ai arătat și, îndată,
Ca un luceafăr de vară
Rădicînd negura toată
Ai adus senin în țară.
Ne-ai priimit dinainte
Luminatei feței tale,
Asăminea ca un părinte
În ferbinți brațale sale.
Îmblinzînd sălbăticia
Răzmeriței tulburate
Cu pacea care învia
Neguțătoriile toate.
Ah, dar, din nenorocire,
Am pierdut atunci îndată
Comitul cu strălucire
Ce rareori să arată,

¹ Pentru torță.

Fiind tras cu-a sa lumină
Cătră Țara Muntenească,
Ca cu fața sa cea lină
Ș-acolo să strălucească.
Nu ne rămîne putere,
Iroule proslăvite,
Să spunem fără scădere
Izbinzile fericite
Ce ai săvîrșit în lume
Cu biruinți luminoasă,
Înviind slăvitul nume
Ce-n istorii să-ngropasă.
Atîta putem a scrie
Că s-au vederat prin tine
Că pot iroii să fie
Viteji făcători de bine,
Căci din mijlocul oștirii
Ce pre om sălbăticește,
Atunci cînd ghimpul simțirii
În inimă amorțăște,
Te-ntorceai cu bunătate
Și luînd țării aminte
Cu mînule înarmate
Lăcrămai ca un părinte,
Încît sprintena săgeată
Cu care-ndemnai ostașii
Îți rănea inima-ndată
Ce omoreș vrăjmașii.
Nu te-ai mărginit, stăpîne,
În faptele arătate,
Ce pornindu-să de sine
Fireasca ta bunătate
Ca izvoarele ce curg
Cu neoprită pornire
Rupînd orice iezătură
Le stă cu împotrivire.
Ai călcat făr' de siială
Preste orice greutate
Și ne arăți în ivală
Alte urmări luminate.
Di pi ce cu-ndestulare

Din milă cu bunătate
Aduci apă curgătoare
În orașele-nsătate
Și cu multă cheltuială,
Puind toate în lesnire,
Nu cruți nici-o osteneală
Pentru-a noastră mulțămire.
Apoi cați cu oțărire
La cumplita lăcomie
Ce-mpilează cu hrăpire
Și pre nevinovăție
Și făcînd o așazare
Tuturora vederată,
Ca să știe orice stare
Că nu poate fi-ncărcată,
Ai lesnit cu păsuire
Darea birului în țară
Și cu dreaptă cumpănire
Ai făcut-o mai ușoară.
Ai surpat din rădăcină
Cumplitele asuprele
Ș-ai pus hatam de vină
Celor ce-or căta la ele.
Ai oprit și sămeția
Cu pilde de-ndurare,
Dînd năstav de volnicie
Sufletelor cu-nfrînare
Fiînd jelțul tău scăpare
La prostimea ușurată
Și liman de-mbrătoșere
Săracilor ce ești tată.
Nu adormi privegherea
Ce-i alătura cu tine,
Nici să lasă în părerea
Vestitorilor de bine,
Ce prin ispiți nesfîrșite
Oblicînd orice urmare,
Îndreptezi cele greșite
Și pui cele bune-n stare.
Căci în marginile toate
Pînă la jîlțul stăpînirii

Ții line, dar încordate
Friile oblăduirii.
Și păstrezi nedepărtată
De ling-a ta strălucire
O dreptate neplecată
La a inimii simțire.
Nu deosăbești obrază
În vreme de giudecată,
Nici bogatul împilează
Pre văduva apărată,
Ce păzind o cumpănire
În stările lumii toate,
Giudeci fără părtinire
Di pi lege cu dreptate.
Deci, dar, primește, stăpîne,
Toți supușii să s-adune,
Să cădem azi cătră tine
Cu smerită plecăciune
Și să-ți punem dinainte
Ca o dreaptă mulțămire
Titlul cum că ești părinte
Tuturora cu iubire
Și să scrim mărturisirea
Inimilor noastre toate
În vecinica pomenirea
Vacurilor depărtate.

UNIREA DE LA 806

Vrăjmașii toți într-un sfat
Asupra mea s-o-narmat
Și de moarte mă gonesc,
Pentru că eu te iubesc.
Îmi zic că sînt vinovat,
Căci la dinșii n-ai cătat,
Gîndind că ne-or despărți,
Di pi ce ne-or îngrozî.
Dar nu știu că dorul meu
Îi să mor la sînul tău
Și c-oi răbda într-acel loc,
Viu fiind, să ard în foc.
Stăpină, nu te-ndura
Să mă dai din mîna ta,
Las' să vie înadins,
Căci cu moartea sînt deprins
Și fără frică-i aștept
Să mă săgetez-în pept,
Ca să cunoască atunci
Că mai bine-oi muri-n munci
Decît să mă despărțesc
De ingerul ce slăvesc.

[INIMĂ, MAI FĂ RĂBDARE]

Inimă, mai fă răbdare
Și la această-ntimplare,
Căci răbdarea la durere
Îi o mare mîngîiere.
Ah, nu-mi mai zice răbdare,
Căci aprinzi foc și mai mare.
Din răbdare în răbdare
Mai pute-oi scăpa oare ?
Lumini lipsind din vedere,
Ochii au vro mîngîiere ?
Suflet de trup să desparte
Și să-ncape altă moarte ?

ÎMPUTĂCIUNEA

Amori, spune-mi ce-am greșit
În vreme cît te-am slujit,
De mă arzi ca un gelat
Fără să fiu vinovat ?
Tu mi-ai zis că-i fericit
Tot omul ce te-au iubit
Și că n-oi putea să fiu
Și nesîmțitor și viu.
Vezi rălile ce-ai făcut
Unui om ce te-au crezut !

TÎNGUIREA

Doamne, giudecător drept,
Vezi ce foc îmi arde-n pept
Și la ce stare-am venit
Din pricină c-am iubit.
Ah, vicleanule amori,
Prietene vinzători,
Tu ai rădicat cuțit
Asupra cui te-au iubit
Și în inimă ai dat,
Fără să fiu vinovat.
Săraca, cît oi trăi,
Nu s-a mai tămădui,
Pentru c-au rămas înfipt
Fierul tău cel otrăvit.

NUME

Minune lumii tu ești,
Căci, când cați, inimi rănești,
Avînd dar de sus să poți
Și de la moarte să scoți.
Rob îți sînt și voi să-ți fiu,
Căci iubindu-te sînt viu,
Iar a m-avea depărtat
Zi că mă ai și-ngropat.
Orice vrei, pîn' să și mori
Pentru-a tău singur amori,
Am hotărît să primăsc,
Numai ca să te iubăsc.
Răbdare nu pot să fac
După boala care zac,
Avînd înfiptă în piept
Săgeata de cînd aștept.

POCLON

Stăpîna mea, priimește
Darul care îți jărtfește
O slugă ce te slăvește.

POCLON

Primește cu suflet lin
Stihul care îți închin,
Căci îi făcut din suspin.

VISUL AMORIULUI

Gîndul meu fiind la tine de-a pururea sprijinit
Și de sint la închisoare de tine nu-s despărțit.
Sufletul meu îi acolo unde și tu lăcuiești,
Și inima ce să bate, căci de lingă ea lipsăști,
Altă nimic nu dorește decît ceasul fericit,
Întru carele să simptă că de dînsul te-ai lipit.
Ah, Doamne, ce năcaz mare a iubi ș-a fi închis,
Dar ce amețală-i asta de care mă văz cuprins ?
Au întunecat văzduhul, ochii mi-au painjănit,
Am rămas uimit pe gînduri, nu mă lăsați, că-s perit !
Iată, o femeie vine, cu veșmînt preastrălucit,
Chiar ca soarele cînd iese, vara, despre răsărit.
Trupul ei părea că este alcătuit chiar de duh,
Căci mă prevedeam printr-însul ca printr-un curat
văzduh.

Și clătindu-mă pe-noetul, după ce m-au deșteptat,
Printr-o dulce sărutare îmi zice : „Ce-ai leșinat ?
Eu sint simțirea aceea prin care s-au osăbit
Omul dintre dobitoace de cînd lumea s-au zidit.
Știu că inima ți-i dată în robie de curînd
Și că n-ai altă putere decît să iubești din gînd
Și că pătimești de moarte, căci te afli depărtat
De lumina vieții tale, la care te-ai închinat.
Dar și sufletul tău cere ca să cunoști pre amori
De este de fericire sau de este-omoritori.
Trezăște-te, dar, și vino după mine cătinel
Și scrie spre pomenire orice-i vedea la el.“
M-am priimit și îndată aflîndu-mă-ntr-aripat

Deîmpreună cu dînsa spre răsărit am zburat.
Într-aceea călătorie vedeam mii de năluciri
Și mă temeam fiind toate în deosăbite firi.
„Tinărule, nu te teme, mi-au zis ea cu glas voios,
Căci descoperirea asta a să-ți fie de folos.
Vei cunoaște ce-i amoriul și-i învăța a iubi,
Căci fără amori în lume vezi că nu-i să poți trăi.
Picla ce vezi cu negreață is căil' amurezăști
Și nălucir' arată părerile omenesți.
Ele sînt deosăbite, căci și gustul omenesc
Să preface după voie patimilor ce-l găsăsc.
Dar să știi că nu-i departe grădina în care stau
Toate darurile firii cite femeile au.
Ș-acolo, dac-om agiunge, trebuie să hotărăști
Să-ți alegi numai o floare și să te statornicești.
Tinărule, fii cu suflet, căci iată că am sosit.“
„Nu mă lăsa la peire, stăpîna mea, am răcnit.
Ah, ce foc, ce năcaz mare în inimă mi-au intrat,
Ce grădină minunată în lumea asta s-au dat!
Ce flori pline de dulceață aici au răsărit,
Ah, mirosul lor răvarsă un foc care m-au rănit!
Dă-mi voie s-alerg la ele și-n brață să le-adun,
Să-mi fac un mănunchi de toate și la sinul meu
să-l pun.“
„Tinărule fără minte, căci nu știi încă ce cei,
Căci de te-i pleca la toate, de mirosul lor tu pei.
Dar alege-ți dintre ele orișicare și-a plăcea,
Afară de trandafirul ce nu-i dat în sama mea.“
„Dacă nu-mi dai trandafirul, i-am răspuns dintr-un
suspîn,
Dă-mi încalea viorica ce stă ascunsă supt spin.
M-oi năcăji a o scoate cu orișice fel de năcaz,
Ca să petrec împreună un minunt măcar cu haz.“
„Du-te dar de-o dobîndește, mi-au zis fără-a
zăbovi,
Dar să nu gîndești că-i rupe-o și că-i mai putea
trăi.“
Am alergat într-un suflet, de dragoste înfocat,
Dar plecîndu-mă spre dînsa, mirosul m-au îmbătat.
Am amețit și îndată orizontul s-o-nnegrit
Și podoabele grădinii din ochii mei au lipsit.

În întuneric de noapte lumina s-au prefăcut
Și orișice bucurie de la mine s-au perdat.
Simțam un foc că mă arde pretutindenea supt sîn
Și o mică ușurare aveam numai din suspîn.
Un giunghi cu dureri de moarte în peptul meu s-au
ivit
Și fără-a ști ce-i pricina jale și dor m-au lovit.
Un chip pururea la ochi-mi s-arăta împodobit
Cu atîta frumuseță, încît nu-s de povestit.
Plîngeam, suspînam cu vaiet, dar cine mă asculta,
Căci sfînta dumnezeoaiie zburasă și nu era.
Dar iată o umbră neagră, în chip bărbătesc, urît,
C-o luminiță în mîna dinainte-mi au ieșit.
Tremurînd cu grozăvie, îmi zicea cu glas cumplit:
„Eu sînt temutul ce are tot omul la îndrăgit,
Fratele meu îi prepusul, clevertirea-mi este sor'
Prietenă necredința și tovarăș am pre dor.
Vino acum di pi mine, ca să mergi unde faci haz.“
I-am urmat fără de voie, cu lacrămile-n obraz.
Mă tîriiam di pi dînsul ca o piatră fără glas,
Ah, dar cine poate spune năcazurile ce-am tras!
Prin prăpăstii, munți și dealuri, ostenit călătoream.
Și pe drumuri neumbrate pururea ne învirteam.
Mă rătăcisăm cu totul, nu știam unde mai sînt
Și mi să părea tot locul pentru mine un mormînt.
N-aveam cale hotărîtă, vînturile ne purta
Și-ntr-o parte și într-alta și nu mai puteam scăpa.
Și de-mi părea vreodată că văz loc mai fericit,
Numai cît mergeam acolo, să prefăcea în urît.
„Ah, am strigat cătră umbră, stăpîna, nu te-ndura.
Lasă-mă să mă răsufli, că nu mai pot umbla.
Ori, pesămne, ești dorită ca să mă omori de viu.“
„Dar nu știi, mi-au zis cu răcnet, că eu sînt un
argint-viu,
Carele umblu prin suflet și chinuiesc pre bărbați!
Dacă-ți lipsăște răbdarea, pe la amori tu ce cați?
Ai îndrăgit, nu-i scăpare, trebuie să pătîmești,
Dar să știi că nu-i departe fericirea ce gonești.“
Atîta au putut zice și îndată s-au deschis
Zori de ziuă luminoase, cu văzduh de par-aprins.
Nu arde însă ca focul, ci foarte deosăbit,

Căci aducea răcoreală unui pept înădușit.
O bucurie nespūsă în mine să răvărșă
Și zefirii cu dulceață spre iubit mă-ntărta.
Atunci văzui cu ochii coborîndu-să din nori
O fată dumnezăoaie, îmbrăcată tot în flori,
Chiar asămenea cu chipul care mi s-au arătat
Pe deasupra vioricăi la care m-am închinat.
Fața ei era prea albă, ochii săgeți sloboza,
Sprincenele lungi și dese drept în inimă rănea.
Sînul ei cu frăgezime omoră pre om de viu,
Părul despletit pe spate, ca aurul de gălbui.
Statul înalt și subțire, cu dulci îndoituri,
Gurița chiar ca mărgeanul și obrazul numai nuri.
Ah, cine poate să scrie cîte ochii au văzut ?
Și îndată la picioare cu vaiete am căzut.
„Înaltă împărăteasă, am strigat cu un suspin,
Viața mea cu plecăciune la poalele tale-o-nchin.
Dacă au fost îndestule năcazurile ce am tras,
Priimește cu blîndeță sufletul ce mi-au rămas.“
„Tînărule pătimașe, mi-au zis cu glas îngeresc,
Să știi că a ta iubire am voit să ispitesc.
Te-am cunoscut de statornic și vrednic ca să iubești,
Vino dar fără de frică, ca să te și ferecești.“
Ș-întinzînd din aripioare, m-au cuprins cu dulce
strîns,

Și zburînd cu răpegiune foc în mine au aprins.
O pară mă cuprinsăse la sînul cel plin de nuri,
Dar mă răcoream adese cu dulci sărutături.
„Eu sînt floarea viorica, îmi zicea, care-ai ales
Dintre celelalte toate priimindu-mă-ntr-ales.
Vom merge acum în grabă la palatul fericit,
Unde de veci lăcuiește amoriul cel proslăvit.
Te va bucura privala unui loc ce-i lăcuit
De drăgoste, de trufie și de tot lucrul poftit,
Dar să nu te-nșeli să cauți la fetele ce-i vedea,
Căci te voi goni îndată de supt aripioara mea.“
Iată dar că să deșchisă o poartă chiar de robin,
Pîn-în vîrf înfășurată cu ramuri de frunză de spin.
Doi salcîmi de dinlăuntru cu candelile de flori
Înșira printr-a lor frunză zefirii măgulitori.
De o parte canapeaua unde-amoriul odihnea,

Învălit cu trandafirii ce zînele curăța,
Și într-alta Afrodita, în brață cu Chipidon,
Cu pepturile lipite petrecea în dulce somn.
Un părău de apă vie, ca un șerpe în cujbări,
Să-nvîrtea pe supt copacii, ce răsuna de cîntări.
La umbră sta o mulțime de fete cu sînul gol,
Cu părul în lenevire pe grumazii lor răscol.
„Vezi acest norod de zîne, mi-au zis preaiubita mea,
Trecînd cu o repegiune ce lacrimi îmi povedea,
Sînt din grădina dintăi florile ce ai văzut,
Dar să te ferești de ele, căci îndată ești pierdut.“
„Ah, mai stă puțin, stăpînă, să le privăsc“, am strigat.
„Ba nu, mi-au zis cu minie, căci aceasta nu-i iertat.“
Și îndată cu iuțală lăsîndu-mă pre pămînt,
Asămenea precum este și viforul cel de vînt,
M-au luat pre-a sale brață într-un așternut de flori,
Unde petreceam o viață ce-o doresc de mii de ori.
Mă tăvăleam în voie pe un pept făcut de crin
Și sărutam o guriță rumenă ca un rubin.
Nu pot ști cu hotărîre vremea cît am petrecut,
Dar oricît au fost de multă mie un ceas mi-au părut.
Atunci au sosit și somnul cu ochii împovărați
De o lene-adormitoare cu totul însărcinați
Și vînturînd din aripă îndată am adormit.
Dar ce văd ? ah, vai de mine, muștrările au sosit !
O femeie prea grozavă dinainte-mi s-au ivit,
Cu fața înveninată și cu veșmîntul cernit.
Îmi zice : „Eu sînt căiala, am venit să te răpăsc
Din brațele dezmerdării în carele te găsăsc.
Tînărule, vai de tine, că ți-ai gătit un sfîrșit
Să jelești în toată vremea viața cît ai isprăvit.
Scoal' și vino di pi mine, dar încă mai zăbovești ?!“
Și răpîndu-mă cu grabă din brațele îngerești,
M-au aruncat cu minie în locul cel întristat,
Unde ne așteaptă moartea cu ferul cel singerat.

NUME

Mă duc, stăpână, de-acum și nu știu de-oi mai veni.
Ah, ascultă, să-ți grăiesc, pînă n-apuc a muri.
Răbdare îți zic să faci și răbdînd să nu urăști
Inima care ți-am dat numai tu s-o stăpînești.
Ori în ce stare voi fi, să știi că m-or îngropa
Amanet cu viața mea numai la dragostea ta.
Rob desăvîrșit al tău fiind dat prin giurămînt,
A mă preface nu-i chip pînă ce-oi intra-n pămînt.

SÎNGURĂTATEA ÎNCHISORII

Sîngurătatea, tu ești
Tiranul carele arzi
Inimile omenești
Cu urît și cu năcaz.
Tu pre mine mă omori,
În vreme ce încă-s viu
Și mă faci de mii de ori
Să doresc să nu mai fiu.
Ai sosit, ah, ceas amar,
Fii în grabă trecător,
Ca să scap de-acest pahar
Ce îl beu, dar simpt că mor.

AFRODITE ȘI AMORIUL

Amoriul

Nu știu, maică, mia-mi pare,
Ori pătimești de ceva,
Căci o mîhniciune mare
S-au vărsat în fața ta.
Au lipsit invoioșarea
Din dulci ochișorii tăi
Și gurița de-ntristare
Au perdut toți nurii săi.
Nu faci arce din sprincene,
Di pi obiceiul tău,
Nici fulgeri acum din gene,
Nici clipești pe placul meu.
Unde-i din obraz robinul
Ce dumnezăi au robit,
Și fața ta cea ca crinul
Pentru ce s-au veștezit ?

Afrodite

Ah, fiiule preiubite,
Năcazul meu tu nu-l știi,
Ca să simți că Afrodite
Îi mai moartă între vii.
Știi că viața cu plăcere
Pentru mine-i să robăsc

Și cea plină de durere
Este cînd n-o biruiesc.
Închinîndu-să la mine
Am privit pre dumnezăi
Și lumea toată de sine
S-au plecat la ochii mei.
Ah, dar ce nenorocire
O lume să stăpînesc
Ș-a unui tînăr fire
Să nu pot s-o biruiesc.
Ikanok, plin de mîndrie,
Zburînd cu firea pe sus,
Niciodată cu robie
Dragostelor nu-i supus.
Cele mai mari frumusețe
În mulțime de femei
Pline de duh și isteță
N-au prins loc la ochii săi.
Și de-a fi fără simțire,
Aș zice că nu-i dat
Să guste el fericirea
Unui amor înfocat.
Dar el simpte și iubește
Fără să fie robit
Și adiaforisește
În minutul ce-au iubit,
Încît zic cu hotărîre
Că acest tînăr cumplit
Pentru a mea osîndire
Singur din iad au ieșit.
Voi da stema-mpărătească
Orișicărilea femeii
Va putea ca să-l robască
La mîngîioși ochii săi.

Amoriul

Afrodite, mi-i rușine
De cîte mi-ai arătat,
Căci la om să să închine

Maicii mele nu-i iertat.
Tu, lumii stăpînitoare,
Ceea ce însuflețește
Toată firea simțitoare
Ș-o supui precum voiește,
Tu să te-arăți supărată
Pentru un prost neștiut
Și de ce mai port săgeată,
Și de ce m-ai mai născut ?
Arcul meu ascuns să-ntinde
Și săgeți pornind de foc
Supt pieptul lui vor aprinde
Văpaie în orice loc.
Dar, maică, mai socotește
Că tot omul pățimaș
La cele ce el pofteste
De-a pururea îi urmaș.
Nimea n-ar fi pre me lege
Care n-ar iubi curat,
Cînd să știe c-a culege
Credința ce-au sămănat.
Ikanok știu că iubește
Și că să află robit
Chipului ce el slăvește,
Dar se teme de-amăgit.

Afrodite

Ce-mi spui, fiiule iubite,
Și să poată-așa a fi,
Cînd și cele mai slăvite
Nu l-au putut birui ?
Te înșeli, el nu iubește,
Căci aș fi simțit de-atunci,
Fără numai că voiește
Să pricinuiască munci.

Amoriul

Dar nu știi, maică, că omul
Ce trăiește pre pămînt
Pate uneori ca pomul
Ce-l rupe un mic vînt.
Nu știi gustul că supune
Orice suflet împetrit
Și soarele că apune
Ș-aproape de răsărit ?
Ah, îi slab omul, măicuță,
Și supus pe cît îl vrei,
Căci curg întregi părăuță
De lacrimi din ochii săi.
Și dorit gustul ce are
Mai presus de orișice
În inima simțitoare
Poate face orice-i vre.
De multe ori nu-ndrăgește
Lucru înadins făcut,
Dar să pleacă și robește
La un nu știu ce plăcut.
O clipală, o zîmbire,
Un dar mic nesocotit
Săvîrșăște o robire
Unde însuși n-au gîndit.
Zădar, maică milostivă,
Că vei primi a i-o da.

Afrodite

Că nu-i voi sta împotrivă
Mă giur și pe viața ta,
Dar spune-mi care-i ursita,
Că mor, pentru Dumnezeu !

Amoriul

Aroirami, slăvita,
L-au supus cu statul său.

Afrodite

Apoi cine să mai creadă
De-acu-nainte pre om
Și să n-aibă drept dovadă
Că viața lui este-un somn
În carele el visază
De la rîs și pîn' la plîns
O cale ce însămnează
Lucruri nouă pentru dîns'.
Ah, gustule împărate,
Cînd să-mi fii și tu supus,
Aș zice că preste toate
Afrodite îi mai sus.

[TU NUMAI SUPT CER EȘTI UNA]

Tu numai supt cer ești una,
Care ai luat cununa
De duh, de grai, de blîndeță,
De nuri și de frumuseță.
La mîna ta stă legată
Moartea mea și viața toată,
Pentru c-a ta stăpînire
Covîrșește peste fire.
Nu pot zice că-s cu viață
Cînd nu sînt pe-a tale brață.
Nici simpt, nici văd, tot plînsu-mi
vine
Cînd nu ești tu lîngă mine.

[PENTRU CE ÎȚI UNGI, FEMEIE, FAȚA ?]

Pentru ce îți ungi, femeie, fața cu atîta ghileală
Și îți muruiești obrazul cu băcan și cu văpsală ?
Și de ce ți-ncingi grumazul cu petre strălucitoare
Și îți umezești zulufii cu ape mirositoare ?
Mai bine-ai purta de grijă să cîștigi acele daruri
Cu care să faci podoabă la a sufletului haruri.
Dacă vrei să te iubească bărbatul tău cu credință
Și de voiești înțelepții să-ți caute cu umilință,
Uită-te de vezi pe mere ce roșală strălucește
Și trandafirii pe carii nici zugrav nu-nchipuiește
Firea s-au silit a face acea vie zugrăvală
Ș-a lor dulce frumusețe vesălește, iar nu-nșală.
Lasă, dar, fățarnicia ș-a obrazului schimbare,
Căci frumuseța firească robește pre om mai tare.

[PÎNĂ CÎND, NEMILOSTIVO !]

Pînă cînd, nemilostivo, ai gînd să mă pedepsăști,
Pînă cînd cu-atîta pizmă în minie te-ntărești ?
De-ți arăt că la peire ai supus sufletul meu,
Îmi răspunzi cu răutate, ba nu, că nu-s Dumnezău.
De-ți spun cum că am plăcere, tu mă întrebi dar
la ce ?

Îți zic să mă dau rob ție, îmi răspunzi n-ai
pentru ce.

Uneori cu o zîmbire îmi dai suflet să înviu,
Alteori cu o clipală vrei să mă omori de viu.
De la milă la mînie pe tot ceasul te-nvirtește
Și cuvînt de îndreptare niciodată nu-mi găsăște.
Ah, ș-o inimă de piatră de-ar fi fost s-ar fi-ndurat,
Numai tu ești acel tiran ce omori negiudecat !
Știi cu ce vărsări de lacrimi te-am rugat de-atîtea
ori,
Și în loc să cunosc milă, tu ai vrut să mă omori.

BĂLȘUCA

Obicei din vechi urmează la zile de prăznuire
Oamenii să să ureze și să-și roage fericire.
Inima mea îți face rugăciuni de norocire
Și-ți dorește cu căldură a voilor împlinire.
Nu numai la ziua asta, ci-n tot cursul vieții tale
Să vezi ceriul fără de nouri la cererea dumitale,
Să găsești pe toți, pe toate cu blînd auz să te-asculte
Și la voie să te sporească de la puțin la multe.
Priimește dar, frățioare, glasul unei inimi arsă,
Ce cătră cer totdeauna lacrimi pentru tine varsă
Și cunoscînd a ei rivnă s-o iubești fără curmare,
Găsînd la tot prilejul credincioasă prin cercare.

IUBITUL ȘI URÎTUL

Într-o zi de primăvară umblînd pe cîmp Aglaia,
Văzu din năstav Amoriul culegînd flori lîngă ea,
Ca să facă o cunună pentru cel ce-au biruit
Pe temut dup-îndrăgire, pe urit după iubit.
Tînăra să spăimîntară de atîta haz cu nuri
Ce văzură făr' de veste într-a lui căutături.
Îl privește, îl numește și să-nșală a-i zîmbi,
El păsește cu siială, dar fără a zăbovi
Și îndată să închină la doi ochi strălucitori,
Încît uită și pricina și cununa cea de flori.
Însuși Aglaia pătrunsă de pruncul nemuritor
Vra să-l ție cu nădejde că n-a fi supărător,
Dar acel prunc cu siială și măsurat la-nceput
Din minuntă în minuntă lua-ndrăzneală mai mult.
Uneori găsînd pricină că i-i părul încurcat
De zefirii ce pe-acolo năvălea la dezmierdat,
Găsea chip și punea mîna încetișor, dar deplin,
Pe grumazii ce albeața nu-i deosăbea din crin.
Alteori pentru un flutur, ce zicea că mușcă rău,
Di pi pept rădica fluda și privea mormîntul său.
Stătu Amoriul și zise, ah, în ziua cea dintăi
Socoteam drept fericire numai că-s la ochii săi,
A doua zi pînă-n ziuă și de mînă o strînsăi
Hotărînd că pe aceasta, de n-oi iubi-o, eu pei.
A treia zi cu-ndrăzneală o guriță îi furai,
Iar a patra zi pe brață-i adormii și o uitai.

DARUL VERIGUȚEI DIN 810

Veriguța ce mi-ai dat-o cu trei mărgăritărașă
Însămnează duhul, nurii și vorba cea drăgălașă,
Iar verigile de aur pe care stau pusă ele
Sînt unite, ca s-arăte că tu le ai pe tustrele.

ÎN LIPSA EI

Cît mi-i de urît cînd sînt fără tine,
Toate pre pămînt moarte-s pentru mine.
Orișunde-oi fi, dacă nu ești față,
Parcă-s pe-un pustiu, afară din viață.
Vai de min' atunci cînd nu vii îndată,
Pe urmă-ți mă iau și plîng ziua toată.
Și de-o perd din ochi, leșin sînt că-mi vine,
De-o găsăsc, înviu ș-alerg după tine.
Sîntu-te că vii, tremur peste fire,
De te văz, mă perd și-mi ies din sîmțire.
Gurița deșchizi, ceriul să deschide,
De mîină mă iai, foc sînt că m-aprinde.
În brață-ți mă ții, fulgeră văzduhul,
La sînu-ți mă strîngi, caz și îmi dau duhul.

[CINE ARE GUST, SĂ-MI CREADĂ]

Cine are gust, să-mi creadă că amoriul l-am slăvit
Nu în ranguri, nu în neamuri, ce în omul iscusit.
Adevăr, ce au a face titlurile omenești
Pe lângă o rază numai a podoabelor firești ?
Un aer măcar asupra, o picătură de nuri
Nu le dobîndește omul din rang sau de-nvățături.
Maica firea, ca s-arăte că nimic nu poate fi
Mai presus de-a sale daruri acolo unde-a voi,
De multe ori să coboară păn' la cei mai proști vecini
Și sădește viorele și toporași lângă spini.
Ah, ibovnică slăvită, căci ești din proști muritori
Ș-ai ieșit ca trandafirul între celelalte flori,
Ce ochi pot să te privască și dreptate să nu-mi dea
Că-ți închin pentru iubire neam și rang și viața
mea ?
Printr-a ta dulce suflare din patimi m-am rădicat
Gustînd para ce aprinde numai amoriul curat.
Iubindu-te sîmpt ființa sfînt vacului viitori,
Căci raiul din ceea lume pe pămînt este amori.

[IMI EȘTI DRAGĂ]

Îmi ești dragă, îmi ești dragă peste cît poți ș-a gîndi,
Dar vei crede atunci numai cînd întocma vei iubi.

[LA PASĂRI ÎI DAT DIN FIRE]

La pasări îi dat din fire
Ca să zboare cu răpire,
Și la pești ca să înoate
Prin apele lumii toate,
Iar la femei să iubească
Fără să mai contenească.
Deci ori te schimbă în fire,
Ori fii cu milostivire.

DORUL

Ah, câtu-i de amărit
Dorul di pi despărțit.
Nopti și zile lăcrămez,
Pentru că nu te mai văz.
Aș voi astăzi să mori,
Numai ca să scap de dor.
Ori că dorm, ori că sînt treaz,
Pururea plîng cu năcaz,
Căci sufletul au perdut
Tovarășul cel plăcut
Și inima de oftat
Arzînd s-au încenușat.
Lumina simpt că s-au stîns
Din doi ochi ce ard în plîns
Și peptul s-o-nădușit,
Căci răsufli i-a lipsit.

[MĂ SFIRȘESC, AMAR MĂ DOARE]

Mă sfirșesc, amar mă doare,
Milă n-am la cine cere,
Toate sînt nesîmțitoare,
Toate-mi zic : mori în durere !

Nici vaiete, nici suspinuri,
Nici a inimii junghere
N-aduc milă, ci tot chinuri,
Toate-mi zic : mori în durere !

Rog oameni, rog cele sfinte,
Cei la milă mîngiere,
Milă nu-i la rugăminte,
Toate-mi zic : mori în durere !

Moarte strig, moarte nu vine,
Nu vine la cine-o cere,
Toate-s crude cătră mine,
Toate-mi zic : mori în durere !

[ZORI RĂSAR]

Zori răsar și eu sînt treaz,
Plec, mă duc, ah, ce năcaz !
Frați, prieteni las dormind,
Singur sînt și mor plîngînd.
Doamne, ce năcaz cumplit
A pierde lucrul iubit !

[DACĂ AI VENIT ÎN LUME]

Dacă ai venit în lume, numai ca să mă omori,
Omoară-mă dar o dată, nu-ntr-un ceas de mii de ori,
Căci și ceriul pentru mine o moarte au hotărît,
Ție numai, crudo-ți place să omori fără sfârșit,
De m-aș ști că am vro vină, nu te-aș învinovăți,
Dar vina mea îi amoriul și că nu te pot uri.
Și de să încape vină, pentru că te-am îndrăgit,
Învinovățește-ți ochii cu care m-ai biruit.
Ei sînt pricinuitoarii focului ce vezi aprins,
Ei și viața, ei și moartea și ființa mi-au cuprins.
De la dînși, nu de la tine scăparea mea o aștept,
Ei pot numai să-mi de viață cu o lacrămă pe piept.

NOAPTEA NENOROCIRII

Ce noapte îndelungată de plîns, de gînd, de oftat,
Deplin vreme unei vieți pîn' la moarte-am colindat
Ș-încă zorile de ziuă mai au mult a zăbovi.
Ah, apuca-m-or cu viață, ori mai degrab-oi muri?
Ce noian de cufundare, ce mormînt întunecat
Este noaptea privegherii pentr-un suflet întristat.
Toate rălele trecute să întorc și vin la loc,
Sporesc cele viitoare, arz și mă frig ca pe foc.
Amar mie, că nu trece noaptea asta de durere,
Plîng, oftez, suspin, mă vaiet, lumina nu-i la vedere.

DOUĂ INIMI CE SĂ DESPART

Amar nouă, ce durere ne arde și ne topește,
Noi murim, și lumea toată nimic nu ne folosăște !
Nu-i scapare, căci nădejdea de la noi este departe,
S-o-nchegat lumina vieții cu apusul cel de moarte.
Scapare zicem, dar unde-i, cînd și viața ne omoară,
Două inimi ce-s unite cînd să despart vor să moară.
Ah, să murim, căci prin moarte vom veni iar la unire,
Moartea pentru noi îi viață, dacă n-are despărțire.

[OCHIȘORII CE SLĂVĂSC]

Ochișorii ce slăvăsc,
De-mi și lipsăsc din vedere,
Cu gîndul tot îi privăsc,
Căci nu-mi lipsăsc din părere.

ALTFELI

Ochii care te slăvesc,
De la tine luînd viață,
Chiar aieve te privăsc
Și cînd tu nu ești de față.

[MULȚĂMĂSC. DE CERCETARE]

Mulțămăsc de cercetare,
O, suflet cu îndurare,
Ce robești cu bunătate
A inimii simțiri toate.
De-oi trăi, pe tine-anume
Te-oi ave înger pe lume,
Iar murind, oi scrie drept fală
Că m-au iubit o Marghioală.

PENTRU SÎNUL FECIOAREI
CE ÎNTÎIEȘI DATA S-AU DESCHIS LA AMORI

Întocmai ca trandafirul ce încă neînflorit
Ascunzîndu-și frumuseța într-un sîn îmbobocit,
Ferește de dulcii zéfiri acele zori la ivit
Și să deșchide supt raza ochilor ce l-o-ndrăgit.

PENTRU O TÎNĂRĂ CE PERE FĂRĂ VREME

Acest fel într-o minuntă înflorind o biată floare,
Supt lacrimi de zori de ziuă și supt zăfiri de răcoare,
Strălucește un ceas, două și cade cu grozăvie,
Ori de ascuțitul coasăi, ori de vron vînt cu tărie.

DESPĂRȚIRE

La ce-am agiuns, vai de mine,
Moarte strig, moarte nu vine!
Nu-mi trebuie, nu voi lume,
Ah, moarte, la acest nume
Ochii ș-au perdut vederea,
Gura s-o-nchis spre tăcerea,
Obrajii în veștejire,
Mîinile în neclintire,
Pieptul întru nemișcare,
Sufletul în nesuflare,
Spun că pentru despărțire
Moare omul cu simțire.

[AU SOSIT ACUM, VĂZ, CEASUL]

Au sosit acum, văz, ceasul
În care să-mi rădic glasul
Și să-ndrăznesc a-ți striga
Ochii mei acum te lasă
Și, dar, rămii sănătoasă,
Și, te rog, nu mă uita!
Nici vro milă la durere,
Nici măcar vro mîngîiere
De-acum nu pot aștepta,
Deci cu-o inimă duioasă
Îți zic rămii sănătoasă,
Și, te rog, nu mă uita!
Inima mea amărită
De-a ei soartă osîndită
Îndrăznește a-ți giura
În veci a fi credincioasă
Și, dar, rămii sănătoasă,
Și, te rog, nu mă uita!
Cînd nu voi afla dulceață
A te mai vedea de față,
În inimă te voi cerca
Într-o inimă duioasă
Și, dar, rămii sănătoasă,
Și, te rog, nu mă uita!

[DINTR-A DULCII PATRIEI SÎNURI]

Dintr-a dulcii patriei sînuri vrăjmașul mă izgonește,
Deșteptat de-a ei suspin, zilele îmi otrăvește.
Unde sînt acele locuri ce mi-au dat viață mie,
Inima mea le jălește cu durerea cea mai vie.

O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna așteptată !

Pe malul unii ape dulci, limpede și lină,
Într-o sară liniștită și de mîngîiere plină,
Mă făcuserăm alt Tandal¹ privind cu nesăturare
Locul strămoșilor mei și strigam cu lăcrămare

O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna așteptată !

Din a florilor mireazmă cîmpurile să umplușă
Și ivirea primăverii și mai mîhnit mă făcuseră.
Tu, fragedă rîndunică, cu aripile întinsă,
Zbori, te duci, și eu rămii, strigînd cu poftă aprinsă

O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna așteptată !

Zefiri vesăli și voi nouri, nu vă oprește nimic
Și în patrie vă-ntoarceți fără de nici o frică.

¹ Tantal, eroul mitologic.

Spuneți că numai eu sîngur, lîngă aceste maluri,
Trist, mîhnit și obosit, plîng privind acele valuri.

O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna așteptată !

Toate triste pentru mine, toate de otravă pline
Și cea mai frumoasă sară îi pedeapsă pentru mine.
Petrec zile amărite și nopți pline de durere,
Doresc să mai văz o dată sîngura mea mîngîiere.

O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna așteptată !

Doresc să mai văz o dată sîngura mea mîngîiere.
Izgonește pe vrăjmași și zdrobește cu minie
Și în patria cea dulce pre noi pre toți ne adună,
Ca la oltarele tale să putem cînta-mpreună :

O, Moldavie iubită,
O, fericire dorită,
Din inimă neuitată,
Totdeauna așteptată !

De dureri și chinuri,
Să intr-în mormint.
Tot mort să numește
Oricine trăiește
Cu nădejdea-n vînt.

[NOROACE, NOROACE]

Noroace, noroace,
Lasă-mă în pace,
Că nu poci trăi.
A ta răutate
Sufletul nu poate
A mai suferi.
Noroace, pentru tine,
Sufăr azi și mâine
Cîte le privești.
Ah, cu ce cuvinte,
Te rugam ferbinte
Un ceas să-mi dăruiești,
Să văz, ah, noroace,
Pe cea care-mi place,
Care m-au pătruns,
Să-i arăt durerea,
Să-și vază părerea,
Să-i cer vrun răspuns.
Noroace, noroace,
Nu mai am ce-ți face,
Să mă imblinzăsc.
Te rog, de să poate,
Triimite-mi moarte,
Să mă isprăvesc.
Să scap de suspinuri,

[STEAUA CE STRĂLUCITOARE]

Steaua ce strălucitoare la răsărit să ivea
În vreme ce somnul dulce în aşternut mă ţinea.
O fereastă cam închisă şi deschisă arăta
Prin perdele o lumină ce numai codrii pot da.
O, ceasuri de desfătare, de ibovnici numărate,
Atunci când biata fată pe călcaturi măsurate
Să leapădă de-o ruşine ce o ţinea la opreală
Şi păşeşte spre ibovnic cu frică şi cu sîială.

[IATĂ-MĂ-S LIPSÎT DE TINE]

Iată-mă-s lipsit de tine, preiubită Smărăndiţă,
Trîntor pe lumea vieţii într-a morţilor fiinţă,
Înstrăinat de la sînu-ţi, depărtat de-a tale braţă,
Poate fi aiurea lume, poate fi aiurea viaţă ?
Ah, ce durere amară îi durerea despărţirii,
Căci arde şi zi şi noapte, nesupusă potolirii.
Ce-i fi făcînd tu, draguţă, într-această depărtare,
Lipsită de-a mele braţă, lipsită de-a mea suflare.
Ce nădejde îmi rămîne dacă-mi lipsăşti din vedere,
Ochii, perzîndu-şi lumina, mai pot ave mîngîiere,
Ah, ibovnică slăvită, unde mai eşti acum oare ?
Cufundată de durere în vron loc de întristare,
Zî citind astă scrisoare din amori alcătuită :
„Am o inimă în lume, care ştiu că mi-i robită !“
Ars am fost de-a ta iubire, dar această despărţire
Depărtîndu-mă de tine, m-au aprins cu covârşire.
Giurămînt îţi fac din suflet că te-oi iubi pîn' la moarte
Dacă dragostele tale n-or pleca într-altă parte.
Ah, unde-i vremea aceea de deplină desfatare
Întru care zi şi noapte în graiuri de dezmerdare,
Cu ochii boldiţi la tine, îţi vorbeam cu umilinţă,
Te socoteam că eşti înger în omenească fiinţă.
Departe de ale lumii, cu gîndul numai la tine,
Dumnezău, noroc şi lume, ah, tu erai pentru mine !
Adu-ţi aminte de locul acel de pustietate,
Dătător de liniştire inimilor întristate.
Copacii cei cu mărime, apele răsunătoare

La vaiete, la suspinuri, cu jele răspunzătoare,
Acei stilpi de foc cu pară prin verdeață mișcătoare
Închipuind focul nostru din dragoste cu-nfocare.
Cărările cele strîmpte de pîndă și de tîlnire,
Unde-ți furam cîte-o gură supt a crăngilor dosire,
În sfîrșit, locul cel tainic, de fericirea cea mare,
Unde, în genunchi, la poale-ți, spre asfințitul de soare,
Cîștigînd prin rugăminte scumpa ta făgăduință,
Ți-am dat ceriul cheazăsie de o vecinică credință.
Toate-au lipsit de la mine, de toate petrec departe,
Toate curg spre osîndirea ticăloasă mele soarte.
Alerg, mă duc și vin iarăși, cufundat întru uimire,
Căci cu nimică nu să-mpacă sufletul de pătimire.
Abia zorile răvarsă și doresc de asfințire,
Pentru că în toată vremea sufletul mi-i în clătire.
Soarele ce eu cu plînsul îl petrec pînă în sară
Nu usucă pe obrazu-mi decît lacrimi amară
Și luna ce vesălește cu lumină toată firea
Mă găsăște și mă lasă în vaiet de chinuirea.
Caut, cerc preste tot locul vrun pustiu, vro adîncime,
Petrecerea mi-i plăcută întru întunericime.
Nu-i podoabă pentru mine, nu-i petrecere, nu-i viață,
De bucuriile lumii mă oțărăsc și mi-i greață.
Dar, vai mie, ce podoabă, ce bucurie să-ncape,
Cînd nu văz amurezata lîngă sînul meu aproape?
Aș vre să trăiesc prin codri, prin munți, prin stînci
hioroase,
Îmbătat de-a tale haruri și dezmerdări drăgăstoase.
Acolo, lipit de sînu-ți, să dobîndesc desfătarea
Și într-acea grozăvie să-mi fie și îngroparea.

BURGHIUZUL OT SLĂNIC DIN 819, AVGST. 3

Muritor, ce vii aicea, viața să-ți mai prelungești,
Ia sama că-n toate celea periciunea ta găsăști.
Munți să pornesc, stînci să sfarmă, izvoară și curg
și sacă,

Copaciul crește și cade, părăile petre-neacă.
Mușchiul, ce calci cu piciorul, este iarba din vechime,
Strălucitor putregaiul au fost copaci cu mărime.
Cărări vezi pe petre roasă, urme de om însămnează,
Găsăști pămînt ars de focuri, la vatra ta cugetează.
Lumea stă pe o schimbare, toate trec și mor și cher,
Dar și moartea este viață pentru cei care o cer.

DUPĂ 27 ANI. TOT SLĂNICUL, 846, IULIE ÎN 2

Adeseori în pustiiul acest de munți ocolit
Gîndul meu zburînd colindă a lui împregiur cîmpesc
Și mai nimic nu găsaște să fi rămas nezmintit
Din ceea ce-au fost odată în ceea ce azi prăvesc.
Stîncile ce făce virfuri pe poale sfărmate stau,
Colnicele costișate în ripe largi s-au schimbat,
Urieșii din pădure din cenușa lor fragi dau
Și apele plimbăreță de ici-colo s-au mutat.
Toate stau pe o schimbare de la cer pîn' pe pămînt,
Căci schimbare face viața feliuritelor ființi.
Contenesc, dar, de-a mă plînge că ce-am fost acum
nu sînt
Și că cale mi-i aproape cătră alte lăcuinți.

[ASTĂ-NOAPTE PE RĂCOARE]

Astă-noapte pe răcoare
Cînta o privighetoare,
Cînta și zicea cu jele :
„Ah, soția vieții mele,
Ce dușman făr' de durere
Mi te-au răpit din vedere
Ș-am rămas înstrăinată,
Călătoare-n lumea toată.
Mă vaiet și zi și noapte
Prin pustiiurile toate,
Te caut prin munți, pe dealuri,
Prin ape, prin stînci, pe maluri,
Da-n zădar, că toate cele
Nu simpt durerile mele.
Numai bietul om m-ascultă
Cu jelanie mai multă,
Pesămne și el iubește,
Pesămne și el dorește.
Ah, omule, sarmănele,
Mîngîi-te cu-a mea jele.“

[TICĂLOS SUFLETUL MEU]

Ticălos sufletul meu,
Cît pătimește de rău.
Pătimizește, că-i aprins
De focul acel nestîns.
Ochilor, plîngeți-l voi,
Că-i să-l perdeți amîndoi.
Inimă, nu conteni
Cu suspin a te boci.
Mîinilor, săpați mormînt,
Că vă lasă în curînd,
Iar tu, gură, nu-nceta
Cu vaiet a arăta,
Că astăzi v-ați despărțit
De prietinel iubit.

[VREI SĂ ȘTII CU-NCREDINȚARE]

Vrei să știi cu-ncredințare
Dragostea cît cuprins are?
Fă, omule muritor,
Din prieteșug amor.

MERGINĐ CĂTRĂ PREAIUBITĂ

Aleargă, suflet', aleargă,
La soția ta cea dragă,
Căci te-așteaptă cu dor mare,
Ca să-i duci a mea suflare.
Gîndule, mergi și-i vestește
Că iubitul ei sosăște,
Spune-i să să descernească
Și să nu mă mai bocească.
Du ochilor drept vestire
A plînsului conținere,
Du guriței bucurie
De sărutări cu trufie.
Sînul, peptul dezvălește,
Țîțîșoare rumenește,
Rădică di pi picioare
Orice feli de-nvălitoare
Și spune cu îndrăzneală
C-oi să fac mare năvală.

[ZORI RĂSAR]

Zori răsar și încă-s treaz,
Ah, nici somn nu-i la năcaz !
Mă vaiet, amar mă plîng,
Strig, suspin, mînule-mi frîng.
Arde-mă, foc arzători,
Dar, vai mie, că nu mori.
Rădic mîni, mă rog la cer,
Milă nu gășesc și pier.
Aspre-s toate și, de plîns,
Ochii lumina ș-au stîns.

INTR-O SARĂ, 820 SEPTV., ÎN 7, CE NE AFLAM
ÎN ADUNARE CU IUBITA

Cu ce să te-asămănez,
O, împodobită fire ?
Să-ți zic stea ce luminezi,
Ești mai mult, căci poți simțire.
Să-ți zic înger ? covârșești,
Căci, pe lângă fumusăță,
Ești tot nuri și, când grăiești,
Farmeci cu delicateță,
Iar zicîndu-ți Dumnezeu,
M-apropii de-a ta ființă,
Pentr-aceea mă-nchin eu
Ție cu-atîta credință.

[ZORI RĂSAR]

Zori răsar și voi tot plîngeți,
Ochilor, îi să vă stîngeți.
Mai conteniți cu durerea,
C-ați rămas fără vederea.

Ah, nu pomeni vederea,
Căci prin ea vine durerea.
Răbdînd, am agiuns la stare
De vedeam ceața în zare.

Apusul nostru sosăște,
Căci lumina ne lipsăște.
Nu, ochilor, nu vă plîngeți,
Că mai tare vă aprindeți.

Dorul sfîrșiți, căci sosăște
Lumina ce vă hrănește.

[TOATĂ LUMEA EST'O ȘCOALĂ]

Toată lumea est'o școală,
Unde om pre om înșală
Cu fel de fel de lucrări,
Tot prefaceri și schimbări.
Unul pre altul urăște,
Pe al treilea iubește,
Al pătrălea stă deoparte
Și plînge că n-are parte
Nici de lume, nici de sine,
Omului ce-i mai rămîne?
Lumea este învățatura,
Lumea-i dragostea și ura.
Oare dragostea ce este,
Adevăru-i sau poveste?
Este-un adevăr pe lume
Căruia eu nu-i pui nume,
Îl las lumii să-l gicească.
Ce-i simbatia firească,
Care lumea împărățește,
Inimi, suflete robește,
Aducînd într-o unire
A raiului fericire.
Cînd să trezască doi din somn,
Îngeru-i om pentru om,
Iată dragostea ce este.
Adevăru-i, nu-i poveste.

JALOBA MEA

Lume, astăzi să desparte de tine un muritori,
Nu prin moarte, ce prin jele și durere de amori.
Să desparte și te lasă, că nu mai poate răbda
Atîtea ș-atîtea răle de la o supus-a ta.
Ascultă, maică miloasă, ce pătrunzi la adevăr
Și despici faptele noastre pînă la un fir de păr.
Ascultă și pedepsăște cu a tale giudecăți
Dintre noi pe cel cu vină la a dragostei dreptăți.
De nouă ori pînă astăzi pămîntul colindător
Au călătorit pe crugul soarelui nemișcător.
De nouă ori primăvara cu veșmîntul înflorit
Și iarna cu cărunteța pe pămînt s-au învărtit,
De cînd am văzut cu ochii o muritoare a ta
Cu frumusăța și nurul vărsate în fața sa.
Am văzut-o și îndată ca săgeata pe ascuns
O simțire de iubire în inimă m-au pătruns,
M-au pătruns, dar nu ca focul acel înherbîntător
Ce-l fulgeră și-l aprinde numai aprigul amor,
Ce cu para acea lină, acea dulce la simțiri,
Ce, viind din potrivirea ce pot avea două firi,
Trage, pleacă și supune pe om fără vicleșug
La o singură ființă de curat prieteșug.
Prieteșug, dar din ceriuri, hazul sufletelor mari,
Ce străluciți împărații, slăviți, puternici și tari,
Sînt întru nenorocire că nu te pot dobîndi,

Tu, ce ne-i mîngîia, poate, și după ce vom muri.¹
Ai fost singura putere între mine și-ntre ea,
Ah, maică, cum să-ți spui oare ce-au gustat inima
mea!

Amîndoi într-o unire la acest lucru curat
Petreceam zilele noastre într-un gînd și într-un sfat.
N-aveam taină nici la gînduri, n-aveam lucru de
ferit,

Ea îmi spunea cîte trage și eu cîte-am pătimit.
Ne mîngîiem la năcazuri, fericirea o-mpărțăm
Totdeauna împreună, totdeauna ne doream.
Nu simțăm destul durerea la ale tale nevoi,
Căci firește-i cu scădere o durere între doi.
Adevăr că în simțire n-avem ghimpele plăcut,
Ce-mboldește și deșteaptă inimile la temut,
Nici acea pornire iute cătră desfătări cu haz,
Nici acea nerăzburare de dorinți și de năcaz,
Însă spre îndeplinire avem ceva și mai mult,
Aveam dragostea cu pace și rîvna fără temut.
Gustam dulce desfătare a iubi cu chip cinstit,
Ș-acolea prieteșugul cu amoriul îi unit.
Dar, vai nouă, maică lume, că pe-a roții tale scări
Nu primești statornicie, ce prefaceri și schimbări.
Fost-au mare vreodată și să n-aibă tulburări?
Ah, acea prietenie, cu curatele plecări,
Din ființă liniștită, în ființă cu-nfocări
S-au schimbat fără de veste într-a inimii mișcări.
Am iubit pe muritoare și pe loc s-au prefăcut
Bucuria în durere și iubirea în temut.
Am iubit-o pîn' la suflet și în nebunia mea,
Dumnezău, noroc și lume pentru mine era ea.
Ah, maică, ce gură poate să rostească cu deplin
A-ndrăgិតului pornire și a dragostelor chin?
Este ceas, este minuntă în care s-o pot uita
Și pomenesc-o vrodată fără a nu lăcrăma?

¹ Este o idee pre mîngîietoare pentru oameni că adică sufletul să ducă pe ceea lume pomenirea tuturor clătirilor ce au avut în lumea aceasta atingătoare de fapte bune, cu acest cuvînt simțirea prieteșugului urmează a fi dusă și păstrată pînă și într-acel loc.

Spre supunere mai multă nimică n-am mai ferit,
I-am dat armele în mînă și i-am spus că sînt robît.
I-am spus orice slăbăciune în inimă am avut,
I-am spus taina cea mai mare, că pătinesc de temut.
Care inimă și suflet într-a tiranilor firi
De-atîta delicateță, de-atîtea mărturisiri
Nu s-ar fi topit că ceara în fața crudului foc,
Afară de a ei suflet, unde mila n-are loc.
Această nelegiuită și crudă supus-a ta,
Decît tigrii, decît șerpilor mai ră la inima sa
Nebăgînd nici într-o samă a mele multe jărtfiri,
Totdeauna cu mîndrie, totdeauna cu-ndoiri,
Fără muștrare de cuget, fără frică de păcat,
Necontentit mă muncește cu armele ce i-am dat.
La iubire nesupusă nu simpte a ei durere,
Nici să-nchină cu de-adinsul l-a amoriului putere,
Ce dorind o proslăvire de la toți fără sfîrșit,
Nici iubește, nici urăște pe nimea desăvîrșit.
Tainele ei nu le spune decît tot cu scăzămînt
Și tu știi că fără ele n-ar'amoriul crezămînt.
Slăbăciunea nu-și arată nici într-un chip nimăru,
Căci slăbăciunile spusă moaie inima oricui,
Ce arată o mîndrie care nu-i de suferit
La tot omul ce cu cinste amoriului s-au robît.
La iubit teamă nu are, căci temutul la amori
Îi a dragostei și-a ciuzii focul cel mai arzător.
Lacrămi, plînsăte, suspinuri, la ochii ei nu prind loc,
Și scrisorile acelea de amori scrisă cu foc,
Pentru dînsa sînt de gheață și răspuns nu mai
priimăsc,

Căci viclenii totdeauna de răspunsuri să feresc.
Arătatu-i-am iubire, ochii ei posomorăsc,
Arătatu-i-am răceală, pe loc să sălbătăcesc.
De m-am tulburat vrodată pentru ceva neplăcut,
Nu blîndeță de la dînsa, ce grozăvii am văzut.
De-am rugat-o să-nceteze cu atîtea tiranii,
Nu s-asculte, ce sporește la o mie alte mii.
Pururea cu pază mare de a să descoperi,
Pururea cu priveghere de a să fățarnici.
Uneori parc-a să teamă, uneori parc-ar iubi,

Totdeauna să silește la temut a mă porni,
Totdeauna cu-ndoieli, totdeauna amăgit,
Niciodată lingă dinsa n-am putut fi liniștit.
În scurt, maică milostivă, mai bine oi muri azi
În închisori, în pedepsă și cu lanțul în grumazi
Decît să mai sufăr răul care mi-au pricinuit
Și care-mi pricinuieste acest suflet otrăvit.
Dar pentru încredințare că astăzi mă despărțasc
Nu de nestatornicie, ci de cîte-ți jăluiesc,
Iată parolă cinstită că de-acum cit oi trăi
Dintr-a tale muritoare pe alta n-oi mai iubi.

1 8 2 1

[AH, ZILELOR FERICITE !]

Ah, zilelor fericite,
Ce-n pustii am petrecut,
Cum vă văz acum sfirșite,
Cum vă văz că ați trecut !

Cu iubita mea în brață
Zi și noapte petreceam,
Și de poate fi vro viață
Mai plăcută, eu nu vream.

Scripcă jalnică, duioasă, răspunde la ahtul meu
Și spune în lume toată cele ce pătimesc eu.

„Nu te crede fericirii,
Că-i un vis înșălători“,
Îmi zicea gura iubirii,
Cu un glas mîngîietori.

Dar n-am ascultat, vai mia,
Ș-acum trăiesc cu urît
Numai în tovărășia
Suspînului amărit.

Scripcă jalnică, duioasă, răspunde la ahtul meu
Și spune în toată lume cele ce pătimesc eu.

Norocule, vrei oare
Să mă mai mîngii un ceas
Cu-acea dulce desfătare
Ce-n pustiiuri au rămas ?

Am o slabă mîngiere
Că după ce oi muri
Pustiiul cu a sa plăcere
Poate iar voi dobîndi.

(Scripcă jalnică, duioasă, răspunde la ahtul meu
Și spune în lume toate cele ce pătimesc eu.

ALTUL

Cu prietena-mpreună
Fericit am petrecut,
Dar o viață așa bună
O minună mi-au părut.

Fericirilor trecute, care nu-i să mai veniți,
Truda gîndurilor mele, pomeniri ce mă munciți !

Poate fi alta frumoasă
Ș-asămenea a iubi,
Dar așa de drăgăstoasă
Ca dînsa nu poate fi.

Fericirilor trecute, care nu-i să mai veniți,
Truda gîndurilor mele, pomeniri ce mă munciți !

Acest cîntec ce răsună,
Ce răsună prin suspin,
Că iubita dimpreună
Îl cîntam ades la sîn.

Fericirilor trecute, care nu-i să mai veniți,
Truda gîndurilor mele, pomeniri ce mă munciți !

[INTR-UN RĂDI, DE DIMINEAȚĂ]

Intr-un rădi, de dimineată,
Pină a nu răsări zori,
Amoriul, schimbat la față
Ca un copil, strîngea flori
Și zicea pe-ascuns, în sine :
„Vai de cin' a priimi
Acele flori de la mine,
Că în suflet s-a răni.“
Pe-acolo o fetișoară,
Ce abia să rădica,
Își căuta o mioară
Perdută din turma sa.
Vede pe copil, să miară,
Aceasta ce poate fi,
Copil în loc de mioară
Prin pustiiuri a-ntîlni.
„Copilaș dragă, îi zicea,
Așa dimineată-n zori
Cine te-au adus aicea
Și pentru ce aduni flori ?“
„Cine m-au adus, lelică,
Nu te pot încredința.
Hrana mi-i o florică,
Care-i zic nu-mă-uita.
Ie-mă, mă rog, și pe mine
Și mă du la casa ta,
Că mi-i frică de alghine,
C-or veni și m-or mușca.“

Mila pe fată învață,
O învață prin suspin,
Să ia pe copil în brață
Și să-l lipască de sin.
Vai de dînsa, că îndată
Sufletul i s-au aprins
De-o durere înfocată,
Ce nu-i supusă la stîns.
Aleargă pe dealuri, plînge,
Să vaită suspinînd,
Dar focul ei nu să stînge,
Ce s-adaoge arzînd.
Merge la părinți acasă,
Le spune ce au pățit,
Părinții o blăstămasă,
Pentru că au zăbovit.
Năcăjită, biata fată,
Să întoarce înapoi
Strigînd : „Ah, cînd să să poată
La ale mele nevoi
Moartea fără prelungire
Să vie și să mă ia,
Căci alt chip de mîntuire
Nu am la durerea mea.“

[OMULE, SLABĂ FIINȚĂ]

Omule, slabă ființă și la patimi cu plecare,
Unde ți-i înțelepciunea, unde ți-i mintea cea mare,
De te-nalți și zbori cu mintea la tronul dumnezeirii,
De măsoari pământ și ceriuri și pătrunzi tainele firii ?
Nu te îngimfa, că ești țărna pe care o poartă vântul,
Ce te plînge că în patimi tu singur îți sapi mormîntul.
Pururea ție, stăpîne, pururea duc și te poartă,
Ele sînt în toată vremea a vieții tale soartă.
Ce poate înțelepciunea, ce poate și biata minte,
Cînd prăpăștii privăsc ochii și-napoi și înainte ?
Și să-ncape biruință sau răbdare și putere
Cînd frageda inimioară să despică de durere ?
Și să-ncape vro mărime cînd ființa pătimește,
Cînd sufletul de năcazuri ca de moarte să zdrobește ?
Ah, Dumnezăule sfinte, pentru ce mi-ai dat simțire,
Pentru ce să simpt durere pînă și la despărțire !

[AM LĂSAT LUMEA ȘI SLAVA]

Am lăsat lumea și slava și-n pustii m-am îngropat,
Ca să scap măcar cu viață de durerea ce mi-ai dat.
Dar în zădar, că odihna nici aici n-am găsit,
Chipul tău și zi și noapte de mine nu-i despărțit.
Cu a ceriului podoabe fața ta închipuiesc
Și cu hazul firii toate nurul tău sămăluiesc.
Pustnicile cîntărețe abia te agiung la glas,
Ele cîntă, eu vărs lacrimi, că fără tine-am rămas.
Munții, stîncile răsună de cumplitul meu suspin,
Ceriul stă la îndoială, lui sau ție mă închin.
Dar, vai mia, că durerea n-a lipsi cît oi fi viu.
Ah, fără tine și lumea îmi pare că-i un pustiu.

[ASARĂ ÎN ADUNARE]

Asară în adunare
Cu versuri de multe jăle
Hăulea o muritoare
Sfârșitul vieții mele.
Și zicea, cîntînd, vai ție,
Omule nenorocite,
Că de-acum nu pot să fie
A tale lacrimi priimite.
Vaită-te, plîngi, suspină
De-această nenorocire,
Că inima mea să-nchină
La a altuia iubire.

[ZORI DE ZIUĂ SĂ RĂVARȘĂ]

Zori de ziuă să răvarșă
Și ochi încă n-am închis,
Cum să-i închid cînd ei varsă
Părăie de foc aprins.
Mă vaiet, strig cu suspinuri,
Dar nu găsăsc agiutor,
Ce pot lacrimi, ce pot chinuri,
Cînd durerea-i de amor.
Ah, moarte, numai la tine
Scăparea mea poate fi,
Dar la năcaz moartea vine
Și omul poate muri ?
Repezi-te, dulce rază,
Din doi ochi mîngîitori
Și vino de înviază
Pe alți doi ce-s muritori.
Aceasta-i a ta putere,
Acesta-i darul ce ai,
Că numai printr-o vedere
Viață iai și viață dai.
Năcazul meu este mare,
Este rău, este cumplit,
Și să-l vindec nu am stare,
Că tu l-ai pricinuit.
Dar puterea ta-i mai mare
Și, de-i vra, îndată poți
Numai c-o îmbrătoșere
Din focul lui să mă scoți.

[INTR-ACEST LOC PLIN DE JELE]

Intr-acest loc plin de jele
Martur durerilor mele
Am pustiul, ceri și stele.

Dar, vai mia, stătătoarea,
Ele nu-mi duc viitoarea
Pîn' la cruda muritoare.

Zefiri, dulce aburire,
Cu suspinul în unire,
Luați a mea tînguire.

Și voi, ape curgătoare,
Cu-a lacrărilor vărsare,
Porniți-vă cu-necare.

Duceți, spuneți cu putere
Că amurezatul pierе
În pustii, plin de durere.

[SUFLET, INIMĂ, SÎMȚIRE]

Suflet, inimă, simțire,
Pînă cînd tot chinuire,
Pînă cînd cu-atîta jele
S-amăriți zilele mele!
Au prin jele, prin durere
Năcazul ia vro scădere?
Au prin plîns, prin tînguire
Să prefacă a lui fire?
Și cînd viața să topește
În chinul ce o muncește,
Poate fi altă scăpare
Decît numai la răbdare!
Ah, nu ne zice răbdare,
Că ne-aprindem și mai tare.
Zici răbdare, iar răbdare,
Dar nu ne-ntreghi, avem stare?
Dumnezău ne-au dat putere,
Să răbdăm cîte-o durere,
Dar cînd zarea asfințește
Din lumina ce-o hrănește,
Dar cînd inima-i sfărmată
De-a despărțirii săgeată,
Ce mai trebuie răbdare
Ș-aproape de îngropare?!

[AH, DURERE OTRĂVITĂ]

Ah, durere otrăvită,
 Despărțirea de amor
Cu ce săgeată cumplită
 M-ai lovit de oi să mor !
M-ai lovit, mi-ai făcut rană,
 M-ai cernit, m-ai întristat,
Otravă îmi dai drept hrană
 Și lacrimi drept adăpat.
Unde să gășăsc scăpare
 Și cui să mă jăluiesc,
Vai mia, că în glas mare
 Strig moartea și n-o gășăsc !

[AH, OCHIȘORI VII]

Ah, ochișori vii,
Can¹ negri căpriei,
Blînzi și mult nurlii,

Cît loviți de tare
Tocmai unde doare
Inima mai tare.

Ah, stăpîne nur,
Ce-aprinzi ca un fur
De giur împregiur

Și cu chinuire,
Și cu mulțămire,
Ori a cui simțire.

La voi azi mă-nchin
Cu sufletul plin
De amar suspin.

Dați vro mîngiere
Inimii ce pierе
De-a voastră durere.

¹ Pentru *cam* cu *m* devenit *n*
prin fonetică sintactică.

[AMORIUL, CA ȘI OSTAȘII]

Amoriul, ca și ostașii,
Să-narmeză, să pornește,
Dar nu rănește vrăjmașii,
Ce pre cei care-i iubește.
La săgeți fieră nu are,
Ce lumini de ochi și gene,
Arcul de îngemănare
Este din două sprincene.
Pavăza de apărare
Și lancea de îngrozire
Îi a firii rușinare
Ș-a temutului boldire.
Ca ostașii priveghează,
Merge și călătorește,
Are o ființă trează
Și iartă și răsplătește.
Lagărul lui este sinul,
La grumazi arme anină,
Robia lui este chinul,
Dar robia-i de haz plină.

[ÎN AST'SARĂ LA GRĂDINĂ]

În ast'sară la grădină
Numai supt a ta lumină
Ochii mei să ți să-nchine
Cu lacrimi cer de la tine.
Tu fiind singurul soare
Care-i umple de-nfocare,
Poți, de-i vre, să mă faci vrednic
Să te văz și pe-ntuneric.

[CA TINE NURLIE]

Ca tine nurlie
Alta să mai fie
Nu cred că să poate

Supt soare zidire,
Înaltă la fire
Și cu bunătate.

Cată și gicește
Cine te iubește
Din suflet cit poate.

[VREI, DRAGUȚĂ, VREI]

Vrei, draguță, vrei
Sufletul să-mi iei ?
Na-ți și ochii mei,
Altă ce mai vrei ?
Doar te-i sătura
De cruzimea ta.

DESPĂRȚIREA

De-acum nădejile toate de la mine s-au sfârșit,
Mori luîndu-mi ziua bună de la ceea ce-am iubit.
Mă duc, mă-ngrop în pustiiuri, lumină să nu mai văz,
Ah, ascultă-mă, stăpînă, pînă nu mă depărtez.
Astăzi mă despart de tine cu sufletul mai sfârșit,
Pentru că a ta cruzime l-au ars și l-au amărit.
De-oi muri, să scrii pe piatră că acest nenorocit
Pentru dragostea mea numai în pustiu s-au săvîrșit.
Iar de-oi trăi cu durerea prin pustiiuri rătăcit,
Să pomenești cîteodată pre omul ce te-au iubit.
Orișicum eu răsplătire n-oi cere la Dumnezeu,
Și de m-ai ars tu pe mine, eu ție bine îți vreau.

CIND MĂ MÎNIESĂM PE AMORI

Fugi, amoriule, lipsăște, fugi, vicleană fericire,
Căci ființa ta nu este decît o ademenire,

Ce numai printr-o părere
Trage-a omului plăcere
Și, după ce să sfetește,
Îndată să răsîpește
Din ochi ca o nălucire.

Ticălosul om te gustă și într-a sa amăgire
Abia zice : „O, preadulce și hazlie fericire“

Și îndată di pi limbă
În otravă i să schimbă
Acel amăgitor bine,
Ce dintr-o părere vine,
Pentru că-i o nălucire.

Mîndrii împărați a lumii cu a stemelor odoară
A statornici putut-au pre amori vrodinioară ?

Și de i-au dat vro crezare,
Îndată o întîmplare
I-au scos din acea orbire,
Vădindu-le că din fire.

El este o nălucire.

Sau nevinovat păstoriul cu prostica credință
S-au învrednicit aieve a-l dobîndi cu credință.

Decît în scris pe hîrtie
Să povestește să fie,
Iar în faptă să vădește
Că altă nu-nchipuiește
Decît numai nălucire.

Ah, cit te-am crezut de lesne și într-a mea rătăcire
Socoteam că tu ești numai omenească fericire.

Dar umbra prin soare are,

Tu, ființă zburătoare,

M-ai adus la cunoștință

Să pipăi a ta credință

Și s-o văz că-i nălucire.

Deșteaptă-te, omenire, din visul ce te orbește
Și, cunoscînd ce-i amoriul și pe cit te osîndește,

Izgonește-l din simțire

Și spune spre pomenire

Vacurilor depărtate

Nenorocirile toate

Ce vin dintr-o nălucire.

CE ESTE NURUL

Ah, nurule, împărate a podoabelor firești,
Ființă necunoscută priceperii omenești,
Tu ce ții împărăția într-un cuprins de obraz
Și stăpînești lumea toată numai prin plac și prin haz,
Cu duhul și cu simțirea pururea într-aripat,
Dai ființă la ființa în care ești răvărsat.
Intocmai și mai mult încă decît fierul la magnit
Tragi pe inimi cu plăcerea și le supui la iubit.
Frumusăta fără tine este un chip zugrăvit,
Ce nu-nghimpă la simțire, nici pornește la-ndrăgit.
Ea podoabelor supusă, tu podoabe covîrșești,
Ea oglinzii să închină, tu oglinda o sfințăști.
Ochii ce te au pre tine cu simțirile grăind
Parcă farmecă cu libov, parcă fulgeră clipind.
Gurița ce să deschide supt a tale zîmbituri
Dă graiului o dulceață prin care tu inimi furi.
Ah, nurule, împărate, ție numai mă închin,
Pentru tine slăvesc lumea, pentru tine eu suspin.

ÎN VREMELNICA DESPĂRȚIRE

Pătimire, tu ești numai hrana sufletului meu,
Cu durerea și năcazul de-acum a petrece vreu.
Nădejdea și bucuria ce m-au putut folosi
Decît scîrbă mai amară curînd a-mi agonisi !
Mă lepăd de toate-a lumii, mă cernesc, mă întristez,
Mă cufund în întuneric, lumină să nu mai văz.
Ochii facă-să izvoară și curgă de-acum mereu,
Pîn' ce-or face iaz de lacrimi nenorocit pieptul meu.
Sufletul supt sîn să bate ca la ceasul din sfîrșit,
Despice-să inimioara în bucăți ca de cuțit.
Răsipască-să tot trupul și să facă praf în vînt,
Aruncat în toată lumea în văzduh și pre pămînt.
Eu ș-atunci în neființă zic că oi fi norocit,
Că le trag, le sufăr toate pentru ceea ce-am iubit.

[COROANĂ ÎNTRE FEMEI]

Coroană între femei,
Singură la ochii mei
Tu ești zidită din fire

Avînd cu desăvîrșit
Darul cel mai iscusit,
Nurii uniți cu simțire,

Să-nving' ochii tuturor,
Să-ți arăte placul lor,
Că-i supus numai la tine.

Unindu-să într-un gînd,
Ca la icoane, pe rînd,
Ție numai să să-nchine.

Cîtă durere cu haz
Și plăcere cu năcaz
Numai c-o dulce zîmbire

Aduci și pricinuiești
Simțirilor omenești,
O, îngerească zidire !

Ah, de-aș putea arăta
Însuși tu la fața ta
Închinându-te ca mine,

Ai cunoaște prea deplin
Că din suflet mă închin
Ca la Dumnezeu la tine.

ALEGEREA OCHILOR

Poruncit-au Afrodite ochilor de-atâtea ori
Să s-adune, să-și aleagă dintre dînși stăpînituri,
Să lipsască toată sfada de frumusețe și nuri
Între verzi, între albastri, între negri, între muri.
Dar ei lacomi de mîndrie neputîndu-s-învoi,
Au rugat-o să le-aleagă pe care ea va voi.

Isteața giudecătoare, di pi ce i-au adunat,
Numai cu acele daruri ce de la fire au luat,
Curînd au chemat amoriul și i-au zis : „Tu să alegi
Pe cei care-ți plac mai tare, dup-a tale sfinte legi“.
Amoriul n-au perdut vreme și îndată colindînd
Numai c-o căutătură toți candidații în rînd
Au strigat...

Ah, ochișori muri,
Vii și plini de nuri
La căutături,

Cît de înfocați
Sînteți cînd cătați
La amurezați.

De gene umbriți,
Parcă răpeziți
Săgeți, de răniți.

De posomorîți,
Voi și pedepsiți,
Voi și omoriți.

Iar de vă zîmbiți,
Viață dăruiți
Celor ce-i iubiți.

De dragoste plin,
Cu plîns, cu suspin,
Schiptrul vă închin,

Că sinteți lăsați
Din fire-mpărați
Preste ceilalți.

ALEGEREA OCHILOR

Ochii toți avînd gilceavă
De protie și de slavă,
Între dînși de-atîtea ori

Amoriului dete voie
Să le-aleagă după voie
Doi întăi stăpînitari.

El cu o căutătură
De-acele ce inimi fură
Dintre ei aleasă doi,

Dar cu-această hotărîre
Ca să aibă stăpînire
Asupra lor amîndoi.

„Aleg, zis-au, cu plăcere
Și la haz și la durere
Ochii acei negri muri,

Căci lor li s-au dat putere
Să robască prin vedere
Vii fiind și plini de nuri.

Ei aprind cu covârşire
A sufletelor simţire
Şi le supun la iubit.

Ei dau viaţă prin durere
Şi năcaz prin mîngiere
Inimilor ce-au rănit.

Lor li să cade să ţie
Schiptrul de împărăţie
Asupra celorlalţi

Şi le dau şi stăpînirea
Preste toată omenirea
Cu-a robiei mele lanţ.“

Atunce, cuprinşi de jăle,
Cu lăcrămate clipele,
Ochii ceilalţi văzînd

Că amoriul cu protia
Au dat celor muri robia,
S-o-nchinat lor vrînd, nevrînd.

DEZNĂDĂJDUIREA

Mă sfîrşesc, amar mă doare,
Milă nu am cui să cer,
Toate sînt nesîmţitoare
Şi pe pămînt şi în cer.

S-au răpus milostivirea,
Viaţa mea îi numai chin,
Şi răsufllul şi simţirea
Le am numai din suspin.

Hotărăsc, dar, o sfîrşire
La cumplitul meu amor,
Făr-a da cuiva de ştire,
Singur eu să mă omor.

Murind am o mîngiere
C-a pica pe ţărna mea
O lacrămă din durere
Citeodată de la ea.

Ș-al meu dor de despărțire
Cu bocet așa zicea :
Ah, poate-să fericire
În lume fără de ea ?

DORUL

Amori, la a mea durere
Nu fii așa de cumplit,
Adu-mi dulcea mângâiere
Ce din mână mi-ai răpit.

Vai mie, că din simțire
Un ceas nu-mi lipsăște ea.
Ah, poate-să fericire
În lume fără de ea ?

Precum floarea zăcătoare
Făr' de rouă pre pământ
Să veștejește supt soare
Și să usucă de vînt,

Așa, întru despărțire
Să plînge inima mea,
Ah, în lume fericire
Poate-să fără de ea ?

Între mii de păsărele
Răsună cu vers plăcut
Glasul bieteii turturele
Ce soția ș-au perdut.

NUME

Ziua-n care ochii mei
N-or zări stăpîna lor,
Mîngiere pentru ei
Nici să-ncape, nici n-o vror.

Apun ca lumina-n nori
Și să-nchid cînd tu lipsăști,
Răvărsatul lor de zori
În lume numai tu ești.

Amar de sufletul meu,
Cînd te duci și nu te văz
Nimic pe lume nu vreu
Decît să plîng, să oftez.

Dar cînd vii și-n brață-ți zbor
De dragostea ta răpit,
Atunce parc-oi să mor
De plăcere biruit.

PENTRU OCHII VERZI

Ce putere, Doamne sfinte, ai sădit în ochii verzi,
Ah, la dînși cînd cat, mă farmăc și de plăcere mă perzi.
N-au mijloc de măsurare, ci de gene-mpovărați
Și la milă și la chinuri sînt porniți și înfocați.
Afroditei spre podoabă dintru-nceput au fost dați
Ș-au supus cu a lor arme și dumnezăi și împărați.
Risul și posomorîrea la dînșii tot plini de nuri
Dau și viață, ieu și viață numai prin căutături.
Ferice de muritorul care s-ar învrednici
A-i vedea în lăcrămare ce dragostea le-ar porni.
Atuncea ca roua, vara, pe verdeța cea din zori,
În mii de mărgăritariuri înăsturate pe flori,
A lor lacrimi pot supune pe om fără ar voi
La acea dulce simțire de-a iubi și-a pătîmi.
Dar, vai mia, vro nădejde pute-mă-va bucura,
C-oi dobîndi fericirea de-a-i slăvi și-a-i săruta ?

SCRISOAREA CĂTRĂ ZULNIA

Din toți muritorii lumii cel mai în nenorocire
Și dintre toți pățimașii cel mai mult în osîndire
Este omul care-ți scrie, mai pomenești-l tu oare ?
Ah, de nu l-îi mai cunoaște după slovă și scrisoare,
Cunoaște-l di pi durere cu care plîngînd îți scrie,
Cunoaște-l di pi-a lui lacrimi ce le-i găsi pe hîrtie
Cu ele odinioară udam a tale picioare,
Cu ele pe buză arsă de-a dragostei înfocare,
De sute de ori, Zulnio, printr-a gurilor lipire
Ți-am adeverit amoriul cu credință și iubire.
Iar acum, ah, vai de mine, într-acest pustiiu de jele,
Unde nu am alt tovarăș decît durerile mele,
Le vărs numai pentr-un suflet și o tristă inimioară,
Ce pătrunsă de-a iubirii și de-a dorului tău pară
N-au răgaz, nu au odihnă, nici pot avea mîngîiere,
Decît numai în suspinuri, în lacrimi și în durere.
Amar mie, în ce valuri norocul mă aruncară,
Nu știi, mai trăiesc pe lume sau din lume sint afară !
Și de sint și de am viață, dar lumea ce-mi folosăște
Cînd a ochilor mei lume din vedere îmi lipsăște !
Soarele, ce eu cu plînsul îl întîmpin cînd răsare,
Și luna, ce mă gășăște în suspin și în oftare,
Pentru mine nu colindă decît un cerc de durere,
Mă vait și zi și noapte, dar în zădar, că scădere
Nici este, nici a fi poate la a despărțirii jele.
Cine au iubit ca mine, a crede durerii mele.
Ah, Zulnio, mai ții minte ziua-n care a ta față
Cu lacrimi ca trandafirul în roua de dimineață,

Rumenă de rușinare și cu nurii înflorită,
C-o căutătură blîndă, de amori povăuită,
Au zîmbit cu îndurare de o dragoste ferbinte
La a mele giurămînturi, la a mele rugăminte.
Ce făceam însă atuncea ? acufundat în uimire
Ca de- în trăsnet ce răpește a sufletelor simțire,
Ca de-un fulger ce-l văd ochii și își perd lumina toată,
Ca de-o armă arzătoare inima mea săgetată,
Cu ochii boldiți la tine, în genunchi, fără suflare,
Cu mînule încheștate de ale tale picioare,
Așteptam dorit răspunsul de-o plecare fericită,
Într-acei ceas însuși viața din cursul ei stingherită
Să sfîrșă de bucuria nădejzii îndulcitoare
De-a te cîștiga, Zulnio ! Ah, Doamne, într-acea stare
Mai fost-au vreun om pe lume, ca să creadă-a mea
durere ?

Tu, sîngura mea stăpînă, tu, viață, tu, mîngîiere,
Ai simțit și-ndată mila din sufletul tău pornită
Cu rumăn de rușinare pe fața ta zugrăvită
Și cu tremurul de spaimă, lipsită de cuvîntare,
Ți-ai mărturisit căderea numai prin îmbrăçoșere.
Ș-ai primit, ah, norocire, supt copaciul acel mare,
Ce pare că-l văz cu ochii și acum în depărtare,
Ai priimit drept chezășie ceriul, stelele și luna,
Viața mea și a ta însuși, că te-oi iubi totdeauna.
Că te-oi iubi pîn' la moarte, că nimic n-a fi în lume,
Nici pe pămînt, nici în ceriuri, nici la Dumnezeu
anume,

Carele să mă strămute de nespusa fericire
De a mă-nchina la tine ca la o dumnezeire.
Atunci fulgere cu trăsnet prin văzduh scăpărătoare ¹,
Pămîntul tot în cutremur și stihiiile-n perzare
Sămăna înspăimîntate de atîtea pătimiri.
Te-am iubit pînă acolo unde ceriul în uimire
Să cutremura, Zulnio, de-a inimii mele stare,
Cum să aibă la iubire Dumnezeu pe-o muritoare.
Unde-i acea vreme, dragă, ah, dragă și mult iubită,
În care cu tine-n brață și tu de mine lipită

¹ Adevărul este că tocma pe o așa fulgeroasă și cu trăsnet vreme, supt un fag, unde ne dosîsăm, s-au dat și s-au luat parolele.

Petreceam zilele noastre în pustiiul acel mare !
Vai mia, zisăi pustiiul și în inimă mă doare,
Mă doare, că acolo numai am trăit în fericire,
Am gustat hazul din lume, cu plac și cu mulțămire.
Acei munți pînă la nouri, acele stînci despicate,
Ce răsuna de suspinul dragostelor înfocate,
Acei copaci nalți și mindri, marturi cu a lor umbrire
De dezmierdări, de voroave, de libov și de iubire,
Potica acea vestită ce-o treceam cu groază mare,
Dar ne înlesnea prilejul de-o furișă sărutare,
Ripele întunecoase ce ferea cu tănuiri
A desfătărilor noastre înfocate întîlniri,
Apele acelea-n care, pe furiș, în scaldătoare,
Te prindeam, ochilor, spuneți, ce priveam atunci în
zare ?

Comorile firii toate la ochii mei dezvălitate,
De mii de ori sărutate, de mii de ori pipăite,
Le răpeam cu lăcomie și într-aceia fericire
Aș fi dat orice pe lume pentru-un ceas de prelungire.
În sfîrșit, toate acelea petreceri de mulțămire
Scrisă cu slove de pară într-a inimii simțire
Le-am pierdut, și numai gîndul, ce mă arde, mă
muncește,

Spre mai multă chinuire ca prin vis mi le sfetește.
Ah, ibovnică slăvită, unde mai ești acum oare ?
Aruncată de un tiran... în vron loc cu departare,
Jalnică și năcăjită de a lui sălbatici fapte,
Fără nici o mîngîiere, în suspinuri zi și noapte.
De mai ai zare de viață, unde vei fi azvîrlită,
Zi citind astă scrisoare, în lacrimi și plîns urzită :
„Am o inimă în lume care știu că mă iubește
Și acum, în depărtare, pentru mine să bocește.“
Ars am fost de-a ta iubire, ah, cît te-am iubit de tare,
Dar această despărțire m-au aprins cu foc mai mare.
Giurămînt îți fac din suflet că și ceriul și pămîntul,
De s-or strămuta, Zulnio, eu nu mi-oi schimba
cuvîntul,

De-a te iubi pîn' la moarte, de a nu avea supt soare
Altă stea de proslăvire, alt luceafăr de-nchinare.
Dar ce folos, vai de mine, că n-am nici o mîngîiere,
Petrecerea mi-i în lacrimi, în suspinuri și durere,

Aș vrea să mor, dar și moartea ce poate fi pentru
mine,
Cînd, perzînd a mea viață, perd mai mult, te perd
pe tine.

Abia zorile răvarsă și doresc să asfințască,
Abia noaptea innegrește și vroi zori să să ivască,
Căci cu nimic nu să-mpacă într-a sa nemulțămire
Sufletul meu, ticălosul, ce-i pururea în clătire.
Ah, și cum să să împace, cum să rabde, vai de dînsul,
Cînd îl înec pe tot ceasul cu suspinul și cu plînsul ?
Călători pe văi, pe dealuri, pe cîmpii nemărginite,
Umblu de urît cu ziua pe colnice părăsite,
Udate de-a mele lacrimi, cărările acelea toate
Or ținea spre pomenire urmele mele-nsămnate,
Pînă cînd vrodinioară pe-acolo, din întîmplare,
Vei trece și vei cunoaște, ah, cît te-am dorit de tare !
Înnoptez pîntre prăpăstii, pîntre rîpi, pîntre ponoară,
Ca doar oi uita de groază dorul care mă omoară.
Dar în zădar, că durerea merge și vine cu mine,
Gîndul meu nu să abate cîtu-i un chic de la tine.
A nopților întuneric nu mă îngrozăște nimică,
Groaza mea îi numai una, tu o știi, că mori de frică
Nu cumva din nevedere sau din ciuda depărtării,
Dup-atîta pătimire, să mă dai și tu uitării.

Ah, la o așa-ntîmplare, tu știi, fără îndoială,
De mai pot trăi, Zulnio măcar cîtu-i o clipală.
Alerg, mă duc și vin iarăși, cufundat într-o tăcere,
În durere cunosc viața și în viață tot durere.
Caut, cerc stîncile toate, mă îngrop în adîncime,
Petrecerea mi-i plăcută întru întunericime.
Acolo neadormita, pustnica privighetoare,
Bocindu-să cu durere de-o asămenea-ntîmplare,
Să vaită și să plînge, mă ascultă, mă jălește,
Firea toată parcă zice : „Amoriu să răstignește !“
Toate-mi par acum schimbate, toate-mi par a fi urite,
De desfătările lumii poftele mele lipsite,
Nu mai au nici o plăcere, nu mai au nici o pornire,
De păcate nu am frică, c-am rămas fără simțire.
Ah, ce simțire să aibă și ce gust să le mai vie,
Cînd nu ești, dragă Zulnio, să le dai viața cea vie !
M-am lepădat de tot gustul armelor omoritoare,

Să despart o păsărică mă-ngrozăște a mea stare,
Cum să despart, vai de mine, cînd îmi fac închipuire
De durerea și năcazul care vin din despărțire !

Cititul care-ntr-o vreme răsîpea a mele gînduri
Acum nu mă mai agiută, căci citind în mii de rînduri
A tale scrisori duioasă, de amori însuflețite,
Mă cufund în întuneric de gînduri mai amărîte.

Ah, și scrisul nu-mi sporește decît numai cătră tine,
Mîna mea să oțărăște a-nsămna pricinii străine.

Așadar, dragă Zulnio, depărtat de-a tale brață,
Am agiuns într-aceea stare unde sînt mort cu viață.

Îngîmfatele protivnici ce să au la vro părere
Și te pomenesc cu pizmă și acum în nevedere

În zădar mai pun silință cu vrun gînd de răutate :
„Cine-o iubit pe Zulnia, a iubi alta nu poate !“

AMORIUL DIN PRIETEȘUG

Am iubit, auziți inimi, cuvîntul vostru cel mare
Ce vă pleacă la durere și vă face simțitoare,
Ce vă leagă, vă unește făr' de nici o silnicie
Și vă dă în viața asta altă viață și mai vie.
Am iubit și cunosc gustul dragostei peste măsură,
Ascultați, că vă grăiește amoriul prin a mea gură.

Acest împărat a lumii, stăpînitor de plăcere,
Tiran la împotrivire și milostiv la durere,
Nu cere de la voi slava de-o zădarnică iubire,
Ce să naște și să trece ca un vis de nălucire.
Urăște, fuge și lasă inima nestătătoare,
Ce ca zburătorul flutur dintr-o floare-n altă floare,
Gustă numai, frunzărește a ibovnicilor fire
Și le lasă făr' de vreme lipsite de mulțămire.
El cere, vra și dorește de la voi acea iubire
Carele înființază pe două firi într-o fire
Și umplîndu-le de focul ce le arde cu plăcere,
Le sporește mulțămirea prin năcaz și prin durere.

Dar un lucru așa mare și cu-atîta fericire,
Ca să-l dobîndiți aievea, voi, inimi, cu slabă fire,
Crede-mă-ți că nu să poate decît cu îndelungare
De supărări, de năcazuri, biruite prin răbdare.
Vreme multă, stăruială, îngrijiri și îndoieli,
Privegheri, oftări și lacrimi, plînsuri, rugă și osteneți,
Suferiri, doriri cumplite, prepusuri otrăvitoare,
Pasuri deznădăjduite, pasuri fără măsurare,
Și peste acestea toate, încă spre îndeplinire,
Să cere prieteșugul cu credință și iubire.

Prieteşug, dar din ceriuri, la om cu multă priinţă,
Ce te naşti dintr-o vedere şi te-adaogi prin credinţă,
Ce amori viu şi puternic aprinzi cu-a ta mijlocire
Cînd cuprinzînd două inimi într-un gînd şi-ntr-o unire
Şi avîndu-le deprinsă numai prin obicinuinţă
La simbatie, la milă, la dragoste şi credinţă,
Le supui, fără de veste, la prefacerea ce mare
Din prieteşugul dulce în amori cu înfocare.
Ah, crede-mă-ţi, inimioară, că o așa înălţare
Dintr-o norocire mică în norocirea cea mare
Suipe pe om lîngă űngeri şi lîngă dumnezeire
Şi-l face trăind să guste a raiului fericire,
Inşă pînă a agiunge în stepina aceea mare,
Cîte munci, cîte năcazuri şi cît plîns cu suspinare !
Inimi, soarta hotărăşte să răbdaţi cu bărbăţie,
Ascultaţi, că vi le-a spune nenorocita Zulnie.
Zulnia cea mai frumoasă decît zorile la faţă,
Intre flori naltă ca crinul, cu ochii muri de negreaţă,
„Vai mia, zicea cu lacrimi, întru a sa vaitare,
Ce putere nevăzută şi odihnei surpătoare
Să rădică în simţirea bieteii inimioarei mele
Şi mă arde zi şi noapte cu-ntristare şi cu jele ?
Văz prăpastie cu ochii, văz a mea ticăloşie,
Dar le văz cu mulţămire şi le răbd cu bucurie.
Ah, prieteşugul sîngur are oare astă fire
Să tulbure, să aprindă şi să dea şi mulţămire ?
Eu, ticăloasan de mine, mă ştiem că sînt legată
Numai cu prietenie şi cu inimă curată
Cătră omul ce cu cîinste m-au iubit şi mă iubeşte,
Dar, vai mie, că durerea care îmi pricinuieste
Nu-i cu sămne de-o iubire pacinică şi măsurată,
Ci-i ca fulgerul ce-aprinde o dragoste înfocată !
Zile, nopţi petrec cu gîndul la dulcea închipuirea,
Ce pururea îmi aduce şi-mi sfeteşte nălucirea,
Nici un fel de împăcare sufletul meu nu găseşte
Şi cunosc că pe tot ceasul patima ce mă munceşte
S-adaoge şi cuprinde simţirile mele toate,
Încît nimică pe lume să mă mîngîie nu poate.
Viaţa mea este o mare care nu să linişteşte,
Prieteşugul să luptă, amoriul furtuni stîrneşte.

Aş vra să mori, dar şi moartea aş vre-o cu aceea putere

Să mă ducă în ceea lume cu plăcuta mea durere.
Dar, vai mia, unde este pîn' la atîta răbdare !“
Aşa, de dureri cuprinsă în năcazul ei cel mare,
Nemîngîietă Zulnie, prin suspinul ei aprinsă,
Să veşteză ca o floare ce în zori de zi deşchisă
Şi lipsită de viaţa rouăi cei răcoritoare
Să topeşte supt arsura soarelui cu înfocare.
Dar nu ştia că-ntr-o laturi, cu asămenea durere,
Să vaită şi să plînge, făr' de nici o mîngîiere,
Ikanok, acel prieten cu cîinste şi cu credinţă,
Care, ştiînd că amoriul nu suferă biruinţă,
Căta chip prin depărtare să scape de-a lui lovire
Şi fugea, dar, vai de dînsul, că a dragostelor fire
Nu-i supusă nici la fugă, nici la vreo depărtare,
Nici la vremi, nici la prefaceri, nici la orice stră-
mutare,

Ce prin toate el răzbeşte, agiunge şi biruieşte,
Uscatul tot îl cuprinde şi mările prevesteşte.
„Ah, zicea cuprins de lacrimi, amar mia, amar mia,
Cum să mai ascund amoriul ce m-au robit la Zulnia ?
Şi să-l mai ascund să poate cînd arde şi mă topeşte,
Cînd durerile cu cîte şi suflet şi trup răpeşte ?
Nesuferind tănuire, covîrşesc orice răbdare,
Întocmai ca la sfîrşitul acestei vieţi trecătoare,
Cînd moartea cu-a sa cruzime să arată, să vesteşte
În faţa bietului bolnav pe care din vii răpeşte.
Şi mai rău şi mai mult încă, căci sfîrşitul orişicare
Iartă omului să-şi spuie durerile cîte are,
Iar mia nu mi-i iertată nici atîta mîngîiere,
Ce trebuie să le sufăr şi să mor întru tăcere.
Ah, prieteşugul care toată lumea îl slăveşte
Şi după care aleargă, dar rareori îl găseşte,
Pentru mine este muncă, dojană şi chinuire,
Căci m-aruncă şi mă ţine în jalnică stînjănire.
Ori a fi cîstit prietin şi să mă trag de Zulnia,
Ori să-i descopăr amoriul ce cu-atîta tirănia
M-au cuprins şi mă-mpilează, încît nu mai am suflare,
Şi așa, oricum, la mine, prieteşugu-i perzare.

Ah, prieteşugul, doamne, acea sfântă legătură,
Ce să-ntăreşte prin fapte, iar nu cu vorbe de gură,
Ierta-mă-vei ca să-l lepăd pentru o amoretă ?
Dar ce să fac, ceriuri sfinte, cînd inima săgetată
De-a amoriului lovire şi aprinsă de-a lui pară
Trebuie ori să iubească, ori să răbde şi să moară !
Acest fel petrecea viaţa astă de năcazuri plină
În vaiete şi suspinuri amîndoi pentru-o pricină
Şi fugea unul de altul gîndind că prin depărtare
Amoriului vor aduce scădere şi-mpuţinare.
Dar nu ştia că la urmă un prilej de întîlnire
De mii de ori îl aprinde mai cu straşnică pornire.
„Fugi, Zulnio, fugi, Zulnio, striga el, plin de
durere,
Că a nu te iubi, dragă, nu mi-au mai rămas putere.“
„Depărtează-te din ochi-mi, răspundea biata Zulnie,
Că cunosc pe toată ziua că mai mult mă robesc ţie.“
Tot aşa cu prelungire din răbdare, în răbdare,
Amîndoi într-o durere să usca di pi picioare,
Pînă cînd, odinioară, după cum să prilejeşte
Pururea, cînd vra amoriul, la cei care îi iubeşte
Au sosit fericit ceasul de dorita întîlnire,
Căci la a lui sfîntă voie nimică nu-i spre oprire.
Într-un loc pustiu şi tainic, de curînd aflat la lume,
Unde spre tămăduire pătimaşii mărg anume,
Unde firea întristată şi întru posomorîre
Au răvărsat toate celea ce pricinuiesc mîhnire,
Munţi înalţi pînă la nouri, păraie prin stînci vărsate,
Codri cu copaci sălbatici printre petre răsturnate,
Prăpăstii peste prăpăstii, adîncimi întunecoasă,
Unde zmeura şi fragii şi mura cea mai frumoasă
Cresc în voie despre oameni, că numai cite-o potică
Slujeşte la bieţii bolnavi de trecut cu mare frică,
Acolo, bietul Ikanok, acolo, biata Zulnie
S-o-ntîlnit, ah, cine poate întîlnirea lor s-o scrie !
Orice condeiul s-arăte, orice graiul să rostească,
Nimic spre asemănare nu pot să închipuiască !
Lacrămi, vaiete, suspinuri, cînd şi cînd cite-o suflare,
Leşine necontentite şi de viaţă curmătoare,
Cuprinderi, îmbrăţoşări supt prieteneasca faţă,
Căutături cu răpire şi căderi braţă la braţă,

Privigheri şi zî şi noapte, gînduri cu milanhonie,
Uitare de toate celea, în sfîrşit, o moarte vie,
Au stătut a lor viaţă, pînă cînd, din nerăbdare,
Ikanok, cu puţin suflet, căzînd la a ei picioare,
„Ah, Zulnio, îmi eşti dragă, i-au zîs, cuprins de
ruşine.

Îmi eşti dragă, ce pot face cînd simţ că mori di pi
tine,
Cînd mă sfîrşesc, cînd să sufăr nu mi-au mai rămas
putere,

Cînd toate celea în mine s-au prefăcut în durere ?
Ştiu că-i să-mi pui înainte prieteşugul cel mare,
Dar tocmai prieteşugul mi-au aprins focul mai tare.
Vai mia, el şi amoriul, unindu-să într-o fire,
Mă muncesc şi mă omoară cu îndoită pornire.
N-am răgaz, nu am odihnă, auz pieptul că-mi răsună,
Văz părăile de lacrămi, ce la poale-ţi să adună.
Nu te îndura de mine, nu mă lăsa la pierzare,
Fii la dureri milostivă, că tu eşti a mea scăpare !
Tu eşti Dumnezeu de milă, tu eşti stea de înviere,
Vindecă şi izbăveşte amarîta mea durere,
Căci a mai trăi în lume nu pot fără-a ta iubire !
Acestea zicînd, la poale-i au căzut fără simţire,
Au căzut, dar şi căderea i-au fost sămn de închinare,
Căci s-au prilejit cu gura sărutînd a ei picioare.
Tremurînd, biata Zulnie, cată, vede, să-ngrozăşte,
Vra s-agiute, dar nu poate, căci puterea îi lipsăşte.

„O, ticăloasan de mine, la ce-am agiuns astă dată !“
Au strigat cu-acea durere ce o inimă sfărmată
De săgeţi şi de cuţite sloboade cu vaitare
Din ceasul ce să răneşte pîn-în ceasul care moare.
„O, ticăloasan de mine, eu sint singura pricină
De supărări, de năcazuri şi de morţi fără de vină !
Ah, suflete împetrite, el moare şi tu răbzi încă ?“
Atunci, ca o nebună aleargă din stîncă-n stîncă
Şi cată, culege ierburi, ia apă şi îl stropeşte,
Dar în zădar, că amoriul doftorie nu priimeşte.
„Ce să mă fac, vai de mine, strigă, ţipă de durere,
Dumnezeule, agiută-l, că eu nu mai am putere !“
În sudori, lacrămi scaldată, desculţă şi despletită,
Fuge, vine, să-nvîrteşte ca o deznădăjduită.

Zăludă, ca vai de dînsa, pe pămînt și la cer cată,
Vra să strige, dar și glasul i să taie deodată.
Să povirnește și cade peste dînsul, leșinată,
De năcazul ei ucisă, de năcazul ei sfărmată.
Acest fel o turturică, de lîngă soșia moartă,
Nici nu zboară, nici să duce, ci-și așteaptă trista

soartă,

Pină ce nelegiuitul vînător să o omoare
Și pe dînsa lîngă trupul iubitei ei surioare¹.
Ce privește de jele pentru inimi simțitoare
Acest trup lungit pe țarnă și lipsit de-a sa suflare,
Acei ochi negri ca mura, acea gură ca robinul,
Acel sîn ca trandafirul, acei grumazi albi ca crinul,
Acele mîni ca zăpada, acele fragede brață
Intr-un minunt să să schimbe din viață în neviață !
O, voi, suflete cu milă, o, voi, inimi cu durere,
Văzînd că acești ibovnici unul pentru altul pierе,
Este oare cu puțință să nu simțiți îndurare,
Să nu oftăți, să nu plîngeți pentru jălnica lor stare ?
Dar îndrăzniți, că amoriul orișicînd binevoiește,
Ca un stăpîn, cu durere, și ceartă, și miluiește.
De îndată cu năstavul acel plin de bunătate,
S-au apropiat de dînșii și, aburînd sănătate,
I-au întors la a lor viață, i-au umplut de fericire,
Le-au dat darul lui cel mare de o vecinică iubire
Și le-au zis : „Destul ispită, destul atîta cercare,
Că, luptîndu-vă cu mine, v-ați aprins focul mai tare.
Muritori, cum nu știți încă că puterea mea să-ntinde
Preste cer, preste văzduhuri și toată lumea
cuprinde ?“

Atunci, ca din somnul morții, rădicîndu-să Zulnia,
Căci la femeii totdeauna durerea este mai via,
Și simțîndu-să pe sine de amor însuflețită,
Cu lacrimi de bucurie pe obraz împodobită,
Lîngă Ikanok iubitul supt un copaci nalt și mare²

¹ Este știut că la păsări soșile sînt și frați, ieșînd dintr-un cuib.

² Un fag în locul căruie acum, în 846, am găsit așezată casa cu n. 25.

Au priimit giurămîntul de-un amori ce sfîrșit n-are.
Și ca să să pomenească în veci astă întîmplare,
Pe copaci au săpat slove cu această cuvîntare :
„Călătoriule, nu trece, stă, citește și cunoaște,
Că amoriul cel mai strașnic din prieteșug să naște !“

DARUL UMBRELUȚEI

Umbreluță norocită,
Ia sama, că ești menită
Să umbrești un obrăjel
Plin de nuri și frumușel.
Cată să mi-l păzăști tare
Și de vânturi și de soare,
Și cînd alți ochi i-or căta,
Să te pui drept fața sa,
Că tu, umbreluță, știi
Că îl tem și de stihii.

[SUFLETUL MEU, PÎNĂ CÎND ?]

Sufletul meu, pînă cînd
Îi să arzi și să suspini ?
Sfirșește, că, vrînd-nevrînd,
La amori îi să te-nchini.
Nu te lupta în zădar,
Că biruința-i a lui.
Plînge-te la el amar,
Dar supune-te iar lui.

[DE-ACUM PLÎNGE ȘI SUSPINĂ]

De-acum plînge și suspină,
Inimă de năcaz plină,
Și grăbește la sfîrșit,

Că ai rămas prăpădită,
Străină și despărțită
De soția ce-ai iubit.

Ochilor, vărsați părăie
De lacrimi și de văpaie
Și mă ardeți cu potop,

Că v-au lipsit din vedere
Lumina de mîngîiere,
Și astăzi de viu mă-ngrop.

Trupule, de acu-nlemnește,
Că mormîntul să gătește,
Să te înghită curînd.

Iar tu, țărână di pi față,
Spune-o pierdere de viață
Trecătorului plîngînd.

[AH, SUFLETE AMĂRÎT !]

Ah, suflete amărit,
Ieși, că viața s-au sfîrșit,
Ieși și nu mai suspina,
C-ai perdut suflarea ta.

Ochilor de plîns topiți,
Închide-vă-ți și muriți,
Că lumina vi s-au stîns
Și-ntunerec v-au cuprins.

Trupule, prefăte-n lut,
C-ai perdut ce ți-au plăcut
Ș-ai rămas înstrăinat,
De iubire depărtat.

[IATĂ CEASUL AMĂRÎT]

Iată ceasul amărit,
Ceasul cel de despărțit,
Ah, cu câtu-i mai amar
Decît a morții pahar !

Ochilor, plîngînd, săcați,
Trup și suflet vă iertați,
Că de-acum aveți să fiți
În veci de veci despărțiți.

Zulnio, azi îți închin
Cel de pe urmă suspin.
Adio !

[PÎN-A NU RĂSĂRI ZORI]

Pîn-a nu răsări zori,
La Moldova purcegînd,
Vai mia, de cîte ori
Am să leșin suspinînd.

De-aș muri, nimic n-ar fi,
Cînd aproape te-aș avea,
Dar fără tin'a trăi,
Poate fi moarte mai grea ?

Amar de sufletul meu,
Că nu pot într-acest ceas
Lipindu-l la sînul tău
Drept fermuar să ți-l las.

Să ți-l las, și el, săltînd
Supt dulce suflarea ta,
Să nu-nceteze zicînd :
Zulnio, nu mă uita !

CINE-I AMORIUL

Ostaşul viteaz al firii amoriul fiind anume,
Are pace şi războaie pretutindenea în lume.
Poartă arme ca ostaşii, ascultă şi să supune,
Are curaj, dă năvală şi fuge cu slăbăciune.
Priveghează ca şi dînşii, pe măsuri călătoreşte,
Cetăţi ia, dar nu le-nchină, rob să dă şi robi primeşte.
La loviri este amarnic, dar rane tămăduieşte,
Ceartă, iartă şi împacă, foc şi dă, şi potoleşte.
Dar cu toate că să pare cu deplină potrivire,
De ostaşii lumii are foarte osăbită fire.
Armele lui nu-s de heră, ci-s de milă, de iubire,
De durere, de suspinuri, de rugă fără contenire.
Cu dînsăle să armează, cu dînsăle biruieşte,
Ele sînt a lui dorinţe, pentru ele să jărtfeşte.
Pacea lui nu-i vro pace sau de arme contenire,
Ci este după răceală a dragostei înnoire.
Războiul lui nu-i spre moarte, ci spre dulce pătimirea,
Cari-nghimpă şi deşteaptă şi iuţăşte toată firea.
Supunerea ş-ascultarea la dîns' nu sînt de nevoie,
Ce după împăcaciune din primire şi de voie.
Curajul şi slăbăciunea nu-i sînt pentru vitejie,
Ce curajul îi la braţă, slăbăciunea, la trufie.
Privegherea şi prepusul nu-i sînt de vro năpădire,
Căci asupra sa năvala o doreşte peste fire,
Ce le are de lumină într-a sa călătorie,
Cu dînsele dosluşeşte cea mai mică viclenie.
Adeseori cercetează, adeseori răsplăteşte,
Cu suspinurile arde şi cu lacrimi răcoreşte.

Calea lui cea măsurată este a luminii zare,
Mărsul, dusul şi stătutul la dînsul sînt tot o stare.
Cetatea lui este sînul, robia-i împărăţie,
Cînd loveşte, dă durere, dar durerea-i hazlie.
Rănilor lui nu-s în trupuri, ce în suflet, în simţire,
Cruzîmea nu le prieşte, mila li-i tămăduire.
La pedepse n-are protivnic, dar pedeapsa-i cu plăcere,
Nu omoară trup, ce suflet. şi-i dă viaţă prin durere.
Două firi are-ntr-o fire — şi de om, şi îngerească,
Una-i dragostea curată, cealaltă-i îi trupască.
Cu una la săntimenturi să pleacă şi să închină,
Doreşte cele de lipsă, în despărţire suspină.
Cu cealaltă potoale şi împacă îmbulzirea
Ce aduce la om fapta care i-au dăruit firea.
Boala lui este temutul, dar fără dîns' nu trăieşte,
El îl bagă în năcazuri, el îi dă gust şi-l iuţăşte.
Vrăjmaşii lui nu sînt oameni, nu sînt pasări, nu sînt
fiară,
Căci ş-acestea, fiind duhuri, sînt pline de a lui pară.
Ce vrăjmaş îi frumuseţa, duhul, nurii, daruri bune,
Dar nu vrăjmaşi, ca să-i piardă, ce numai pîn' le
supune.
Prin vedere el să naşte, ochi şi gene şi guriţă,
Obraji rătunzi, albi şi rumeni, pepturi, sînuri cu mici
ţîţă
Sînt a sale vînătoare şi întru a sa trufie
Mai are încă un lucru, care-l tac, că lumea-l ştie.

[CERIULE ÎNALTE !]

Ceriule înalte, infocați planiți,
Toți cu grozăvie mă împrotiviți.
O urgie mare de la tine văz,
De la tine, Doamne, pe acel ce crez.
În veci și în chinuri deodată m-arunci
Și fără de scăpare în grozave munci.
Într-a lor cumplire sînt și pătimăsc,
Să mă plîng la cine, cui să jăluiesc ?
La frați sau la rude, ei mă vrăjmășesc,
Mai rău să mă vază pururea doresc.
La prieteni, Doamne, sînt cu fățarie,
Și ca să mă-nșele au spre bucurie.
La amoretate, tu le știi de sus,
Ceriule înalte, cît sînt de pătruns
De aceste idre, de a lor venin.
Cîte lacrimi, Doamne, cît amar suspin
Din ochi cu durere, din piept infocat,
Cîte lacrimi, Doamne, ție ție-am vărsat !
Apoi, dar, la cine să mă jăluiesc,
Decît iar la tine, stăpîne ceresc.
Iar la tine, Doamne, mă întorc și cer,
Ca să-mi trimiți milă din înaltul cer,
Iar de nu, trimite-mi un fulger de foc,
Ca să mă pătrunză aicea pe loc.

[RĂSĂRITUL ȘI APUSUL]

Răsăritul și apusul,
Miazăzi și miazănoapte,
A planitelor tot cursul
Și stihile cu toate,
Să să tot împrotivască
La acest dulce amori,
N-ar putea să mă oprească
Cînd eu pentru tine mori.
Tu ești raza vieții mele
Și pre tine te slăvesc,
Ah, nu mi-au rămas putere,
Amar mie, mă muncesc !
Pentru tine jărtfăsc toate
Și în veci cu hotărîre
Rob credincios cu dreptate,
Așteptînd milostivire.

Ploaia ce din cer să varsă
 Este-un sămn arătători
 Că inima mea îi arsă
 De-un amori pătrunzători.
 Iar tunetul, ce trăsnește,
 Te îngrozăște pe tine
 Spuindu-ți că-ți răsplătește,
 Că mă osîndești pe mine.
 Și fulgerul însămnază
 Că mult îi să te chinuiești,
 Că curînd va să te piarză,
 Pentru ce mă năcăjești?
 Ah, îngerul meu de viață,
 Cată-mi inima de vezi,
 Ș-atunci, strîngîndu-mă în brață,
 Cele ce-ți spui eu să crezi.
 Nu mai fi la îndoială,
 Că-ți sînt rob, mă giur pe cer,
 Nici mai avea vro sfiială,
 Căci fără tine eu pier.

Amori, la al tău jărtfelnic iarăși vin să mă închin,
 Dar nu cu cîntări de slavă, ce cu lacrimi și suspin,
 Să-mi ieu de-acum ziua bună de la înalt pragul tău
 (schiptrul tău),
 Ca o slugă cu credință ce ș-o-implinit hacul său.
 Armele, ce îmi dedesăși pentru proslăvirea ta,
 Atuncea cînd Afrodite m-au luat în sama sa,
 Țândărite de războaie ți le-aduc, ca să mă crezi
 Că în cursul vieții mele am fost vestit amoretz
 (strașnic)
 Și că celor frumușele n-am dat pace, nici răgaz
 Pîn' nu s-o-onchinat la tine ș-au gustat din al tău haz
 (dintr-al tău haz).
 Dar, puternice părinte, ascultă ca un stăpîn
 Războiul cel de pe urmă a unui oștean bătrîn.
 Ascultă și hotărăște dup-a tale sfinte legi,
 Căci dreptate la iubire numai tu poți s-o alegi.
 După ce cu-a tale mreje, ca un ales ucenic,
 Biruii prieteșugul în munții de pe Slănic¹
 Și-ți adusăi pe Zulnie supusă la schiptrul tău²,
 Precum prin versuri răsună proslăvit numele său,
 Și ne-mpreunași cu lanțul de Dumnezeu împletit³,
 Gîndem c-oi muri pe brață-i, de dînsa nedezlipit.
 Dar, vai mie, cît de-n grabă nădejdea să răsîpi,
 Ca o umbră plimbăreață ce au fost și n-a mai fi.

¹ La 819 : *Din prieteșug amori.*

² Zulnie am dat nume soției mele, Zmărăgdiței, prin stihuri.

³ Prin legiuită cununie.

Contenesc, căci mi să taie glasul de a povesti
Plînsul, jele și durere ce pînă azi mă munci.
Pînă azi, zis-am, stăpîne, căci astăzi ca biruit
Nebiruitori la tine, ca să scap am năzuit.
Arce, săgeți, fieră rupte, privește la ce-am agiuns,
Toate le-au sfărmat Istili, și eu, de năcaz pătruns,
Alerg și vin iar la tine, și tu, ce ești împărat
Preste zidirile toate, de prin mări și pe uscat,
Răsplătește-i de cruzime, căci la puterea mea nu-i.
„Fii cu inimă, oștene, îmi zisă mărie-lui.
Pietrele de funii roasă la fîntîni vei fi văzut
Și de-a ploilor vărsare stîncile făcute lut.
Mergi, stăruie și-nțălege că-i fulger puterea mea.“
Am ascultat și eu astăzi petrec în brață cu ea.

1847, LA IULIE, LA SLĂNIC

De gîndei că a iubi este lucru ușurel
Și că-i purta pe amori pe deget ca pe inel
Sau de gîndei că orbit de frumusețe și nuri,
N-oi cerceta, nici muștra a tale prefăcături,
Mult te greșai, draga mea, căci și amoriul și eu,
De sintem cu ochi legați și robiți de nurul tău,
Dar cu-atîta mai virtos sintem și cunoscători
La prieteni credincioși și la cei ce-s vînzători
(și la cei amăgitori).
Și ca să te-ncredințez de aceste ce-ți zisăi,
Cetește mai gios un stih ce pentru tine scrisăi.
„Gîndem c-am iubit un înger din ceri supt chip fe-
meiesc,
Dar n-au fost decît femeie din iad supt chip în-
geresc.“

PE NĂSĂLIE, 831, OCTM. 15

Sufletul de trup departe, pe năsălie răstignită,
Încă cu ceva podoabe de-ale lumii asuprită,
Fața ta pare că râde liniștită de păcate
Și lumea, care te perde cu vederi înlăcrămate,
Nu nurii, nu frumusețea, nu zîmbirea, nu gurița,
Nici ochii acei ca mura, nici statul cel ca mlădița,
Ce o cinste, o credință, o legiuită iubire
Jălește și pomenește pentru a ta proslăvire.

Pe năsălie răstignită, zaci, draga mea Zmărăgdiță,
Căci de pre pământ la ceriuri au zburat a ta ființă.
Nu vezi plîns, n-azi suspinuri, de cele lumești de-
parte,
O putere mai ai încă, ca cu moarte ta dînd moarte,
Mi-ai răpit orice simțire și dorință de alt bine,
Afară de unul numai, să mă îngrop lingă tine.

Frumusăță, nur și haz,
V-ați dus din vederea mea,
Căci au zburat la cer azi
Soția ce vă avea.
Nu gustul, nu desfătarea,
Nici placul cu bucuria,
Ce dragoste și-ngroparea
De-acum suvenir să-mi fia.

Ba, de-acum nu spre plăcere, nu spre gust, nu spre
iubire,

Privindu-te supt icoane în potop de tinguire,
Ochii mei, săracii ochii, privind a ta răstignire,
Tot să plîngă, dar să plîngă pentru a ta mîntuire.

Ba, draga mea, nu în starea frumuseții feții tale,
Nici în floarea frăgezimii pe a tinereții cale,
Nici în mîndra vesălie de covîrșiri trecătoare,
Nici în zădarnica fală a slavei amăgitoare,
Ci de groapa ta aproape în năsălie răstignită,
Cu pînza morții pe față, ca-ntr-un alcov adormită,
Ochii mei, săracii ochii, cu-a lor lacrimi necurmăte,
Să-ți ceie de la cer milă și iertare de păcate.

Ah, te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei,
Unde-i viața, unde-i mila ce izvora dintr-a tăi !
Toate s-au sfîrșit, dar moarte măcar cu cruzimea sa
Legăturile iubirii n-au putut desființa.
În năsălia ce poartă împodobit chipul tău
Alătura cu icoana a unuie Dumnezeu,
Ești și tu, ah, lacrimi vecinici, ude-vă de-acum mereu
Pe tine pentru iubire, pe dîns' de sufletul tău,
Pînă cînd mila din ceriuri, unită cu dorul meu,
Despărțindu-mă de țarnă m-a uni cu duhul tău.

Pentru ce gemi și suspini, suflete al meu, răspunde,
Și de ce pin' la atît năcazul tău te pătrunde ?
Au dar și ființa ta sfîntă și dumnezeiască
Ai pierdut-o și n-o ai acu-n stare omenească ?
Au durere ți-i de-un feli unde firea covîrșește,
Căci puterea mai întăi ș-apoi pe trup il topește.

Ah, te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei,
Unde-i viața, unde-i mila ce izvora dintr-a tăi !

Toate s-au sfirșit și moarte, furul cel neadormit,
Fără milă, fără veste chiar din brață-mi te-au răpit.
Te-au răpit, o, vai de mine, cum să mai trăiesc
de-acum,

Cînd simțire de viață nu mi-au mai rămas nicicum,
Cînd văzduhul tot otravă, cînd lumina au apus,
Cînd și inima și suflet cu tine, dragă, s-au dus !

ZMÄRAGDA CONACHI, LOGOFETEASÄ,
NÄSCUTÄ DONICI

Amori, la a ta putere de-acum nu mă mai închin,
Na-ți și arc, na-ți și săgeată, na-ți și ghimpul cu
venin,

Căci la invalizi ca mine ele nu să mai cuvin.
Te-am slujit, cît am fost tînär, cu credință, precum
știi,

La năvăli și la rätrete, în cetäți și pe cîmpii.
De cîte ori pentru tine chiar mort am fost între vii,
Iar acum o altă grijă și simțire m-au cuprins.
Tu-nțălegi că numai focul pentr-un dumnezău aprins
Au putut într-al meu suflet pe al tău să-l facă stîns.
Ah, te-au stîns, dar pomenirea unui sufletäl iubit
Poate fi ștearsă vrodată măcar cît de umilit
Ar fi omul cînd să roagă celuie ce l-au zidit ?
Mergi și du-te de la mine frumușălelor să spui
Că acela ce prin versuri le-au slăvit, acuma nu-i
Decît un scheletru răce, răzämat pe cîrja lui.

[UN CALIC ODINIOARĂ]

Un calic odinioară avea tovarăș un cîne,
Tovarăș de sărăcie, dar cerea și minca pîne.
Oarecine, din durere, îi zisă : „Ce mai ții cîne,
Cînd a ta hrană tu însuși abia poți cîștiga pîne ?“
„Vai mia, zisă săracul, dac-oi da și acest cîne,
Cine a mai fi pe lume să mă iubască pe mine ?“

[CE DURERE, SUFLEȚALE!]

Ce durere, suflețale, îi durerea de amori.
Dăruiește-mi, ah, cer sfinte, de-ace patimă să mori !
Adevăr c-a lui durere nu dă minunt de răgaz,
Toată noaptea-i priveghere, ziua-i toată în năcaz.
Dar năcaz, dar priveghere nu cu chin supărători,
Ci cu hazul de plăcere unui foc răcoritori,
Căruie îi zic temutul cu frățiorul lui dor,
Și tocma asta-i minune că dintr-o stare așa
Izvorăște și tot hazul ce are ființa sa.
Ah, năcaz, ah, priveghere, temutule și tu dor,
Cu cîtă plăcere dulce a noastre inimi vă vror !

[FOCUL LACRĂMILOR MELE]

Focul lacrărilor mele ce azi ochii mi-au cuprins
Și nici la poalele tale, precum știi, nu au fost stins.
Chiar din inimă și suflet luînd începutul său,
Abia ceva potolire au avut la sînul tău.
Amar mie, că degrabă, depărtat și dinadins,
Și răsufli și simțire au a-mi fi numai de plîns.

[ÎN NĂCAZUL MEU CEL MARE]

În năcazul meu cel mare, că te scîrbisăși pe mine,
N-am avut altă ce face decît să fug de la tine,
Să nu-ți mai fiu la vedere eu, pricina de scîrbire,
Surgunindu-mă de voie pentru a ta liniștire.
Căci nici îmi trecea prin minte că, pe lîngă fru-
musăță,

Ți-au dat firea ș-o comoară de milă și de blîndeță
Și că tu, a vieții mele stăpînă ș-împărăteasă,
În loc de răsplătitoare, ai să te arăți miloasă.
Și să-mi dai și suvenirul de milostivirea ta,
Însămnat cu-acele zisă : „Konachi, nu mă uita“.
Acum, dar, de-atîta milă cum să te proslăvesc eu
Decît zicîndu-ți de viață al doile dumnezeu.

CĂLUGĂRUL MILOSTIV

Un ministru de altare, împovărat de colaci
Ce milele creștinești fac și dau pentru săraci,
Gîrbovit de-așa ciștig, cătinel călătorea,
Cîntărind în gîtul său mișina care ducea.
„Părințale, milă aibi de-un sărac și ticălos,
Au strigat un biet calic ce să tîrîia pe gios.
Dă-mi și mie să mînc din cîte ți-au dăruit
Inimile creștinești ce și tu le ai clătuit.
Dă-mi și mie, că sînt mort și te-i și mai ușura.“
„Lipsăște, să nu te văz, au răspuns sfinția-sa,
Cum ai îndrăznit să cei din daruri bisăricești ?
Fugi, că nu-s de gura ta prisosuri dumnezăiești.“
„Dar, părinte, oi să pei, ș-apoi eu ce-s vinovat ?“
„Au doar ești nebun de cei ceea ce alții mi-au dat !
Voi, calicii, îndrăzniți pe drumeteți a supăra.
Lipsăște, căci de-ai fi om, ai munci la casa ta !“
„Dar, părinte, sînt olog, nu pot munci, nici umbra !“
„Apoi învață, încai, a toarce ș-a depăna.“
„Sfinte, pentru Dumnezău, mori de foame, dă-mi
ceva !“
„Lipsăște din ochii mei, vai mie, de voia ta.“
„Dar încai nu mă lipsi de-o molitfă măcar,
După ce la foamea mea n-ai aruncat nici dinar.“
„Ai dreptate, fătul meu, și ți-o dau de mii de ori,
Precum sîntem porunciți, mai virtos cînd spui că
mori.

Îngenunche, dar, și stă de pocăință pătruns.“
„Ba, părinte, nu te-ascult, bietul calic au răspuns.
Mila nu-ți mai răvărșă, inima nu-ți mai clăti,
Căci flămînd și în genunchi niciodată nu voi fi.
Molitfele unui rău nu hrănesc pe un sărac,
Dar nici dau un ban măcar pe molitfa unui drac !“

[ASARĂ, DE-UN VAC TRECUT]

Asară, de-un vac trecut,
Să gust hazul m-ai făcut,
O, doamna mea ce miloasă,

Și să cred că n-ai oprit
Nici un lucru nejărfit
Din câte ai mai frumoasă.

Ochi, guriță, piept și sîn,
Voi, la care eu mă-nchin,
Și tu rai ascuns pre tare,

Pomeniți neconținut
Cît zbucium și vînzolit
Ați răbdat cu luptă mare.

Cum simțăm că să bătea
Inima ei supt a mea
Cu răsufuri îndesite,

Piept pe piept tot apăsînd,
Gură pe gură mușcînd
Țițisoare dezvălitate.

Iar voi, mîni, ce-ați dat porneală
Că m-a iubi o Marghioală
Aleasă între femei,

Binevoți pe-a ei brață,
Cînd a fi să ies din viață,
Voi să-nchideți ochii mei.

[SUFLETE AL MEU, SUSPINĂ !]

Suflete al meu, suspină
Și te topește arzînd,
Căci iubita ta stăpînă
Acum să află bocînd

Pe trupușorul iubit
A maicii ce-au răposat
Și tu de dînsa lipit
Lîngă ea, c-ai leșinat.

Iar voi, ochi, plîngeți amar
Pîn' ce-ți orbi amîndoi,
Cînd așa cumplit pahar
Îl bău fără de voi.

SLĂNICUL, IARĂȘI, DUPĂ 26 ANI

Apoi dar scris au fost încă
Să te mai văz, naltă stîncă,
Să te mai văz, dar, vai mie,
Nu cu draga mea Zulnie,
Ce singur, ca vai de mine,
Alb și răce, ca și tine.
Dar unde-i copaciul mare,
Ce lipsit de a ta stare
Cu aceste să cinstisă
De amori cuvinte scrisă :
„Călătoriule, nu trece, stă, citește și cunoaște
Că amoriul cel mai strașnic din prieteșug să naște” !
Înțeleg, în țărna toate
Le-au prefăcut cruda moarte,
Dar încai țărna iubită
De tine zace lipită,
Iar a mea, a mea departe,
Pîn' la ceasul cel de moarte,
Cînd în groapa-ntunecoasă
Lipindu-mă de-a ei oasă
Voi striga, dragă Zulnie,
Azi și mini și-n vecinicie !

[EȘTI NURLIE, EȘTI FRUMOASĂ]

Ești nurlie, ești frumoasă,
Ești și blindă, n-ai pornire,
Dar atîta de ciudoasă,
Încît alta nu-i în fire.

Cineva moară și cheie
Chiar la picioarele tale,
Plîngă-să și milă ceie
Pătruns de plîns și de jale,

Dac-ai apucat o dată
A-l zvîrli în chinuire,
Calci și legi și fire toată
Și omori fără simțire.

LUNA PLINĂ DIN 7 IULIE, 846

Stăpîna nopților lună,
Ce ceriul încoronezi,
Oftatul meu ce răsună
Și lacrămile ce vezi

Du-le peste munți și spune
Stăpînei ce le-au pornit
Că o viață să rîpune
Pentru dînsa la sfîrșit.

Spune-i că mori de durere,
Că de cînd ne-am despărțit,
Tot feliul de mîngiere
De la mine au lipsit.

Moartea nu mă îngrozăște,
Doar că viața mi-ar curma,
Ce numai că mă lipsăște
De dulce suflarea sa.

Spune-i că spre pomenire
Suvenirul ce mi-au dat
Supt a buzălor lipire
În lacrămi este scaldat,

În lacrimi ce ea cunoaște,
Căci pe sînul ei au curs
Ș-în suspinul ce să naște
Dintr-un piept de ea pătruns.

Și ca să-ți deie crezare
De cumplitul meu năcaz,
Pomeneste-i desfătare
De la sînul ei cu haz.

Noaptele înfricoșate,
Ce pe furiș străjuim,
Pășurile măsurate
Ce pe prispă cumpănem (potrivem),

Deșchidere tăinuită
A zăvoarilor de her,
Fereala neadormită
De lumina ta din cer.

Și apoi îmbrătoșări
Cu aprindere de foc,
Nesfirșite sărutări
De mii de ori pe un loc.

Apoi plînsul cel de jele,
Apoi vaiet și oftat,
Cu muștrare de greșele
Ș-apoi iarăși sărutat.

Sărutat pe-un piept ca crinul,
Pe un sîn cu flori sădit,
Pe-o guriță ca rubinul
Ce sufletul mi-au robit.

TEATRU

COMEDIE BANULUI COSTANDIN CANTA,
CE-I ZÎC CĂBUJAN ȘI CAVALER CUCOȘ

OBRAZĂLE

Cavaler Cucuș sau *Vreme ră*, banul *Costandin Căbujan* ; *Jompa*, vizeteul și ministrul său ; *State Băcalu*, prietenul său.

Nefiind teatrul, s-au jucat comedie aceasta la păpușării. Alcătuită de Costachi Conachi, de Neculai Dimachi și de Dimitrachi Beldiman.

FACERE I, ARĂTARE I

Teatrul arată o casă unde sosăște Cavaler Cucuș și intrînd Jompa cu gemăndanul ia povățuiri de la dînsul

CAVALER CUCOȘ

Jompo, cai să să poarte
Păr' la trei ceasuri de noapte.
Ascultă, cată la mine,
Îți deșchide ochii bine :
Cai mei is gingași tare,
Nu le da multă mîncare.

Cucoane, de-acum nu-ți pasă,
 Nădejde pe mine lasă,
 Că i-oi pune eu la cale,
 După placul dumitale.
 Nu te-oi pune în cheltuială,
 Că le-oi da cu socoteală
 Orz și fin pre puțin foarte,
 Că aici-s scumpe toate.

CAVALER CUCOȘ

Aferim, vizetiu bun,
 Na-ți o păra de tiutium,
 Vorbe de economie
 Îmi dau mare bucurie.
 Du-te la cai de-i grijăște
 Și cu dinșii te silește.
 Tot temeiu stă în săciuală,
 Nu în multa cheltuială.
 Știu aceasta di pi mine
 Că nici pic nu-mi merge bine,
 Măcar orișice-oi mînca,
 Dacă nu m-oi cheptăna.

JOMPA

(*ieșind pe ușă*)

Adevăru-i, ai dreptate,
 Cailor sameni la toate.

PERDEAUA AL 2-LE

CAVALER CUCOȘ
 (*singur în casă*)

Doamne, cît am cheltuit
 Cu drumul care-am venit.
 Trei părare pentru mine,
 Pre săminți și pe masline.

Una Jompei de chitan
 Și feciorului un ban,
 Căci acesta-i pre bun om,
 La mîncare iconom.
 Ce rămîne de la mine
 Îi adunge numai bine.
 Bu, bu, bu, ce cheltuială,
 Cînd stau de-mi fac socoteală,
 În credință-i peste fire.
 Ca să nu-mi ies din sîmțire,
 Dar după ce-am cheltuit
 Pentru treaba ce-am venit,
 De n-ar fi nici o ispravă,
 Singur eu îmi dau otravă.

PERDEAUA AL 3-LE

CAVALER CUCOȘ

(*în dughiană Băcalului cerînd ciubote*)

Ia, să-ți spui, giupîne State,
 Ai ciubote căputate,
 Să ieu pentru vezetiu,
 Dar nu-ți dau mai mult de-un leu.

STATI BĂCALU

Ei, cucoane, te-ai grăbit
 Cu cuvîntul ce-i vorbit.
 Giumerzlicul dumitale
 Nu mai are asămănare,
 Dar ochinci dac-ii lua,
 O leiță încă îi da.

CAVALER CUCOȘ

Ascultă, giupîne State,
 Eu te am ca pe un frate.
 Vezi că orice-oi cumpăra
 Alerg tot la dumneta

Și fiindcă te iubesc,
Voi să te schivernisesc.

STATI

Ho, Doamne, cînd oi să scap
De-acest om aliținap?
Înțăleg că mă iubești,
Dar nu poți să m-amăgești.
Eu, frăție, dumitale
O vînd în două părăle.
Fugi de-aice, de la mine,
Du-te la alții mai bine.

JOMPA

(*ieșind din dughiană*)

Cucoane, nu mă ascuți,
Nu mai poci umbla desculț!
Vai de mine, ce păcat
Că cu totul m-ai mîncat,
Dar boieri ca dumita
Să te faci de măscăra
Pentru două, trei părăle,
Nu-i de cînte dumitale.

CAVALER CUCOȘ

Ce-mi spui tu că nu-i cu cale,
Toate sînt pîr' la părăle,
Dar ce cînte îmi trebuiește,
Interesul cînd lipsăște.
Eu cu vînturi nu trăiesc,
Bani voi să agonisăsc,
Părăluța mă hrănește,
Părăluța mă cîntește.
Pentru aceasta o strîng bine
Cînd ajunge ea la mine.

208

JOMPA

Știu că cînte dumitale
Stăruie numai părăle,
Vorbești pre adevărat,
Dar eu știu c-am degerat.

CAVALER CUCOȘ

Taci, nu te obrăznici,
Rabdă pâr' s-or iefteni.
Cînd parăche a fi un leu,
Să știi, negreșit, că-ți ieu.

PERDEAUA AL 4-LE

In casă, Cavaler Cucuș și Jompa

Jompo, ce vreme-i afară?

JOMPA

Ninge, cucoane, de-asăară.
A să fie iarnă mare
Și la fin bună vînzare.

CAVALER CUCOȘ

Jompușorule, sărace,
Pentru fin spune-mi, că-mi place.
Vîndi-s-a și pe la mine?

JOMPA

Ca chiperiul și mai bine.

CAVALER CUCOȘ

Ce zici, finul bunu-i tot?
Oare cîți bani voi să scot?

209

JOMPA

Bun, cucoane, ca mătasa.
Ian să mergi odată acasă,
Să vezi cum or alerga
Și cu banii te-or ruga
Să mășori în dimerlie
Gălbinașii ce-or să-ți vie.

CAVALER CUCOȘ

Mări, ce-mi spui, așa este,
Jompo, tot așa menește.
Vorba ce de dimerlie
Îmi dă mare bucurie.
Ian vezi badea ce duh are,
Cînd vorbește de parale.
Deci îți spui în astă sară
Că eu mîni purceg la țară.

S-o sfîrșit comedie aceasta

GIUDECATA FEMEILOR

Această come[die] făcută de aga Costachi Conachi
la leat 1806, decmv. I

O B R A Z Ă L E

Zefs dumnezău elinesc
Ermis îngerul lui Zefs
Perierghie
Curvariul cu slăbăciune Neculai Hrisoverghie
Curvariul adiafor Șarban Negel
Curvariul obraznic Costandin Sturza
Curvariul cel viclean Costachi Conachi
Femeile măritate
Amorul
Bărbafii

Nefiind teatru, s-au făcut comedie aceasta la păpușării.

Amoriul, Ermis, îngerul lui Zefs

ERMIS

Astăzi vra Zefs ca să facă femeilor giudecată
Pentru nevoile toate cîte prin jalubă arată
Că le-ar fi făcînd Amoriul prin osînde necurmăte

De la un capăt a lumii păr' la marginile toate,
Căci au asurzit cu totul de atita văitare
Ce de pre pământ să suie pîr' la ceriuri cu strigare.
În olac de aripioare pre pământ mă triimete,
Ca s-adun amorezații cu inimile rănite
Și să sorocesc Amoriul să vie la giudecată,
Ca să ia sfîrșit pricina ce tulbură lume toată,
Dar n-am nici o înștiințare de Amori unde trăiește,
Ca să-l duc cît de în grabă la locul ce trebuiește.

PERIERGHIE

Cu toate că dintre oameni nu am lipsit niciodată,
Dar de-i pre pământ Amoriul, nu știu astă ună
data.
Aud lume că să plînge de un lucru ce nu vede,
Dar după lacrimi pe oameni acum cine îi mai
crede.

Văd în scris multe istorii de amori închipuite,
Dar oamenii nu urmează precum le au zugrăvite.
Și pre cu greu îi să afli, căci el nu obicinuește
Să umble cu pombi mari pe acolo unde trăiește.
Fuge de mîndrie lumii, în curți nu să odihnește,
Nici între boieri să viră, nici cu bogații trăiește.
Îi pre măsurat la pofte, lipsa nu-l înspăimîntează
Și în nevoile lumii mai tare să-ntemeiază.
De duh nu să îndulcește, a fi prost nu-i rușine,
Totdeauna să ferește de mîndre și de minciune.
Poți să cunoști de pe-atita, dacă îi lua aminte,
Că rușine îi în față și prepusul îi nainte.

ERMIS

Dumnezăoale a lumii, Perierghie slăvită,
Ce priveghezi totdeauna trează și neadormită,
Tu ce trăiești nelipsită din viață omenească,
Spune-mi, n-ai profitit astăzi vro romanță
franțuzască?
Căci istoriile tale n-au nici o asemănare
Cu cele ce-arată lume prin suspin de văitare.
Tu îmi spui cum că Amoriul în palat nu lăcuiește

Și că de mîndrie fuge și de cei mari să ferește,
Însă toți jăluitorii ce s-au plîns de strîmbătate
Sînt boierii și bogații, nevestele măritate.
Zic Amoriului că este un viclean cu tirănie,
Ce pricinuiește lacrimi cu-a sa nestatornicie
Și că după ce cîștigă dragostele în trufie,
Să preface cu lesnire întru adiaforie.

PERIERGHIE

Dar nu-i Amoriul acela, îngerule de viață,
Ce în patima curviei cu obrăzarul în față
Au ieșit din iad în lume totodată cu mîndrie
Și să află-acum în gazdă la somnoroasa trufie.
S-au rudit cu mișalie și cu patimile toate
Și ațîțā între oameni vrajbele cu răutate.
S-au unit cu vicleșugul ș-au furat arc și săgeată
De la prostatec Amor, ce-adormisā lingă-o fată.

ERMIS

Apoi dar sînt alte patimi supt a Amoriului nume.

PERIERGHIE

Ascultă și fă izvoade de cîte ți-oi spune anume.
Curvia nesățioasă, cu ochi plini de desfrinare,
Este ce dintăi pricină ce scornește turburare.
Ca o vicleană să schimbă supt fire deosăbite
Numai ca să-ți îplinească poftele nemărginite.
Uneori o vezi mîhnită, de gîndești cum c-a să
moară
Și cu lacrimi ne-ncetate sloboade ahturi de pară.
Giură, blastămă norocul că îi cu împotrivire
Și nu poate să-și arăte dorul său cel de peire.
Lasă toate ale casăi cu nebăgare de samă
Și la cărți pune norocul numai pe figuri de damă.
Zaiță și ovilită, cu moarte scrisă în față,
Fără multă prelungire cade amețită în brață.
Aceasta este curvia într-un om cu slăbăciune.
Alteori îi mînioasă și s-arată imputăciune,

Vinuiește că nu simpte pe cât îi este iubire
Și puindu-și chează ceriul, fuge ș-aleargă aiure.

Pune gilcevi de minie între cele ce s-adună,
Știind că lupul nu pere niciodată în furtună.

Aceasta este curvia într-un om cu viclenie.

Alteori iarăși s-arată numai c-o căutătură,
Nicidecum nu să robește, nici să-nchină, nici să
giură,

Ce lăsînd vreme s-aducă vînaturile acasă,
De cîștigă, mulțamește, iar de nu, nici pic
nu-i pasă.

Aceasta este curvia într-un om cu fudulie.

Alteori iarăși s-arată cu pizmă și cu dîrjje
Și voiește să supuie inimile în tîrie,

Fără să mai bage-n samă orice ace datorie.

Război rădică cu toții pentru o filotimie

Ce abe agiunge numai pîr' la patima curviei.

Aceasta este curvariul îngîmfat de sămeție.

Alteori...

ERMIS

Sfîrșește, soro, că nu-mi ajunge hîrtie.

Ah, Zefs, la această slujbă m-ai rînduit tu pe
mine,

Să adun niște diavoli ce nu-i mai cunoaște nime?

Ce să fac, dar am nădejde că i-oi găsi beți
vrodată.

PERIERGHIE

Te înșăli, căci acești oameni nici nu beu, nici să
îmbată.

Dar voiești să știi pe unde lăcuiesc acum anume?

ERMIS

Fă, mă rog, o bunătate de mi-i înșiră pe nume.

214

PERIERGHIE

Curvariul cu slăbăciuni... lăcuiește la Negrești.

ERMIS

Dar cel plin de viclenie?...

PERIERGHIE

Și la Eși și în Țigănești.

ERMIS

Dar curvariul adiafor?

PERIERGHIE

Pe Elan la Mălăiești.

ERMIS

Dar celălalt unde este?

PERIERGHIE

Și la Prut, și la Boțăști.

ERMIS

Vai de mine, că-s cuprinsă marginile țării tcate
De-acești îngeri a Sătanei, de-aceste răle bucate.
Dar mă duc, că n-am vreme.

PERIERGHIE

Îngere, mă rog, așteaptă.
Spune-mi, femeii ori să fie la această giudecată?

ERMIS

Dar fără ele să poate vreo sfadă omenească!
(Să duce.)

215

PERDEAUA AL DOILE

Perierghie (singură)

Curioază giudecată voiește Zăfs ca să facă.

Ah, nu știu cum m-aș preface ca să fiu la
cercetare,

Să aud ce să răspundă atunce fieștecare,

Căci Zăfs la furie nu ascultă, nici minciuni de
prin dughene,

Giurămînturi nu crede, nici încredințări viclene.

FAPTA A DOUA

PERDEAUA INTĂI

Zefs, Femeile, Amoriul, Ermis

FEMEILE

Zăfs, stăpîne cu-ndurare, cumpănă îndreptătoare,

Ascultă o lume toată ce să plînge cu strigare
Pentru mare tirănie ce ni să pricinuieste

De la vicleanul acesta carele ne pedepsăște.

Nu ne lasă o menuntă de viață cu mulțămire,

Ce de-a purure cu lăcrămi petrecem în chinuire.

Ne înșală cu cuvinte de statornică iubire

Și cu giurămînturi groaznici de o vecinică unire.

Pe tine te pune martur că ne-a iubi cu dreptate

Și că n-om fi asuprite nici c-un feli de strîmbătate.

Noi avînd credință-n tine, te primim de chizășie.

Tu ne-i dat ființă slabă, noi nu sîntem vinovate.

Ah, ascultă-ne, stăpîne, și ne fă încai dreptate

După ce dar ne robește și de dragoste ne-aprinde,

Împlinind poftete toate cite gîndul lui cuprinde,

Apoi îndată să schimbă cu pricini deosăbite
Și ne privește cum ardem în văpăi nepotolite,
Fără să arate milă cu a noastră chinuire.
Ah, nu te-ndura, stăpîne, și fă vreo răsplătire!

ZEFS

Amoriule, auzît-ai tînguire femeiască?

Răspunde fără zăbavă, căci cer să mai vorbască.
La aceasta au dreptate, că de multe ori în lume

Am auzît că minciuna să-ndreptează cu-al tău
nume.

Nu vă temeți nici de trăsnet, nici de el, nici de urgie.

AMORIUL

Dumnezeule înalte, nu te porni cu minie,

Nu pot ascunde de tine că ele trag strîmbătate,

Dar de mine ce să leagă fără cuvînt de dreptate,

Cît de puțin cunoștință ele n-au făcut cu mine,

Căci tu știi că eu pre oameni îi povățuiesc spre bine

Fugii de ceata boierească și de haine împodobite

De cînd m-am sfădit odată cu maică-me, Afrodite.

Nu mă-ncing nici cu beldare, nici port șlice
gogonate,

Nici lăcuiesc în palaturi, nici prin tîrguri desfrîinate.

Viața me este pre proastă, tot la țară cu păstorii

Și tu vezi că astă dată sînt boieri jăluitorii,

Dar fiindcă voiesc pace, nu-ți voi ascunde, stăpîne,

Că vinovații să află acum aproape de tine.

ZEFS

Spune-mi, dar, tu adevărul și arată vinovații.

AMORIUL

Nu sînt alții în credință decît fățarnici bărbații.

FIMEILE

(între dînsăle)

Pe puțin ne pasă nouă cine pot fi vinovații.
Dreptate să ni să facă, ș-apoi ne moară bărbații.

ZEFS

Mergi, Ermis, de-i adu de față.

PERDEAUA AL 2

Bărbații, Ermis, Perierghie

PERIERGHIE

Nelegiuțiilor mergeți cu []¹ la giudecată,
Căci vicleniile voastre toate s-au descoperit îndată.
Nu-s aice Nicoreștii să vă desfățați în hazuri
Și țichizmata din trupuri să faceți cu multe nazuri.

BARBAȚII

Fraților, s-au sfârșit toate, au venit ceasul de-apoi,
Cu ce chip să ne dăm sama, ah, ticăloșii de noi!
Să văd aice adunate
Toate acele înșălate,
Nu-i nădejde să ne-ascundem,
Căci mișaliile noastre n-au capăt, nici început
Cite de un an de zile ținem minte ce-am făcut.
Cine gînde vreodată
Că va mai fi giudecată,
Să ne gătim să răspundem.

ERMIS

Ce mai zăboviți atîta, n-ați auzit că vă cheamă?

¹ Loc alb în ms.

BARBAȚII

Îngerule, mai așteaptă, să ne mai luăm de samă.

ERMIS

Dar îngerii nu să-nșală cu prelungiri mincinoasă.
Mergeți, că mîncăți bătaie, zidirilor păcătoasă!

PERDEAUA AL 3-LE

Zefs, Bărbații, Amoriul, Perierghie, Ermis

ZEFS

V-am chemat ca să răspundeți la răutățile toate
Cite Amoriul arată că faceți cu strîmbătate
Femeilor tuturor ce vi să-mpotrivesc vouă.

BARBAȚII

Ne-am înștiințat, stăpîne, de-aceste gazete nouă,
Dar de vreme ce Amoriul dragostele stăpînește,
Tot binele și tot răul singur le pricinuieste.
Noi ne purtăm după dînsul și facem orice
ne-nvață,
El ne-arată sărutatul, el ne-nvață a strînge în brață.

AMORIUL

Dar la patima curviei îndemnătu-v-am vrodată?

BARBAȚII

De la una pir' la alta cale nu-i îndelungată.

AMORIUL

Bărbați, duhuri de diavoli și nelegiuți ibovnici,
De sînteți făr' de năravuri și la hotăriri statornici

Și iubiți în toată vreme chiar din inimă curată,
Vro femeie din prostime ce n-alegiți vreodată,
Fără numai la podoabă vă-nchinați cu mișălie?

BĂRBATH

Ce curioază întrebare, ce curioază aporie,
Nici vedere, nici auzul nu pot să te mai slujască.

ZEFS

Per gusto non despotare, zice o vorbă turcească.

PERIERGHIE

O... că bine știe limba italienească!

AMORIUL

O... să alegeți pentru iubit tot cucoane
Și să vă feriți cu totul de celelalte persoane,
Cu toate că-i mincinoasă și această mărturie,
Căci nu faceți osăbire când vă turbați de curvie.
Dar spuneți-mi, ce-i pricina de nu iubiți și fecioare
Cu care legînd amoriul cu vecinică neschimbare
Să vă cununați pe urmă după lege cu dreptate
Și să țineți o credință fără sămn de strîmbătate?
Această îi învățatură ce v-am dat eu totdeauna,
Dar din poroncile mele voi n-ați ascultat nici una.
Pentru Dumnezeu, răspundeți, de ce faceți
strîmbătate,
De vă-ncurcați totdeauna cu femei ce-s măritate?

ZEFS

Pricina este sfîrșită, divanul să se dezlege
Și voi sînteți în urgie, bărbaților fără lege.

220

ERMIS

Nu v-am spus mai de-nainte că-i să cădeți voi
în vină?

Hotărăște-le, stăpine, pedeapsa după pricină,
Mai virtos că-s multe soiuri de curvari aici în lume.

ZEFS

Și cine poate să-i știe și să-i aleagă anume?

PERIERGHIE

Eu ți i-oi spune, stăpine, chiar curat moldovenește,
Și după a mele izvoade, ascultă și hotărăște.

PERIERGHIE

Curvariul cu slăbăciune.

ZEFS

Fărmăcat în veci să fie!

PERIERGHIE

Curvariul cel adiafor.

ZEFS

Nesătul de lăcomie.

PERIERGHIE

Curvariul cel mai obraznic.

ZEFS

Să n-aibă noroc la vite.

PERIERGHIE

Curvariul cu viclenie.

221

ZEFS

Să trăiască în ispite
Și să trăiască o viață tot cu neazuri amară
Și după aceste toate în Franța famăn să moară.

COSTACHI KO

Dar copiii și nepoții?

ZEFS

Să trăiască ca netoții.

Sfârșitul comedei

[AMORIUL ȘI TOATE HARURILE ¹]

ARĂTAREA I-I

Perdeaua aceasta să închipuiește pe dealul Copoului, în rediul desfătării sau a adunării. Să arată Amoriul cu capul gol, năcăjit și desperat fiind, zice:

AMORIUL

Daruri, nuri și frumusețe, măguliri mîngietoare,
Istățimi, frăgezîmi, dezmerdări veselitoare,
Vă rog, veniți, ajutați-mi, căci acum în defăimare
Tulba, arcul și săgeata nici o putere nu are.
Tulba, arcul și săgeata cu hinia tătărască
S-au dezbrăcat de putere și de lucrarea cerească.
Femeile, într-una, nu cunosc altă chemare,
Decît acea de monedă, care le face plecare.
Nu-i nicicum statornicie, nu-i dragostea cea curată,
Toate sînt acum schimbate în interes și în plată.
Nu sînt inimi simțitoare, nu-s statornice în lume,
În zădar silesc de-nșală pe ibovnici c[u]-acest nume.
Nu-i plecare sufletească, ce moneda le îndeamnă.
O privește și Amoriul ca o marfă în dughiană.
Eu sînt ticălos, defăimat, fără chip, fără putere,
Bolnav, lipsit, fără arme, gol lăsat într-o durere.
Numele meu îi o mască ce să vinde pe parale,
Și aurul este darul a robi ș-a da la cale.

¹ Acest stih este de mult făcut, dar de cine, nu să știe.

Adevărul și dreptatea, statornicia curată,
Cu veicul acel de aur au zburat în ceri îndată.
Veniți, dar, simțiri curate, veniți, voi, o, daruri sfinte,
Fiți marturii mijlocitori la al nostru bun părinte.
Agiutați-mi la profeșul ce-am pornit cu desperare
Ca ori să prind la putere, ori să scap de supărare.

ARĂTAREA AL 2-LE

*Aceasta ne înfătoșază pe Zefs în ceri, cu luceferii cei
atopriviitori, vînturile, Achilonii și Eol*

ZEFS

Luceferi, ce să aude? Ce strigări pătrunzătoare
Supără a mea ureche și răsună așa tare?
Priviți în bezna adîncă, priviți vecinica lumină,
Priviți idrosfera toată, că este de groază plină.
Ce tropot, ce năvălire, ce colb mare să ridică,
Nu cumva iar urieșii peste noi cu război pică?
Voi fugiți, eu ce voi face, fulgerele nu mi-s gata,
Ifet leneș nu ne-ascultă, ce în zădar își ia plata.
Eol, voi, Achiloni grabnici, alergați, vedeți ce este,
Mulți să văd, dar unul strigă — veniți vînturi,
dați-mi veste.

ARĂTAREA AL 3-LE

Eol, Achiloni și vînturile

Fiicele tale-mpreună cu Amoriul vin, aleargă,
Nourii le-aduc în slavă și aerul tot să-ncheagă.
Vin, vorbăsc, Amoriul strigă nu știu pentru ce
pricină,
Cere din ceriuri dreptate pentru-a femeilor vină.

ARĂTAREA AL 4-LE

*Zefs, Amoriul, Darurile și celelalte puteri a Elionului și a
Olimpului*

ZEFS

Ce strigi, Chipidon, sarmane, cine te-au prădat pe
tine,
Unde ți-i învioșerea care m-au rănit pre mine?
Cine ți-au luat puterea, unde-i arcul și săgeata
Sau te-au prins în preacurvie și ți le-au luat de-a
gata?
Bolnav, gol, ovelit foarte, scărmanat cum trebuiește
Și legat ai fost, îmi pare, cum s-a-ntîmplat,
tălmăcește?

ARĂTAREA AL 5-LE

AMORIUL

Zefs, al veacurilor tată, Zefs, al nostru bun părinte,
Care ții în mină ceriul și năstavurile sfinte,
Care te îmbraci cu frumsăță, cu știință și lumină
Și oblăduiești făptura cu privirea ta cea lină.
Tu, raza cea neapusă și a căruia oglindă
Îi soarele ce hrănește lumea ca c-o rază blindă,
Adevărul și dreptatea într-a lor ființă goale
Stau, zvorăsc cu curăție la a jilțului tău poale,
Din mina ta iese mila, a ta este îndurarea.
Simțirea și vecinicia și îndelungă răbdarea,
Degetul tău ține toate, mișcă aceste planite,
Trăsnete, fulger și săgeata ție îți slujăsc, părinte.
Fii îndurat, ascultă jălnică mea suspinare,
Ascultă Amoriul, Doamne, ce plînge cu întristare.
Poate și el vreodată într-a ta sfîntă pornire
Ț-au slujit cu ascultare, te-au lesnit c-a sa unire.
Ascultă Amoriul, Doamne, ce golit de-a sa putere
Vine, cade în genunchi și să roagă cu durere,
Ascultă cu simțire, privește a mea stare,

Privește a mea stare, cum s-au stîns în defăimare.
Chipidon în lume astăzi nu mai are stăpînire,
Tu trăiești vecinic, părinte, și eu întru osîndire,
Dezbrăcat de-a mele arme, gol, sărac, rănit de

moarte,

Am agiuns de defăimare femeilor desfrîinate.
Nu-i Chipidon, nu-i Amoriul, nu-i mai mult stăpîn
în lume,

Aurul împărățește puterea supt a lui nume.
Doamne, vecinice stăpîne, ah, nu știu cu ce cuvinte
Voi zgrăvi a mea stare înaintea ta, părinte.
Starea mea este duioasă, întîmplarea mea cumplită,
Puterea mea defăimată și slava mea ponegrită.
Trecut fiind eu din Franța la Rosia în primblare,
Petreceam în veselie, în libov și în desfătare.
Mă răsfațam cu pohvală preste inimi cu simțire
Și pătrundeam cu săgeata oriunde vream cu lesnire.
Buimăceam, scoteam din minte pe-acei dați întru
perzare,

Iar p-acei de trebuință îi păzam întru cruțare.
Și trăiam cu mulțămire lucrînd precum în vecie
Îi amoriul cu credință și apoi cu zaluzie.
Făceam haz să văz în lacrimi scaldătoarea mea
gătită

Și mîncarea mea să fie tot de inimă jărtfită.
În urmă vestind războiul rușii cu Poarta turcească,
Au făcut să treacă oastea în țarmura cea dunască.
Eu, ca unul ce am chipuri și primblări și novitale,
Am trecut varistenis cu armia pe pandoale.
Și văzînd aer suptîre, inimile delicate
Am hotărît să fac jîlțul dragostele înfocate.
M-am primblat tot prin Moldova și prin Țara

Rumînească,

Legînd inimi o mulțime cu dragostea cea rusască.
Cinci ani și mai bine încă fiind eu în proslăvire,
Făceam vrajbe în cucoane și neunire în unire.
Femeile, buimăcite, lepăda a lor soție
Și prădînd tot ce-i da mîna, fugea cu blăstămăție.
Neamuri, averi, desfătare, bine, cinste și mărire,
Le lăsa mari și devreme și fugea de pe pumnire.

Dator sînt încă, părinte, a-ți arăta o greșală
Ce-am făcut într-această speculație cu fală.
Căci am schimbat rînduiala ce stăpînea din vechime,
Adică a plăti bărbații socotindu-o prostime,
Ș-am făcut, dimpotrivă, femeile să plătească,
Fiind săraci ofițării și nevrînd să cheltuiască.

Statul tot în pătimire, înspăimîntat totodată
De ciună, de sărăcie, de lipsă înfricoșată,
Tineri, bătrîni și bărbați, toți rămași întru uimire,
Îi privești umblînd pe uliți, cufundați în grea
gîndire.

Fața lor îi veștejită, simțirea lor împilată,
Toate în toate prin toate starea lor jalnic s-arată.
Nu privești decît mîhnire, de oftări aerul geme,
Atmosfera lor îi neagră, tot îi schimbat fără vreme.
Toți arată mîhniciume, toți scîrșcă de întristare,
Numai femeia aleargă pe uliță la primblare,
Numai ea cu veselie, numai ea nesimțitoare
Să bucură, să răsfață, ride în jelnica stare.
Numai ea toate defaimă, numai ei nimic nu-i pasă
De mîncare, de odihnă, cîrtește viind acasă.
Bărbatul, săracul, geme, să bate în gînd de moarte,
Femeia lui îl defaimă și nu ia cu dînsul parte.
Ce privire mai grozavă poate fi în lume altă
Să vezi întru neunire pe femeie desfrînată.
Să vezi un bărbat în gînduri și femeia neunită,
El să plîngă întru lipsă și ea de tot buimăcită,
El strîmtorit întru nevoi, iară ea amorezată,
Alergînd pe pod cu butca, pe spate fiind lăsată.
Vezi șiruri de butci multe, le vezi ca un lanț legate,
Socotești că-ntr-a lor casă fericirile sînt toate.
Le vezi foarte împodobite, ies la pod ca la o luptă,
Strînsă toate cu corsăta, să stea drept, să fie suptă.
Care pe care să-ntreacă, să fie mai roboitoare,
Mai zarifă, mai de modă, la obraz unsă mai tare.
Stau cheptiș, parcă-s staturi, să înfrîng, parcă-s
mămuță,

Rîd, chicotesc, vorbăsc tare, să hlizăsc și să sumuță.
Nu au gînd de mîhniciume, n-au grijă, nici întristare,
Dacă să văd pe pod dusă, ce le pasă de-a lor stare?

„Fie bărbatul în scîrbe, fie el în supărare,
Sîntem femei, își zic ele, ce-avem noi de-a lumii
stare !

Să ne plimbăm ni să cade, nu să stăm întru gîndire,
Vecul îi scurt, viața trece, moartea vine cu gîndire.“
Și tinere și bătrîne, toate, zău, sînt nebunite,
Numai o milă cerească să le mai dea lor minte.
Iesă acum și bărbatul, după nevoi vra s-alerge,
Dar ulița stă închisă, nicăieri poate merge.
Butcile înghesuite să incurcă și stau toate,
Iar bărbatul și-ntr-aceasta află năcaz de moarte.
Pentru dînsile îi bine, găsesc prilej de vorbire
Cu ibovnicii ce-aleargă după ele cu orbire.
Fînul, lemnele și făina nu pot veni de la țară,
Căci bat pe țărani, săracii, și-i dau din uliți afară.
Zic că podul pentru butci îi făcut, nu pentru țară.
Socotește nebunie, socotește stare-amară !
Fac scumpete pintr-aceasta, fac bărbaților sminteală,
Ele sînt pricina lipsăi, ele, fără îndoială.
Banii, dar, lipsînd cu totul și modele în ivire
Nescăzînd, ci mai zarife mergînd tot înspre sporire,
Au schimbat rîndul și ele, și în loc ca să plătească,
Cer de la ibovnici aur și vreu ca să jefuiască.
Am luat cu împrumutare, am dat cu galantonie,
Am sfîrșit toată averea, scurs de-a lor lăcomie,
Am picat supt boale grele, supt lucie sărăcie,
Gol, lipsit, sărac cu totul, supt sarcini de datorie.
Darurile, frumusăța, istețime, vrednicie
N-au putere să robască inimile cu cruzie,
Numai însuși interesul, numai moneda o leagă,
Numai ea o încălzăște, o robește și o pleacă.
Am dat, am cheltuit toate, am rămas ca vai de mine,
Și decît într-așa stare, să mor o poftesc mai bine.
Fă-mi dar, părinte, dreptate, hotărăște a me soartă,
Hotărăște cu durere cumplita mea judecată.
Numai tu ești cu durere, tu ai fost întru iubire,
Tu te-ai supus la săgeata, la amori și pătimire.
De poci răbda, hotărăște, așa mare defăimare,
Să perd averea dodată, putere și dezmerdare,
Să perd a mea stăpînire, să perd a mea slavă toată,

Să rămîn de defăimare într-a idolului gloată,
Ah, părinte, ce durere ! părinte, amară soartă !
Fii milostiv, hotărăște, agiută-mă această dată.
Căci ca o stea într-o apă ce în valuri strălucește
Și de mii de ori supt maluri întunecă și lucește
Ca un fulger ce s-aprinde și lumina să sfîrșește,
De să pare o nălucă omului care-l privește,
Ca un vuiet ce răsună, ca un fum ce să prefăce,
Suflețâlul meu în lacrimi să topește, să desface.
Să mișcă, să-nvăluiește, să aprinde și îngheață
De mii de ori pe menuntă într-a durerilor brață.
Viforul acest sălbatic, vijălie încumplită,
Întartă și înfioară inima mea cea rânită.
La cine să alerg, Doamne, ce să fac, mă rog,
mă-nvață,
Cine poate să mă scoată dintr-acest vifor și ceață ?
Cine poate să m-agiute, cine să mă sprijinească
Din pedeapsă să mă scoată și să nu mă mai
muncească ?

ARĂTAREA AL 6-LE

Aceștia toți, vin și femeile

FEMEILE

Părinte al veacurilor, ziditorul firii noastre,
Priimește o femeie la scaunul slavei voastre.
Priimește să s-arunce ființa cea muritoare
La pristolul nemuririi, la ale tale picioare.
Să vorbască, să răspună pentru obștească dreptate
A femeilor ce astăzi să par rale întru toate.
Pizma, ura, clevetirea, vrajba cea amărîtoare
Să nu aibă ascultare, să nu aibă vro lucrare,
Dreptatea cea ce ține cumpăna mării-tale
Aibă acum dezvălire, aibă puterile sale.
Amoriul acest prea silnic, pricina rușinii noastre,
Acel ce au lucrat toate asupra simțirii voastre,
Care ploaie, zîmbu și hiară te-au îndemnat a te face
Și din dumnezău puternic în făpturi a te prefăce.

Vinzătorul acest cumplit, pruncul acest fără minte,
Dușmanul și lucrătorul poftelor celor cumplite,
Tiranul cel crunt și aprig, vinzătorul cel de sînge
Aibă rușine acuma a cleveți și a plînge.
Rușineză-se odată a omorî fără vină,
A omorî fără frică, cu fală, cu față lină.
Fie, fie a ta milă de ne scoate din robie,
Unde supt chip de blindete ascunde a sa trufie,
Rușineză-să, sfîrșască crocodilul acest strașnic
A omorî fără frică, cu fală, cu față lină.
A săgeta și a ride, a omorî și a plînge,
A să desfăta în lacrimi și a să scâlda în sînge.
Darurile, frumuseța, măguliri mîngîietoare
Le-au făcut să slujască unelte amărîtoare.
Toate vin și dau năvală cu limbuție unită,
Fac muhăsărez, sāraca, inima ce au rānită,
Acea care se ascunde supt coapsă și izbucnește
Din ceas în ceas cu zăstîmpuri îngheață și
să-ncălzăște

Și carele întru frică, în dorință și în groază,
Să zbate și izbucnește, să ascunde, vra să cază,
Să fugă supt griji, supt cumpăt, să iveau pe afară,
Iar el pe toată clipala aruncă săgeți amară.
O rānește cînd cu poftă, cînd cu nuri și frumuseță,
Cînd cu rugăciuni, cu daruri, cînd iar cu vorbe
isteță.

O trage, o amăgește, pînă cînd în cursă pică
Și apoi o veșteazăște, o chinuiește ș-o strică.
O veșteazăște cu ohtări, o strică cu despărțire,
O chinuiește cu ură, omoară cu osîndire,
Sfîrșitul schingiului vine, ori cu vreo zaluzie,
Ori cu depărtări, năcazuri, ori cu adiaforie.
Sāraca femeia șade, plînge și să tînguieste,
Iar ibovnicul petrece și de dînsă nu gîndește.
Mii de mii vede, gonește, nu stă în statornicie,
Cînd femeia în lacrimi blastămă a lui cruzie.
Ea îl dorește, îl plînge, iar el o face nebună,
Ea îl roagă în genunche, el ride de să rāsună.
Stă, sāraca, întru gînduri, părul di pi cap își tunde,
Face aduceri-aminte, îi trimete orișiuunde.

Șade, coasă, împletește, ochii, mintea, viața-și
scurge,
Să scaldă întru puhoiul ce pe obrazul ei curge.
Lacrămi, oftări și sughițuri, frîngerii de mîni
necurmăte
De cu sară pînă-n ziuă, de la zori pînă în noapte.
Să trezăște în oftare, raza zilei cu mîhnire
Îi vestește zi amară, zî de plîns, de tînguire.
Ziua cea mai luminoasă, cea mai dulce și curată
Prin locul de întîmplare chinul ei mai greu s-arată.
Noaptea vine, o cufundă întru noian de gîndire,
Așternutul să stropește cu lacrimi de umilire.
Lacrămi, oftări și suspinuri, frîngerii de mîni
necurmăte

De cu sară pînă-n ziuă, de la zori pînă în noapte.
Zisă c-au venit din Franța sau măcar și din Rosie,
Atîta neomenire acolo nu cred să fie.
Schitul, tracul, gotul mărșav di pi arme să cunoaște
Că lăcuiește pustiul și între fiară să păște.
Tigrul, pardalis sau altă hiară crescută în sînge
Au hrănit acest crocodel ce omoară ș-apoi plînge.
Tot ce este drept din toate este că ne nebunisă
De ne-am făcut de rîs lumii, precum însuș mai sus
spusă.

Și aceasta, nu de altă, decît că am dat crezare
Darurilor celor sfinte ce compania lui are.
Tîrziu am cunoscut însă în cruzîta lui pornire
Dușmănia, tirania și blăstămata vînzare.
Apoi începînd a trage frîul patimilor noastre,
Vandalul vine cu pîra la scaunul slavei voastre,
Schitul, gotul și vandalul ce ne pirăște și oftează !
Că ne primblăm, lui ce-i pasă, la ce vine să ne vază,
De unde știe ce parte, ce gîndire și mîhnire
Am adus noi pentru stare patriei cu pătîmire !
Poate ieșim la primblare să facem împrăștiere
Gîndurilor celor silnici și la cumplita durere.
De rîdem, poate aceasta facem spre parigorie
Bărbaților ce oftează în lipsă de avuție.
Modele ce sînt în lume, că ne strîngem cu corseta,
Dar el ce poartă decohturi, ce umbă cu rățeta !

Noi cu cuvînt facem toate și pentru ca să fim curate,
El însă nu să privește că-i cu stinghiile umflate.
Noi ne strîngem cu corseta spre a nu fi groasă tare,
Dar el plin de răutate, umflat ca o arătare,
Nu i-i rușine să iasă în adunarea obștească,
Să s-arăte plin de boale și ocară să-și vădească.

ARĂTAREA AL 7-LE

Amoriul și vro câțiva tineri bolnavi

Toate sînt așa cum zîceți, sînt bolnav, sărac foarte,
Toate însă voi le faceți, voi îmi faceți a mea moarte.
Iată acești tineri oameni cît sînt de galbeni la față,
Cum oftează întru patimi, cum n-au parte de-a lor
viață.

Pulvis negru și canata și cu alte doftorii
Răvent hapuri și decocturi, lucruri de prin spițării
Sînt a lor îngeri de viață ce le dau mîngîieri
La durerea ce cîștigă de la voi, de la muieri.
Iată marturi de credință, iată pildă vederată :
Sînt întocmai necurmăte, gem, oftează pîn' la
moarte.

Galbeni, uscați, slabi la față, plini de șancăr
și boboane,
Toate-s răsplătiri și daruri de la voi, de la cucoane.
Sculament, șancăr, boboane, frență, sgîrcituri,
cangrină
Sînt florile ce adună dintr-a dragostei grădină.

TRADUCERI

CATRA LEANDRU, CĂ NU VENEA

Ah, trei zile să să treacă, trei zile să nu te văz,
Mor, Leandre, ceas nu perde, vino, să te-mbrătoșez !
Ce pricină în ceea parte te oprește de nu vii,
Mă cutremur, pei de groază și că-s fricoasă mă știi.
Depărtat cu auzirea de jelnic suspinul meu,
Nu crezi inimii ce arde de para dorului tău,
Căci tu poți și fiind singur, prin fel de fel de aflări,
Să-ți împuținezi uritul și să sporești desfătări,
Să umbli, să vezi în lume orice lucru de plăcut,
Ai privești de primblare, ai tineri de întrecut.
Sau, în scurt, uitind năcazul ce-ți vine de la amori,
Să-ți petreci vremea cu gustul unui aprig vânători.
Iar eu, săracan de mine, am un amori tot cu plîns,
Ce-mi trebuie lumea toată și viața fără dîns'
Pentru ca să-i hrănesc para sint născută și trăiesc,
Nici nu pot, nici nu vroi altă decît numai să-l
slăvesc.

Și aceea ce-mi rămîne a face în lipsa ta
Este a vorbi de tine și a nu te mai uita,
A te pomeni cu țipet, a jăli că zăbovești,
A vărsa rîuri de lacrimi, ce tu singur le pornești.
Tu singur ești tot în lume, Leandre, de-ai aduna
Toată dragostea, tot focul ce simpte inima ta,
Nu vei putea niciodată să mi te asămenezi,
Nici să-mi răsplătești iubirea cită eu ție-ți păstrez.
Abia zorile răvarsă și cu chipul tău în gînd,
Mă smuncesc din somnul dulce și alerg la mal
plîngînd.

Acolo, stînd, preste mare arunc ochi și lăcrămez
Blăstămînd ceriul și vîntul de valurile ce văz.
Mă supui la păreri răle ca într-un vis necurat,
Tot valul ce să rădică îmi pare că te-o-necat,
Și dacă vremea s-alină, parcă mă mai răcoresc,
Ș-atuncea, pîntre suspinuri, îmi fur glasul și rănesc
Zicînd : „Pentru ce nu vine, ce face, ce l-a oprit,
Au, ca să mai piardă vremea, așteaptă iarăși vînt
pornit ?“

Unde-i acea vreme dragă în care inima ta
În cele mai mari primejdii de dragoste să-ntărta ?
Te-am văzut noaptea prin mare dînd înot pentr-on
prilej
Cu tot țipetul și plînsul spăimîntatu-te-ai, amurej !
Te-am văzut supt un cer negru ce trăsnea, ce
fulgera,

Luptîndu-te c-o furtună ce mările rădica.
Batjocorei stînci și petre, că nu te-au putut opri
Și te lăudai în brață-mi că stihii poți birui,
Și eu te mustram zicînd : „Leandre, nu fii sămeț,
Ce dulceață pot cunoaște să te văd și să îngheț
Avînd moarte drept nimică numai pentru întilnit.“
Tu te încălzaî la sînu-mi și, la peptul meu lipit,
Prin mii de îmbrătoșele răspundeai că nimic n-ai
Mai scump decît desfătarea ce la sînul meu gustai.
Ah, atunci cu ce lesnire uitam a mării năcaz
Și te iertam și pre tine de-o nebunie cu haz.
Iar acum un abur numai te oprește de nu vii
Și perzi ceasurile toate a vremii care tu știi.
Ce folos că astă noapte au fost lună și senin
Dacă n-ai venit la mine, dacă n-ai dormit la sîn !
Ah, cînd cineva iubește, a dormi n-are răgaz,
Căci, pierzînd un prilej numai, au perdut comori
de haz.

Mă lași, crudule, în focul așteptării în zădar,
Cu năluciri să trec noaptea și ziua cu plîns amar.
Sfîrșește, curmă pedeapsa unei crude ispitiri,
Căci mă topăsc purtînd frica unui amorî cu-ndoiri.
Pe malul mării de-a lungul nu contenesc a umbla
Căutînd să-ți găsăsc urma însămnată undeva.

Și, de zăresc vreodată om dintr-acolo viind,
Nu-i chip să mă mai oprească a nu umbla ispitînd,
A nu-ntreba în tot felul, a nu plînge, a nu ofta,
Lumea toată mă cunoaște că jelesc venirea ta.
Nu-i destul încă atîta, straiiele ce lași pe mal
Ca un zălog cînd în ziuă te-arunci pe-a mării val,
Dorite fiindu-mi foarte într-a mele văitări,
De mii de ori le acopăr cu plîns și cu sărutări.
Acest feli, Leandre dragă, din ceasul ce m-ai uitat
Număr minuntele ziuăi cu suspin și cu oftat.
Dar abia noaptea sosăște, după rugămîntea mea,
Întunecînd lumea toată cu negricoasa perdea
Și îndată chem la mine tovărășița ce știi
Și ne suim în cerdacul, ce-l ai drept sămn cînd vii,
Unde tremurînd cu mîna făclia vestei aprind
Și îndată către ceriuri rugămîntea mea întind.
Atunci împlîntîndu-mi ochii în întuneric pre mări,
Rog pe Dumnezău s-aprind-a sale cerești cămări,
Ca să poți veni degrabă la locul cel însămnat,
Unde cu tovărășița nopți întregi te-am așteptat.
Stau cu luare-aminte, ascult fără a sufla,
Cuprînd ochii toată marea, ca doar te-oi putea afla.
Sună ceva de departe, apa mișcă-să de pești,
Clatină-să trestioara, mi să pare că tu ești.
Și chiar de mă biruiește somnul după atîtea munci,
Te aduce dinainte-mi și parcă te iert atunci.
Fără voia ta, cu mine petrecînd într-acel ceas,
Plătești, crudule, prin visuri cîte preste zi am tras.
Fără voia ta, iubire îmi arăți desăvîrșit,
Parcă mor și învii iarăși preste-un piept ce ai rânit.
Învii și mai cu-nfocare și mă faci să gust prin vis
Aceea ce loc cuprinde arătîndu-să prin scris,
Zădarnică nălucire, ce pînă mă trezii fu,
Ah, cît îmi pare de dulce cînd mi-o dai aieve tu !
Ca să-mi laud desfătarea, trebuie să gust pe-a ta,
Doresc să-mi simt inimioara bătîndu-să supt a ta.
Atunci fulgere, trăsnească, fie furtuni, bată vînt,
Răstoarne-să toate celea și în cer și pre pămînt,
Cu ochii boldiți la tine, în brațele tale stînd,
De lume că să cufundă nimic nu-mi trece prin gînd.
Pentru ce, dar, să fii tiran, pentru ce să perzi prilej

Și să nu rădici năcazul credincioasei amorej ?
Vin' de mîngîie un suflet de durere săgetat,
Vin' de-mi spune ce pricină te-au făcut de m-ai
uitat.

Au m-ai simțit vreodată căutînd la cineva,
Au n-am jertfit pentru tine pe cîți nu poți număra ?
Ce talmăcire să-ncape, răspunde, ce n-ai venit
Au te-ai îngrozit de mare, grăiește, căci m-am gătit
Să m-arunc făr' de sîială în apă, în ciuda ta,
Ca să-ți arăt că amoriul m-au putut îmbărbăta.
Covîrșind preste primejdii, femeia ce te-au iubit
Prin mări ș-a deschide drumul ce de tine-i părăsit.
Ah, de-ai da înot atunci pe cîmpul mării cel lat,
Mi-i găsi viind spre tine, plină de dor înfocat,
Mînule mi le-ai întinde și te voi îmbrătoșa
Și cu buzile aprinsă ferbinte te-oi săruta.
Nenorocitan de mine, cu ce visuri mă hrănesc
Și ce-mi folosăsc, vai mie, dacă pier cînd mă trezăsc !
Înalte cer, amoreza pleacă a să îneca.
Ba, Leandre, ba, drăguță, inima ta n-a răbda.
Tu mi-ai zis cum că tot omul ce amoriu-au înșelat
Îi vrednic de toată moartea fără a fi giudecat.
Adu-ți aminte de vorba ce giurîndu-te mi-ai spus
Atunce cînd desfătarea pe amori peceți au pus.
A tale mari giurămînturi, ce în veci nu le-oi uita,
Că frumusățile mele au dreptăți asupra ta,
Mă laud de frumusăța, dar nu poți să-mi bănuiești,
Căci le trag chiar de la tine, căci tu mă împodobेști.
Precum știi că este-o floare ce înflorește urmînd
După soarele la care să vede în veci cătînd,
Asămenea cătră tine uitîndu-mă neclintit,
Trag împrumut frumusăța ca din izvor nesfîrșit.
Tu pătrunzi a mea simțire cu lumini ce în cer nu-s,
Tu ești dumnezău de viață, tu ești stea fără apus.
Dar ce huiet să aude, ah, iar furtuni să stîrnesc,
Tremur, îngheț, mor, vai mie, ceriurile să clătesc !
Îngerea, supt a cui mîină apele legate stau
De ce mîinile tale un minunt răgaz nu-mi dau !
De ce pedepsăști amoriul, de ce nu te dezarmezi,
Ah, n-ai iubit niciodată ca să simți și să îmi crezi !
Stă, Leandre, zăbovește, te giur pe viața mea,

Căci știi că decît pe tine nimic mai scump nu are ea.
Stă, mă rog, și mai așteaptă, lasă-te de a veni,
Nu te pune cu o mare ce nu-i putea birui.
Îngăduie să s-aline apele ce clocotesc
Stă... la ce-am agiuns, vai mie, însuși eu să te gonesc.
Dar mă arde, dar mi-i frică, nu știu ce te-oi sfătui,
Ah, cer, dă-i aripi să zboare, ori oprește-l de-a veni !

Iubita și credincioasa ta S...

IULIA CĂTRĂ OVIDIE

Tălmăcire

Slobodă acum să află iubita ta Iulie,
Dar mîna ei cu cutremur abia îndrăznește să-ți scrie.
Poți să-nțelegi, după slove, că-ți scriu suspinînd cu
jele,
Căci au curs și le-au șters fața ploaia lacrimilor
mele.

Ce-i fi făcînd tu, Ovide, în starea acea cumplită ?
Ah, nu înceta a scrie cătră o nenorocită !
Ce nădejde îmi rămîne dacă nu știi a ta soartă,
De n-au potopit cu totul corabia ce te poartă !
Ah, iubitele ibovnic, unde petreci acum oare,
Aruncat de vro furtună în vrun loc cu depărtare.
De mai ai zare de viață în niscai locuri pustii,
Ce sînt lăcaș la sălbatici și de surgun nu mai știi,
Ci citind aceste stihuri, ce amoriul le urzăște :
„Am o inimă în lume care simț că mă iubește.“
Ars-am fost de-a ta iubire, dar această întîmplare,
Despărțindu-mă de tine, m-au cuprins cu foc mai
mare.

Giurămînt îți fac din suflet că te-oi iubi totdeauna
Și tu știi că Iulia nu cunoaște ce-i minciuna.
Te voi iubi totdeauna, dar nu te-oi vedea în vecie,
Căci așa voiește Avgust, ah, Doamne, ce grea urgie !
Ce surgun, ce despărțire și ce noapte-nfricoșată.
Noapte în veci de durere pentru-o biat-amurezată !
Defăimînd atunci cu totul pre ceri, pre noroc, pre
tată,
Vrem să viu, să te văz încă pentru cea de apoi dată.

De abia simții cu frică că mi te răpăsc din brață,
Locul cel cu căldură unde dormeai cu dulceață
Și îndată cruda moarte printr-un leșin de peire
Străbătînd într-al meu suflet rămăsăi fără simțire.
Lumea să întunecară la ochii unei uimite,
Căci perzîndu-te pre tine, zilele îmi sînt răpîte.
Dar apoi m-am trezit iarăși, căci amoriul cu-nfocare
Pentru mai multă pedeapsă m-au întors de la
perzare.

Ce făceam însă atunci în tăcere cufundată ?
Te cătam cu ochii numai printr-o lume tulburată
Și te prohodeam cu lacrimi cînd a vîntului pornire,
Ca să-mi lipsăști din vedere, te-au depărtat cu
grăbire.
Gîndind la această groază ca cînd n-aș fi-avut
opreală,

Am zburat la malul mării într-un fulger de clipală.
Răsuna apa cu groază de un țipet plin de jale
Și abia vedeam de lacrimi șioiul undelor tale.
Și uitîndu-mă spre tine pe luciul cel de mare,
Vream să privăsc cu de-a lungul a drumului tău
urmare.

Îmi părea că-ți văz și urma pre nășipuri însămnată,
Ah, a despărțirii noastre mărturie-ncredințată !
Așa de dureri cuprinsă în năcazul acel mare,
Vrem să înșel păzitorii și să mă arunc în mare
Strigînd : „Ah, cînd să să poată apa cu a sale valuri
Să m-arunce-ntr-o clipală pe-acele dorite maluri,
Unde tu, privind cu lacrimi marea cea înfricoșată,
Să găsești la a ei margini draga ta amurezată
Și iubind-o și atunci de groaza morții schimbată
S-o mai strîngi încă în brață pentru cea de apoi
dată.

Dar nu mi-au iertat norocul nici atîta mulțămire,
Ce m-au dat iar la palatul unui tată cu cumpline,
Sau mai bine-a unui tiran făr' de milostiviri,
Crudul, pricinuitoarul unei vecinici despărțiri,
Carele oftări n-ascultă, nici de lacrimi să sîiește
Și-n ceasul peirii mele pare că să vesălește.
Cu ce cuvînt îndrăznește și la gust să mă silească,
Au în inimi ca și-n Roma voiește să-mpărățască ?

Ah, împărat, fii al lumii și cu război și cu pace
Și pentru a ei norocire hotărăscă cum îi place!
Eu cei a ta inimioară preste care-mpărățisăm
Și n-oi schimba nici c-un schiptru alegerii ce
făcusăm.

Dar de ce te-au pornit oare în surgun cu grozăvie?
Tremur, crudule tată, tremur de-a mea urgie.
La neamul unui ibovnic nu mai arăta cîrtire,
Căci între oameni nici este, nici să-ncape osăbire!
Îl iubăsc, s-au sfîrșit toate, am hotărît soț să-mi fie,
Căci nu socotesc drept vină că ți-i urit numai ție.
De n-au vrut ceriul să-l tragă din neamuri

strălucitoare,
Dar îi întocma cu tine di pi cîte daruri are.
Ori în ce puteri te afli, să știi că pre om cînstește
Duhul cel cu vrednicie, iar nu schiptrul ce lucește.
Așadar, dragă Ovide, mă fălesc cu-a ta iubire,
Și dintre toți împărații, te aleg cu mulțămire.
Străluciiții tăi protivnici în zădar mai pun silință
Să cîștige inimioara ce ți-i dată cu credință.

Iulia ta-i departe de această cugetare,
Și din gînd poți înțalege ce ură pentru dînși are.
Alerg, mă duc și vin iarăși, uimită, ne-ncredințată,
Căci cu nimic nu să-mpacă plînsa ta amurezată.
De-abia zorile lucește și doresc de asfințire,
Pentru că și zi și noapte inima me-i în clătire.
Rășchirat pe piept îmi zace părul tot în necătare
Și prin sîn ș-au făcut drumuri a lacrimilor vărsare.
Mi-i greu de toată podoaba, căci la a mea întîmplare
Mi-i urită strălucirea de-o slavă cu supărare.
Să-ți mai spun încă un lucru? Ochii mi-ar fi cu

priire
Cînd ar șterge cu-a lor lacrimi a feței mele lucire.
Dar, vai mia, ce podoabă să mai pun de-acum pe
mine,

Cînd nu văd amurezatul căruia i să cuvine?
Stîncilor, petrelor înalte, pustietăți neștiute,
Adîncimi întunecoasă, durerii mele plăcute,
Acolo de-a tale haruri aș vra să zac îmbătată
Și într-acea grozăvie să fiu pururea-ngropată!
Ascult cu cumplită groază a vînturilor bătaie

Ce pe ceas, pe ceas adaog în sufletul meu văpaie.
Toate-mi par că-mi sînt părtașă nevoiei ce mă
cuprinde

Și simpt că în toată lumea oftatul meu să întinde.
Nălucire, tu ești numai durerii mele priimită,
Căci citind și zi și noapte cu poftă nepotolită
Acele stihuri de focuri, ce-s din dragoste făcute,
Ca niște sămne de gusturi în răpiri de-amor
născute.

Cartea ce te-nvățasăm, ah, cartea cea infocată,
La care eu uceniță ți-am fost ția-ntiași dată,
Citindu-o, amară lacrimi pe obrazul meu să varsă,
Căci citesc a tale stihuri cu inima de foc arsă,
Acele stihuri înalte ce au scos la arătare
Pe Afrodită aprinsă de amorul cel mai mare.
O, voi cei ce veți citi-o, o, voi neamuri viitoare,
Acea carte strălucită citiți-o cu poftă mare,
Căci n-arată niscai jocuri de vrun duh cu lenevire,
Ce îi rodul cu credință aplecărilor din fire.
Un amurezat, o, tineri, vă învață și voiește
Să vă dea și vouă legea care îl însuflețește,
Că i-am fost singur dascăl, o spun tuturor de față
Și că legile iubirii le-au făcut pe-a mele brață.

Iubita și credincioasa ta
Iulia,
fiica împăratului Avgust.

ABELIARD CĂTRĂ ELOIZA

Ce-am făcut, ah, vai de mine, sufletul iar ți-am
aprinș

Și ți-am ațîțat văpaia dintr-un foc ce era stîns.
Inima mea ce în silă la ceri s-au fost închinat,
Cu mîna mea despicînd-o, sîmpt că iar s-au sîngerat.
Ce vrei mai mult, Eloizo, amorul iar m-au rănit
Și mă vaiet ca și tine cu suspin neconținut.
Ah, îndestulă tăcere am păzît cu-atîtea munci,
Zic, suflete plin de răni, în foc iarăși să te-arunci !
Norocul meu cu cruzime asupra-mi fiind pornit
Pe giurătoare de tine, de tine au despărțit.
O, năcaz, o, ah, o, jăle, răniri, poftă, înfocări,
Toate le am, Eloizo, afară de desfătări.
Acest schit de îngropare în tăcere cufundat
Mă aduce tot la gînduri de suspin și de oftat.
Orice-oi face, nu să poate să te uit un ceas măcar,
Ceriul mă-ngrozăște geaba, și eu îl rog în zădar.
Tu biruiești totdeauna și cu gîndul îndrăznesc
A te pune lîngă dînsul în jîlțul dumnezăiesc.
Și atunci cînd la oltariuri răvărșă sfîntul sînin ¹,
În genunchi stînd lîngă dînsul, ție numai mă închin.
Nu-i odihnă, nici nu-i pace pentr-un suflet tulburat
Și sîmpt că tună asupra-mi viforul cel de păcat.
Dar tu, dragă, de ce groază dragostele ți-ai răpus,
Au gîndind că-s fără de lege la cîință te-a adus !

¹ De la versul nouăsprezece pînă la versul patruzeci s-a folosit ms. III—36.

Ah, pentru amori cîință să aibi nu nădăjduiesc,
La glasul unui ibovnic toate cele să sfîrșesc.
Și cine să-ți dogorească obrazul tău cel curat
Cînd plecarea ta nu este nici greșală, nici păcat !
Ș-apoi, care faptă bună între oameni poate fi
Cînd amoriul drept o vină de lume s-ar socoti ?
Asupra-i aruncă ochii și te vei încredința
Că lumea toată să ține numai cu unirea sa.
Dar ce zic, ah, amar mie, Dumnezăule, greșesc,
Căci cu trupeștile poftă fărădelege grăiesc,
Stăpînitoriule, sîngur cumplitului meu noroc,
Iartă-mă cu îndurare că mă vezi că arz în foc.
Tu mă știi cu cîtă muncă în cenușă tăvălit
Am vrut să-mi gonesc din mine chipul cel drag și
dorit.

Prostindu-mă de nevoie, de toate m-am despărțit
Ș-am schimbat viața cea dulce pe-o moarte fără
sfîrșit.

Dar, D[oa]mne, a tale pravili cînd am priimit cernit,
Ca să uit pe Eloiza știi că n-am făgăduit.
O, tu, preaiubită fiică, aleargă la rugăciuni,
Plîngi și cere izbăvirea acelor dezmerdăciuni,
Ca, doar, puternica lege, într-armînd sufletul tău,
Din inima ta va scoate icoana chipului meu.
Zic chipul meu, Eloizo, ah, Dumnezăule, mor,
Iertu-te de giurămîntul ce mi-ai dat pentru amor !
Iertu-te și de credința care mi-ai făgăduit,
Trebuie să le uit toate, după ce tu ai lipsit.
Eu sînt tiranul acela carele te-am amăgit,
Acoperindu-ți perzarea supt un luciul fericit.
Numără grijile toate, cîtă scîrbă și dureri,
Cîtă supărare amară pentru niște mici plăceri.
Adună, dacă să poate, a amoriului năcaz,
Ale lui bătăi de suflet, carea nu ne dau răgaz.
Pune deoparte și gustul ce are cu bunătăți
Și-i vedea că covîrșăște înmiit cu răutăți.
Mai ales adu-ți aminte, ca să-ți fiu și mai urit,
De acele ceasuri răle întru care oborit
De cumplita grozăvie, ce a spune nu-i iertat,

Dintre toți bărbații lumii soarta mea m-au lepădat.¹
Ș-atunci temutul încă cu a sale îngrijiri
Mă făcea să văz în tine gustul cel de desfătări.
Și uitînd toată durerea de care mă văitam,
Să nu îndrăgești pe altul cu suspinuri te rugam.
Și pentru a mea odihnă a ta jărtfire grăbeam,
De lume și tu ca mine să te depărtezi doream.
În schit vrem să te închidă, într-un pustiu tăinuit,
Unde să nu aibu nici o grijă că te-or sili la iubit,
Și nici lacrimile tale, nici suspinul n-au putut
Să aducă la-mpăcare pe cumplitul meu temut.
Însuși amoriul atunci mai tare mă spăimînta,
Ți-am cerut spre chezășie și ceriul și legea ta.
Și așa, cu a mea mîină, te-am tras, ca să te jărtfesc,
Dar acea fățarnicie povestind ce prelungesc
Să știi, dragă Eloizo, că toate cîte-am făcut
N-au fost doar ca să te mîntui, ce numai că te-am
temut.

Tu-mi ziceai : „Ah, poruncește, după atîta amori,
Unde vrei să-mi petrec viața și unde vrei ca să mori?
Hotărăște, că sînt gata“, iar eu, tiranul, atunci,
Mă-ngîmfam cu-acea dulceață în mulțimea mea de
munci.

Vai mie, ce mulțămire aveam pentru că în schit
Te-am închis, ca să-mi lipsască îngrijirea de iubit.
Așteptam sîngur minuntul cu bucurie să-mbraci
Haina aceea prin care de lume să te desfaci.
Prin darul averii tale, stăpîna aceluia schit
S-au înduplecat a face tot răul cît am voit.
Cruda și nelegiuita, într-un gînd cu-al tău gelat,
Mi-au vîndut locul acesta în care te-am îngropat.
Ah, de-acest feli de iubire și tigrii s-au oțărît,
Urăște-mă, Eloizo, că sînt vrednic de urît.
Trage-ți gîndul de la mine, pentru că te-am viclenit,
Urgisăște pre un tiran ce de veci te-au prăpădit.
Să mă urgisăști pre mine după atîta amori,
Ba, draga mea, Eloizo, ba mai bine zi-mi să mori.

¹ Unchiul Eloizăi pîndindu-l și prinzîndu-l în brațele ei l-au prins și l-au scăpat.

Eu cei a ta inimioară ce mai mult este a mea
Decît a dumnezăirii ce clevetesc pentru ea.
A mele năcazuri toate ș-a tale nenorociri
Cu dureri nepovestite și amare pătîmîri,
Toate îmi incredințază un suflet ce-ai vrut a-mi da,
Că la vreme de nevoie, drăguță, nu mi-i lăsa.
Pentru mine numai sîngur firea s-au sălbătăcit,
Căci nici în schitul acesta minunt n-am de odihnit.
Soarele, ce eu cu plînsul îl petrec în toate sări,
Pentru mine nu colindă decît un cer de dureri.
Ca un cerc stîncile toate și orișice adîncime,
Petrecerea mi-i plăcută întru întunericeime
Și mă cobor totdeauna într-acele hrube-adînci,
Unde lăcuiește moartea între mormînturi și stînci.¹
Acolo stînd în uimire, îmi zic cu glas oțărît :
„Iată dar a tuturoră limanul de la sfîrșit,
Unde toți amurezații, norociți, nenorociți,
De a dragostei văpaie să vor vedea mîntuiți.
Din ceas în ceas vine ceasul cel sălbatic și cumplit
În care îngheață omul și orișice au iubit.
Ah, acolo numai, poate, după ce m-or cufunda,
Eloizo, cu-ale lumii, și pre tine te-oi uita.
Căci acolo să perd ranguri, să perd titluri, să perd
stări,

După nevoile cîte suferim pe-a vieții mări.
Acolo zic și tu dragă... dar îndată, amețit,
Caz pe petre și mormînturi ca de trăsnet lovit,
Nu pot răbda nici cu gîndul a cugeta că-i să mori
Și pîn' te-oi pierde o dată, tu mă pierzi de mii de ori.
Fie-ți milă din dureri, nu că mori, ce că trăiesc
Cu otravă nesfîrșită în carele mă topăsc...“

¹ Călugării, pe la schiturile din Evropa, nu să îngroapă afar' ce prin hrube boltite, înadins făcute supt pămînt.

ELOIZA CĂTRĂ ABELIARD

Intr-acest pustiu și tainic loc de nevinovăție,
Unde pacea cu tăcerea au a lor împărăție
Și sufletele supusă la pravili, măcar și grele,
Urmează faptelor bune cu plăcute ostenele,
Ce furtună tulburată ș-a odihnei surpătoare
Să rădică în simțirea unei biete muritoare ?
Ș-a potolitelor focuri văpaia cine-mi aprinde,
Ce iad de năcazuri nouă în mine să mai deschide ?
Ah, amori, crudule tiran, iar ai aprins de iznoavă
Focul dorurilor mele, nestîns încă de ispravă.
Nenorocitan de mine, iarăși foc, iarăși iubire,
Abeliar, ah, nu-i scăpare, te iubesc, plec la peire !
Acea carte, acea slovă ochilor mei vederată,
De mii de ori profitite, de mii de ori sărutate,
Pe buză de foc aprinsă Eloiza le lipește,
Iubite amozate, păcatul iar mă muncește.
Ce nume cuvîntai, Doamne, în schitul sfinției-tale,
L-am scris cu minule mele, să-l șterg cu lacrimi de
jăle.

Iartă, ceriule, suspinul unei roabe ticăloasă,
Căci tu-i poruncești să fie la amori necredincioasă.
Cu inima de plîns arsă, în silă mă supui ție,
Dar ce zic, gura grăiește, și mina mea hojma scrie.
Pustiilor întru care omul de voie robește
Și suspină și să plînge de păcatul ce-l muncește,
Marmurelor fără suflet, pietrelor nesimțitoare,
Ce sînteți razăm la plînsul acestor slujnice fecioare,

În vreme ce simpt durere, în vreme ce arz în pară,
De ce să nu fie o piatră din lume scoasă afară ?
Din jîlțul măriei-sale, Dumnezeu de mă și strigă,
Dar amoriul mă oprește și păcatul mă ciștișă.
Privegheri, suspinuri, fiere, lacrimi, rugi și ostenele
Sînt degeaba, nu-mi pot stînge văpaia dragostei
mele.

Și minuntul întru care am citit a tale scrisă,
Unde jelea și durerea lumii să descoperisă,
Am simțit, Abeliar dragă, că mă aprind de iznoavă,
Ah, iubitele ibovnic, ce durere, ce otravă,
Ce chinuri și munci cumplite sufăr departe de tine,
Și ce haz gustam atunci cînd te aveam lîngă mine !
Uneori parcă aieve, fericit în toate cele,
Te privăsc cu înfocare gios, la picioarele mele.
Alte dăți, de improtivă, prin pustietăți cumplite,
Cu obrazii arși de jele și cu zilele sfîrșite,
Prăpădit de slăbăciune și lipsit de toate cele,
Supt umbra stîncilor nalte, nădușit de dureri grele,
Pare că strigi : „Eloizo, oare simți a mea durere
Și de o și simți departe, ah, ce slabă mîngiere !“
Intr-acest felii de pustiiuri, depărtate și urîte,
Este scris ca să petreacă două suflete unite,
Să să uite, să nu știe nici de lume, nici de viață,
Nici de prieteni, de rude, nici de-a dragostei
dulceață,

Decît numai să jălească, decît numai să suspine,
Lepădîndu-se de toate, lepădîndu-se de sine.
Ah, Abeliar, ce durere, ce năcaz, ce giunghi de
moarte

A iubi pîn-într-atîta și a petrece departe !
Să ne scriem încai, dragă, căci scrisoarea la durere
Cu suspinul gel din suflet dă oarișce mîngiere.
Dealuri, văi vor da răspunsuri la a noastre tînguiuri,
Căci ele pentru ibovnici răsună cu mulțămiri.
Lăcrămile sînt a noastre, le putem vărsa în voie,
Și hazul cel cu călduri de a plînge la nevoie
Nu ni-i oprit nici de lume, nici de cer, nici de
nimică,

Au nenorociții văscă¹ atîta putere mică.
Dar tu îmi scrii să vărs lacrimi numai ceriului
anume,
Crudule, am perdut lumea, căci tu ai fost a mea
lume!
Ș-apoi îmi oprești și plînsul? pricep că m-ai dat
uitării.

Vaiete, ahturi, suspinuri, ca nășipurile mării,
Voi vărsa tot pentru tine, căci nu-i lege, nu-i
credință

Carele să-mi ceie lucruri ce îmi sînt peste putință.
Scrie-mi, zic, căci doresc foarte acea dulce-
mpărtășire

Ce unește două inimi supusă la despărțire.
Acel meșteșug prin care îți vorovăsc prin tăcere
Și te mîngîii de departe fără a-ți fi la vedere.
Acea dulce răcorire ce gustă oricine scrie,
Arătînd fără siiala cele ce nimea nu știe.
Negreșit ca la o vreme, Abeliar, au fost stîrnite
De niscai amurezate, văduve sau despărțite,
Căci toate să înherbîntează, ieu sîmțire și învie,
Nu-i năcaz, nu-i chin, nu-i moarte cînd amurezata
scrie.

Vai nouă, că răutatea lumii zavistuitoare
Poreclind fărădelege a noastră împreunare,
În vreme ce-au fost curată și cu toată legiuirea,
Ne-au supus fără dreptate la vecinica chinuirea.
Inima mea cătră tine cînd s-au robit de ispravă,
Și mi-au arătat amoriul cu prieteșug și slavă,
Ochii tăi clipea adese cu luminile-nfocate,
Încît mi-au deschis în suflet rane-n veci
nevindecate.

Te socoteam că ești înger, te priveam cu umilință,
Îmi plăcea înșălăciunea ce-mi dai cu a ta credință.
Ah, cu ce lesnire, dragă, mă ademeneai îndată,
Voroveai, și Eloiza, la cuvîntul tău plecată,
Credea fără cercetare numai după a ta rostire
Că amoriul îi prieten și credincios la iubire.
Și acea încredințare ce izvoră a ta gură
O lipeai pe-a mele buză c-o dulce sărutătură.

¹ Probabil pentru *va să zică*.

Te iubii... cunoscui gustul, mă desfătai fără frică,
Ah, într-acea rătăcire ceriul îmi părea nimică!
Te iubii... cunoscui gustul... de hazul tău mă-
mbătasăm,

Încît și pravili, și lege, și pre Dumnezău uitasăm.
Toate-am jărtfit pentru tine, nume, cinste, datorie,
Și încă, ca o zăludă, într-a dragostei beție,
Îmi părea a fi nimică lumea, afară de tine,
Căci și Dumnezău și lumea, ah, tu erai pentru
mine!

Ții minte că într-o vreme, dup-a noastră îndrăgire,
Cînd vrei prin căsătorie să mai adaogi iubire,
Îți ziceam, Abeliar dragă, pentru ce cei cununie
Au îi vrun păcat amoriul făr' de-această datorie?
Dacă este el o faptă, nu de rău, ci de mult bine,
Și l-ai cunoscut întocma și în deplin despre mine,
Cu ce cuvînt să-l supunem la legături poruncite
Și să-l mîhnim cu năravuri din politică stîrnite?
Rob nu poate fi amoriul, căci a lui sfîntă ființă
Slobodă fiind în lume, slobodă cere credință.
Uniți să fim la gust numai, fără a uni ș-averea,
Căci însoțirea prăvale pe amori cătră căderea.
Însoțirea este numai un prilej la necredință,
Cine iubește ca mine de ea n-are trebuință.
Orice împărat a lumii din scaun să să coboare,
Comori, steme, averi, schiptruri să-mi închine la
picioare

Și nădăjduind că poate dragostei să mă supuie,
Țări întregi să-mi dăruiască și în jîlțul său mă suie.
Să știi, dragă, că ș-atuncea te voi alege îndată
Din împărați, din coroane, din lume drept lumea
toată

Și să nu aibi îndoială, căci tu ești împărăție,
Tu ești putere, mărime, tu ești stea de bucurie.
Defăimînd orice slăvire, orice noroc, orice stare,
Că îți sînt amorezată, mă fălesc cu îngimfare,
Și de mai este alt titlu, mai presus, mai cu putere,
De a-mi vedea amoriul, l-oi priimi cu plăcere.
Ah, Abeliar, ce dulceață a să iubi din durere,
Aceasta-i legea cea mare, orice alta-i cu scădere.
Ce fericire mai este ca a dragostei ființă,

Ce unește două inimi într-un gust și-ntr-o dorință !
Cîte dezmerdari și jocuri, cu plăcere adunate,
Gînduri, vorbe, șegi și glume, de la ea izvorăsc
toate !

Acele inimi unite nu știu ce-i deșărtăciunea,
Căci iubirea mistuiește orișice amărăciunea
Și fiind împreunate și la haz și la durere,
Un năcaz la amîndouă, firește, are scădere.
Ah, de este fericire, ah, de este bucurie,
Numai la amori îi dată să o guste și s-o fie.
El sîngur aduce hazul, el sîngur îi tot în lume,
El era odinioară fericirea mea anume !
Dar ce schimbare, vai mie, o, zile, zile cumplite,
În care, prin cuțit, oameni cu minile pîngărite
Au cutezat... amar mie, că n-oi uita niciodată
Acea groază... Doamne sfinte, ce făceam într-aceea
dată !

Răcnet, țipăt, plîns și vait, cu rugăciuni necurmăte
Ar fi putut... dar pe tigri a-i îmblînzi cine poate ?
Cruzilor, strigam, ce faceți, de-aveți inimi și
sîmfire,

Stați... că eu sînt vinovată, să mor de-a voastre
lovire !

De pizmuiți voi amoriul, pedeapsa mi să cuvine,
Că iubăsc, v-o spui în față, dați cu cuțitul în mine.
Dar, cruzilor, unde-i mila, amar mie, singe curge,
Ah, nici părăul de lacrimi, ce din ochii mei să
scurge,

N-au putut să vă-mblînzască și orbindu-vă păcatul,
Mi-i rușine să spui lumii ce-au pățit amurezatul.
O, Doamne, dar ce cumprire a nenorocirii mele
Că găsăsc întru năcazuri alte năcazuri mai răle.
Abeliar, dragă ibovnic, ții minte ziua cumplită
Întru care cu cunună de flori pe cap împletită
Și gata de-a slobozi glasul la giurămîntul cernirii
Mergeam cu tine de mină spre jîlțul dumnezăirii.
Și defăimînd împreună a nenorocirii silă,
S-au văzut jărtfind o jărtfă, altă jărtfă fără milă.
Atunci, cu inima arsă de durerile-nfocate,
M-am giurat să las și lumea și hazurile ei toate.
C-on voal și sfînt și negru mîna ta tremurătoare

Abia umbrisa obrazul ibovnicei muritoare
Și numai cît sărutasăm acele haine sfințite,
Acele brățali, sămne călugăriei gătite,
Și îndată huiet mare în tot schitul să făcură,
Soarele să-ntunecară și făcliile căzură,
Căci Dumnezău în mierare de-a auzi de la mine
Rugăciuni deosăbite ce nu era pentru tine
Nu putea să dea crezare la silnica învoială.
Te-am lăsat, dar ceriul însuși au stătut la indoială
Și cunosc c-ave dreptate să nu creadă cu deadinsul,
Căci eram a ta cu totul cînd mă închinam la dînsul.
Vino dar, Abeliar dragă, lumina luminăi mele,
Vin' de mîngîie un suflet supus la năcazuri grele.
Nu mă lipsi fără milă din dulceața feții tale,
Acest haz mi-au rămas încă într-a vieții mele cale.
Destul îmi este cu ochii și cu-a inimii mișcare,
Să-l gust încă lîngă tine, fără altă desfătare...
Lasă-mă să mă mai razăm pe sînul cel cu căldură
Și să ne sorbim răsuflu amîndoi gură la gură.
Ah, Abeliar, ce dulceață, sîmți-o și tu ca mine,
Că-i un rai de fericire cu minunte de haz pline...
Căci de-mi lipsăști din vedere, dar nu-mi lipsăști din
lumină,

Ochii mei ca la iconă în văzduh ți să închină.
Mai strînge-mă cu durere, mai cuprinde-mă în
brață

Și de este amăgire, dar îi plină de dulceață.
Din părerea mea lipsăște întîmplarea cea cumplită,
Cei a ta iubire numai, de alte gusturi lipsită.
În întunecos cuprinsul aceștii cetăți pustii,
Unde lipsa și uritul au a lor împărății,
Unde și lumina ziuăi rareori poate răzbate
Supt boltele aceste negre de umbriri întunecate,
Varsă rază strălucite doi ibovnici dimpreună
Mai presus decît un soare, mai presus decît o lună.
Ș-a lor lumini înfocate coprindea toată ființa,
Iar acum ce unul este depărtat cu lăcuința,
O noapte cufundă toate, o noapte le înnegrește,
Întristarea mă usucă, întristarea mă topește.
Toți pe Abeliar întreabă, și într-a lor întristare,
Toți să vaită cu mine pentru a lui depărtare.

De plînsul lumii pornită, Eloiza cu răpirea
Te roagă să vii aicea să mîngîi nenorocirea...
O, milă făţărnicită, cu vicleşug făr' de cale,
Şi ce milă mai am alta decît a dragostei tale.
Nu crede, Abeliar dragă, vino numai pentru mine,
Fii milostiv cu durerea în care arz pentru tine!
O, omule, întru care peste minunile toate
Am găsit şi soţ, şi tată, şi amoretat, şi frate!
Tu, din ibovniciei lumii cel mai ales întru toate,
Vino, zic, căci lumea toată a să prefacă să poate,
Afară de mine numai, afară de-a mea iubire,
Eu oi muri, dar şi moartă te voi iubi peste fire.
Unde-s vremile acelea întru care, fericită,
Petreceam cu tine numai în pustiiuri mistuită?
Acei copaci verzi şi iarna, acei ploi cu umbră mare
Şi cu virfurile-nalte preste munţi covîrşitoare,
Acele piraie repezi ca argintul prin verdeaţă,
Acele flori cu mireasmă, dătătoare de viaţă
Ş-acei zéfiri ce să poartă prin frunzele mişcătoare,
Şi cîntăreţele firii cu glasuri răsunătoare,
În scurt, teatrul cel vesel al lumii îndestulate
Acum pentru mine este plîns şi vaiet întru toate.
Uritul, jelea şi dorul, ah, dorul cel plin de pară,
M-au adus la nesîmţire, căci arde şi mă omoară.
Parcă usucă văzduhul şi florile şi verdeaţa,
Parcă îneacă pe zéfiri, parcă stînge toată viaţa.
Într-acest feli de urituri, în fieră, roabă de voie,
Mă tîrîi şi zi şi noapte, plîngîndu-mi a me nevoie,
Căci minunt de mulţămire n-au mai rămas pentru
mine,
Lumea o am drept nimică, dacă nu te am pe tine.
Dar măcar că trag acestea şi întru nenorocire,
Simpt că totul arde în mine focul acel de iubire
Şi de am vro faptă bună şi fereală cu-nfărnare,
Nu este din pocăinţă, ce dintr-a ta depărtare,
Căci a birui amoriul nu mi-au mai rămas putere,
Cine iubeşte ca mine, a crede a me durere.
Pînă a agiunge-odată la oarişce liniştire
Şi pîn-a goni amoriul din pătrunsa mea simţire,

Cît am să mai sufăr încă, din dragoste, din căire,
Din dor, din năcaz, din lacrimi şi din
deznădăjduire?

Din îmbrăţoşeri, din ură, din lepădare de tine
Şi de orişce, afară de a te uita pe tine?
O, ce plecare orbită, o, ce giug cu tirănie,
Cine sînt dar eu aice de calc peste datorie?
Pîngărito, cu ce nume cineva să te numească
Şi lui Dumnezeu mireasă şi om să te stăpînească!
Doamne sfinte, fie-ţi milă de năcazul meu cel mare
Şi stînge cu-a ta putere a patimei înfocare.
Tu, cel ce-ai tras la fiinţă lumina şi lumea toată,
Înarmează-te mai tare şi mai mult această dată,
Căci n-ai să faci vro lume, ci alt lucru şi mai mare,
Ai să stîngi din Eloiza un amori ce margini n-are.
Ah, poate-să, Doamne sfinte, al meu plîns, a mea
oftare

Cătră un vrăjmaş ibovnic cere a ta înarmare.
Nu ştiu ce şi cum oi cere, căci cerînd puternicire,
Mă tem să nu trag urgia asupra lui cu pornire.
O, voi, surori liniştite, în pace nevinovată,
De care amoriul încă nu s-au atins niciodată,
Voi, ce nu cunoaşteţi alta decît cea pocăinţă,
Ce-i cu totul depărtată de la a mea cunoştinţă,
Şi fiind acufundate în duh de sălbătăcie,
Nu cunoaşteţi ce-i amoriul, nici ce-i a lui tirănie,
Voi, în scurt, ce avînd gîndul numai la dumnezăire,
Iubiţi prin obicinuinţă, iar nu că simţîţi iubire,
Cît sînteţi de fericite, cît răhnesc a voastră stare,
Căci petreceţi zile line şi nopţi fără tulburare!
Nici o patimă nu cearcă a voastră proastă simţire,
Dar, vai mie, între mine şi-ntre voi ce osăbire!
Eu iubăsc şi arz în pară la răsăritul de soare
Şi mă vaiet cînd apune, că arz încă şi mai tare.
Şi pe răcoare de noapte mă arz fără contenire,
Şi de dorm, dorm tot cu visuri de-a dragostei
pătimire.

Abia somnul îmi închide genele cu lăcrămare,
Şi amoriul mi s-arată cu aripi dezmerdătoare,
Mă alintă şi-mi sfeteşte acele nopţi fericite
Ce petreceam într-o vreme cu desfătări însoţite.

Atunci și tu ești cu mine, te sărut, te ții pe brață
Și cu inima săltată pîntr-acea dulce viață.
Focu-n mine să aprinde, mă turbu de desfățare
Ș-acea dulce nălucire că-i aieve mi să pare.
Dar cît de puțin, vai mie, ține acea mulțămire,
Căci deșteptarea rădică perdeaua de nălucire.
Abeliar, ție-ți lipsăște para cea inhierbintată,
Ce dă fiori ca de fulger la dragostea întărtată.
In starea asta de jele ce te-au adus pizmuirea
Viața ta cea lină este a morții inchipuirea,
Sîngele tău chiar ca apa de prin mări nemișcătoare
Prin vinele tale curge fără de inhierbintare
Ș-a ta inimă-nghețată și pre amori îl răcește,
Ochii tăi cu-mpovărare abia lumina-i răzbește.
In ei nu să mai cunoaște focul ce ardea odată,
Ce sînt galeși ca o lună de vînturi netulburată.
Vino, dar, fără de frică, vino, Abeliar, la mine,
Căci făclia Afroditei este stînsă pentru tine
Și chiar de ți-oi părea încă că mai sînt ceva

frumoasă,
Ce folos cînd tot amoriul ce arde pe-o ticăloasă
Îi numai ca o făclie cu puține slabe rază,
Ce arzîndu-să pe sine pe morți nu-i mai luminează.
A ta inimă cu totul lipsită, de bărbăție
Nu să mai poate aprinde de a dragostei curvie.
Și, dar, ori că Eloiza întru lacrimi înecată
Pe lespezi și pe mormînturi cade și stă leșinată,
Ori că stînd cătră oltaruri, roagă pe dumnezăire,
Nici evlavia, nici frica, nici orișice îngrozire,
Nimică n-o poate trage și-a ei inimă aprinsă
Pentru tine să răsufle, de tine fiind cuprinsă.
Și în cîntările sfinte glasul tău i să năzare
Și tămîia cînd s-aprinde prin ceața mirositoare
Chipul tău i să arată și îndată să uimește,
Uită ceriul, uită ruga și la brață năvălește.
Dar, Abeliar, socotește nu cumva dumnezăirea
Din viață să mă ridice, ca să-mi afle mîntuirea
Și poate să năstăvească a te birui pîntr-însă
De nu-i veni mai în grabă s-o biruiești tu pe dînsa.
Vino lîngă mine, dragă, să spui tuturor de față

Că legea să biruiește cînd Abeliar îi pe brață.
Dar ce zic, moartea sosăște, o, sfîntă dumnezăire,
Ce făgăduiești viață în raiul de fericire,
Rădică pre Eloiza în ceata nemuritoare,
Dar îi dă amoretatul, care au iubit-o tare !
Abeliar, s-au sfîrșit toate, de la moarte nu-i scăpare,
Ah, vin' de-mi închide ochii, vin' de-mi ține
luminarea,

Căci negreșit perd amoriul perzînd a luminii zare,
Vin' să-ți dau cel de pe urmă și suspin, și sărutare !

PRENȚIPIILE MORALULUI
SAU
CERCAREA DE VOROAVĂ ASUPRA OMULUI

C a p. I

Ieși din farmec, o, milioane, lasă prostului nemernic
Indulcitoarea nădejde de un bine ce-i părelnic.
Fugi de-a curților pohfală, cinstea lor și desfătare
Nu-s vrednice să țintească a poftelor tale stare.
Au doar ții să cuvine a-nmulți măgulitorii
Ce aleargă cu cățuia tămâind stăpîntorii ?

Vino, căci un lucru mare, niște griji mult mai cu
cale

Să cuvine să cuprindă minutele vieții tale.
Acest lucru este omul, noian necuprins de minte,
În care să vede gândul unei minți nemărginite,
Cîmp roditor, dar sălbatec, în care pe-o lege dată
Și scaiul și trandafirul răsar și cresc totodată.

Să vedem spre sfîrșit care ceriul au vrut a ne
naște,

Omule, în aste versuri află-te și te cunoaște.

A ascunsăi tale inimi am a undi adîncimea

Și pînă și în cădere a-ți lăuda înălțimea.

Tu, mîndru de-a tale daruri și umflat de-a ta
știință,

Crezi că minte ta nu are nimic peste putință.

Altul, cîrtitor de ele și nemulțămît în toate,

Parcă nu cunoaște prețul minții de Dumnezeu dată.

Amîndoi veniți cu grabă cătră curata lumină,
Ca să cunoaștem cărare pe carea fire ne mîină,
Încît, deșteptat aieve întru cel' adevărate,
Să să rușineză omul de-a lui voinți ne-nfrîinate,
Să-și cunoască răutate și bunătate în lume,

Iar noi lovind cutezare rătăcirii lui anume
La ale lui oarbe cereri să punem un fel de stavili,
Răsplătind în el dreptate dumnezăieștilor pravili.

Dacă a scăpa ți-i voie de stîncile fioroasă
În care își sfarmă mîndrul gîndurile lăcomoasă
Asupra a mii de ceriuri de la tine depărtate,
Ferește-te de-ați da ochii în cercetări îngîmfate.
Pre Dumnezău cat-aice, unde via sa lumină
Den giur împregiur cu toate în ochii tăi să inghină.
Tu nu poți vede, sărace, corzile nenumărate

A căroră armonia țin lumile atîrnate,
Nici a ști cu ce mijloace putere ce margini n-are
Au așazat rînduiala crugurilor călătoare,
Nici a înșira toți sorii, nici sferele luminate,
Nici feliurile de ființă pretutindene vărsate.

Ș-apoi vrei a sfintei trepte lumii toate zîditoare
Să cercetezi și să afli înțelepciune ce mare ?
Au doar la sfatul din ceriuri ai fost și tu ticăloasă,
Cu minte ta ce de fumuri vîrîtă în lut de oasă ?
Oare minte ta, sărmane, sau acea în cer știută
Au făcut și sprijînește struna ace nevăzută

A cărie vâlf-ascunsă trage trupurile toate¹
Și trăgîndu-le le mîină pe niște căi neschimbate ?

Muritoriule, zădarnic minte ta ce răzvrătită

Ar voi să adînceză ce pricină negicită

Te-au făcut pe o măsură mică, slabă și puțină,

Dar mai întai spune-mi mia din care oare pricină

Și mai mic și mai slab încă nu te-ai născut tu supt
lună ?

Și pentru ce chedrii, brazii înalțați pîn-unde tună

Și însprîncenați stejării, cu crăngile mari tare,

Privăsc chicotind supt dînșii slabe tufișoare ?

¹ Aceasta este atracția, în minte venită marelui Nefton, adică o atîrnare ce au trupurile cerești unul cătră altul prin tragerea și care le ține oarecum spînzurate.

Tu privești a lui Jupiter strălucitori sateliții¹,
Spune-mi, dar, din ce pricină, ei, păzitorii graniții
A stelei care îi poartă, nu au trupul și mărime?

Dacă a voiei înalte înțeleapta adăncime
Alegînd a-și croi planul cu deplină săvîrșire
Au vrut a face-o lume pentru a sa proslăvire,
Unde, de sînt despărțite, lucrurile au unire
Și în care cresc pe-ncetul pînă la nemărginire
Făpturile osăbite, dar de-a rîndul treptuite,
Păzînd în a lor sporire dreptățile cumpănite.
Dacă spre îndeplinire, după voința înaltă,
Între alte dobitoace și omul ține o treaptă,
Singurul pont ce rămîne este a ști că spre bine
Ceriul l-au pus chiar în stare care lui i să cuvine.
Vei ști că la om aceea ce să pare un rău mare
Este izvorul de bine în generalnica stare.
Ochiul, carele din totul vede numai părticică,
Poate giudeca de este potrivit, mare sau mică.²
Atunci cînd mîndrul pohodnic va ști țalul pentru
care

Au fost supus și primește zăbala de înfrînare,
De ce stă și-apoi aleargă pe luciul de cîmpie,
Cînd mai încet, cînd mai tare, precum omul îl
înghie!

Ș-atunce cînd trîndav boul îmboldit de strămurare
Va afla din ce pricină sparge țărna hrănitore
Și pentru ce cu coroane de trandafir împletite
Au primit la Eghipt cinstirile proslăvite³,
Atunce și-a noastră minte slobodă de a ei visuri
N-a găsi nici la noi, poate, împotrivitoare zisuri.
Atunce poate și omul va ave dreptăți să știe
Pentru ce la a lui gusturi, cînd stăpîn, cînd în robie,
Intr-atîta slăbiciune are și-atîta mărime,
Și purure în cîrtire de a sa însuși prostime,

¹ Jupiter au fost dumnezăul elinilor, apoi s-au dat numele unei din șapte planete, iar sateliții să zic mai mici planetele ce umblă împrejurul altie mari di pi cuvîntul dorifori, adecă păzitori împrejurul împăraților.

² Cînd cineva nu vedea a unui palat decît o fereastă sau un ochiu a trupului omenesc, poate giudeca de este potrivită sau potrivit la mărimea totului?

³ La Eghipt boul, Apis numit, să slăvea ca un dumnezău.

Uneori cade și pică în deplină tăvălire,
Iar alte dăți să rădică pînă la dumnezăire.

Deci, dar, omule, nu zice că nu ai îndeplinire,
Ci zi că te-au născut ceriul chiar cum s-au căzut din
fire.

Întru tine strigă toate și spun că cu nemereală
Ți-au dat Dumnezău lăcașul pe a sferei rătunzală.
Orice stare mai deplină nu ți-ar fi fost potrivită,
Căci veacul ți-i o menută și întinderea, o filă.
În zburdăciunile tale ce mîndrie-ți născocește
Ai voi viitorime să-ți spuia ce zămislește,
Dar la a ei întunerice pururea lumii închisă,
Lui Dumnezău numai singur carte soartei îi
deschisă.

Ceea ce-ascunde jivinei, omului o dezvălește,
Ceea ce de om ascunde, îngerilor o vedește.
Fără de-această neștiință ce zidiri pe-a lumii față
Ar fi petrecut în pace întristata lor viață?

Au doar poplînd mielușorul, ce foame omorîtoare
Ți-l gătește astă sară spre cumplită săturare,
De-ar fi avut a ta minte, de și-ar fi știut sortire,
Ar fi așteptat în pace singeroasa sa jărtvire?
Dar el, sărmanul, tot vesal pîn-în ceasul de pe urmă
Paște, zburdă pe verdeată, întrînd și ieșind din
turmă

Și fără prepus sau grijă de primejdia menită
Lîngă mîna nemiloasă spre giungherea lui gătită.

O, norocită orbire! O, dulce neîngrijire,
Ce ferești de ochii noștri viitoare suferire.¹
Taină ce păstrează ceriul în sînurile lui ascunsă,
Spre a ține pe făptură la a ei soartă supusă.

Așadar, toate să pleacă la puterea pre înaltă,
Care întărește lumea în cumpăna sa ce dreaptă,
Care vede deopotrivă fără de nici o însămnare,
Ori murind o păsărică, ori căzînd un irou mare,
Ori trecători noorașii prefăcuți în neguri ude,

¹ La aceasta avînd omul oareșcare osăbire dintre dobitoace, pentru că el știa că are a muri și că boalele, adesea, adăog slăbiciune i proci au luat în partea sa de la Dumnezău pe nădejde, care îi lungeste încredințarea, lucru ce dobitoacele nu au, pentru că nici știu că au să moară.

Ori ceriurile în clătire și gata să să desfundă,
Ori frageda trestioară după vinturi cum să pleacă,
Ori lumile totodată în noian să să prefacă.
Să unim, dar, cu nădejde o supusă ne-ngrijire,
Ferindu-ne, cît să poate, de-a științei rătăcire
Și așteptînd numai moarte, ca un dascăl lumii toate,
Să ne descopere minții a vecinului taine toate.
Uită-te la indianul ¹ al căruie proastă minte
N-au învățat a prefăce cele den fire urzite.
Pre Dumnezeu vede-n aer și-l crede în vînt, în

pară,

Nici știința lui nu trece a simțirilor hotară.
El să oprește prin ele la o singură părere,
Căci minte sa nu-și întinde a cunoștinții putere
Preste soare, preste lună, preste luceferi și stele,
Pe care pe cer întinsă le crede ca pe o piele.
Agiutorat, însă, numai de o singură natură,
El singur, spre mîngiere, își face luiși figură
De un lăcaș mai de ticnă, potrivit pe a lui vrere,
În care, fără schimbare, el așteaptă cu plăcere,
Dincolo peste toți munții, ce îi mărginesc prăvire,
O lume necunoscută, un pămînt de fericire,
Unde codrii făr' de margini au a-i da adăpostire
De necazul vreunui tiran aprig cumplit peste fire
Sau pe mări, în ostrov mare, plin de toată bunătate,
Unde slobod stăpîn luiși și norocirilor toate
Vreun dumnezău cu milă l-a izbăvi de robia
Și-l va mîngîie de răul ce au tras în viața via,
Unde duhuri necurate în întunericul mare
Nu au să-l mai năcăjască prin vidme îngrozitoare,
Nici espaniolii cei lacomi prin arme pline de sîngiuri
Să-l dezbrace de avere și să-l omoare în schingiuri.²
Adevăr că el nu știa de flacăra ce cerească
Care arde și hrănește toată oarda îngerească,
Dar, mulțamit că trăiește, așteaptă ziua dorită

¹ Toate aceste zisuri despre indianul necunoscători luminării creștinești și prost, așa precum au ieșit din minule firii, dovedesc pregătirea omului pentru o altă viață, cătră care îl mină nădejde și dorința lui ce are în ființa lui învăscută.

² Crunte, nespūsă și cumplite sînt poznele făcute de espanioli în aflarea Americii și toate făcute cu cruce în mină, dar cu spurcăciune în suflet.

În care odeneoară, în lăcuința gătită,
Va merge fără de veste cătră patria obștească,
Ca să petreacă în pace și să nu să mai trudească.

Acum tu cu minte mare, mai înțelept decît dînsul,
În părere ta ce mîndră fă-ți idei cu dinadinsul
Că este ne-ndeplinire și ca un nebun grăiește
Asupra proniei nalte, giudec-o ș-o cumpănește
Și zî cum că zăditoriul cu nedreptul împărțăște,
Cole-ți pare cu scumpete, dincolo că răsipește.
Prefă pentru tine singur toate pravilele firii,
Fă pe placul tău schimbare în ființele zidirii
Și ca un crai samovolnic bunătăților den lume
Schimb-o ș-o prefă pe dînsa, după voie ta, anume.
Obrăznicește a zice că cereasca bunătate
Au făcut ră împărțală, că nu ți-au dat țiia toate
Și că peste cîte multe ți-au dat mila ce bogată,
Nimic n-ai, dacă n-ai darul de-a nu muri niciodată.

Orbule, într-a ta poftă nu vezi, nu simți că
mîndria

Vra din cercul ei să zboare pîn' la cereasca tăriă?
Mîndria ce este maica rătăcirilor din lume,
Ce-au întinat și pe îngeri cu-a sale mîrșave spume,
Încît amăgiți ei însuși de mincinoasa ei față
Cît Dumnezău ziditoriul au voit să să înalță!

După care tu obraznic îngîmfîindu-te pe urmă
Vrei să schimbi și rînduiala ce te muncește, te
scurmă,

Adică te pui pe sine cu Dumnezău deopotrivă,
De vreme ce clocești gînduri faptelor lui denpotrivă.

Pentru ce la ochii noștri, cînd ascunsă, cînd
văzute,

Stelele pe cer de rază și mai mari și mai mărunte,
Pentru ce pe păj pămîntul sprijinit fără schimbare
Cele de folos dă lumii cu cele de desfătare?

„Eu sînt, răspunde mîndria, pricina dobînditoare,
Firea toate pentru mine de bunătăți dătătoare
Neîncetat priveghează și naște, și zămislește,
Căci pentru a mele numai trebuinți ea stăruiește.
Cîmpii cu verde îmbracă, grădinile înflorește,
Pe trandafiri îi deschide, pe struguri îi îndulcește,
Metaluri și alte minuri, comorile adîncate

Sint bunătați pentru mine de dinsa în sîn păstrate.
Vinturile zburătoare ce țin mările umflate
Sint menite ca pe-aiurea să mă ducă, să mă poarte.
Acel soare ce-și croiește cărarea strălucitoare
Numai pentru mine varsă lumina încălzitoare.
Insuși noianul de lume ce-l am palat de primblare
Imi gătește înalt tronul pe a ceriului spinare.“

Aceste birfește mîndrul, dar îndată ce vînt mare
Să rădică și aduce smrediuri omoritoare,
Îndată ce prin cutremur pămîntul rocini deșchide
Și cufundă sau îneacă orașă, sate și ghilde,
Îndată ce mări umflate den albiile lor iesă
Și totul ca la peire ia loviri și mari și desă.
Zi, mîndrule, dacă firea pentru tine gînditoare
Te alintă și-ți gătește vre o nouă desfătare ?

Dar tu taci. Ascultă însă, că tot pricină opștească
Pe ale lui legi și pravili pornită să împlinescă
A opșteștii rinduiele, ca să ții încăleștare,
Iartă un rău de măsură ce aduce bine mare.
Și dacă întîmplări rare și degrabă trecătoare
Parcă ar zăticni cursul în regulile ordinare,
Insuși acea zăticnire le ține mai mult legate,
Căci ce poate fi în lume deplin chiar și întru toate !
Pentru oricare zîdire asta-i lege neschimbată,
Apoi cum să iasă omul den gheeneralnica gloată ?

Dacă toate-n lume asta supusă tot la schimbare
Să războiesc, să sfărîmă, să prefac făr' de-ncetare,
Dac-a stăpînului vecinic minte ce nemărginită
Prin schimbări ține pe lume într-o starea cumpănită,
Apoi cum ai vrea ca omul scuturat de slăbiciune
La patimi să nu aibă nici un fel de plecăciune ?
Dacă rinduiala cere și furtuni și vijălii,
Pentru ce ai vre a crede că tidve de tiranii,
Precum Cronvel, precum Neron ar putea a să preface ?
Au nu crezi că chiar mîndria a crede așa ne face ?

Dar Dumnezeu au nu poate apleca pe răutate,
Să slujască la-mpunire faptei cei cu bunătate ?
Răspund că mintios rezonul trebuie să nu zmintească
Și rinduiala morală ca și pe acea firească.
Așadar, dacă în una vi s-au părut cu dreptate,
Pentru ce în cealaltă să paia cu strîmbătate ?

La așa tilcuri înalte mai presus de-a noastră minte
Omul să deie nu poate decît pre slabe cuvinte.
Noi credem că de-ar fi lume pe placul nostru croită,
Toate ar fi în unire și în stare liniștită
Ș-am voi să fi fost omul prieten cu fapta bună
Și nebîntuit de răul care minte îi detună,
Ca nici văzduhul de nouri să fi pătimit cernire,
Nici mări să să răscolească de-a furtunilor stîrnire
Și ca inima plecată la a legii împlinire,
Să nu fi fost tulburată de-a patimilor pornire,
Dar nu vedem că pe lume elementuri războite
O fac de să ține-ntreagă și în măsuri cumpănite !
Ș-apoi omul făr' de patimi avut-ar fi vro ființă
Decît numai nesimțire fără ghimpe de căință ?

Dar țalul lui care este ? Oh, citu-i ciudat la toate,
Uneori, el să scîrbește că a fi înger nu poate
Și, ce zic, el ar vrea încă altăceva și mai mare,
Ar voi și peste îngeri să ții înalta stare,
Iar alte dăți, cu mîhnire, pentru cite lui sint date,
Să plînge că n-are blana unui urs, unei vulpi, poate,
Sau vîrtutea unui taur, sau a cerbului iuțala.

Omule, fiul orbirii, tu, cea ce de-ngîmfală
Crezi că jăvinile toate sint pentru tine zidite,
Chiar ale lor daruri toate de le-ai avea dănuite,
Fost-ai fi întreg la minte, fost-ai fi în fericire
Prin darurile ce ceriul le-au dat lor la plăsmuire ?

A vietăților toate minunată întrupare
Ne vestește privigherea ce ceriul în totul are,
Opștește cu dărnicie, dar fără de risipire,
Pentru părți deopotrivă avu a sa îngrijire.
La unele sprinteneala cumpănește slăbiciune ¹,
Iar la altele vîrtute ține loc de-nțălepciune
Și cumpănind între ele nevoia cu ajutoriul,
A lui grijă pentru toate o vestește zîditoriul.
El le-au potrivit făptura și urzît alcătuire
După stare hotărîtă fiișcăruia din fire.

Ce mai scîrnavă jivină, dobitocul cel mai mare

¹ Este știut lucru între anatomîști că sprinteneala la dobitoace scade sau sporește pe măsura sau vîrtutei sau slăbiciunei. Spre pildă, pasările zburătoare sint mai slabe decît cele mergătoare și pescărima mai slabă decît zburătoarele.

Au lesnire deopotrivă pentru menita lor stare.
Fiștecare mulțămită să bucură de viață
Și nu răhnește altie, nici într-ascuns, nici de față.
Așadar, pentru a zice că Dumnezeu grija n-are,
Cum cutează singur omul să iasă din adunare ?
Cum, dar, el, care să zice înțelept în toate cele,
Nemulțămît de-a sa stare, trăi-va cu plîns și jăle,
Pentru că neavînd toate, zice că nimic nu are.
Omule, la fericire, ca s-agiungi, iată cărare :
„Mulțamește-te cu zestre ce de la ceriuri ți-i dată
Și potrivește-ți viața pe-a ei foaie măsurată !“
Cînd ochii ca microscopul la lucruri or da mărime
Și am fi văzut țînțariul în însutita cîtîme,
Fostu-ne-ar fi de vreo treabă o asămene vedere,
Oprită în mărunțimuri ce trebuință nu cere ?
Și de-am și vede a muscăi deșănțată plăzmuire,
Dar ne-ar lipsi den privală a ceriului dezvălire,
De la simțirile noastre o mai multă gingășime,
Adică la pipăială o nespūsă atingime,
Atunce la orice sunet, la lovirea ce mai mică,
Omul spăimîntat de moarte ar fi tremurat de frică.
Asămene și mirosul a căruie ascuțime
Prin nevăzutele arce ce săgeată cu iuțime,
În loc de a face bine, ar fi adus amețală,
Creirilor zbuciumare și inimii hămesală.
Dacă auzul urechii ar fi avut o simțire
Mai ageră decît este dată omului den fire,
Negreșit că armonie sferelor colindătoare
S-ar fi auzît din ceriuri, dar apoi în așa stare
Sunetul de pe părăie și a frunzilor mișcare,
Pînă și priveghitoare ne-ar fi fost de supărare.
Deci, dar, omule, cunoaște înțeleapta bunătate
Pin' și darurile cîte la zidiri sînt rāvārsate
Și în cele ce-s de lipsă slăvește bunavoință,
Căci lipsa lor dovedește că ți-ar fi de nepriință.
Între mii de dobitoace, o, ce multă feliurimea,
Cîtă scăriș pogorîrea pusă la mititicimea !
De la viermușorii care țarna au de-nvālătoare
Pînă la om, craiul lumii, cîte trepte schimbătoare !
Supt perdeua-ntunecată, ce-i acopere vedere,
Cîrțița de tot lipsită de-a luminii mîngîiere

Și lincsul care prevede prin trupuri oricît de groasă,
Din a lor drumuri prescrisă de mîna ce putincioasă
În întunericul nopții de sunet povățuită,
Leoaica mină, gonește pe ciuta ce îngrozită.
Mirosul duce pe cîne printr-o giudecată iute
Pe urme neînsemnate a păsărilor știute,
De la pești pînă la păsări de auziri și de glasuri
Apropie, de să poate, nenumăratele clasuri !
Uită-te de vezi paingul în umbrita sa chilie
Cît de-n grabă simte mîna ce-i atinge o frînghie,
Pe niște mreją întinsă pururea în străjuire
Parcă dă viață la firul ce toarce așa supțire !
Cu cît meșteșug albina pe cîmpii alergătoare
Să vede din zori de ziuă comorilor stringătoare
Și cu cîtă iscusință singură a scoate știe
Dentr-un must plin de otravă ce mai bună

doftorie !

Dar încă zicînd enstenctul ¹ cîte feliuri de ființă,
Elefandule vestite, pentru a ta omilință,
Tu, ce sameni că ai parte și dentr-a omului minte
Decît alte dobitoace, o, cît ești tu înainte !
Al tău estenct, a ta fire în toată lume vestită,
De rezon așa aproape, de om de ce-s despărțită ?
O, de la una la alta cîtă mică depărtare
Și cine poate pricepe tainica împreunare ?
Unde este legat gîndul cu mintioasa pomenire
Și unde stă, unde este pragul cel de despărțire,
Pe care l-au legat Domnul cu puterea cea cerească,
Între-a trupului simțire și între-acea sufletească !
Acum enstenctul acesta dă-l deopotrivă la toate
Și le adă prin aceasta la asămene dreptate
Și vei vede ruptă ața atîrnării rînduite
Ce le țîne în unire și în măsuri îngrădite. ²

¹ Enstenct să numește firea tuturor dobitoacelor, afară de om, și este acea tainică iscusință ce au de la ziditorul întru a să păzi, a să feri de rău, a să dosi, a-și cunoaște și alege ierburile hrănitore, în sfîrșit, ceea ce omul face cu minte, dobitocul face din enstenct, cu deosebirea că mîntea este slobodă, iar enstenctul nu.

² Negreșit că dacă zidirile toate ar avea asămene starea de daruri și estenct de puterea de chiteală, ar fi o necurmată războire între dînsăle. Spre pildă, boul nu s-ar supune omului, oaia lupului i proci, i proci.

Atunce lipsind unirea și supunere lor dată,
Vei vedea că stăpînirea ți-au lipsit și ție-ndată.
Zic stăpînire aceea pe care înțalepciunea
Asupra lor tuturora ți-au dat-o cu slăbiciunea.¹
Impotrivă de aripă, de fugă, de-notătură,
De-o vedere ascuțită, de-un auz peste măsură,
Tu ai minte, unde ceriul au vîrit închipuire
De a iscodi mijloace, ca să-ți urmezi stăpînire.

Uită-te de vezi în aer, pe pămînt ș-adînc în mare
Toată fire cum să mișcă spre a lumii întrupare,
Că lucrează zî și noapte, sporind cătră înmulțire,
Că deșărtul nu să vede de atita îndesîre.

Începînd de la izvorul den care viața cură,
Ce priveriște întinsă, ce lanț de înșirătură !

Duhuri curate den ceriuri, oameni, pești și
păsărele,

Lăcuitori de prin țarnă, din aer și umezăle,
Jăvinilor osăbite ce abia ochiul zărește,
O vârigă numai ruptă den lanțul ce vă unește,
Și îndată s-ar vede-să ființa vieții sfințită
Și toată starea de lucruri în noian iarăși vîrită.

Dacă fieșcare dină² unde înoată planite
Să mișcă cu osăbire după praveli tănuite,
Dacă păzînd totdeauna o nespasă rînduială,
Alcătuiesc cu tărie a ceriurilor învîrteală,
Una numai din planite de ar rumpe armonie
Despărțindu-să de alta, ce îi era de soție,
Curînd cereștile sfere una pe alta s-ar trage,
Și căzînd, îndată ceriul, destrămîndu-să, s-ar sparge.
Atunci pămîntul den chentru luînd a sa strămutare,

¹ Nu este de tăgăduit că înțalepciune s-au dat omului cu care acopere slăbiciune și cu care își găsește chipuri împotriva aripilor păsărilor, a virtuții taurilor i proci, iar dobitoacelor, în loc de înțalepciune, s-au dat zburatul, sprinteneala, auz peste măsură, vedere i proci, i proci.

² Dină este țarcălamul ce închipuiește împrejurul învîrtirii sale orice lucru să învîrtește, precum praștie, den care țarcălam nu poate ieși. Așadar, toate trupurile, ce alcătuiesc pe lumea, avînd a lor mișcare au a lor dine împregiur, unele mai mari și altele mai mici.

Ar cădea într-o menută în haos de înăcare,
Sorii, stelele pornite cătră opșteasca cădere
Nemaifiind cumpănite de altor sfere putere,
S-ar vede-să cum în groază fire toată muritoare
Pînă la cerescul scaun mină a sa vaitare.¹

Așadar, spre a răspunde la mîndrie omenească,
Sfârma-om oare pămîntul și toată stare cerească ?

Dacă și în trupul nostru părțile burzuluite
Impotriva slujbei care den fire au rînduite
Ar voi la alte slujbe pe sine să să nămască,
Precum piciorul să vadă, ochiul la mers să să pășască,
Dacă mîna rînduită numai pentru rocodele
Ar cere să aibă gîndul ș-a capului socotele,
În sfințit, dacă oricare ș-ar fi făcut năcaz mare
De a să pleca la mintea cărie sînt slujitoare,
Ce-ar fi, Doamne ! Apoi oare nu este tot o greșală
Cînd omul cu împutare cătră sfînta rînduială,
Ce pe zădirile toate cu milă are cuprînsă,
Vra să iasă din canonul și măsura lui prescrisă ?

A lumilor răsfațate părțile infeliurite
Pentru a-nchege pe totul sînt înțalept potrivite
Acestui minunat totul fire este întrupare,
Iar suflet este cel vecinic stăpîn a toată suflare,
Care, de să și ascunde, dar a sa mare putere
Să spune ochilor noștri prin toate de supt vedere.
El, alcătuînd pămîntul, ceriul, stelele și lume,
Este tare și puternic pretutîndene anume,
În tot locul să întinde făr-a avea întinzîme
Și este vîrit în toate făr-a avea despărțîme²
Și la duhuri și la trupuri este razemul cel mare

¹ Măcar că destul luminează zisăle aceste tîlcul lor, dar a arăta am socotit că Pop, vînd a dovedi cît este de greșit omul cînd să arată nemulțămînt întru tînguirile sale, că nu are destulă săvîrșire, voiește a-i deschide ochii, ca să vază și înțaleagă că starea sa ce firească și de Dumnezeu lui dată este tocma atît pe cît i s-au convenit și trebuit. Cît pentru stare lui ce moralească, fiindcă el luiși ș-au făcut-o, el luiși trebuie să-și împute.

² Nu că doar Dumnezeu este vîrit în toate ființele, ce puterea lui ce lucrătoare dîndu-le înființarea, le-au umplut de firea vietuitoare, gînditoare, iubitoare de sineși și de altele i proci, i proci.

Toată această față lămurește cît Pop au fost pătruns de mărime dumnezeiască și cît cunoștea necunoștința omului la atite bunătăți.

Și prin el toată ființa își câștigă-înființare.
El dînd tot, nimic nu pierde, ce naște și tot sporește
Și a sa atotputere nici mai scade, nici slăbește.
La ochii noștri să vede înțelept mare și tare
Precît în mica jăvină așa și-n felul cel mare,
Pe cît în sîracul omul dentr-un bordeieș cu paie,
Așa și în împăratul ce vieți iartă și taie.
Și cel slab și cel puternic și cel mic și cel mai mare
Înainte lui ca praful să șterge dentr-o suflare.
A sa ființă pătrunde pămînt, cer și lume toată,
Le umple, le stăpînește, le ține în stare dată.

Rușinează-te, om mîndru, de-a ta părere greșită,
Zicînd că-i nerînduială rînduiala ce mai sfîntă,
Căci aceea ce ne pare că-i un rău, că-i o peire,
Ii a fericirii noastre tînuita izvodire.
Întoarce-te întru tine și cu duh de omilință
Mulțamește-te în stare ce ți-au dat sfînta voință.
Să știi că în lume asta sau în alta, orișicare,
Vei găsi ca pre un tată pre Dumnezeu cu-ndurare
Și că lui tu supuinu-i cuget, inimă, simțire,
Tot pasul care vei face, va fi pas de fericire.

În ceasul acel de jăle ce curmă cale vieții,
Precum și în ceasul care dă început vietății,
Lipit ești dragostei sale și nu te-ngrijî nimică,
Deci în viață și la moarte lui te roagă fără frică.¹
Fire nu este-o putere oarbă, fără cunoștință,
Ce este-o taină ascunsă de omeneasca știință.
Ceea ce zîc întîmplare, îi isprava de-a gîndirii,
Ce de ochii tăi ascunde și început și sfîrșire.²
Aceea ce-n cale lumii te supără, te rănește,
Face o orînduială ce minte ta nu găsește.³

¹ Pop, prin aceste îndemnări, nu înțelege că doar și fără fapte rugăciunile folosesc, pentru că va vede în urmă cum lămurește că nici măcar fericit nu poate fi omul fără faptă bună.

² Nu trebuie să înțelegem întîmplările aceste zilnice a omului, precum cînd să înecă, să împruscă, să pradă i proci, cu cele gheralnice, precum spre pildă secetele, războaiele mari, epidemiile i proci.

³ Mă mîhnesc spre pildă că am pierdut toți copiii, dar ciți oarea în lume într-acel ceas și zî asămene pătinesc, dacă dar nu ar fi așa, ar trebui să cei moarte și, nemurind nimene, iată o nerînduială, că n-ar mai încăpe lume pe pămînt.

Nerînduiala ce-ți pare, chiar den rînduială vine
Și tot răul ce-i în parte este în totul un bine.¹

Așadar, deschide-ți ochii și gonind amăgitoriul
Zî că toate sînt pre bune cite-au făcut zîditoriul.

Cap. al 2-le

Omule, nu undi mare lui Dumnezeu adîncime,
Ce în inimă-ți te-ntoarce și vezi a ta însușime!
Pentru om este, iar omul adîncă învățătură,
Ce ciudată întrebare, ce ciudat-încurcătură!
Cîtă lumină într-însul, ș-apoi ș-întunericime,
Ce fire naltă, măreață, ș-apoi cu cîtă giosime,
Îl vezi plin de luminare cîzînd în mari îndoiele,
Îl vezi plin de slăbiciune suferînd cele mai grele.

Este oare pentru muncă născut și zîdiț în lume
Sau numai spre desfătare și spre odihnă anume?

Uneori să miară însuși citu-i de mintos și vrednic
Și să visază că este ca Dumnezeu de puternic,
Iar alte dăți, plin de jăle, de-a trupului slăbiciune,
Să poreclește jăvină supusă la mortăciune
Și că numai spre pedeapsă este născut și răsufală
Și că minte lui nu este decît un vînt ce să umflă,
Pe care, de n-o ascultă, toate-i par întunecate,
Iar de o ascultă, toate i să par ne-ncredințate.
Haos de patimi urite și de zadarnice gînduri,
Primate și lepădate pe un ceas în mii de rînduri.
În văluroasăle poftă răhnituri hojma de stare,
Uneori cu minte foarte, alte dăți nebun mai mare.
Deopotrivă puternic și slăbănog într-a sale,
Tot cade și să rădică și iar cade în greșale.
Sîngur află adevărul în deplină strălucire,
Dar sîngur iarăși să scapă den părere-n rătăcire,
Zidit de stăpin la toate, supus patimilor sale
Cînd să bucură, cînd plînge fără cuvînt, fără cale,
Pururea în ne-mpăcare cu-a sa slabă inimioară,
A făpturilor de-a rîndul este cinstea și ocară.

¹ Acest stih tîlmăcește curat pre cel de sus de dînsul pentru tînguire omului, pentru că în adevăr luînd sama bine, omul vede că este chiar așa.

Ho, muritoriule mîndru și-îngîmfat de-a ta ființă,
Stă și crede de supusă toate la a ta știință,
În mîna ta cu compasul lumile toate măsoară
Și poliriilor mării dă-le legi pe a ta scară.¹
Aer, văzduh cîntărește și dă reguli la planite,
Însămîndu-le în ceasuri pășirile tănuite.²
Supune la al tău calcul a vremilor întuneric,
Află și spune ce este într-a soarelui jărtfelnic.
Du-te, sui-te cu Platon pînă mai presus de ceriuri,
Căutînd pe adevărul în a lui mii de chemeriuri³
Și unind cu nebunia a ta obraznică fire,
Viră-te pînă în sinu-i și cearcă dumnezăire.
Învăță pe-nțălepciune cum ar fi să cîrmuiască
Și nebuniile tale dă-le să le legiuiască.
Dar apoi, căzut din sfera nădejzii rătăcitoare,
În noianul tău te-ntoarce, rușinat, plin de muștrare.
A acelor den cer duhuri înțălegere ce vie
Vede și cată cu milă la a ta zădărnice,
Căci Nefton, marele Nefton, cu a sa mare știință,
Este pentru dînși aceea ce-i pentru noi o moimiță.⁴
Omule, ce-ți mîi vederea pîn' la cereasca cămară
Și te bizuiești să afle înuntru pe denafară
Și să însămnezi și praveli pe-a mișcării cerești cale,
Spune-mi, ești stăpîn pe tine, dai pravili inimii

tale ?

Duhul tău care degeaba să luptă și să muncește,
Doritori tot de aflare pe cît viața îl hrănește,

¹ Este dovedit și aflat lucru de oameni că polirile, adică tragerile mărilor pe alocuri, și iarăși întoarcere, precum la Veneția, să pricinuieste den mișcarea lunii, pesămne grămădind și apoi slobozînd aerul. Iată deci că mișcările lunii au înîrîrire asupra văzduhului nostru.

² Astronomii, mai ales Nefton, au măsurat prin aflare de socotele călătoria planetelor, pentru aceea și le propovăduiesc cărindarele cînd și la ce vreme și unde au a fi văzute.

³ Platon, filozof elin (cărui poreclire grecească îi zice teios Platon, adică dumnezăiescul Platon), în păgînatatea sa au cunoscut că trebuie să fiie ființa dumnezăiască o ființă mai presus de toate ființale, o ființă neîntrupată, duh curat, mai presus de toate ceriurile i proci, i proci.

⁴ Nefton, astronomul și mehanicul cel mai mare, ce au aflat cele mai tainice ascunsuri în astronomie și trupurile cerești, supîndu-le la socoteli și măsuri.

Spune-mi măcar vreun lucru de-ți cheazăluești-n
lume
Sau care ți-i începutul și sfîrșitul chiar anume ?

În om două sînt stăpîne puteri împărățitoare,
Una, ca să zădărască, alta, povățuitoare.
Iubire de sine, una naște poftă, desfătare,
Gonește orce durere și cere îndestulare.¹
Alta-i minte ce oprește și mină la măsurare,
Dînd patimilor scădere și pornirii înfrînare.
Amîndouă în unire ne dau putere de sine
De a fugi de tot răul și de-a agiunge la bine.
Rumpe iubire de sine și depărtează-i lucrare,
Și omul de viu rămîne într-o netrebnică stare
Și iarăși rădică-i minte și-i vede că chip nu are,
Nici să povățuiască, nici să-ncheia cugetare.
Întocma ca buruiana ce în țărna împlîntată
Să naște, crește, înfloare și cade de tot uscată
Sau ca un foc ce pe ceriuri în bobote deodată
Noapte fulgerînd să vede și stringîndu-să îndată
Tainic iubire de sine ne mișcă și ne silește
Și purure în clătire, purure nu zădărește.²
Minte cu cumpăna-n mină toate le drămăluiește,
Stă pe gînd, asămănează și dă sfat și hotărăște.
De lucruri ce nu sînt față minte pre puțîn lovită
Este de-un viitor bine puțîn îndeletnicită³,
Îl dorește și aleargă după dînsul ca o bată,

¹ În itichi sau moral două lucruri sînt prințipiile prin care să poartă omul : una, binele ce-și dorește, și alta, răul de care fuge pururea. Aceste vin din iubire de sine sau alcătuiesc pe iubire de sine, iar mintea stă pe o cumpănă ce nu mai lasă să încalce una pe alta.

² Este adevăr că toate mișcările noastre, fia bune, fia rale, întru dorința de folosință, le lăcomește iubirea de sine, spre pildă dorul îmbogățirii ne sfetește o folosință cătră iubire de sine fie prin orice mijloace, iar minte stînd și cumpănind zice că nu folosăsc averile prin răpire cîștigate.

³ Aceste zisă, de să și par oarecum deșăntate, pentru că minte este aceea ce tot gîndește la cele în viitorime, însă să descopere că tot iubire de sine ne mină către viitoarele bine. Ce mai mult decît dorința vieții dorim ? Și ce ne vine pentru că iubim a fi bine și în altă viață, deosăbirea stînd numai că unele din pravili a iubirii de sine privesc cu greșală cătră amăgitul bine, iar altele cătră amăgitul rău.

În vreme ce minte face socotele și chitește
Iubire de sine iute cerea și să hotărăște
Aplecărilor din fire mișcările ațîțate
Sînt și mai tari și mai desă decît cele giudecate.
Minte în căile sale îi înțelept măsurată,
Iar iubire ce de sine cu aprinderea zburată
Cărie spre înfrînare și spre un fel de oprire
Minte îi stă împotrivă cu păsuită gîndire¹,
Iar vrîsta, obicinuința, grijăle și ispitire
Stîmpără zborul cel iute și-i alinează pornire.²
Filozofului zădarnic placă-i să tot vorovască,
Să-ntunece adevărul și să nu-l mai dezvălească.
Facă printr-o țăsătură de netrebnice cuvinte
Tot zîsuri îngăimătoare prin rezoane iscusite,
Împărătască hojma toate pin' la pont de nesfirșire
Și să tot despartă lucruri ce sînt unite den fire.³
Eu îl las ca prin cuvinte și soarele să-nnopteză,
Iar a noastre graiuri toate ca zîua să lumineze.⁴
Minte, iubire de sine, între ele cumpănite,
Avînd un țal amîndouă, trebuie a fi unite.
O ură nebiruită au ele cătră durere
Și un gust și un haz numai le înghie la plăcere.
Dar aprinsă fiind una, cînd zărește desfrînare,
Înghite cu lăcomie obiectul de desfătare,
Iar ceelaltă pe-ncetul și cu mîni chipzuitoare
Trage miere dintr-o plantă făr-a beteji pe floare.
Omul, dar, să osăbască pentru fericire toată
Den plăceri primejduioasă pe acea nevinovată.

¹ Iubirea de sine pornită cu răpire asupra lucrurilor ce-și închi-
puiește de bune gășăște întîmpinarea din partea minții care stă
și giudecă, spre pildă dorința de a cîștiga și a înnulți, minte o
oprește gîndind la perderile ce poate întîmpina.

² Pe lîngă giudecata minții, care oarecum oprește pornirea
iubirii de sine, mai este obicinuința care vine din chipul creșterii,
adică a educației, este încă și vrîsta ce aduce feliurimea ispitirilor
și a valurilor lumii.

³ Pop aice hulește pe filozofii aceia cîți nu fac decît a învăța
prin cuvînt, făr-a da dovezi făptelnice, și așa, în loc să lumi-
nize pe oameni, îi întunecă mai rău.

⁴ Iar el voiește cele ce va zice să le și dovedească precît să le
întăleagă oamenii că sînt așa cunoscîndu-le în sineși întocma
fînțițate precum din cele următoare să vădește.

Ce sînt patimile-n lume decît iubire de sine,
Gonitoare neplăcerii și iubitoare de bine!
Adevărat sau părelnic acel bine le lovește
Cu atîta herbinteală, încît peșin le pornește.
Pornire lor cînd să face pentr-a noastră trebuință,
Făr-a vătămă pe alții întru a lor folosință,
Minte atunci să impacă și le și îmbrățosează
Împrumutînd agiutoriu ce ne întrebuițază.
Iar cînd pe om îl rădică mai presus de bărbăție
Și îl fac să nu să uite la vrun fel de lăcomie,
Minte atunci bate-n palme și cu glas le mulțamește,
Dînd nume de faptă bună focului ce le pornește.

Sîlească-să stoicosul întru a sa nesîmțire¹,
Să lucreză ca nebunii a să lipsi de simțire,
A sa stare ipocrită, slabă, făr-a înfocare,
În inima sa îngropată rămîne făr-a lucrare.
Iar noi n-om cruța a zice cătră omeneasca fire,
Ca s-o deșteptăm aieve dintru a sa adormire,
Că minte, cu citu-i tare, cu-atîta mai mult lucrează,
Căci lenevindu-să, moare, iar lucrînd, tot înviază.

Prin patimi omul să mișcă, însuși sufletul prin ele
Să rădică cu virtute și biruite cele grele.
El nu să înfricoșază de vro nouă tulburare,
Ce folosul îl cîștigă pe cît furtuna-i mai mare.
Ochean îi viața noastră în care tot valuri grele
Ne clatină și ne mișcă la fapte bune sau rele.
Minte, ce drept zăstre ceriul ne-au dat-o cu miluire,
Să face pusulă, cîrmă în furtuni de ispitire
Și a ei sfîntă făclie grabnică spre luminare
Într-a stîncilor lovire sîngură ne dă răbdare,

Dar a patimilor noastre protivnica tulburare
Pe mare vieții lumii sînt furtuni trebuitoare.
Dumnezău, Dumnezău însuși lenevirea o urăște,
Preste vînturi, preste valuri, preste lumi călătorește.

Pofta, dragoste, iubire, nădejde și bucuria,
Ca un săbor a plăcerii ce le naște, le învia,

¹ Stoicoșii era filozofii greci care ave sistemă de faptă bună
în nesîmțire răbdării și a lipsirii de tot, de tot feliul de desfătări
și haz a lumii, precum dempotrivă, cu totul cinstitori de trufie
era alții, ce să numea epicurei.

Temere, grija, prepusul, uritul și mîhniciune
Pe care durere naște și le crește slăbiciune,
Toate patimile-aceste între ele cumpănite
Pentru fericire noastră lumii au fost dăruite.
Dintr-a lor loviri adese să naște și învoire,
Care pe trup și pe suflet le ține strîns în unire.
Deci patimile-ți măsoară, omule, și le slăbește
Dacă cătră fericire inima ta bărănește,
Căci a le opri pornire într-o dreaptă măsurare
Îi a asculta pe minte ș-înțelepciune ce mare.
De a dragostei plăcere inimile stăpînite
O dobîndesc sau aieve sau prin idei plăsmuite.
Ele nencetat lucrează sau pentru a ei păstrare
Sau pentru o pregătire întru cele viitoare.
Dar a patimilor nadă cu totul îndulcitoare
La noi este o putere, cînd mai mică, cînd mai mare,
Pe cît spirtul să găsăște vărsat în a noastră here
Cu mai mult-îmbelșugare sau cu mai multă scădere,
De-aice în noi să naște patima stăpînitoare
Care oricît războită pururea-i biruitoare,
Întocma ca acel șarpe cu care legiuitoriul
Au biruit într-un tiran farmăcul, înșălătoriul,
Acea pe alte patimi ce-s mai slabe decît dînsa,
Le supune, le înghite și le preface într-însa.
Omul în lume cînd vine în leagănul său aduce
Sămînța de mortăciune care în mormînt îl duce.
Acel stricăcios grăunte în viața ce el trăiește
Cu sîngele dempreună amestecat să-ntărește.
Așa patima aceea ce a ne stăpîni are
Dobîndind asupra noastră putere covîrșitoare,
Varsă în sînge otravă tainic de-a noastră știință
Și preface toate cele în sîngura sa ființă,
Iar fandasia agiută la a ei porniri fierbinte
Și o înalță stăpînă peste trup, suflet și minte.
Din zî în zî obiceiul hrănește și face mare
Acea patimă ce firea ne-au sămănat din născare.
Cînd putere ei lucrează în loc de vro micșurare,
Duhul și înalta minte o întartă și mai tare
Și încă ce zîc ! că minte într-ascuns și cu fereală
Pe acest vrăjmaș ațîțā și-i dă foc cu herbinteală

Ăsămine cu cel soare ce cu focul de prin rază
Ierburile stricăcioasă le mai și înveninează.¹
În sfîrșit, oricare fiia patima stăpînitoare,
Mai că totdeauna minte asupra-i putere n-are.

O, minte de fală plină, ce tu țîia nu-ți pui stavili,
Apoi cum poți, slăbănoago, altor patimi să dai pravili?
Dimpotrivă, cu favorul cătră vrana aplecată,
Tu lași grija stării noastre în mînule ei legată.
În ce, dar, să lămurește a ta putere și slavă
Și cu atite muștrări, spune-mi, faci vreo ispravă?

Tu ne înveți să ne temem de-a desfătării plăcere,
Dar pentru a-i sta-mpotrivă dai-ne arme, putere ?

Glasul tău să gîndim, zice, la ale noastre greșale,
Dar cu el numai putut-am să ne izbăvim de ele ?
În zădar tot cu ocară ne mustri fără cruțare,
Căci ne faci ticăloși numai, dar nu ne faci îndreptare.

Făclia ce-n ochii noștri purure vrei a aprinde
Numai cît ne năcăjăște, iar de rău nu ne desprinde,
Dar încă și dai dreptate părerilor feliiurite,
Dînd nume de faptă bună răutăților slăvite.²
Tu bați pe inima noastră cu grijile ce-i i-ai date
Din greșale mititele, în greșali nemăsurate.
Întocma ca acei doftori ce abătînd punoi rele
Fac den boale ne-nsămnațe boalele cele mai grele
Și mîndri de-a lor știință, gîndind că ne ușurează,
În loc de-a ne scăde răul, ni-l însutesc și-nmiază.

Așadar scăpare noastră este de a urma firii,
Căci drumul ce ea prescrie este drumul negreșirii.
Ea spune că mintea noastră nu-i să ne ocîrmuiască,
Ce este să ne abată și așa să ne ferească,

¹ Este lucru dovedit că patimile acele ce firea adîncat samănă în om nu numai că minte și giudecata ei nu le poate birui, ce încă minte însuși le dă aripi și le zboară mai sus. Spre pildă, ambiția lui Napoleon, îndărăpnicia lui Carol al XII, stăruiala hotărîtoare a lui Petru cel Mare, bunătatea lui Titu, nepărtinirea lui Brutus i proci.

² Mîntile iroilor, care hojma calcă țări și pradă orașă prin vîrsare de sînge și alte ticăloșii, trudindu-să întru aceste fapte răutăcioasă, nume cîștigă de niște ghenii și acei viteji să slăvesc de faptele lor cele laudate, pentru că știu a prăda și robi țări și noroade, apoi iată minte !

Este un înțelept sfetnic tocmit să ne dăscălească
A da reguli la plăcere, iar nu doar să o stîrpscă,
Nici să fie el peire, ci numai stîmpărătorul
Patimii ce de la fire o au luat muritorul,
Căci prin ea milostiv ceriul au voit a ne supune
La isprăvi ce-s hotărîte de a sa înțelepciune.
El au vrut spre împlinire înaltelor sale gînduri
Ca starea ce omenească să fie tot scări și rînduri.¹
Pentr' aceea și puterea patimii ce stăpînește
Pe oricare ar fi alta înecă și nădușește
Și cătră dorit sfîrșitul agiunge și nemerește,
Căci orice împotrivire mai mare o zădărește.

Fia iubire de slavă, fia ce de înălțare,
Fia ace de avere, fia de știință mare,
Fia, în sfîrșit, și lene într-o inimă bogată
Cu putere și tărie ce la patimi este dată,
Ș-om vede că fiișcare spre îndestulare toată
Jărtfește averi și cinste, ba și viața citeodată.²

Fia un pustnic în codri îngropat întru uitare,
Petrecător unei vieți line, fără tulburare,
Fia un irou cu săte primejdiilor de războaie,
Doritori numai de slavă singelui vărsat pohoaiie,
Fia filozoful pacinic întru a sa chiroteală
Și neguțătorul lacom întru a sa vinzoleală,
Toți vor găsi deopotrivă minte lor gata plecată
A le favorisi pofta ce patima le arată.
Vecinicul înțelept meșter, ci den nimic făcu toate
Și care din rău pe bine a naște știe și poate,
A aceștii plecări tainice întrebuițind putere,
Dă inimii o virtute ce îi întărește vrere.
De aceea să și vede că din patimi fapte bune

¹ Pop dovedind că minte numai cît poate abate pe om, iar nu să-i stîrpscă patimile, dovedește și curat vădește că numai darul de sus stîrpește în pustnici toate patimile pericioasă, adică cînd agiunge omul în răpire aceea care îl rădică oarecum de pe pămînt.

² Giucăușul de cărți, biruitorii iroi, îndărăpnicii și cîte alte firi pătimașă dovedesc aceste adevăruri, căci fieștecare dintre dînșii socotește că cu minte face ceea ce face și însuși a vitejilor minte arată și dovedește aceasta.

Iesă așa de viteză cît nimic nu le răpune.¹
Întocma ca den sălbatic c-o proastă hultuitură
În roduri desfătătoare copaciul schimbă natură,
De cîte ori fudulia, amoriul și uriciune
Au născut fapte înalte de laudă, de menune!
Minia în loc de rivnă și de năstav într-armării
Scumpete în multe rînduri ca o maică măsurării
S-au văzut oprind pornirea herbintelilor aprinsă,
Și lene că-i pestitoare năravirilor deprinsă,
Pizma încă înblinzîndu-și turbăciune-nveninată
Drept învingere slujăște prin curajul ce arată.
Ș-apoi este vreo faptă din cîte sînt laudate
Ce mîndrie sau rușine să nu le aib-însuflate?
De la rău la bunătate citu-i de scurtă cărarea,
Între ele omul gioacă și își cumpănește starea.
La cumpănă deopotrivă minte ca o greutate
Apăsînd pe rău în bine a preface abia poate.
Ascultînd grăind pe Neron plin de iubov și iubire,
Ai fi zis că-i și ca Titus, a lumilor îndulcire.
Acea vilfă, acea fală, acea inimă măreață,
Ce în crudul Catilina văz cu scirbă și cu greață,
În Debius mă alintă ș-apoi mă și încrucește
Cînd Curtius, patriotul, prin ea morții să jărtfește.
Tot ambiția pe schipturi și înaltă și zdrobește
Și pe bun și pe rău face morții de să hărăzăște,
Pe soldatul prost preface în oștean fără de frică
Și pe iroul cel mare, în viclean, om de nimică.
Cine dar poate, afară de Domnul, stăpîn a toate,
Ce au despărțit cu glasul lumina ziuăi de noapte,
Să descurce acest haos de fapte bune și răle
Și să-mi descilcească minte de alte patimi a mele?
Precum într-acele cadre ce-s de mînă iscusită
A umbrelor cu lumina unire ce potrivită
Feliurimi de flori încheagă, așa cît nici să simțăște
De la una păn' la alta feliul ce le despărțăște,

¹ Prin toate aceste zisă, Pop dovedeste că patimile la om slujăsc precum la fapte răle așa și la fapte bune, de multe ori scumpete ne oprește de la stricăcioasa răsîpire, lene de la alergare năravurilor, trîndăvia de la zburdăciuni ce să cîștigă cu goana, iar apoi rușine și mîndria de la multe răle mici și mari ne oprește.

Asămene spre ascunsul fețelor adevărate,
Fapta ce ră și ce bună sînt așa împreunate,
Încît n-ar fi cu puțință omului a să pricepe,
Unde una să sfîrșește și cealaltă să-ncepe.¹

Dar măcar că între ele par așa înturlucate,
Pute-vei zice că răul este și o bunătate,
Că florile alb și negru, cu meșteșug potrivite,
Painjînesc într-atîta vederile amăgite,
Încît numai pe-o părere ce-ți inchipuiești pe-ntregul
Să zici că nu este albul, să zici că nu este negrul?
Duhul vrînd să dovedească așa grozave himere,
Inima-l împotrivește și-l supune la tăcere.

În acele dintăi ceasuri ce-n ochii noștri s-arată
Răul ce pare o fiară amarnic înfricoșată,
Dar ace înfricoșare pe ceas, pe ceas tot slăbește,
Pînă cînd ne și aprindem de dînsa prietenește,
Apoi inima începe a-i dărui și simțire,
Pînă unde nu orbește a-i arăta și iubire.
Omul pe placul său pune a răului învîrfare
Cînd laudă, cînd defaimă a isprăvii lui lucrare,
Căci ca un orb la a sale întru sine nici zărește
Acele răle pe cîte în altul le ocărăște.
Ăcest fel supt răce brîul zorilor de dimineață,
De unde strașnicul vifor întinde aripi de ghiață,
Laponul, deprins cu gerul, fericit să socotește,
Gîndind că aiure frigul pe alții mai mult muncește.

Puține sînt fapte bune în înaltă învîrfare
Și iarăși puține răle într-o covîrșire mare,
Căci inima noastră-nuntru totdeauna împărțită
Și de răle și de bune să găsăște insoțită.
Nebunii și ucigașii în adinca lor beție
Au doar n-au năzăritură de cinste cu-nțăleptie,
Filozoful ce în dodot de amori să stăpînește,
Au doar el sîngur pe sine nu rîde și să hulește?
Nici bun, nici rău este omul decît purure în parte,
Căci și sufletul de patimi neputînd a să desparte,

¹ Pop prin aceasta înșămnează că aceeași faptă bună la mai mulți pornește din așa osăbite pricini și gînduri precum și fapta ră. Încît nu poate cineva pricepe unde una stă și cealaltă începe, căci în adevăr vădit în mulți oameni atîte fapte bune și atîte răle. Încît este de mierat cum una pe altă să încap.

Să schimbă pe tot menutul și face colindătură
De la rău la fapte bune, de la dragoste la ură.
Toți, dar toți delaolaltă, făr-a osăbi pe unii,
Țăl au numai folosința și-nțăleptii și nebunii.
Fiișcare cere bine, dar toți duc deopotrivă
Binele lor ca o pîrgă în ghenearnica stivă.
Și tocma pentru aceasta și stăpînul lumii toate
Au supus cătră lucrare și pe însuși răutate,
Pe comploturi înnegrite, pe păreri, pe rătăcire,
Pe împuținare minții, pe slăbăciune den fire,
Rușine de a să-ncrede într-a hotrului știință,
În inima unei fete ține cinste în ființă,
Iar pe apriga nevastă o mindrie îngimfată
Îndeamnă de precurve să să păzască curată.
Pe ostaș cine îl mină? singură obrăznicie,
Ce crește pe meșteșuguri, purure zădărnice,
Dar astă zădărnice falnică și delicată,
Făr-a fi de enteresuri aprinsă și îndemnată,
Alintînd a noastră minte cu păreri măgulitoare,
Naște de multe ori fapte vestite și de mierare.
Așadar, înalta voie ce de la ziditori vine
Chiar den greșălile noastre scoate oamenilor bine.
Cu toții, dar, între dînșii datori sînt mină să puie,
Pentru apărare vieții și a stării fiișticuie,
Căci, pentru ca să s-agiute, sînt născuți, poate, anume
Și copiii și părinții și robi și stăpîni în lume¹,
Care slabi în despărțire și lipsiți de voie bună
Sînt mai zdraveni și mai vesăli în traiul cel dem-
preună.

Așadar, fie sau patimi, nevoie sau slăbiciune,
Tot omul la adunare pleacă, trage, să supune
Și cu rîvnă fiișticare agiutîndu-să pe sine,
Stringe nodul legăturii ghenearnicului bine.

De-acole fraged amoriul, duioasa prietenie,
Ș-acel farmăc care face viața așa de hazlie,
De-acolo și la sfîrșitul vieții astei trecătoare
Să leapadă lesne omul de orișice desfătare,
Că nemaigăsînd într-însa dulceața obicinuită,

¹ Pop voiește a dovedi precum că și patimile la om sînt date pentru a lui fericirea și petrecere bună. Dar apoi, cum și încît, va dezvăli pe urmă.

Trage lauda asuprași de o lege nevoită.
Că fără bănat așteaptă a morții înfătoșare,
Ca un liman mintuיעלnic dup-o lungă înnoptare.
Că, în sfârșit, muritoriul slăbănog sau mai cu minte
Vede și moarte și viața cu alte luări-aminte,
Iar pîn-in ceasul acela, purure cu noi în toate,
Ne dă bunătăți viclene în lipsă de-adevărate,
Și încît trăim pe lume, purure măgulitoare,
Spre a ne-ndulci uritul, purure născocitoare,
Înaurește cu rază nourii de desfătare
Ce plouă pe traiul nostru cu dulceți amăgitoare.
Mulțămît de-a sale gusturi și de a sa iscusire
Orișicare pentru sineși are ochi de părtinare.
Frunzărind și zi și noapte tomuri de cărți
colburoasă,

Să fericeste-nvățatul în chilii întunecoasă
Și scutit neinvățatul de o trudă așa mare,
Într-o leneșă odihnă găsăște tot desfătare.
Privind la viitorime cu deplină ne-ngrijire,
Bogatul den comori multe își încheie fericire.
Întru nădejde de grija ce purure hojma poartă,
Săracul, cu toată lipsa, îi mulțămît de-a sa soartă.
Privește giucînd pe orbul, plînge-să oare vrodată
Că lumina ce den soare i-au fost de veci rădicată?
Privește pe schiopi cum cîntă, plînsu-s-au
vrodeneoară

Că sînt lipsiți de pășire ce slobodă și ușoară?
Împărat îi cerșătoriul, ori, cînd bea, să vesălește,
Și nebunul totdeauna de sine să mulțamește.
Himistul în spăimîntare de cît aur tot visază
Drept adevăr pe minciună ia deprindere să crează.
Însuși poetul ce zace într-o stare ticăloasă
Fericit să socotește cînd face stihuri frumoasă.
Pretutindene, oriunde este plîns de despărțire
Cu-a sale aripi nădejde aburește răcorire,
Însuși zadarnica fală cu mîndra sa îngîmfare
În lipsă de mint' întreagă ne umple de-ndestulare.
Și minte, oricît de mare, în grabnica sa lucire
A împrăștia putut-au o plăcută nălucire?
Și chiar de ne și lipsăște de-o plăcere-nșălătoare,
Alta-n locul ei îndată prin inimă ia intrare.

Este starea așa tristă și așa de ticăită
Pe care trecere vremii să n-o facă suferită?

A omului vezi, privește, alintătoriul cel mare
Zic mîndria cum întinde plăcuta agiutorare.
Privește și alte patimi, după virstă potrivite,
Cum ne-așteaptă în cărare vieții de noi istrăvite!

Nădejde, nădejde care, purure vesălitoare,
Pînă și în patul morții cu omul petrecătoare,
Au nu ne închipuiește o icoană luminoasă
De-o fericire ce ceriul ne gătește mai frumoasă?
Ea ca o mîngîitoare purure ne izbăvește
Și în zilele de scirbă traiul nostru îndulcește.
În dorinți sufletul nostru tulburat de rătăcire
Și de-a trupului obeze cuprins și plin de mîhnire
În dulce, viitorime să-ntinde, să odihnește
Și fericire ce-așteaptă aieve o dobindește.
Omule, în rău și bine ce Dumnezeu împărțăște
Vezi tu a sa preveghere, vezi tu pe cît te iubește?
Ca și greșalele noastre, pe cît au fost la puțință,
Le întoarce cătră bine și folos de trebuință.
Între alte patimi multe pîn' și iubire de sine
Au nu este un dar mare ce aleargă iar la bine?
Căci prin dorințele toate ce ea în om născoceste
El prevede, simte milă și pe alții miluiește.
Așadar, slăvește ceriul, rabdă a ta slăbăciune
Și miară-te întru toate de înalta-nțălepciune.

Cap. al 3-le

Întoarce-te, că îi vreme, den adinca rătăcire
Și află, prostule, află că sfinta dumnezăire
Făr-a să lăsa de gîndul ce ș-au hotărît odată
Prin feliuri de chipuri merge tot acolo îndreptată.
În mijlocul zburdăciunei tinereții herbîntate
Și într-a mîndriei fală de bogății însuflate
Și în sinul fericirii și în nevoile toate
De adevărul acesta fii lovit și zi și noapte.

Ia sama că lume este la a mînții cercetare
Ca cel mai săvirșit cadru de omul în adunare.

Vezi a dragostilor lanțuri, vezi legături pregătite,
Spre a uni între ele ființele despărțite,
La ce întâi lovitură ce materia luară
Lumina cum să aprinsă ca din sine o comoară!¹

Tot atomul cum să mișcă, alergînd
spre-mbrătoșare²,
Cum să trag unul pe altul și să cuprind cu
strînsoare!

Lumea o dată croită, nemărginita putere
Răvarsă în toată fire prințipion de înviere.³

Ființele insuflăte ce cereasca aburire
Să porni deopotrivă cătră aceeași țintire,
Care în opștescul bine și la care privind toate
Aleargă mare și mică fără de a să abate!

Tu vezi ierburile gata a sluji pe mistuire
La zidirile ce ceriul le-au înzăstrat cu simțire.
Ș-apoi și aceste iarăși în pămînt fiind schimbate,
Să fac ierburilor hrană una după alta toate.⁴

Nimică vecinic nu este, om și plantă și jăvină
Iasă din noian și întră și iar iesă la lumină.⁵

¹ Pilda aceasta de asemănare este pentru a arăta cum adică de unde era întuneric și nimică, cum să iviră lumină, precum să vede pe pămînt, fără de veste cînd s-aprinde o comoară.

² Atomon, cuvînt elinesc, să zice pentru tot felul de zidiri mare și mică răsuflătoare, jivini, pești, dobitoace, oameni sînt toate atome, la care să vede că un lucru nevăzut, nepipăit este care le leagă, le întrunește și acest lucru este aceea ce numim dragostele, care dacă ar fi lipsit, cum s-ar mai fi puezit ființele una dintr-alta.

³ Prințipion este acel lucru den care să începe sau să încheagă tot lucru precum lemnele, dobitoacele, apa, metaluri i proci. Prințipii cunoscute sînt: apa, aerul, țărna, lumina, dar necunoscute sau însuși aceste den care altele să încheagă și să pornesc. Himia în aceste să îndeletnicește, dar puțin pășăște, căci orice află astăzi de început prințipion, mine găsăște că are altă încheagare și așa Dumnezeu numai poate desfunda această ascunsă taină.

⁴ Ce este gunoiul care îngrășă pe pămînt decit buruienile mistuite pren dobitoace și omul, trup eșit den sămînță, ce este decit o ieșire den mîncările ce tatăl său au mistuit, căci printr-însa făcîndu-să și sîngele și sămînța iesă din om.

⁵ Toate una pe alta să fac și să prefac.

Nimic nu-i făr' de-atîrnare, ce părțile lumii toate
Să împartășăsc den totul cu totul fiind legate.
A lumii întregi ființă, putere și legătură,
Să sprijînesc între ele cu-aceea ce-i zic natură.¹
Omul dă la dobitoace agiutori printr-o voință,
Și dobitocul să face omului de trebuință.

Toate dau și primesc razăm în pămînteasca viață,
Și cel slab și cel mai tare, unul pe altul să-nvață.

Acest lanț ce să întinde, spune-mi, unde să sfîrșăște,
Cine poate să ț-o spuea? Cel ce în cer lăcuiește!

Omule măreț și mîndru, ce putere te agiută
A gîndi că pentru tine lumea toată îi făcută?
Au doar Dumnezeu munciră numai ca să te

hrănească,

Să te-mbrace, să te poarte și să te cocoloșască!

Sprea astîmpărarea foamei, mina, care pe cîmpie
Îngrășă cirezi și turme, de n-ar da cu dărnicie

Și lor hrană ca și ția, apoi atîta verdeață

Pentru cine o răvarsă pe a pămîntului față?

Au doar numai pentru tine prin consert plin de
dulceață

Jălnica preveghetoare cîntă sară, dimineață?

Ea plecată la pornire focului ce o cuprinde
Hăulește o plăcere ce dragoste îi aprinde.

Au doar fugariul vestitul, ce glasul tău îl supune
Și merge cu fudulie supt friul ce mina-i pune,

Nu simte a lui podoabe ce fire îi are date

Și mîndria de pe rehturi cu tine au n-o împarte?

Ș-apoi, spune-mi, pentru tine atîte mii de sămînță
Cuprind cu a lor rodire a cîmpiilor ființă?

Dar pasăre decit tine cu multă vreme-nainte
Din acele comori gustă ce Dumnezeu le trimite.

Spune-mi, pentru cine numai în timpul de bogăție
Razăle cele den soare coc a țarinii cîmpie?

Făr-a-ți zice că tu însuși pentru buna cunoștință
Boului ce ostenește prevezi a sa trebuință,

Dar zidiri altele cîte la voie ta nesupusă
Care defăimîndu-și giugul petrec în pustii ascunsă,

¹ Zidirea ce întâi a fiușticăruie lucru este faptă a lui Dumnezeu, iar natura este lege și pravila pe care le au dat spre ținere, înmulțire și agiutorarea uneie cătră alta.

Fără muncă, osteneală, ca niște stăpînitore,
Nici te-ntreabă cînd mîncă rodul tău cel de sudoare.

Maica fire, îngrijită pentru a lor trebuință,
Între fiii săi împarte dragoste, milă, voință.

Vezi cel împărat puternic că să apără cu blana
Ce ursului au dat fire de învălitoare iarna,
În vreme ce el gîndește că pentru dînsul sînt toate
Și că el îi iubit sîngur de înalta bunătate!

Vezi omul cită sîlință pune, ca să mă slujască,
Zice mîrșav dobitocul, pus de om să să hrănească,

Omul pentru mine numai — că un dobitoc nu știe
Că omul l-au pus pe hrană ca lui hrană el să fie.

Acum pentru om ce giudeci este oare mai cuminte
Și-ntr-asămene greșală nu pică cu cele vite

Cînd pentru dîns' socotește toate cîte sînt supt stele
Și nu vede că în totul îi supus cu alte cele? ¹

La zidiri fără de minte ceriul den milostivire
A da n-au voit de moarte nici știință, nici simțire.

Adevăr că omul știe a fi născut ca să moară,
Însă cînd își pomenește această pricin-amară,

De-o viitorime dulce inima sa stăpînită,
Unește nădejde bună cu idee ce cumplită

Și fiindcă neștiința îi ascunde zîua-n care
Moarte are să-l răpască dintre cele cu suflare (de
veci fără înturnare),

Acel îngrozitori lucru mai puțin cumplit să pare
Și nevăzut mai să face într-atîta depărtare.

Însă cu noi de-a valma, ager făr-a să ascunde,
Tot s-apropia și vine, făr-a ști cum și pe unde.

Minune care vestești a ceriului îngrijire.

Căci fără dînsa, vai nouă, omul minte-a sa zidire.

Văzînd că a sale pasuri îl tot împing cătră moarte ²,

¹ Întru adevăr că omul și de are covîrșire peste alte dobitoace,
dar oare nu este supus la legile totului? Ba încă la multe și mai
ticăit decît dînsăle, ce sănătate spre pildă are omul pe lîngă a
dobitoacelor?

² Adevărul că noi știm că avem a muri, dar nu știm în care
zi și ceas, nici în care an, și tocma acest nehotărît soroc ne
face ce nici știm cînd murim. Ce jăle și țipăt nu ar fi fost oarea
pentru om cînd el are a muri de astăzi în cinci zile! Aceasta să
vede în unele din patimi că își spun pătimașii ceasul ieșirii su-
fletului, dar oarea cu cită jăle și durere.

Putut-ar fi să mai răbde spaima unei așa soarte
A dumnezeului care pe zidiri preziduieste?

(Fie că sîngur enstenctul sau minte povățuiește),
Grija ce nemărginită de-a împărți potrivite

Darurile ce le-ar face mai întregi, mai fericite,
Le-au dat inadins o vrere, o plecare mai cu samă,

Carele pe nesimțite la fericire le cheamă ¹

Și le mîna totdeauna cătră soarta lor menită,
Fie ori prin cugetare sau pe-o cale negîndită.

Dacă prin ajutorința unei mini miluitoare

În enstenct tot dobitocul dascal neînșălat are,

Ce-i trebuie mai mult altă sau c-ar fi a ta voință

Și la asta să-ți bagi nasul și să-i dai tu cunoștință!

Dar mintea ta îi o slugă care multe deși știe,

Însă fiind cu răceală leneșă în nănie,
Trebuie ades chemată în orice nevoie nouă,

Pentru a-i deștepta lene la vreun ajutor nouă ²

Iar enstenctul nu-ncetează, dă de veste și silește

Și nici așteaptă chemare, căci îi bold ce nu lipsăște,

Nici rămîne, nici adoarme, nici face greș vreodată,

Iar minte nu ne slujăște decît numai cîteodată.

Enstenctul nici că gîndește, ce, harnic și cu

credință,

Merge drept cătră sfîrșitul dat de înalta ființă ³.

Iar de sfîrșitul acesta minte vrînd să depărtează,

De-aceea și poronci calcă și împotrivă cutează. ⁴

Deci dar degeaba te lauzi, omule, cu a ta minte,

¹ Îndată ce vom lua sama binișor, ne vom încredința de acest
adevăr. Care este pricina de și om și dobitoc fug de acele cîte
sînt sau socotesc rele? Nimică alta decît dorința ce are în sine
și dobitocul și omul cătră a sa fericire, fie oricît i s-ar părea a fi.

² În firea minții este gîndire, asămăluirea și apoi giudecata.
Aceste să fac cu prelungire și nu îndată, mai adaugă apoi și
îndoirea și vei vedea că enstectul este cu mult mai iute și mai
hotărît decît minte, iar enstenctul ce este s-au zis la fila:
...[loc alb în ms.; în ediția, noastră p. 267].

³ Enstenctul fiind ace plecare sădită în om pentru ființa sa
nu să abate ca gîndul în lături din drumul ce i-au croit Dumne-
zău pentru aceasta și în dobitoace nu să preface, ce pururea
cătră sfîrșitul lui prescris merge.

⁴ Iar minte, ca una ce este slobodă în alergările sale pe de
laturi, ea să și amăgește, înșală și să înșală, îndrăznește și să
sîește, cutează a păși peste ceea ce giudecă.

Căci enstenctul nu să-nșală și îi trece înainte.

Intr-aceste două daruri vezi citu-i deosăbire,
Dumnezău mină pe unul, pe celalalt omenirea !
Făr-a-nșăla vreodată, ce lumină de menune
Învată pe dobitoace a-și alege lor pășciune,
A-și cunoaște doftoria, otrava a nu atinge,
A-și preface lăcuința pînă încă a nu ninge,
A prooroci furtuna, ghețul, arșița și ploaie,
A să-mpotrivi la valuri tulburate de pohoai¹,
A-și face cu gloata toată lăcuinți întemeiete,
Pentru a trăi în pace în locuri neapropiete !

Fără linii și compasuri paingului cine spune
Cu meșteșug să întindă o mreją de-atite strune ?
Acel engener Muavru prin știință și chiteală²
Poate face niscai planuri mai cu bună rînduială ?

Cine spune în toți anii înțeleptelor cucoară
A să muta după vreme dentr-o țară-n altă țară ?
Cine le menește zîua în care să înturlucă
De hotărâsc ele ceasul și de venit și de ducă ?

De la înalta voință dar au priimit zîdirea
Nu în silă, ci în voie să-și cîștige fericirea,
Însă fericire-n totul fiind scoposul cel mare
Ce Dumnezău vra a face în opșteasca sa lucrare
La nevoile în parte concursul unor altora
Alcătuiește izvorul fericirii tuturorora.

Acel nod leagă-ntre ele zîdirile lumii toate
Ce aici spre lăcuință de Dumnezău sînt lăsate.³

Fire întru ele naște prin a-nmulțirii plecare
Dorința de vietate ce ține pe lume-n stare.

Plecare este opștească, om, dobitoc și jîvină
Ce trăiesc prin aer, ape, pe uscaturi și pen tină,

¹ Întru adevăr, de minune este să ia sama cineva chipul împotririi împotriva repeciunei sau a valurilor a păsărilor plutitoare, pentru că vede cineva că să face chiar după legi de adîncă matimatică și mehanică.

² Muavru, un făcător de planuri vestit.

³ Dum[ne]zău privind la a totului ținerea nu este de îndoit că acele răle ce să văd în parte precum : cufundări, spargeri de vulcanuri, cutremure sînt o nestrămutată urmarea cătră ținerea totului, iar apoi, mai în parte, vom zice că, de au venit lăcustele într-o țară, au lipsit de acolo de unde au purces, de au murit copilul meu, dar au rămas a vecinului, și unii dintre noi trebuie să se ducă, căci apoi n-ar fi avut loc alții.

Început fac prin pornire de-o înfocare firească,
Care în curînd cîștigă îmbrătoșare opștească.

O partea, dar, pentru alta deopotrivă aprinsă
Între doi o legătură să face cu totul strînsă,
Den care apoi să naște o al treile iubire,
Ce este acea den sînge, de copii, de moștenire.¹
Păsări, dobitoace, toate, de acest libov pornite,
Cătră zămisliri și creșteri să văd den fire sîlite.
Maica la pui cată hrană, iar tatul lor, ca mai mare,
Ia asupră-și grija pazăi și ace de apărare.²
Apoi îndată ce vremea le dă căzuta putere,
Și unii fug, alții zboară, doriți de împrașterie,
Enstenctul atunci tinchește și nici mamă și nici tată
Nu își mai cunosc în urmă fameliie-nstrăinată,
Căci îndată ce la dînșii grija nu mai trebuiește,
Toată legătura firii dentre dînșii contenește.

Dar, însă, la bieții oameni slăbăciune, nevoi răle³,
Pruncia îndelungată și bătrînețile grele,
Împărtășiri între dînșii și feliuri de trebuință
Cer și grijă mai delungă și sprijin mai cu silință.

Aceste griji înmulțite între ei sporesc simțire
Și așa unul cu altul să leagă cu osăbire.
Minte, vreme și ispita neconținut ne arată
A strînge încă mai tare acea dragoste-ncheată.
Dacă pe de-o parte răul a ne trage să silește,
Pe de alta iarăși minte la bine ne hotărâște,
Gîndul cel de folosință agiutat de-nțălepciune
Den patimi știe să nască faptele cele mai bune,

Den trebuinți împlinite vine buna cunoștință,
Lîngă dragoste firească s-anină buna voință.

¹ Pop, după ce au dezvăluit începutul sămănat în zidire pentru tubit (care nu este decît pentru înmulțirea și ținerea făpturii), apoi acum vine și cătră iubirea aceea ce să leagă din sînge. Supt cuvîntul *însă* nu trebuie să înțelegem avere, ci moștenirea fireștilor năravuri.

² Aceasta să și vede la păsări zburătoare, la dobitoace, poate și la cele mai mari jîvine, dacă am pute răzbate pînă între ele și să le putem vede.

³ Nu este de îndoit că a omului vietuirea avînd mai multe trebuinți dobîndește și griji mai multe, care griji nasc și aduc alte osăbite legături decît în dobitoace, precum înrudirile, răcunoștința, mila i proci, i proci.

Aceste simțiri duioasă în adinc de inimi scrisă
Și părinții și copii lănguindu-le aprinsă,
Făcu pe acești den urmă să iaie obicinuință
(Cînd pre cei dintăi agiunge vîrsta ce de neputință)
Să le deie agiutoriul cu aceeași dărnicie
Ce și lor le-au dat părinții pîn' după copilărie.
Atunci ne-adusăm aminte de a vîrstei pribegire
Și întru viitorime minînd a noastră prăvire,
Dădu tatului copilul rodurile bunătății
Ce și el așteaptă iarăși cătră sfîrșitul vieții. ¹

Așadar, îndatorirea, cînd dată și cînd luată,
Între oameni să făcură legătură ferecată,

Iar apoi din toat' aceste feliurime încurcată
Făcu să iasă un bine răvărsat în lume toată. ²

Putut-ai crede că omul ieșit din mînule firii
Umbla fără nici o samă, fără friul chibzuirii ?
Dumnezău într-ace stare den nespusă miluire
Da inimii lui năstavuri și minții povățuire,
Era iubire de sine, însă fiind liniștită,
La binile tuturoră nu să vede răzvrătită.
Căci științi și meșteșuguri ce-s de mîndrie aflate
Nefiind atunci în lume, ce a firii legi curate,
Cu dobitoacele omul în petrecere unită,
Pe verdeață și la umbră trăia viața ne-ngrijită,
Nu-și băga mîna în sînge pentru vreo apărare
Sau pentru ca să-și cîștige hrană și învălitoare.
Pămîntul da de la sine, fără muncă și lucrare,
Tuturor deopotrivă și adăpost și mîncare.
Prin păduri, spre proslăvire bunătăților înalte,
Dobitoacele și omul să vedea împreunate.
Acele păduri drept capiști cu jărtfe de sîngerare
Nu dogorea niciodată cinstita lor închinare,

¹ Ale copiilor cătră părinți atîrnare, așa precum era firească, iar nu den socotință, precum acum firește au trebuit să tragă pe a altora cătră dinșii și așa den om în om au trebuit și în stare firii să fiia ace atîrnare pe care apoi omul politicit au numit-o datoria a soțietății, iar patimile au schimbat-o urît.

² Binele acel răvărsat este că să ține lumea în soțietate.

Aurul ferit de oameni într-a pămîntului mață
Strălucind nu era încă pe-a oltariurilor față.
Cel mai prost și mai nemîndru om fără de fățarie
Era preot și în faptă își trăge cucernicie.
Dumnezeu cîrnuie toate ca un împărat a toate
Și răvărsa preste toate a sale bunătăți toate,
Iar omul asupra firii răvărsa cu stăpînire
Numai buna rînduială, iar nu cele de peire.
O, cît el cu osăbire, și la gust, și la plecare,
S-au prefăcut, ticălosul, den ce întăi a sa stare !
Căci acum umple de groază aer, pămînt, mări și ape,
Încît nu să mai stăvește jivină de dins' aproape.
El sîngur lor ucigașul, tot el le și mistuiește,
Căci rușine și mustrare obrazul nu-i mai roșăște.
S-au făcut la glasul firii surd și fără de simțire,
Încît nu-l mai oțărește sînge, moarte și peire,
Cătră dobitoace aprig, omului vrăjmaș anume,
Pierzînd nevinovăție, omul pierdu tot în lume.
Așadar, spre răsplătire la a lui neomenie
Au sosit lucsul nebunul, cu cruda sa tirănie. ¹
Pe friguri, dureri, lungoare, pe ciurma ce nu să

stînge,
Le-au născut și dat în pizmă a dobitoacelor sînge.
Această străină zamă cu iuțime-nveninată
Au vîrît în a lui patimi o aprindere turbată ²,
Încît cu trup și cu suflet într-a poznelor cumpline
Omului ș-au făcut omul vrăjmașul cel de peire.

Atunci dar întru mînie cu un glas de trăsnet iute
Zisă omului Natura : „Du-te, ticăloasă, du-te,
De la mîrșava jăvină să te-mprumuți cu știința

¹ Lucsul aice să înțalege toate cele cite omul ș-au adaos preste trebuințele firii.

² După toate ispitele și încercările făcute, să lămurește că cărnurile și sîngele ce mîncăm ne întartă patimile a cărora întărtare grăbind și iuțind zîmberechiul vieții, nu mai poate omul trăi așa îndelung precum trăia în vreme viețuirii prostatice. Iată prințipion a postirilor pentru a nu fi întărtăți și înțalepciune a începătorilor vieții pustnice, care, prin postire, îndelungă viața, potoale întărtarea și țin mînte și sufletul în liniștire.

Ce îți cere slăbăciune, ce îți cere trebuința !
Mergi prin pustiiuri, nemernic, păsările să te-nveță
Care sint poamele dulce, care sint cele mistreță.
Ia sama pe cîmp mișcare zidirilor cu suflare
Și de la dinsăle află buruieni lecuitoare.
De voiești a fi afară de a vremilor schimbare,
De la știubeiul albinei ia model de așazăre.
Cîrțița să-ți deie proba aratului în cîmpie
Și viermele de mătasă dascăl la țăsut să-ți fie.
Vezi tu peștele Notilus¹, fără vislă și busolă,
Pe a mărilor noianuri luntrîrind a sa gondolă²,
El te-a învăța pe ape depărtate de la maluri
Cum să te agiuți de vînturi, cum să biruiești pe
valuri !

Ici cu reguli neschimbate și foarte meșteșugoasă
Dobitoace scurmătoare își sapă pen pămînt casă,

Cole spînzură în aer, pe copaci, clătinațoare,
Cuiburi cu totul ferite de a vremilor muștrare.
A întrunirii lor forme, fel de fel închipuite,
Pururea le vei cunoaște cu soarta lor potrivite
Și-ți vor arăta odată, dar tîrziu, peste gîndire,
Între crai și-ntre noroade care legi dau fericire.

Tu prăvești în furnicariul înțăleapta republică
Și în stupul cu albine stăpînire monarșică.
Alătorează-le duhul și chipul de cîrmuire
Și-i vede că pentru public, una purure-n clătire,
Pe ai săi îmbogățîndu-i, însuși ea să-imbogățăște
Și că, prin nerînduială, rînduială săvîrșăște.³
Iar alta, măcar supusă la a unue voință,

¹ Notilus este un pește pe care scriitorul Opie, carte I, arată așa că adică el are o scafă în spate și cînd voiește să dă cu gai-bele în sus și rămîne scafa în gîos pe apă, iar labele le rădică în sus, cît întinzîndu-le ca niște vîntre de pînză plutește pe mare cu chipul acesta în cele mai mari depărtări de la maluri.

² Gondola este un fel de caic de călătorie pe apă la Veneția.

³ Pop, cu închipuirea furnicariului croind republicile, mîna la propunerea lui că acele ce vād oamenii și li să par a fi nerînduială sint pricini și urmări de rînduială și numai pentru că omul nu înțalege, de aceea socotește nerînduială.

Este slobodă și-n pace despre orice nepriință
Și că foarte mulțămîtă de-a trăi într-o păstare
Gustă-n ticnă avuția din hărnicia ce mare
Și că-ți dă idee țîia de pravili neștrămutate
Ce păstrează în ivală a dreptăților scări toate.
Pravili care au a firii respectuită pecete
Și care den ceriuri fusă neștrămutat încheiete.¹

A ta vînturoasă minte, pentru omeneasca stare
În zădar va da tot pravili supusă la răsturnare
Și asupra vicleniei va înarma pe dreptate,
Căci ea va fi totdeauna sub biciul de răutate.
Și ca o jărtfă de pravili și de toată apărarea
Va cădea pururea slabul supt bogatul cel cu starea.
Mergi însă, omule, du-te, tot cu legi prefăcătoare,
Mergi de supune la giugu-ți orice este cu suflare,
Și acel mai cu chiteală tragă pe toți cătră dînsul,
Supuie-i la a lui voia cîrmuindu-i cu diadinsul.
Și știind să le-ndulcească a sălbăticeii stare
Prin feliiuri de meșterșuguri bune și folositoare,
Făcusă prin vrednicie și tragere de iubire
Chiar ca un crai de puternic și cuprins de

proslăvire.“

Prin aceste graiuri firea stîrni toată măestria
Și a omului sălbatic îmlînzî nemernicia.

De pe loc să văzu-n lume urzîndu-să colibi, sate,
Cu adunare de oameni și popoară înjghebate.
Folosința întrunirii dînd o nouă viețuire,
Cătră alt norod de-aproape sluji de închipuire
Și așa unul cu altul den zî în zî cu sporire
Făcu legături de-a valma, cu pace sau gilcevir.

Pășit-au vreunu-nainte cu niscaiva folosință
Sau soarele arătat-au vreun loc mai cu priință,
Sau părăiele cu ape văzură-să că undează
Vrun loc mai cu-ndestulare ce vitele pășunează,

¹ Albina, osăbită de pomenitul furnicar, ea are matcă, carele ca o împărăteasă cîrmuiește și pune la cale adunătura ce fac albinele. Este dovedit lucru că fără dînsa albinele bezmeticesc și toată lucrarea să strică, deci Pop voiește a însămnă prin aceasta cîrmuirea monarșicească și că ce întăi idee de monarhia s-au izvodit dentru-o închipuire ca aceasta.

Fiiștecare îndată îndulciți de așa nadă
Asupra țării vecine să porni a face pradă.
Minte însă mai cu vreme vederea le deșchisără
Și aceste crude fapte den suflet le depărtară.
Aceea ce vrea să ieie printr-a armelor pornire
Făcu să o dobîndească printr-un fel de invoire,
A negustoriei pacinici singura agiutorință
Le deșchisără canalul la cele ce-avu dorință.

Aceste, dar, împlinite, pacea fu neapărată
Și tot omul cu vecinul să întovărăși îndată,
Încît dragoste și rîvna să răvărsară opștește
În veacul acel de aur ce lumea îl pomenește,
În care vorovind omul fără meșterșug prostește
Iși descoperea pe față ce simte și ce gîndește.

Intr-acea vreme de ticnă unita prietenia
Era pentru a lor inimi mulțămirea ce mai via.
Sate, orașă și staturi acest fel să începură,
Omul, ca un stăpîn luiși și slobod peste măsură,
N-avea nici o cunoștință de acea giuguluire
Care dădea unui singur puterea de stăpînire.
Dar curînd acea puterea agiungînd trebuincioasă
Zîs-au, tată, fiia Domnul și cu inimă miloasă,
Vreun om milos și darnic, grijăliv și voinic tare,
Care făcea fericirea în a publicului stare
Și care cu daruri bune și cu dragoste curată
Era opștiei merare și tuturor ca un tată.
Acela fusă cîrmaciul și de pravili dătătoriul,
Acela lor și stăpînul și bine sfātuitoriul.

Pîn' la pîrdalnica vreme și de năcaz omenirii
Era crai tot patriarhul și legii și stăpînirii.
Ca un părinte al țării supușii lui cu blîndeță
După Dumnezău pe dînsul îl avea ca să-i înveță.
Ochii lui le era pravili, gura lor proorocie,
A lui voinți niciodată nu-ntîmpina silnicie.
Nici binelui gheeneralnic fiind hojma lucrătoriul
Și pămîntul tuturor deopotrivă hrănitōriul
Le dădură meșterșuguri și-i învăță să pogoare

Focul, aerul și apa la a minilor lucrare.
Făcu să cază din aer păsările zburătoare
Și să undească pe pește den holburile de mare.¹
Ș-apoi, dup-o vreme multă, de-o viață strădănită,
Cînd muri și își sfîrșiră soarta sa ce strălucită,
Acel om ce ca un înger să cinsti cît fu în viață,
Ca un muritori în lacrămi răposă pe a lor brață.
Ei rîvnitori să-i păstrează chipul pururea cu viii,
Den dorință iscodiră meșterșugul zugrăviei.²

Drept pomenire urmașii acelor crai ce murisă
Care după moștenire asupra-le-mpărățisă,
De povestea între dînșii vreun lăudat mai tare,
Cu oarbă cucernicia îi sloboză închinare.³

Mintea însă mai pe urmă făcîndu-i să înțăleagă
Că început toate cele au trebuit ca să aibă,
Acest pont neîndoielnic în vacuri drept pomenire
Au făcut să osăbască pe ziditori de zîdire.
Dar un ziditori ce n-are cu nimic asămănare
Gonește pîn' și ideea de altul mai mic sau mare.⁴

Pînă cînd duhul minciunii protivnic la cunoștință
Nu călca pe adevărul aceștii nalte știință,
Omul să-ndulcea de hazul ce ceriul îi dăruisă
Și nu găsă niciodată cursă pentru dîns' întinsă.
De parte de-nchipuire unui stăpîn cu asprime,
El pe Dumnezeu chiar tată socotea întru prostime,
A sale datorii numai le avea drept trebuință
Și prin dragoste curată îi vestea a lui credință.
Dreptul numai ce den fire era drept fără prihană,
Și omul, mînat de dînsul, viețuia fără dojană,
De înalt stăpînul lumii n-avea grijă de mustrare,
Căci nu cunoștea într-însul decît vîrf de îndurare.

^{1, 2} Pop însămnează cele întăi trebuință care au început a naște pe meșterșuguri, praștia, arcul pentru vînarea, undița, mre-jăle pentru pește, pînă apoi și zugrăvia.

³ Pop arată pe cît lumea la început era depărtată de cunoștința dumnezăiască.

⁴ Adică că idee de a slăvi un singur dumnezău este atita de adevărată, încît nici cei întăi oameni nu au putut avea decît asămene.

Tot pe-un păj era atunci și politică și lege,
Căci pe un prentip legate nu putea să să dezlege¹,
Amîndouă avînd pravăț de-a ține întru unire
Dragoste dumnezăiască cu acea de omenire.
Ce varvar oarea în lume cătră suflete robite,
Cătră noroade cuprinsă de chinuri răle, cumplite,
Au dat veste ce mai crudă și pe dos de-a firii stare
Că toate-n lume-s făcute pentr-un singur oarecare ?

O, amarnică ființă, o, ecsepție de ură,
La cele mai limpezi ponturi a legii de pe natură
Tu răstorni o lume toată, faci din oameni cruzi
săldații,

Clocești și scoți pui de tirani și dogorești împărații !
Căci den turbăciune oarbă cu lăcomia unită
Și den vrajbă tirania chiar ca o ciură ieșită,
În curînd spre întărirea împărățiilor sale
Cu superstiția neagră sosiră pusă la cale.

Unelti cruda aceasta o rîvnă fanatică,
Să-ntinsă cu gudăria supt vălfa despoticească.
Înălță, fără rușine, drept dumnezăi toți joimirii
Și giugului pre oameni în noroiul rătăcirii
De năluciri și de vidme minte le painjăriră
Și pre Dumnezău în idoli cu minule lor ciopliră.
Și-i făcură pe plăcere slabi, minioși, nestatornici,
Trufași, ghiftuiți de patimi, cînd puternici, cînd
nevolnici.

Ei născociți chiar de tirani și-îngiuțați la răutate,
Firește, le fu tovarăș la mărșăviile toate.²

Hotra iubire de sine a răpi au voit toate
Și ca o mehenghe mare și la strîmb și la dreptate
Au dat la a ei tovarăși legi de samavolnicie
Și și-au făcut dreptăți iși, după a sa fantasie.

¹ De ar fi acum politică și lege tot pe un păj și prentip, n-am vedea nici atîtea războaie, nici atîtea strîmbătăți, pentru că legea nu suferea nici osăbire, nici asuprire asupra aproapelui său.

² Mitologhia eliniască ce-și închipuia pe dumnezăii lor furători de femei, trufași, băutori de nectar (vin ales de bun), înbuițați de mîncări, curvari și, în sfîrșit, plini de toate greșăliile și patimile omenesti.

Averi, desfătări și cinste la dînsa le trasă toate
Și numai, căci îi plăcură, crezu a-i fi și iertate.¹

Însă tot ea denpotrivă este ce întăi pricină
La stavila ce îi pune politiciasca lumină,
Căci lucrurile spre care ea aleargă cu iuțală,
Plăcute fiind și lumii cu asămîne porneală,
Întrea mii de mii de oameni avînd a fi împărțite
De sine cu greutate întru a fi dobîndite.²
Au doar lacrimi, rugăminte, ori minie nebunească,
Ca să ciștig tot la mine au putut să izbîndească ?

N-au putut și dar sosiră vinovata dibăcie,
Ca să iele avere, cinste, prin chipuri de viclenie.
Atunce mintea spre paza împregiurărilor mele
Vru să-mi plec gîtul la pravili și la alte forme grele
Și fiindcă enteresul de la nimene nu pierde,
Toți caută să păstreze cele ce au cu plăcere.
Și așa vrîndu-și folosul care pe toți ne supune,
Însuși cei mari și puternici fu sîliți la fapte bune,
A cîrmui cu blîndeță, iar nu aspru, cu cruzîme,
A strîmtori lăcomia ce are orce mărime,
Încît văzum cum preface biata iubire de sine
Pe acel particularnic în acel de opște bine.

În sfîrșit, ieșind, văzurăm oameni mari cu
istețime,
Filozofi, poeți și ritori, înțelepți cu adîncime (și cu
mărime).

¹ Iubirea de sine, iubitoare de samavolniciei, stăpînește pre om la toate, dar apoi tot ea să oprește de la cele răle. Lok, prin aceasta, voiește a arăta mărimea dumnezăiască cît au potrivit și cumpănit la om ca tot o patimă să fie și de bine și de rău, ca el să-și aleagă și apoi, după felul alegerii, să-i facă și mulțămîta și totodată (2) că acele în parte cumpănindu-să cu cele în totul asămene poște, dorinți, trebuinți, ce iubirea de sine cere, firește să împuținează și slăbește, căci de nu ar fi fost așa, apoi iubirea de sine ar fi făcut pe unii să prăpădească pe alții.

SCRISOARE CĂTRĂ MITROP[OLITUL]
VENIAMIN
DESPRE ÎNVĂȚĂTURILE ÎN MOLDOVA

Cinstea ce mi-ați făcut cu întrebarea — de ce aș socoti asupra sporirii învățăturilor în țeara aceasta — este mai presus de priceperea unui moldovan ca mine, carele nu au pășit pragurile moșiei sale. Pentru aceasta și numai îndemnat de respect și de dragoste, îndrăznesc a însemna oarecare luări-aminte, trase nu din idei ce nu se văd, ci din lucruri care cad sub simțiri, măsură ce socotesc că ar trebui a fi luată în toate cîte se ating de adevărata starea omului și a luminării lui, și pe care, pînă a nu o lua însuși evropeii, nu au ieșit din haosul ideilor, în care s-au tăvălit filozofia grecilor și a evropeilor în șir de multe veacuri.

Am cetit și înțeleptele propuneri, în această pricină, a unuia din sin-moșinii noștri, din care mai ales am înțeles pînă la cît omul arde de dorul înaintărei neamului său.

Începînd dar de la propunerea: *de se cuvine a îmbrățișa altă limbă prin școli, pentru învățatura științelor, și carea anume, pentru că în a noastră moldovenească, lipsind autorii și înscrisurile lor, lipsesc mijloacele pășirii înainte*, zic că și elinii, carii de la eghipteni, și romanii, carii de la elini au luat științele, nu și-au schimbat limbile; ci au socotit, totodată cu agonisita științelor străine, să îmbogățească graiul lor. Oamenii greci au alergat la Eghi-

pet, oamenii romani au năzuit la Atena, carii ca niște albine, colindătoare din floare în floare, au adunat și cărat învățăturile în prisecile de unde zburase. Singuri evropeii, gîndind poate ca și noi acum, au fost tras în învățături limba latinească, încît, pînă nu demult, pentru ca să-și învețe ei însuși limbile lor bine, trebuia să învețe mai întăi pe a lui Cicero și a lui Tacit.

Tîrziu, trezindu-se din acest vis, s-au luat aieve pe calea ce neabătută, și-au făcut gramatici, și-au alcătuit lecsicoane, au tălmăcit și tălmăcesc istorii și s-au îmbogățit în științi, încît data de la care se numeră repegiunea rîului de luminare este data de cînd au deschis ochii și au scăpat din pomenitul vis.

Pre lîngă aceste mai adaog încă că ar fi o mare greșeală politicească de a se lua altă marșă spre luminare aice în Moldova și alta în soția ei Valachia, cînd tot cuvîntul cere a ne strînge și a ne apropie în grai și în pravile pe chiar duhul Reglementului.

Așadar, închei că științele trebuie să se învețe în limba moldovenească, aducîndu-se, dacă nu sînt, bărbați cu destoinicie spre aceasta, carii totodată cu paradosirea să urmeze și tălmăcirea, după care apoi și tipărirea.

Ceea ce aud pomenindu-se, că cu adăogirea și schimosirea cuvintelor moldovenești s-ar alcătui două limbi, una a bisericei și a prostului norod, și alta a părții de oameni învățați, să las a zice că acest fel de schimbări, fiind în adăogire și îndreptare în parte, iar nu în totul, nu pot aduce prefacere atît de mare pe cît să aducă neînțelegere. Dar este lesne de răspuns. Au doară în Franța, în Austria și în însași tot de o lege Rosia, limba ce vorovește norodul și biserica este așa precum vorbesc și scriu Rousseau și Repé [?], Schiller și Goethe, Karamzin și alții? Ceea ce privește la propunerea: în care din limbele străine să se învețe literatura? zic în limba acei nații la care civilizația se vede în moral și în fapte, iar nu în spulberul ideilor; zic a unui neam pacinic și netulburător, care mi se pare a fi limba

nemțească și carea ca o megieșită și împreună ar înlesni toate împărtășirile neguțitoresti și moralicești, totodată fiind și bogată și avutoare de toate înscrișurile vechi și nouă.

Iar pentru limba franțuzească, a mea socotintă ar fi să se învețe numai prin instituturi particularnice, unde adică voința și înlesnirea stărilor mână pe tine-rime, iar nu unde guvernul deschide loc public și cheamă pe tinerime la învățătură. Aceste zicînd, sînt datori a pomeni iarăși că nu ideile dovedesc pe lucruri, ce ispitirile și că, prin faptă, vai nouă ! știm că prin nici unul din lucruri nu se împărtășesc mai lesne năravurile între neamuri decît prin învățătura limbei și prin înrudirea însoțirii. Au doară începutul guduriei și a intrigei au avut altădată în Moldova decît de la aducerea graiului și a fetelor din Fanar ?

Rămîne acum a vorovi despre sporirea și pentru întocmirea cuvintelor neapărat trebuincioase în limba moldovenească. Las a zice că proiectul pomenit, fiind așa de întins și de idei înalte grăitori, în care foarte puține streine se văd, ar sluji drept dovadă că limba noastră, pe pruba maicei sale latine, este lesnicioasă în întocmiturile frazelor prin care o idee se poate în multe feluri spune și grăi, lucru și dar în care, după a mea părere, se încheie cel întâi pont al bogăției unei limbi ; să las a zice că deosebitele tălmăciri, atît în versuri, cît și în proză, mai mai din cuvînt în cuvînt cu texturile, stau dovadă de bunătatea limbei ; dar apoi, rușinane-vom sau fi-vom mai mîndri decît strămoșii noștri romani și decît vîrstnicii noștri evropei întru priimirea de cuvinte străine sau de întocmirea lor pe teapa graiului ? Acei urmași după elini, și evropei după dînșii, nu s-au rușinat a zice : gheometria, aritmetica, gheografia și c. l., plătind birul de o bună cunoștință cătră elini ca cătră sporitorii învățăturilor, cu păzirea numirilor ce ei au fost alcătuit și dat științelor ; și tocmai noi am fi acei carii să zicem : filozofiei, *iubire de înțelepciune* ; gheometriei, *pămînto-măsură* ; gheografiei, *pămînto-scriere* ? Cu toate aceste, fiindcă pricina adăogirei și schimo-

sirei cuvintelor este o pricină mare și gingașă, ca una ce se atinge de limba unei nații ce aleargă după agonisita ideilor, trebuie a începe mai de departe și întreb : Ce este limba sau graiul ? Nimică alta, decît rostirea ideilor ce are gîndul. Apoi dar cu cît gîndirea minței își întinde crugul ideilor și se lămu-rește, cu atît și limba merge sporind, căci într-alt chip, omul numai cît ar tot gîndi, dar n-ar mai vorovi. Aceasta se și vede la neamurile care, ca niște cîrmace pe drumul luminărilor, își alcătuiesc și schimosesc cuvinte în graiuri, după sporirea ideilor. Și fiindcă noi avem nu a afla și a iscodi, ci a urma și a învăța ale altora, trebuie să le primim și ideile și cuvintele de cîte vom ave nevoie, și care la noi nu sînt, sau nu s-ar pute alcătui. Dar fiindcă atît la primirea, cît și la facerea din nou sau schimosirea cuvintelor pe teapa limbei noastre trebuiesc măsuri și canoane, iar nu slobodă voie de a aduce pe unele, pentru că așa le-au glăsuț romanii, pe altele, pentru că așa le vorovesc ardelenii, iar pe altele a lepăda numai și numai pentru că le avem de la slavoni sau că sînt rosienestii, socotesc, de neapărată trebuință, a se face o comisie înche-gată de bărbați, buni scriitori în limba moldovenească, întovărășitori Epitropiei școalelor, *numai și numai pentru îndreptarea limbei și a gramaticii*, carea comisie, în adunările sale, să steie să socotească și să hotărească despre îndreptarea limbii, atît întru priimirea, cît și schimosirea cuvintelor.

Această comisie va intra în cercetarea și îndreptarea gramaticilor făcute și fără de nici un capet tipărite și slobozite în țeară, ea va legiui, pentru tălmăcirea cărților, pravili prin care ucenicii ce vor ieși din școli să fie datori a tălmăci cîte una din învățăturile în care se vor fi îndeletnit ei. Tot această comisie, cu alta de asemenea ființă din Țeara Romînească, împărtășindu-se între ele, ar aduce sporire și întocmire limbei pe o măsură și o înțelegere cu care ar strînge însușirile amînduror noroadelor, din care apoi ar izvorî potrivirea și înființarea a uneia

deopotrivă pravilă a Prințipatelor. Iar apoi, pentru a da instrucții, pe care comisia ar trebui a păși în lucrare, destoinic nu mă cunosc, pentru că o treabă ca aceasta trebuie să fie gândită de mai multe minți.

Insemnez însă oarecare luări-aminte ce am putut descoperi :

A. Cuvintele cîte le avem, fie rimlenești, fie slovenești, fie grecești, fiindcă lumea noastră așa le-a deprins, să nu le schimbăm. Așadar, cuvîntului *război* să nu-i zicem *bătălie*, nici *furtunei* — *tam-petă*, nici *cercului* — *țirculus* ș.c.l.

B. Cuvintele ce primim de la alții să le îmmoldo-venim pe teapa graiului nostru, să zicem *Demosten* lui *Demostenis*, *paradosesc* lui *paradidomen*, *ochiupație* lui *ochiupasion* ș.c.l.

V. Toate cuvintele cîte din nou se vor face să se potrivească, pe cît se va pute, mai mult a ave în sunetul lor potrivire cu țilcul și ideea ce închipuiesc, pre pilda cuvintelor *vișiește*, *duduiește*, *tună*, *de-tună*, *filfîiește* ș.c.l.

G. Toate cuvintele cîte din nou se vor face, să se facă, cu cît puțința va ierta, mai scurte, adecă mai de puține silave, pentru că aceasta înlesnește minuat pe versuitori.

Aceste însemnări cinstindu-mă a le supune presfin-țiiilor-voastre, îmi veți ierta a adăogi că atît din filonichia aceasta stîrnită în școli, cît și din orce vîz cu ochii acum, eu nu mă mai îndoiesc că două lucruri sînt care nestîmpărat ne scurmă și ne rod la inimă ; unul, adecă, oarba grăbire cu care am socotit să cîști-găm luminile, fără a socoti că niște ochi ce ies de la întuneric trebuie pe încet, încet să se deschidă, pen-tru ca să nu chiorească mai tare, și fără a socoti că toate sporirile, și sufletești și trupești, întocmai ca plantele și poamele dintru florării, pripindu-se, nu pot avea nici floarea, nici gustul, nici veacul aceloră pe care soarele și văzduhul naște, crește, înflorește și coace pe încet, încet, de la primăvară pînă la toamnă, și că nici un neam nu s-au luminat în adevărate lu-minări, tînd odată, și că, dinpotrivă, grăbirea aduce și smintele și greșeli care nu se mai pot îndrepta

nici tîmădui, ca alte greșele în parte și obrăzarnice. Iar celălalt lucru este că o idee înadins greșită se revarsă și se întinde, zic, asupra civilizației, acest cu-vînt, care este atît de întins și cuprinzător, pentru că ia în brațe pe omul țernă, în afirmare cătră pămînt, și pe omul suflet în suire cătră ceri, au agiuns a fi între noi ca un zburător ce au femeile smintite, cele cu ochii la dînsul tipărite, îndrăgesc, îmbrățo-șează și sărută o neîntrupare sau zicînd, ca niște dru-meți, carii ar boldi ochii la o stea pe ceri, și fără a-și mai pomeni că calcă pe pămînt, perd drumul, cad în noroaie și gropi, de care s-ar fi ferit dacă măcar cîteodată și-ar fi întors ochii se caute la picioare.

Așadar, nu întreb la noi ce este civilizația, pentru că oșteanul are să-mi zică : este *muștrul*, *marșul* și *epoleturile* ; civilul : *formele*, *controlările* și *delele* ; barbații și femeile : *cele cîte videm*, ci întreb ce trebuie să fie la noi civilizația ? Și la aceasta vă aud răspunzînd : moralul, moralul și iar moralul, căci ce ar folosi să știm cîte sînt în văzduh, în ceri, pe pămînt și în mări cînd am înstrîmbătăți, am jefui, am prigoni, am învrăjbi, adică ne-am face mai răi decît am fost ?

Și cine poate tăgădui că respectul cu care este da-toare tinerimea cătră bătrîneță, femeile cătră bărbați, micii cătră cei mai mari, din ce în ce piere și se stinge din ochii noștri ?

Cine poate tăgădui că cloșca de lăcomie și-au plo-dit pui pe vrajbă, pe strîmbătate, pe zavistie, pe pizmă, și toate nepoatele ei, pîn' la atîta, încît abia ne cunoaștem unul cu altul. Și aceste toate din ce pri-cină ? Numai și numai pentru că zburătorii ce ne-am făcut de civilizație, ca un zburător, abate și dă în laturi pe om de la adevărata ei ființă, care trebuie a fi singur moralul, și după urmare, pildele cele bune și așezămînturile privitoare numai cătră dînsul, iar nu cătră idei spulberate și de destrămare. Așadar, în-chei că adevăratul început de civilizație ar fi a se învăța pe norod catihisul, ca să știe ce crede și cum

crede, care sînt datoriiile societății și omenirii ¹, cum trebuie să lucreze pămîntul și copacii, cum trebuie să grijească și să sporească vietățile lui trebuincioase și cum trebuie să se agiute pe sine și gospodăria sa cu casnicile lecuiri și oblojele. Iară starea cea deasupra norodului, carea la noi se zice boieriească, pe lîngă de aceste, să învețe : cum trebuie să giudece și să cîrmuiască pe norod, povățuindu-l prin pilda purtărilor sale la cele de adevărat folos, și toate aceste se încheie în învățătura credinței, a itichiei, a matematicii, a doftoriei și a administrației. Cît pentru acele stări care nu au trebuință de ajutoriul școalelor de aice, rămîn în sloboda voie a învăța ce le-ar plăce în socoteala lor.

În 13 ghenar 1837.

¹ De luat sama și de minunat lucru este că țările cele mai luminate, în veacul nostru, după atîtea și atîtea opinteli și zbu-ciumături ce și-au făcut în calea luminărilor, abia acum, cîtră începutul veacului al XIX-le, au înțeles că orice luminare de știință nu aduce pe cel adevărat folos dacă nu este întemeiată pe folosul noroadelor, care sînt două : unul al agriculturii, și altul al neguștoriei. Pentru aceasta vedem că acum toate mințile, toate gîndurile și, după urmare, toate iscodirile la aceste își fîntesc pravățul și chitirea, fugind și depărtîndu-se cu totul de ideile nepipăite a metafiziciei, adecă a zgomotului de cuvinte fără de fapte.

GLOSAR

adiafor, adj.
adiaforisi, vb.
aferim, interj.
aht, s.n.
alișinap, s.m.
aporie, s.f.

băcan, s.n.
bărăni, vb.
birlant, s.n.
boboană, s.f.
butcă, s.f.

cățuite, s.f.
cerșut, vb.
chiroți, vb.
chitan, s.n.
cliros, s.n.
comit, s.n.
comînd, s.n.
cornări, vb.
costișet, adj.
cujbări, incujbături, s.f.

dănu, vb.
decoct, s.n.
dorișor, s.m.

A

— indiferent, nepăsător
— a fi indiferent, nepăsător
— bine, bravo !
— oftat, suspin
— om de rang înalt, boier
— îndoială, nesiguranță

B

— colorant roșu
— a dori, a năzui
— briliant
— farmec, vrajă
— trăsură de lux, la modă pe la 1848

C

— vas metalic în care se ard mirodenii
— a cere (aici participiul trecut)
— a tînji, a dormita
— pîine și căptușeală din stofă de bumbac
— cler
— cometă
— praznic
— a conduce plugul ținîndu-l de coarne
— înclinat, aplecat
— îndoituri, încovoituri

D

— a dărui, a dona
— preparat lichid rezultat din fierberea în apă a unor plante medicinale
— satelit, acolit

E

eglenghea,
englenghea, s.f. — amuzament, desfătare

F

famân, s.m. — păcătos, nemernic
fantasie, s.f. — fantezie, închipuire
feregea, s.f. — mantie din țesătură fină
filonichie, s.f. — discuție aprinsă, dispută, ceartă
fludă, s.f. — țesătură fină, întrebuițată ca voal
filotimie, s.f. — dărnicie, generozitate
frență, s.f. — sifilis

G

gaibe, s.f. — picioare
ghileală, s.f. — suliman alb, pudră albă
gumerzlic, s.n. — avariție
gudărie, s.f. — lingușire, slugărnicie

H

hac, s.n. — simbrerie, plată
hatalm, hatam, s.n. — amendă
haz, s.n. — plăcere, desfătare
hămesală, s.f. — foame mare
hobot, s.n. — basma pentru cap, văl
hojma, adv. — mereu, neîncetat
hotru, adj. — viclean

I

idrosferă, s.f. — hidrosferă
istrăvi, vb. — a cheltui, a risipi
izvod, s.n. — listă, însemnare

I

incai, adv. — încălțea
invăscut, adj. — îmbrăcat, înfășurat

J

jăcaș, adj. — hrăpăreț, jefuitor
jotmir, s.m. — soldat mercenar

L

lecavghia,
licafghia, s.f. — zori și crepuscul
lafuri, s.n. — fanfaronade

M

mehenghi, adj. — șiret
meterhanea, s.f. — corp de muzicanți, fanfară la turci
ministru, s.m. — șef, stăpîn
milanhonie, s.f. — melancolie
mişină, s.f. — grămadă de alimente
munci, s.f. — cazne, torturi
muriu, adj. — negricios

N

năstao, s.n. — îndemn ; aptitudine
novitale, s.f. — noutăți

O

obraz, s.n. — personaj, persoană
olac, s.m. — curier special
oltar, s.n. — altar

P

parigorie, s.f. — mîngîiere, consolare
pestitor, adv. — încet, tîrzielnice
pohodnic, s.m. — cal ținut de căpăstru
pohvală, s.f. — pompă, slavă
pont, s.n. — punct, articol
poplînd, adj. — plăpînd, firav
povedi, vb. — a provoca, a podidi
pristol, s.n. — tron, altar
pravăț, s.n. — țel, scop, îndrumare
profiti, vb. — a profita
protie, s.f. — prioritate, întîietate
pusulă, s.f. — busolă

R

<i>răhni</i> , vb.	— a rîvni, a dori
<i>răscol</i> , adj.	— răscolit, în dezordine
<i>rătrete</i> , s.	— retrageri
<i>rediu</i> , s.n.	— livadă, grădină, pădurice
<i>robin</i> , s.n.	— rubin, piatră prețioasă
<i>rocini</i> , s.f.	— gropi, surpături
<i>rocodele</i> , s.f.	— lucruri făcute de mîină

S

<i>schivernisi</i> , vb.	— a agonisi
<i>scrișca</i> , vb.	— a scrișni
<i>sfeti</i> , vb.	— a descoperi, a arăta
<i>sîmbrăului</i> , vb.	— a se întovărăși cu cineva pentru efectuarea unei lucrări
<i>smrediuri</i> , s.n.	— miasme
<i>soroci</i> , vb.	— a hotărî, a decide
<i>stepină</i> , s.f.	— rang, treaptă
<i>strămurare</i> , s.f.	— prăjină cu vîrf de fier cu care se îndeamnă vitele

T

<i>temut</i> , s.n.	— gelozie
<i>tinchi</i> , vb.	— a frîna, a opri

V

<i>vidmă</i> , s.f.	— nălucă, arătare
---------------------	-------------------

Z

<i>zaiț</i> , <i>zaiță</i> , adj.	— indispus, bolnav
<i>zaluzie</i> , s.f.	— gelozie
<i>zarif</i> , adj.	— frumos, strașnic
<i>zavisnic</i> , adj.	— pizmaș, dușmănos
<i>zătici</i> , vb.	— a împiedica, a opri
<i>zîmbrechi</i> , s.n.	— coardă, resort
<i>zvorî</i> , vb.	— a sluji

BIBLIOGRAFIE

1. Pastiescu Dimitrie, Nota din *Curierul românesc*, nr. 70, Buc., 1830.
2. Alecsandri V., *Literatura română*, în *Zimbrul*, nr. 63, Iași, 1851.
3. Negri C., *Logofătul K. Conachi*, în *România literară*, nr. 6, Iași, 1855.
4. Conachi, logofătul C., *Poesii. Alcătuiuri și tălmăciri*, Iași, 1856.
5. Sion G., *Suvenire despre poetul Conachi*, în *Revista contemporană*, anul I (1873), Buc.
6. Papadopol-Calimah Al., *Scrisoare despre Tecuci*, în *Convorbiri literare*, anul XIX, nr. 5, Buc., 1885.
7. Andronescu Grigore, *Poezii noștri. II. Costachi Conachi*, în *Studii literare. Extras din Revista literară*, nr. 3, Buc., 1886.
8. Vogoridi-Conachi Emanoil, *Schife din viața și familia logofătului Conachi*, în ediția *Logofătul C. Conachi, Poesii. Alcătuiuri și tălmăciri*, Iași, 1887.
9. Bianu I., *Costachi Conachi*, în *Revista nouă*, anul I, nr. 4, Buc., 1888.
10. Bianu I., *Logofătul Costachi Conachi, Poesii. Alcătuiuri și tălmăciri*, ediția a doua, Iași, 1888, în *Revista nouă*, anul I, nr. 3, Buc., 1888.
11. Roman I. N., *Poeziile lui Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XXII, nr. 4, Buc., 1888.
12. Densusianu A., *Istoria limbei și literaturii române*, ed. a II-a, Iași, 1894.
13. Éliade Pompiliu, *De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie*, Paris, 1898.

14. Tanoviceanu I., *Un poet moldovean din veacul al XVIII-lea. Matei Millo*, în *Analele Academiei Române, Memoriile secției literare*, seria a II-a, tomul XX, 1897—1898, Buc., 1899.
15. Iorga N., *Istoria literaturii românești în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*, vol. II, Buc., 1901.
16. Ghibănescu Gh., *Două scrisori ale lui Conachi*, în *Arhiva*, anul XIII, nr. 1—2, Iași, 1902.
17. Bogdan-Duică G., *Logofătul Costachi Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XXXVII, nr. 1, 2 și 4, Buc., 1903.
18. Iorga N., *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. II, Buc., 1903.
19. Alecsandri V., *Scrisori*, I, Buc., 1904.
- X 20. Bogdan-Duică G., *Costachi Conachi și tragedia lui Lector*, în *Viața românească*, anul I, nr. 9, Iași, 1906.
- X 21. Drouhet Ch., *Logofătul Costachi Conachi și poezia franceză a epocii*, în *Viața românească*, anul XXII, nr. 1—3, Iași, 1906.
22. Botez C., *Poezii inedite de Costachi Conachi*, în *Viața românească*, anul I, nr. 9, Iași, 1906.
23. Iorga N., *Istoria literaturii românești în secolul al XIX-lea, de la 1821 înainte*, vol. I, Buc., 1907.
24. Rosetti Radu, *Pământul, sătenii și stăpînii în Moldova*, tom. I, Buc., 1907.
25. Odobescu Al., *Doi poeți și un biograf*, în *Epoca*, noiembrie 1887, sau în *Opere*, vol. II, Buc., 1908.
- ✓ 26. Kirileanu G. T., *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt Costachi Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XLII (1908), nr. 12, Buc., 1908.
27. Dragomirescu Iuliu, *Cei din umbră — profiluri. Costachi Conachi*, în *Literatura și arta română*, Buc., 1909.
- X 28. Kirileanu G. T., *Ideia unirii la marele logofăt C. Conachi*, în *Convorbiri literare*, anul XLII (1909), nr. 1, Buc.
29. Iorga N., *La mormîntul lui Conachi*, în *Neamul românesc literar*, anul II, nr. 1, Buc., 1910.
- X 30. Ibrăileanu Gh., *Istoria literaturii moderne (epoca Conachi)*, Iași, 1920, curs litografiat.
- X 31. Iorga N., *Contribuții la istoria mai nouă a literaturii românești. Ceva despre Costachi Conachi*, în *Revista istorică*, anul VII (1921), nr. 4—6.
32. Cartoian N., *Contribuții privitoare la originile liricii românești în Principate*, extras din *Revista filologică*, anul I (1927).
33. Brașoveanu G., *Conferințele d-lui Gh. Bogdan-Duică. III. Despre poetul C. Conachi*, în *Făt-Frumos*, anul V, nr. 2, 1930.
34. Ungureanu Gh., *Înființarea și organizarea judecătorilor în Moldova. Anul 1832*, extras din *Anuarul liceului și școlii comerciale „M. Kogălniceanu”* pe anii 1922—1932, Iași, 1932.
35. Iorga N., *Cîteva acte privitoare la biserica Bucovinei și Moldovei*, în *Biserica ortodoxă română*, anul LII, nr. 11—12, Buc., 1934.
36. Iordan Iorgu, *Comemorarea lui Alexandru I. Philippide*, Buc., 1934.
37. Caracostea D., *Arta cuvîntului la Eminescu*, Buc., 1938, la nr. 119, despre *Meșteșugul stihurilor românești*.
38. Rașcu I. M., *Conachi, Alcătuirii și tălmăciri*, în *Alte opere din literatura română*, Buc., 1938.
39. Ungureanu Gh., *Poetul Costachi Conachi organizator al arhivelor moldovenești*, în *Revista arhivelor*, vol. III, nr. 8, Buc., 1939.
40. Kirileanu G. T., *Răzeșii din Girlești în luptă cu logofătul Costachi Conachi*, în *Analele Moldovei*, I, 1941.
41. Călinescu Gh., *Istoria literaturii romine de la începuturi pînă astăzi*, Buc., 1941.
- 42. Furtună D., *Mărturii despre C. Conachi*, în *Analele Moldovei*, vol. I, fasc. I—IV, 1941.
43. Solomon C., *Biserica și moșia Conăcheștilor de la Lărgășeni-Tecuci*, în *Analele Moldovei*, vol. II, fasc. 1—2, 1942.
44. Popovici D., *Pope și Conachi*, în *Studii literare*, vol. I, Sibiu, 1942.
45. Popovici D., *La littérature roumaine à l'époque des lumières*, Sibiu, 1945.
46. Ivănescu Gh., *Un poet român necunoscut*, în *Iașul nou*, anul V (1953), nr. 3—4, Iași.

47. *Antologia poeziei românești de la începuturi pînă astăzi*, I, Buc., 1954.
48. *Primii noștri poeți*, E.S.P.L.A., Buc., 1954.
- X 49. Călinescu G. și colectivul de documentare, *Material documentar despre C. Conachi*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul III, Buc., 1954.
50. Rîșcanu V., Nastase Gh. Bîrsaș și Băileanu Gh., *Istoricul spitalului orășănesc clinic de adulți din Iași*, vol. I, Buc., 1956.
51. Vîrtosu Emil, *O satiră în versuri din Moldova anului 1821*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, Buc., 1957.
52. Florea-Rariște D., *Recitînd poeziile lui Conachi*, *Tribuna*, anul I, nr. 40, 9 XI, 1957.
53. Turcu C., *Vechi încercări de exploatare minieră în Moldova*, în *Studii și cercetări științifice*, seria istorie, filiala Iași a Academiei R.P.R., anul VIII (1957), fasc. 2.
54. Papadima Ov., *Anton Pann și „Cîntecele de lume“*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, nr. 3—4, Buc., 1957.
- † 55. Massoff Ioan, *Teatrul românesc*, Buc., E.P.L., 1961.
56. Cornea Paul, *Costachi Conachi sau luminismul în anterior și giubea*, în volumul *Studii de literatură română modernă*, Buc., E.P.L., 1962.

ПОЕЗИИ.

А.КЪТЪРІ III ТЪ.МЪЧРІ

DE

ЛОГОФЪТЪИ К. КОНАКИ.

IAHNI 1856.

Типография на Адолфо Берманн.

България № 24-25.

Logofătul C. Conachi, Poezii. Alcătuirii și tălmăcirii, Iași, 1856.
Foaia de titlu a primei ediții
a versurilor lui Conachi
(Bibl. Acad. R.P.R.)

46 De ucl'ca gumi' huc

64 1882

A. V. ... ucl'ca gumi' huc ...

A. M. ... E. M. ...

Handwritten text in a single column, starting with 'E. M. ...' and continuing with several lines of script.

Începutul comediei Giudecata femeilor (ms. 2.189, f. 64r, Bibl. Acad. R.P.R.)

76

Handwritten text in a single column, starting with 'A. M. ...' and continuing with several lines of script.

Vertical handwritten text on the left margin of the second page.

Pagină din manuscrisul traducerii Cătră Leandru că nu venea (ms. 137, f. 66r, Bibl. Acad. R.P.R.)

Manuscrisul. 1896
Ca puculimazara...
Dignitate...
A. A. ...
ca
Ura...
Kan...

Iti...
si...
cu...
ne...
De...
si...
Una...
si...
si...
si...
si...
si...

SUMAR

Prima foaie din manuscrisul
autograf al traducerii *Prentipiiile*
moralului sau Cercare de voroavă
asupra omului
(ms. IV-26, f. 1^r, Bibl. „M.
Eminescu” din Iasi)

<i>Prefață</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	XLVII
Meșteșugul stihurilor românești	1

VERSURI ORIGINALE

Robirea	33
Tînguirile	35
Peirea	36
Catinca	37
Lumea	40
Nume	42
Nume	43
Darul	44
Ochi frumoși	45
Nume	46
Răspunsul	47
Moartea părintelui dumisale vornicului Costachi Conachi	48
Deznădăjduirea	53
Nume	54
Nume	55
Iatacul	56
Nume	57
Nume	58
Moruz-voievod	59
Unirea de la 806	64
[Inimă, mai fă răbdare]	65
Imputăciunea	66
Tînguirea	67
Nume	68

Poclon	69
Poclon	70
Visul Amoriului	71
Nume	76
Singurătatea închisorii	77
Afrodite și Amoriul	78
[Tu numai supt cer ești una]	83
[Pentru ce îți ungi, femeie, fața?]	84
[Pînă cînd, nemilostivo !]	85
Bălșucă	86
Iubitul și urîtul	87
Darul verigutei din 810	88
In lipsa ei	89
[Cine are gust, să-mi creadă]	90
[Îmi ești dragă]	91
[La pasări îi dat din fire]	92
Dorul	93
[Mă sfîrșesc, amar mă doare]	94
[Zori răsar]	95
[Dacă ai venit în lume]	96
Noaptea nenorocirii	97
Două inimi ce să despart	98
[Ochișorii ce slăvăsc]	99
Altfeli	100
[Mulțămăsc de cercetare]	101
Pentru sînul fecioarei ce întîieși dată s-au des-	
chis la amori	102
Pentru o tînără ce pere fără vreme	103
Despărțire	104
[Au sosit acum, văz, ceasul]	105
[Dintr-a dulcii patriei sînuri]	106
[Noroace, noroace]	108
[Steaua ce strălucitoare]	110
[Iată-mă-s lipsit de tine]	111
Burghiuzul ot Slănic din 819, avgst. 3	113
După 27 ani. Tot Slănicul, 846, iulie în 2	114
[Astă-noapte pe răcoare]	115
[Ticălos sufletul meu]	116
[Vrei să știi cu-ncredințare]	117
Mergînd cătră preaiubită	118
[Zori răsar]	119

Intr-o sară, 820 septv., în 7, ce ne aflam în adu-	
nare cu iubita	120
[Zori răsar]	121
[Toată lumea est'o școală]	122
Jaloba mea	123
[Ah, zilelor fericite !]	127
Altul	129
[Intr-un rădi, de dimineată]	130
[Omule, slabă ființă]	132
[Am lăsat lumea și slava]	133
[Asară în adunare]	134
[Zori de zîuă să răvarsă]	135
[Intr-acest loc plin de jele]	136
[Suflet, inimă, simțire]	137
[Ah, durere otrăvită]	138
[Ah, ochișori vii]	139
[Amoriul, ca și ostașii]	140
[In ast'sară la grădină]	141
[Ca tine nurlie]	142
[Vrei, drăguță, vrei]	143
Despărțirea	144
Cînd mă mîniesăm pe amori	145
Ce este nurul	147
În vremelnica despărțire	148
[Coroană între femei]	149
Alegerea ochilor	151
Alegerea ochilor	153
Deznădăjduirea	155
Dorul	156
Nume	158
Pentru ochii verzi	159
Scrisoarea cătră Zulnia	160
Amoriul din prieteșug	165
Darul umbrelutei	172
[Sufletul meu, pînă cînd?]	173
[De-acum plînge și suspină]	174
[Ah, suflete amărit !]	175
[Iată ceasul amărit]	176
[Pîn-a nu răsări zori]	177
Cine-i amoriul	178
[Ceriule înalte !]	180

[Răsăritul și apusul]	181
[Ploaia ce din cer să varsă]	182
847, iunie	183
1847, la iulie, la Slănic	185
Pe năsălie, 831, octm. 15	186
Zmăragda Conachi, logofeteasă, născută Donici	189
[Un calic odinioară]	190
[Ce durere, sufletele !]	191
[Focul lacrimilor mele]	192
[In năcazul meu cel mare]	193
Călugărul milostiv	194
[Asară, de-un vac trecut]	196
[Suflete al meu, suspină !]	198
Slănicul, iarăși, după 26 ani	199
[Ești nurlie, ești frumoasă]	200
Luna plină din 7 iulie, 846	201

TEATRU

Comedie banului Costandin Canta	205
Giudecata femeilor	211
[Amoriul și toate harurile]	223

TRADUCERI

Cătră Leandru, că nu venea	235
Iulia cătră Ovidie	240
Abeliard cătră Eloiza	244
Eloiza cătră Abeliard	248
Prențițiile moralului sau cercare de voroavă asupra omului	258
Scrisoare cătră mitrop[olitul] Veniamin	298
Glosar	305
Bibliografie	311

